

# MATICA

ISSN 1330-2140

BR./NO. 1/2  
SIJEČANJ-VELJAČA/JANUARY-FEBRUARY 2006.  
10 KN



**D**rugi čitatelji, U ruci držite prvi dvobroj Matice u ovoj 2006. godini. Kažem prvi, jer će idući biti u onom za nas na sjevernoj poluci ljetnom a za ostale (poput Australije) zimskom godišnjem dobu. To je i doba smanjenih društveno-političkih aktivnosti, doba godišnjih odmora za nas i vas, no i doba kada možete u miru pročitati puno veći broj priloga koje vam dvobroj nudi. Pa tako i ovaj put. Na 100 stranica više od 50 autorskih priloga, obilje vijesti iz domovine i iseljništva, djelatnosti HMI, pisma uredništvu... Zaista ne znam što bih iz svega toga izdvojio a da ne učinim nepravdu ostalima. Što se srca i osjećaja tiče, dirnula me priča o Ivi Brnčić i njezinoj majci, ali i pjesma »Braniteljska« Krešimira Pološkog. Kontrapunkt između nade i očaja, ali u obje ljubav i vjera unatoč svemu. Poruka i potsjetnik nama koji u svojim manje—više sređenim životima tražimo i nalazimo razloge za nezadovoljstvo, mrzovolju, bunt.

Također me, a sigurno i vas, ushićuju uspjesi naših športaša, ne samo zbog rezultata nego još i više zbog moralne čvrstoće i kvalitete tih mladih ljudi. Janica, Ljubičić, Balić i mnogi drugi pokazuju nam da se samo upornim, napornim, dugotrajnim i samoza-

tajnim radom uspijeva u okrutnoj areni profesionalnoga športa. Još jedna i te kako potrebna poruka mladima u ovom današnjem svijetu Big Brothera.



Od useljeničkih tema u Hrvatskoj je dosta bure digla Europska konvencija o državljanstvu iz 2000. o čemu donosimo jedan kraći članak u vijestima, ali za idući broj namjeravamo o tome puno opširnije pisati, pogotovo

jer je to vezano za ionako tešku demografsku sliku Hrvatske, barem što se etničkih Hrvata tiče, ali i za Hrvate izvan Hrvatske, pogotovo one u BiH.

Govoreći o iseljništvu, ovih dana se u SAD-u i Kanadi nalazi i gradonačelnik grada Zagreba Milan Bandić. Kao i uvijek u punom zamahu, nakon Molitvenog doručka s predsjednikom Bushom kojem su nazočili i drugi hrvatski uglednici, Bandić je, prema pisanju ovdašnjih novina, imao nekoliko susreta sa tamošnjim Hrvatima i ponudio im sudjelovanje u projektima vrijednim 650 milijuna eura u hrvatskoj metropoli. Radi se o zračnoj luci, Sveučilišnoj bolnici, spalionici smeća i Dinamovom stadionu. U idućem broju Matice razgovaramo s gradonačelnikom, ali donosimo i reakcije iz iseljničkih krugova koje je posjetio.

Eto, ja sam već počeo govoriti o idućem broju a vi još niste pogledali niti ovaj. Uvijek imam osjećaj da smo u tim trenucima mi i vi, dakle domovinska i iseljena Hrvatska povezani nevidljivim mostom koji se zove Hrvatska.

Urednik

EDITORIAL

**D**ear reader, You are holding the first double issue of *Matica* in 2006. I say the first, because the next will come in the, for us in the northern hemisphere, summer time, and for the rest (like Australia) during the winter. This is a time of less intense social and political activity, a time of holidays for us and for you, but also a time when you can, at leisure, read the greater number of contributions a double issue offers. Over 50 contributions from our correspondents on 100 pages, plenty of news from the Homeland and abroad, CHF activities, letters to the Editor... I really don't know what to highlight from this all without doing the rest an injustice. As far as the heart and emotions are concerned, I was touched by the story about Iva Brnčić and her mother, but also by Krešimir Pološki's poem »Defenders«. A counterpoint between hope and despair, both having love and faith — in spite of it all. A message and reminder to all of us who, in our more or less secure lives, look for and

find reasons for unhappiness, peevishness and revolt.

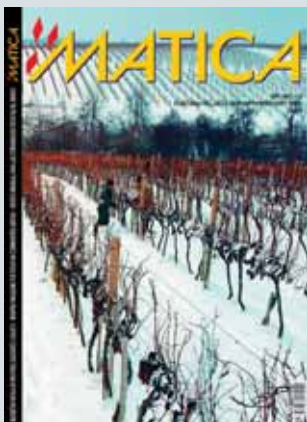
I am, as I am sure you are, overjoyed with the success of our athletes, not only because of their achievements, but moreover because of the moral resolve and quality of these young people. Janica, Ljubičić, Balić and many others have shown that only tireless, hard and long work and sacrifice lead to success in the cruel arena of professional sport. Another much needed message to youth in this day and age of Big Brother.

In migrant affairs there was quite a stir in Croatia surrounding the 2000 European Convention on Citizenship. There's a short article on that in the news section but we'll delve into that in greater detail in the next issue, especially because it concerns the already difficult demographic situation in Croatia, at least as far as ethnic Croatians are concerned, and also for Croatians outside Croatia, especially those in Bosnia & Herzegovina.

Speaking further of the emigration, Zagreb Mayor Milan Bandić is in the USA and Canada these days. As always, under full steam, after a Prayer Breakfast with US President George Bush, in the company of other esteemed Croatians, Bandić, according to the daily Croatian press, had several meetings with US Croatians and asked them to take part in projects in the Croatian metropolis worth 650 million Euros. On the table are the Airport, the University hospital, a waste incinerating facility and the Dinamo stadium. We'll have an interview with the Mayor in the next issue of *Matica* and the reactions from the emigrant circles he's visited.

And there you have it, I've already started talking about the next issue and you have yet to look at this one. It is at times like these that I always get a feeling that we here and you, the Homeland and Emigrant Croatia, are joined by an invisible bridge called Croatia.

The Editor



mjesečna revija  
HRVATSKE  
MATICE ISELJENIKA

Godište LVI  
BROJ 1-2/2006.

RAVNATELJ HMI  
Nikola Jelinčić

GLAVNI UREDNIK  
Nenad Zakarija

UREDNIŠTVO

novinarke: Ivana Rora, Željka Lešić  
lektorica: Diana Šimurina-Soufek  
tajnica: Snježana Radoš

Zagreb, Trg Stjepana Radića 3  
p.p. 241

10002 Zagreb, Hrvatska

Telefon: +385 (1) 6115-116

Telefax: +385 (1) 6110-933

E-mail: matica@matiss.hr

Web: www.matis.hr

GODIŠNJA PRETPLATA

(zračnom poštom)

SAD 40 USD, Kanada 55 CAD,

Australija 55 AUD,

Novi Zeland 40 USD, Južna

Afrika 40 USD, Južna Amerika 40 USD

(običnom poštom)

Zemlje EU 25 EUR, Hrvatska 100 KN

DEVIZNI RAČUN BROJ:

702000-VAL-9100000-132344-273

kod Privredne banke Zagreb, Račkog 6

ŽIRO RAČUN ZA UPLATU U KUNAMA:

2390001-1100021305

Hrvatska poštanska banka

PRIPREMA

Kolumna d.o.o., Zagreb

TISAK

Vjesnik, Zagreb

NASLOVNICA

Vincekovo u sjevernoj Hrvatskoj

# Uz Stepinčevo, 10. veljače

str. 4

## HMI u svijetu i domovini

Zimska škola hrvatskoga folkloru 2006.

str. 10

Kultura i nogomet za argentinske Hrvate

str. 73

## Hrvati u svijetu

Magdi Vlaho, koreografkinja iz Argentine

str. 37

Kolekcionar Ivo Dubravčić iz Nizozemske

str. 16

Iz povijesti Hrvata u zapadnoj Kanadi

str. 76

Hrvati u Berlinu

str. 84

Kipar Josip Turkalj i »Majka useljenika«

str. 59

Franjo Marunica i The Royal British Legion

str. 19

Nove knjige: Eduardo R. Antonich: Croacia y los

Croatas en Uruguay (Hrvatska i Hrvati u Urugvaju)

str. 28

## Crkva u Hrvata

XVIII. Božićni dani hrvatskih katolika u Sloveniji

str. 12

Sluga Božji Aleksa Benigar i blaženi A. Stepinac

str. 22

Izdavačka djelatnost hrvatskih župa i misija u iselje-

ništvu (I)

str. 24

Crkva u Berlinu

str. 26

## Školstvo, znanost i kultura

Davor Runtić, autor knjiga o Domovinskome ratu

str. 31

Nina Kleflin, voditeljica Matičina seminara »Stvaranje

kazališta«

str. 6

Izložba slika Miljenka Romića »Ljepota i misao«

str. 9

Knjiga Hrvoja Kačića »U službi domovine«

str. 34

Znanstveni kolokvij »Domovinski rat 1991.-1995.«

str. 38

Promocija knjige »Istina o BiH — dokumenti«

Miroslava Tuđmana

str. 39

Knjiga M. Kovača »Francuska i hrvatsko pitanje

1914.-1929.«

str. 40

Zbornik o kajkavcima među Gradišćanskim Hrvatima

str. 60

Čudesan reljef Kuzme Kovačića

str. 65

Prepjev Platonova Parmenida na hrvatskome

str. 68

Alma Prica gostovala u Kaliforniji

str. 70

Cvjetanka Božanić, autorica prvoga Hrvatsko-špa-

njolskoga rječnika



str. 75

Promovirano »Sjećanja na Kukujevce«

str. 80

Prve knjige nakon Bleiburga izdane u Italiji

str. 82

Izložba Ive Pervana u Zagrebu

str. 96

»Dubrovački kavaljeri«

str. 86

## Gospodarstvo

Tax system in Croatia

str. 44

Katastar on-line

str. 78

Drago Vučković, iseljenik iz Kanade otvorio kongres-

no-banjetni centar

str. 18

Joško Lokas — dalmatinski Ekoland u Pakovu selu

str. 20

## Putopisi

Brela

str. 42

Nacionalni park Mljet

str. 49

## Baština

Međunarodna flotacija na Danilu

str. 54

Troplet u Hrvata

str. 66

## Aktualnosti/Događanja

Večer povratnika iz hrvatskog iseljeničtva

str. 14

Nacionalni dan Australije proslavljen u Zagrebu

str. 52

Tradicionalna proslava Svetoga Vlaha

str. 46

Vincekovo, Vinceška ...

str. 56

## Obljetnice

Spomendan bl. Alojzija Stepinca

str. 4

Obljetnice svetišta Sveta Mati Slobode

str. 64

## Humanitarna djelatnost

Pomozimo Ivi Brnčić

str. 93

## In memoriam

U spomen Dragi Britviću

str. 81

## Šport

Najuspješniji športaši Hrvatske 2005.

str. 94

Mjesečni pregled najvažnijih zbivanja

str. 97

## Pisma uredništvu

str. 91

# »SVI SU NARODI DJECA BOŽJA«

*Novi je Hrvatski državni sabor već 14. veljače 1992. rehabilitirao kardinala Alojzija Stepinca te tako poništio montiranu presudu komunističke vlasti i njezina suda od 11. listopada 1946. godine*

Napisala **Agneza Szabo**

I hrvatska, ali i svjetska javnost dobro se sjeća dana 3. listopada 1998. godine kada je blagopokojni Sveti Otac Ivan Pavao II. u hrvatskom nacionalnom svetištu Mariji Bistrici na samom početku misnoga slavlja izgovorio i ove svečane riječi: *Došao sam k vama u ovo vam drago svetište (...) da bih zajedno s vama Bogu prinio žrtvu hvale i proglasio blaženim slugu Božjega Alojzija Stepinca (...).* A prije samog početka obreda beatifikacije pred Sv. Oca stupio je zagrebački nadbiskup mons. Josip Bozanić i zamolio Sv. Oca da se udostoji ubrojiti među blaženike slugu Božjega Alojzija Stepinca.

U nastavku crkvenoga obreda nadbiskup Bozanić ukratko je opisao život, djelo i smrt budućeg blaženika. Prema izvješću domaćih i stranih medija, ali i službenih dokumenata, zagrebački je nadbiskup mons Bozanić pred Sv. Ocem i svima nazočnima — cijelim Božjim narodom, među ostalim, rekao i slijedeće: »Za vrijeme Drugoga svjetskog rata i u prvim godinama nakon rata, u preteškim okolnostima, nadbiskup Alojzije Stepinac nastupao je kao neustrašivi navjestitelj i branitelj prava Božjih, prava Crkve i temeljnih prava svakoga čovjeka. Skupo je to platio u vrijeme militantnog bezboštva. U rujnu 1946. izveden je pred državni sud i nevin je osuđen na duge godine zatvora i zatočeništva. Papa Pio XII. dao mu je posebno priznanje ubrojivši ga 12. siječnja 1953. u Zbor kardinala Svete Rimske Crkve«. Tom prilikom nadbiskup mons. Bozanić kazao je pred Sv.



Ocem i slijedeće riječi: »Na dan 3. listopada 1946. pred sudom je iskazao svoju vjeroispovijest: spreman da svaki čas umre za Boga, za Crkvu, za čovjeka. Sveto je umro u zatočeništvu u Krašiću 10. veljače 1960. praštajući iz svega srca svim svojim neprijateljima i progoniteljima (...).« A potom je zamolio Sv. Oca »da se udostoji svojom apostolskom vlašću proglasiti blaženim slugu Božjega Alojzija Stepinca.« Povijesna vrela također svjedoče, da su nakon tih riječi nadbiskupa Bozanića svi nazočni ustali, a Sveti je Otac sa svojega sjedišta svečano izgovorio formulu beatifikacije, koja je u svojim bitnostima glasila: »Mi, udovoljavajući želji Našega brata zagrebačkog nadbiskupa Josipa Bozanića, te brojne druge braće u biskupstvu i mnogih vjernika, pošto smo razmotrili mišljenje Zbora za proglašenje svetih, Našom apo-

stolskom vlašću dopuštamo da se časnog sluga Božji Alojzije Stepinac od sada naziva blaženim i da se svake godine na dan njegova rođenja za nebo, desetoga veljače, može slaviti njegov spomendan na mjestima i na način kako je to određeno kanonskim propisima.« Povijesna vrela, kao i svi mediji također su zabilježili: »Stotine pjevača zajedno sa stotinama tisuća vjernika radosno su i svečano zapjevali: Amen.« Slijedio je tada, uz pjesmu, i daljnji dio svetoga obreda: Najprije je s velike slike blaženoga Stepinca na oltaru »crkve na otvorenom«, rad akademskog slikara Josipa Biffela iz Zagreba, skinut veo koji ju je do tog trenutka prekrivao te je lik novoga blaženika svete Katoličke crkve i ponos hrvatskoga naroda pokazan mnoštvu, a potom je slijedila sveta misa, kojoj je uz razdragano mnoštvo od više stotina tisuća ljudi, i uz predsjednika dr. Franju Tuđmana, nazočio i cijeli državni vrh.

Međutim, vratimo se sada i drugim važnim povijesnim događajima i činjenicama. Prije svega, s političke strane gledišta, beatifikacija sluga Božjega Alojzija Stepinca, premda već od ranije u velikoj tajnosti od bivšega komunističkoga režima pripremana, bila je moguća istom nakon demokratskih promjena započetih 1990. godine. I ne samo to. Novi je Hrvatski državni sabor već 14. veljače 1992. rehabilitirao kardinala Alojzija Stepinca te tako poništio montiranu presudu komunističke vlasti i njezina suda od 11. listopada 1946. godine. Kako su utvrdili brojni povjesničari, razlog komunističkoj osudi bila je činjenica što Alojzije Stepinac kao zagrebački nadbiskup nije

htio stvoriti »hrvatsku crkvu« odvojenu od Svete Stolice, odnosno od rimskoga pape. Osim toga, nove demokratske hrvatske vlasti odmah su uspostavile prijateljske i diplomatske odnose sa Svetom Stolicom, tako i predsjednik dr. Franjo Tuđman osobno, također i iz razloga što 14-stoljetnu povijest hrvatskoga naroda rese duboki prijateljski odnosi i kršćanska odanost Petrovoj Stolici — dakle rimskome papi. Štoviše, hrvatski je narod bio odan Svetoj Stolici i u vrijeme teških kušnji i progona u doba komunističkoga režima koji je nastupio neposredno nakon završetka Drugoga svjetskoga rata 8. svibnja 1945. godine, ali jednako tako i u doba velikosrpske hegemonije nakon 1918. godine, kada je primoran ući u prvu Jugoslaviju i kada ova nije htjela sklopiti konkordat sa Sv. Stolicom, u smislu urednih i prijateljskih diplomatskih odnosa. Štoviše, i Sveta je Stolica oduvijek cijenila hrvatski narod, i svesrdno ga pomagala u njegovim najtežim trenucima, također i u doba nedavne velikosrpske agresije i Domovinskoga rata. I protivno uobičajenim pravilima, Sveta je Stolica 13. siječnja 1992. priznala Republiku Hrvatsku, otvorivši nam tako i vrata prema Europskoj zajednici, a potom i put prema drugim brojnim međunarodnim priznanjima.

Vratimo se još životu i kršćanskim primjerima blaženoga Alojzija Stepinca. Bio je on peto dijete od osmero djece pobožne i radišne obitelji Josipa i Barbare, rođene Penić. Rodio se 8. svibnja 1898. u selu Brezariću u župi Krašić, četrdesetak kilometara udaljenoj od Zagreba. Pučku školu polazio je u Krašiću, a potom kao pitomac Nadbiskupskoga sirotišta polazio je klasičnu gimnaziju u Zagrebu. Nakon 6. razreda gimnazije prijavljuje se kao kandidat za svećeništvo. Nakon hrabre životne bitke za ostvarenje svoga zvanja, i nakon studija na Papinskome sveučilištu u Rimu Gregorijani, 26. listopada 1934. zaređen je za svećenika. Vraća se potom u Zagreb, te obavlja visoke i odgovorne službe na Nadbiskupskom dvoru. Papa Pio IX. imenovao ga je nadbiskupom-koadjutorom s pravom nasljedstva, a nakon smrti zagrebačkoga nadbiskupa Antuna Bauera 7. prosinca 1937. preuzeo je izravnu upravu Zagrebačke nadbiskupije.

Ne možemo ovdje opširnije govoriti o detaljima Stepinčeva kreposnoga života, ali recimo da ga je uvijek resila ljubav prema

siromasima, i ljubav prema svima ljudima *bez razlike vjere i nacije*, ali jednako tako duboka i stalna ljubav prema hrvatskome narodu, iz kojega je nikao i kojemu je pripadao. Tako je primjerice nadbiskup Stepinac u glasovitoj propovijedi, koju je održao sveučilišnoj mladeži 27. ožujka 1938., na samom početku rata, *istaknuo vrijednost rodoljublja, ali i osudu rasističke ideologije*, i ovim riječima: »Mnogo se, istina, govori o ljubavi prema narodu. Ali nerijetko govore o njoj zato što koristi njihovu džepu. Drugi opet zato da lakše pokriju razne priljevštine. Treći zato što su željni slave. No za uvjerenog katolika *ljubav prema narodu* nije predmet trgovine ni za novac, ni za slavu, nego je *ona moralna i etička dužnost* (...) Kad dakle te dužnosti ne biste vršili, ne biste uopće bili katolici, kao što ni ja ne bih bio katolički biskup, kad ne bih požrtvovno ljubio svoga naroda. *Kršćanin katolik ne samo da smije, nego mora ljubiti narod iz kojega je nikao* (...). Moderni rasizam zamjera Crkvi, što neće pasti na koljena pred njegovim kumirom i pokloniti mu se (...). Ali na sudu Božjem *čovjek se neće opravdati pripadnošću ovoj ili onoj rasi*, nego poštenim životom i dobrim djelima (...). *Svi su narodi djeca Božja* (...).«

Iz svetoga i uzornoga života blaženog Alojzija Stepinca donosimo još nekoliko odabranih činjenica. Tako je primjerice u propovjedi prigodom proslave Papinog dana, 24. ožujka 1943., govorio o dostojanstvu ljudske osobe, branio prava obitelji, te prava malobrojnih i slabih naroda. A 26. svibnja iste godine putovao je u Rim, te nosio dokumentaciju o zločinima koje su na tlu NDH počinili nacisti, fašisti, četnici, ustaše i komunisti, da *tako opere i obrani hrvatski narod* od ljage kojom su ga u svijetu osramotili.

Nakon završetka rata, 17. svibnja 1945. nadbiskup Stepinac je uhićen i stavljen u pritvor, a 3. lipnja iste godine pušten je iz pritvora i vratio se u Nadbiskupski dvor. A već sutradan, 4. lipnja iste godine 1945. Tito je Stepincu pred okupljenim predstavnicima klera ponovio prijedlog o osamostaljenju Katoličke crkve u Jugoslaviji od Rima. Nakon odbijanja slijedili su dani montiranog procesa i osude na duge godine zatvora i zatočeništva (...). Ali i sveta smrt u zatočeništvu 10. veljače 1960. u Krašiću, praštajući svojim progoniteljima. Svoj je mučenički život prikazao Bogu kao dragovoljnu žrtvu za Crkvu Božju. •

## HRVATI U SVIJETU

### AUSTRALIJA: NAGRADA HRVATSKOM ZNANSTVENIKU

**M**ladi znanstvenik, dr. Ilija Šutalo dobitnik je prestižne australske nagrade za izvrsnost njegovog rada na očuvanju povijesne baštine hrvatske zajednice i u tom pogledu značajan doprinos multikulturnoj zajednici države Viktorije. Steve Bracks, premijer države Viktorija, uručio mu je ovu nagradu na prigodnoj svečanosti održanoj u Melbourneu, 2. prosinca 2005.

Dr. Ilija Šutalo je autor nedavno objavljene knjige pod nazivom *Hrvati u Australiji: Pioniri, doseljenici i njihovi potomci* koja je plod njegovog predanog dugogodišnjeg istraživačkog rada. Autor iznosi povijesne spoznaje o hrvatskim doseljenicima u Australiji u vremenima prije 1890-ih, i doseljenicima koji su pristizali u Australiju nakon II. svjetskog rata do danas. Ovo izvanredno djelo predstavlja značajan doprinos australskoj i hrvatskoj povijesti. Hrvatska matiča iseljenika, koja je s velikim zadovoljstvom predstavila ovu knjigu javnosti u Hrvatskoj, ovim putem upućuje svoje iskrene čestitke dr. sc. Iliji Šutalo.

### ITALIJA: GOSTOVALO HVARSKO PUČKO KAZALIŠTE

**N**akon 35 godina djelovanja, *Hvarsko pučko kazalište* predstavilo se u Italiji 155. izvedbom »*Prikazanja života svetog Lovrinca mučenika*« u crkvi Svetog Jeronima u Rimu, u nedjelju, 11. prosinca i oduševilo Hrvate, predstavnike Crkve, Hrvatskog veleposlanstva i sve koji su došli sa zanimanjem pogledati ovaj drevni tekst. Predstavu jednostavnog sadržaja i jasne poruke režirao je Marin Carić, a vjerni je pokušaj rekonstrukcije srednjovjekovnog kazališta.

Hvarsko pučko kazalište osnovano je u sezoni 1969./1970. okupivši hvarske studente u Zagrebu, a danas im je matična kuća kazalište u gradu Hvaru osnovano 1612. godine koje spada u jedno od najstarijih u Europi.

Po odlasku iz Rima Hvarani su posjetili Molise i tamo su s »prikazanjem« gostovali u Filiću, 12. prosinca i u Mundimitru 13. prosinca, na Svetu Luciju, zaštitnicu mjesta. Turneja je završila u Kruču, »*Robinjom*« Hanibala Lucića, svjetovnom predstavom iz vremena renesanse. Posjet Moliseu je organiziran u suradnji s Počasnim konzulatom Republike Hrvatske u Mundimitru.

# HISTERIONI SU MOJA KAZALIŠNA KEMIJA!

*Često se među iseljenicima osjećam bliže domovini nego usred Zagreba — ovdje zbog čestih nadmetanja političkih stranaka imam osjećaj da nedostaje ljubavi za Hrvatsku. A među iseljenicima tu ljubav osjećam kao stvarnu, jaku emociju koja proizvodi prekrasna djela. Zato sam s njima sretna*

Napisala **Ksenija Erceg**

**K**azališna redateljica Nina Kleflin višegodišnja je suradnica Matičina projekta »Stvaranje kazališta« namijenjenog voditeljima iseljeničkih kazališnih grupa koje izvedbama domaćih autora na hrvatskom jeziku pridonose očuvanju hrvatskog kulturnog identiteta u svijetu. Nedavno je boravila u Kanadi gdje je s kazališnom grupom Histerioni, nakon uspješnog uprizorenja kabaretske predstave »Črni mačak« započela pripreme za postavljanje komedije Pere Budaka »Tešament«. Režirala je dosad pedesetak predstava u Hrvatskoj i izvan nje, bila umjetnička voditeljica Gradskog kazališta Trešnja i Kazališta slijepih u Zagrebu, pomoćnica ravnatelja Splitskog ljeta, redateljica i scenaristica TV i filmskih spotova i kratkih filmova, voditeljica dramskog programa u zagrebačkom Studentskom kulturnom centru. Bavi se prevodjenjem s engleskoga, dramaturgijom, dramskom pedagogijom, kazališnim radom s osobama s posebnim potrebama. Seminar »Stvaranje kazališta« među iseljenicima privlači sve više kazališnih entuzijasta...

— Kad me gospođa Nives Antoljak prije šest godina pozvala da zajedno osmislimo edukacijski seminar za kazalištarce, odmah sam znala da će mi to biti i zadovoljstvo i izazov. Iako sam profesionalni kazališni redatelj slobodnjak, znači praktičar koji režira svuda i sve, pedagoški rad me uvijek zanimao.

**Oživljavanje Histeriona:** I sama sam počela kao amater, znam kako funkcioniraju amaterska kazališta, koje su im boljke i





prednosti. Kazališnu grupu teško je održati na okupu, treba svladati niz praktičnih vještina da bi se došlo do predstave. Jer ljudi vole i probe i izvedbe, ali voditelj mora znati kamo plovi brod njegove družine. Tako je nastala ideja da »Stvaranje kazališta« bude praktično naukovanje za voditelje grupa i da im konkretno da recepte i savjete kako stvoriti, osmisлити i održati kazališni projekt.

— *Ankete HMI pokazuju nepodijeljeno oduševljenje polaznika — jedina primjedba koju ističu je njegovo prekratko trajanje!*

• Polaznici vole Seminar jer je konkretan, dinamičan i zahtjevan, i uči ih da se relativno brzo može doći do rezultata. Kroz tjedan dana uče kako odabrati dramski tekst, kako stvoriti lik glumom, kako zaokružiti predstavu, a zadnje večeri sve to i prikažu i dokažu glumeći u kratkoj predstavi koju su stvarali tjedan dana. Dožive pljesak, nagradu. Čaroliju glume koja je zarazna. Mislim da zato vole Seminar. Nekoliko sezona bio je s nama i književnik *Miro Gavran*. To je bilo sjajno! Polaznici su bili oduševljeni što rade na tekstovima poznatog pisca dok im on pojašnjava tajne dramaturgije. On je ne samo izvrstan dramski pisac, već i odličan predavač. Suradujemo često,

i na ovom seminaru i na profesionalnim kazališnim projektima u Hrvatskoj, u SAD, napravili smo krasnih predstava. Miro i ja smo dobar tim.

— *Nedavno ste u Kanadi, već treći put, s našim iseljenicima — »stvarali kazalište«.*

• Tako nešto se rijetko događa, jako sam ponosna. Prije dvije godine održali smo Seminar u Torontu; gospođa Antoljak znala je da je tamo djelovala kazališna grupa čiji je rad zamro i vjerovala je da im treba ponovni poticaj. Tako sam upoznala prijatelje, sjajne ljude kazališne družine *Histerioni* iz *Toronta*. Na prvom seminaru sreća sam stvaralačku jezgru grupe, ali i mnoge nove kazalištarce koji su se tada pridružili, upravo zbog seminara. Bila je to prava kazališna kemija! Ja sam se zaljubila u njih i oni u mene. To je divna grupa jakih kreativnih intelektualaca kojima je kazalište kulturna potreba i uzbudljiv stvaralački luksuz u kojem uživaju.

— *Kako su Vas dočekali Histerioni?*

• S entuzijazmom, voljom i talentom kakav se rijetko sreće. Kazališne grupe obično imaju jednu ili najviše dvije osobe koje služe kao motor, pokretač grupe, koje vuku rad na predstavi. Ali *Histerioni* su brod s nekoliko turbo motora. Prije svih tu su *Aranka Lengyel*, sjajna glumica i organiza-

**Kabaretska predstava »Črni mačak« uspješno uprizorena s kazališnom grupom Histerioni u Kanadi**

torica, i *Srebrenka Bogović*, karizmatična osoba. *Dubravko Barač* je rođeni zabavljač s obiljem šarma, *Krešimir Bosiljevac* je glumac po istinskoj vokaciji, a tu su i *Lada Demarin*, *Nikola Tabain*, *Marija Martinović*... sjajni ljudi i glumci.

»**Črni Mačak**« i »**Teštament**«: *Jadranka Čapin* pridružila se Seminaru i postala nezamjenjivi član grupe, a jedva da je govorila hrvatski kad im se pridružila. Rođena je u Kanadi, i upravo je kroz glumački rad usavršila materinji jezik i dokazala se kao sjajna glumica. No i sad se zna dogoditi da se članovi u stvaralačkom žaru zanesu u neku elokventnu raspravu, svi u jedan glas, a kad se sve smiri, *Jadranka* kaže: »Ja opet ništa nisam razumjela, ali se slažem.« Prava su grupa, sa svim elementima potrebnim za to. Imaju i jakog pozadinskog čovjeka, moju dragu prijateljicu *Lilu Lupo*, koja pazi da sve iza scene funkcionira besprijekorno.

Velika im je pomoć i Generalni konzulat RH u Torontu na čijem je čelu čovjek koji voli i prepoznaje umjetnost, generalni konzul *Mario Livaja*.

— *Kojim ste se kriterijima rukovodili birajući najprije kabaretsku predstavu »Črni Mačak«, a sada komediju »Teštament« Pere Budaka?*

• »Črni Mačak« je nastao kao rezultat istraživanja manjih kazališnih formi. Predstava se, prema kabaretskom receptu, sastoji iz niza kraćih scena i humorističkih skečeva s temama iz života Zagreba dvadesetih godina prošlog stoljeća. Između dramskih elemenata muzičke su točke u kojima članovi grupe pjevaju. To se pokazalo kao izvrstan materijal za naš prvi zajednički uradak jer je u dramskom smislu glumcima bilo lakše svladati kraće scene, a sve smo začinili pjesmom koja se opet tretira glumački, ekspresivno. Predstavu prati svirka uživo, pa tako predstava »diše« s publikom. Ta je forma dobra i stoga što su *Histerioni* svoj kabaret prikazivali u restoranima i hrvatskim klubovima, prostorima idealnim za taj kazališni oblik. No sada su željeli krenuti korak dalje, prema cjelovečernjoj predstavi. Složili smo se da bi to trebala biti komedija s ponešto pučkog štih, pa je izbor pao na Budakov »Teštament«. Imaju dobru podjelu, zabavan tekst i sad treba samo zapeti i napraviti.

Prvi dio posla, postavljanje u prostoru, već je završeno, slijedi uvježbavanje, detalji. Premijera se očekuje poslije Uskrsa. Odlični su, duhoviti, vjerujem da će biti da pukneš od smijeha.

### **Purgerski kabaret dolazi iz Toronta!**

— *Znači, u proljeće očekujete završetak »kazališnih radova« u Torontu?*

• Da, za ovaj put. Ali ja sam stekla *Histerione* kao svoju trupu i mi idemo dalje. Ima velikih planova, a najvažniji je gostovanje u Hrvatskoj koje se planira za jesen. Nek se Zagrepčani nabruše, iz Toronta stiže pravi purgerski kabaret »Črni Mačak«!

— *Je li Vam jednak izazov raditi s kazališnim profesionalcima i amaterima iseljenicima?*

• Kazalište je moja strast, ne osjećam osobitu razliku u radu s profesionalcima i s amaterima. Profesionalci rade ozbiljnije i tvrde, amateri često dobrodušniji i s više srca. Lijepo je i jedno i drugo. Ono što rad s iseljenicima čini posebnim njihova je ljubav prema Hrvatskoj i stalna vezanost za domovinu. Često se među njima osjećam bliže domovini nego usred Zagreba. Kod nas, zbog čestih prigovora u nadmetanju političkih stranaka, imam osjećaj da nedostaje ljubavi za Hrvatsku. A među iseljenicima tu ljubav osjećam kao stvarnu, jaku

emociju koja proizvodi prekrasna djela. Zbog toga sam s njima sretna.

— *Koliko učenje o kazalištu i primjena naučenog kroz predstave pridonose njegovanju hrvatskog jezika i općenito razvijanju kulture govora?*

• Kazališni rad, osobito na literarno vrijednim tekstovima, inspirativno djeluje na sve koji su dotaknuti teatarskim djelom. Glumci, uživljavajući se u svoje uloge, organski



proživljavaju ljepotu govora, bogatstvo našeg jezika, osjećaju konkretno koliko je jezik jak kao glumačko oruđe. Upravo kroz vibracije i valere koje nosi svaka rečenica izgovorena na pozornici oni prodiru do publike. Glumac svojim govorom na sceni »zvoni, zuji, zveči, zvuči, šumi, grmi, tutnji, huči...« I tad je na dobitku publika, koja kroz vještinu glumca ponovno svjedoči o moći riječi. A to je osobito važno kad se kazalište događa u okruženju stranog jezika. Naši ljudi govore hrvatski samo u svakodnevnim, kućnim situacijama i pomalo zaboravljaju na svo bogatstvo hrvatskog jezika.

— *Može li (i) kazalište s domaćim autorima i na hrvatskom jeziku pomoći da se djelomično uspori posvemašnja asimilacija i očuva nacionalni identitet u bilingvalnom i multikulturalnom okruženju?*

• Kazalište može učiniti da se uvijek iznova osjećamo ponosni što govorimo jedan lijepi jezik na kojem su napisana mnoga prekrasna, inspirativna djela. Da se ponosimo što pripadamo kulturnom narodu koji je svijetu podario i Držića i Marulića i Krležu. Da uživamo u narječjima, dijelektima, naglascima, pa čak i u urbanom slengu hr-

vatskog. Da osjećamo kako jezik živi, mijenja se i omogućava piscima da se njime poigravaju dok stvaraju dramske situacije.

**Stvaranje kazališta carski je osjećaj:** Hrvatske kazališne grupe koje djeluju izvan Hrvatske dokazuju mnoge važne stvari upravo kroz bavljenje umjetnošću. *Histerioni* u Kanadi, o kojima smo puno pričali, su jedna takva grupa. Oni su cijenjeni profesionalci u svojim poslovima, uvaženi Kanađani za koje svi znaju da su i Hrvati i umjetnici — glumci. Takvima ih vide i prepoznaju njihovi prijatelji Kanađani i tako oni izgrađuju i oplemenjuju obje svoje domovine.

— *Kakvi su Vam profesionalni planovi i što planirate u radu s iseljenicima?*

• Početak ove godine obilježilo mi je bavljenje Shakespeareom. Režiram u Narodnom pozorištu u Tuzli »Na Tri kralja«, jednu od najljepkijih komedija tog velikog dramatičara. Radila sam i kao gost režiser na poznatom festivalu 14/48 u Seaetllu u SAD, što mi je bila i čast i zadovoljstvo. Puno sam na putu, vječno s koferom u ruci, ali nije loše. Srećom, sin mi je već student, a suprug dobronamjeran, pa sve nekako ide. Na tome sam mojim dečkima iskreno zahvalna.

Proljeće donosi ponovni odlazak u Kanadu, k *Histerionima*, ljetno seminar »Stvaranje kazališta« u Pučišćima na Braču. Planiram i seminar u Australiji, u Perthu, gdje postoji jaka kazališna grupa *Ivan Gundulić* čiji rad poznajem i cijenim. Nadam se i ponovnom susretu s kazališnim grupama u Gradišću u Austriji, s kojima sam radila prošle godine.

— *Što ste htjeli poručiti svojevrsnim sloganom »kazalište je teško osmisлити, ali ga nije teško stvoriti«?*

• Kako bi se stvorilo kazalište treba malo dobre volje, dva tri prijatelja, prostrana soba i ideja. Kao što smo naučili iz starog šlagera »Čovjek bez ideje nije bogzna što, al' čovjek s idejom je čovjek i po!« Seminar »Stvaranje kazališta« može podastri neke prokušane ideje, ostale će se roditi same. Sve drugo je čista zabava. Rad na predstavi održava nas u formi, stvaralačkoj umjetničkoj formi koja je, bar što se mene tiče, bitno važnija od one što se stječe u fitness sali. Stvoriti umjetničko djelo iz ničega, na svom jeziku, vlastitim snagama, carski je osjećaj. Kazalište čini da se osjetimo zaista živima. •



# SLIKE INSPIRIRANE LJEPOTOM KRAJOLIKA I ŽENA

Umjetnik se predstavio sa četrdeset ulja na platnu, nastalih u protekle dvije godine. Motiv slika je lik žene s ornamentalnim cvjetnim oglavljem, na koju se veže Romićev krajolik

Napisala **Željka Lešić**

Fotografije iz abuma **Miljenka Romića**

U Galeriji grada Krapine, u četvrtak, 12. siječnja otvorena je izložba zagrebačkog akademskog slikara Miljenka Romića, koju zainteresirani mogu razgledati od 12. do 31. siječnja. U nazočnosti prijatelja i štovatelja autorovog likovnog izričaja, ovu dojmljivu izložbu otvorio je dr. Zvonimir Šeparović. Pozdravno slovo nazočnima uputila je ravnateljica Pučkog otvorenog učilišta Krapine, Viktorija Krleža. U prigodnom programu nastupili su zagrebački glumci Antun Tudić i Ivan Lovriček, dok je stihove recitirao pučki pjesnik Ivan Bonus. Umjetnik se ovom prigodom predstavio s 40 ulja na platnu, nastalih u protekle dvije godine. Motiv Romićevih slika je lik postojeane, stabilne žene. »Ali tu nije riječ



Izložbi je nazočio zamjenik ravnatelja HMI, Domagoj Ante Petrić

o poeziji ženskog lica koje postaje tijelom, a prestaje biti zidom, već obrnuto, to su iskipareni, okamenjeni likovi, povišeni oštrom povojnicom čiji zid puca pod magnetizmom lebdeće ili zakriljene crkvice. Odsutnost osobnosti i putenosti ženskog lika, a kroz zamah senzibiliziranih crta lica, Romić oblikuje arhetip žene i u suodnosu s tvorbenim sastavnicama kompozicije, uspostavlja metaforu univerzuma. Njegove žene su heroine koje nas molećivo, majčinski gledaju. U semiotičkom tumačenju one su naše žene, majke, čuvarice ognjišta i duhovnosti, one su naša Bogorodica s ružičnjakom

na oglavlju koje postaje svetokrug«, napisala je, između ostalog, u pratećem izložbenom katalogu, Vjekoslava Sokol. Miljenko Romić rođen je 1959. godine u Vrlici, a slikarstvo je završio u Splitu. Po okončanju studija radio je u Majstorskoj radionici Vilima Svečnjaka. Živi i stvara u Zagrebu, srednjoeuropskoj metropoli umjetnosti, i kako kaže mr. Jasminka Petter: »Njegove slike bez obzira na iskustvene izazove struja moderne umjetnosti nose arhaični i tradicionalni veo kao vlastitu spoznaju.« Romić se bavi likovnim uređenjem knjiga i monografija, a zanimljivo je naglasiti da je autor projekta Spomen-dom-muzeja Ovčara u Vukovaru. •



Vječna inspiracija: žena i krajolik

# PLESOVI ALPSKOGA PODRUČJA

*Stotinu polaznika Škole, članova hrvatskih folklornih i tamburaških skupina iz Argentine, Australije, SAD, Kanade, Švedske, Njemačke, Austrije, Slovačke, Mađarske, Vojvodine, Bosne i Hercegovine i, naravno, iz cijele Hrvatske*

Napisala **Srebrenka Šeravić**  
Snimio **Vidoslav Bagur**

Završena je 43. Zimska škola hrvatskoga folklora u Crikvenici. Bio je to prvi ovogodišnji program u nizu projekata Hrvatske matice iseljenika predviđenih za 2006. godinu.

Od 3. do 14. siječnja u crikveničkom Hotelu »Kaštel« boravilo je čak stotinu i dvoje polaznika Škole, članova hrvatskih folklornih i tamburaških skupina iz Argentine, Australije, SAD, Kanade, Švedske, Njemačke, Austrije, Slovačke, Mađarske, Vojvodine, Bosne i Hercegovine i, naravno, iz cijele Hrvatske. Sve je njih privukla mogućnost učenja o plesovima, pjesmama, glazbalima, narodnim nošnjama i običajima tzv. hrvatskog alpskog područja kojemu pripadaju Međimurje, Podravina, Hrvatsko zagorje, Prigorje, okolica Karlovca, cijeli Gorski kotar pa čak i Istra.

Trebalo je iskoristiti svaki trenutak, pa se nastava se održavala i prije i poslije podne, po-



**Naši tamburaši marljivo su vježbali sviranje tambure**

**Katarina iz New Yorka pronašla je kutak za vježbanje svog tradicijskog glazbala**

dijeljena u tri grupe, ovisno o interesima polaznika: ples, sviranje tambura i sviranje tradicijskih glazbala. Najveća je, dakako, bila skupina plesača, ali je posebno važno spomenuti da je ove godine izuzetno porastao interes za sviranje hrvatskih tradicijskih glazbala. Bilo je upravo impresivno vidjeti grupu od 25 svirača tradicijskih glazbala koje je podučavao solist nacionalnog ansambla »LADO« Stjepan Večković!

Škola folklora svoj uspjeh zahvaljuje dobrom programu ali i izvrsnom timu stručnjaka koje je okupio voditelj Škole prof. Andrija Ivančan: maestro Siniša Leopold, prof. Željko Bradić, Dražen Šoić, dr. Goran Oreb, prof. Vidoslav





Hotel »Kaštel« u Crikvenici



Plesači na nastavi — prvi koraci Međimurja

Bagur, prof. Kristina Benko, prof. Josip Forjan, Miro Kirinčić, Vladimir Kuraja. I, da ne zaboravimo legendu Škole folklor, glazbenog korepetitora prof. Ivana Kršeka, uz čiju su svirku stasale generacije i generacije plesača škole folklor!

I u večernjim satima bilo je mnogih lijepih sadržaja namijenjenih našim polaznicima. Promovirana je najnovija knjiga Gorana Kneževića »Srebrna kola, zlaten kotač«, nastupile su folklorne skupine KUD »KAMANJE« iz Kamanja, KUD »DELNICE« iz Delnica, KUD »ZVIR« iz Jelenja i KUD »BRIBIR« iz Bribira, slušali smo i izvrsnu klapu »CRIKVENICA«, održan je okrugli stol Udruge folklornih koreografa FOKA, predstavljen je i film Stjepana Večkovića s Ljetne škole hrvatskoga folklor održane na otoku Braču 2005. godine. Prof. Vidoslav Bagur cijelu je jednu večer posvetio predstavljanju snimki o obnavljanju običaja ljelja (kraljica), vidjeli smo i snimku sa svečanog koncerta Zagrebačkog folklornog ansambla prigodom proslave 60. obljetnice ansambla i 55. obljetnice umjetničkog rada njegovog osnivača dr. Ivana Ivančana. Bilo je mnogo druženja, pa su tako članovi KUD »TOMISLAV« iz Županje organizirali Šokačku

večer, gospodin Mišo Hepp iz Pečuha domjenak — čuvenu »hepijadu«, a sami polaznici potrudili su se organizirati sijelo na kojem su sami predstavljali pjesme, svirku i običaje svoga kraja. Naravno, kao i uvijek najveseliji i najmaštovitiji je bio maskenbal polaznika škole folklor!

Zimska škola folklor završila je u subotu, 14. siječnja svečanim koncertom u gradskoj športskoj dvorani u Crikvenici. Nakon pozdravnih govora gradonačelnika Crikvenice Božidara Tomašeka i ravnatelja Hrvatske matice iseljenika Nikole Jelinčića, naši su polaznici pred brojnom publikom pokazali znanje koje su stekli tijekom dvanaest dana boravka na školi folklor. Plesači su tako izveli čak tri koreografije, Podravinu, Međimurje i Brdovec, nastupili su tamburaši i svirači tradicijskih glazbala, a ove je godine po prvi put prof. Josip Forjan prikazao i reviju narodnih nošnji koju su s velikim uspjehom nosili — naši tamburaši!

Nakon završne priredbe — fešta u Hotelu »Kaštel« i oproštaj do ljeta, do Ljetne škole hrvatskoga folklor koja će se održati u Pučićima na otoku Braču! •

## HRVATI U SVIJETU

### KANADA: GOSTOVALA KLAPA CRIKVENICA

U organizaciji Generalnog konzulata Republike Hrvatske, u Kanadi je od 2. do 12. prosinca 2005. godine gostovala klapa *Crikvenica*. Tijekom njezina boravka organizirana su tri cjelovečernja koncerta i nekoliko kraćih nastupa gostiju iz Hrvatske.

U nedjelju, 4. prosinca *Crikvenica* je održala cjelovečernji koncert u Centralnoj baptističkoj crkvi u Oakvilleu zajedno s lokalnim crkvenim zborom. Župnik baptističke crkve pozdravio je zbor i zahvalio na njihovom koncertu. Nakon što je predstavio klapu i njen dosadašnji rad, župnik je govorio o Hrvatskoj kao zemlji bogatog kulturnog naslijeđa. Neke od pjesama koje je pjevao lokalni zbor bile su engleski prepjevi hrvatskih božićnih pjesama. Poslije koncerta organiziran je prijam za sve nazočne.

U utorak, 6. prosinca klapa je nastupila u Torontu, u dvorani umjetničke galerije *Art Gallery of Ontario*. Pred punom dvoranom s velikim uspjehom izveli su program klapskih pjesama koji je bio praćen burnim aplauzom publike. Klapa *Crikvenica* sudjelovala je i na božićnom domjenku Generalnog konzulata Republike Hrvatske u Mississaugi koji je održan u dvorani Croatia Banquet Hall. Klapa je na veliko zadovoljstvo mnogobrojne publike otpjevala po tri pjesme iz svog repertoara.

Na kraju svoga posjeta Kanadi, u prekrasnom duhovnom ozračju, u prepunoj crkvi, *Crikvenica* je održala cjelovečernji koncert, 11. prosinca u hrvatskoj katoličkoj župi Presvetog Trojstva u Oakvilleu. Čule su se pohvale i priznanja klapi na izuzetno kvalitetnom programu, izvedenom na profesionalnoj razini. Posjetitelji su također zahvalili Generalnom konzulatu RH za ukazanu prigodu da u predbožićno vrijeme, kad su svi posebno nostalgичni, čuju tradicionalne pjesme.

Osim službenog programa, klapa je tijekom boravka imala mnoge neformalne susrete sa članovima hrvatske zajednice. Razgovaralo se i o mogućnosti ponovnog organiziranja gostovanja, ovaj put i za kanadsku publiku.

# »NE BOJTE SE ŽIVOTA«

*Nikad ne zaboravite svoje korijene i svoju domovinu. Posebno ne zaboravite grobove svojih predaka. Nemojte se bojati dići svoj glas za istinu i pravdu... Čuvajte korijene vjere... (Iz propovijedi kardinala Vinka Puljića)*

Pripremio **Nenad Zakarija**  
Fotografije **Stanislav Božić**

Kroz vrijeme od četiri nedjelje Došašća do druge nedjelje po Novoj godini HKM u Ljubljani, koju od 1986. godine vodi južnohrvatski franjevac pater Marko Prpa, već 18 godina zaredom priređuje *Božićne dane hrvatskih katolika u Sloveniji*.

Ove godine, u nedjelju 15. siječnja, u prepunoj franjevačkoj crkvi na Prešernovom trgu u Ljubljani, svečanom euharistijom koju je predvodio sarajevski nadbiskup i metropolit, njegova uzoritost Vinko kardinal Puljić, okončano je ovo tradicionalno okupljanje Hrvata katolika u Sloveniji.

Uz kardinala Puljića u euharistijskom su slavlju koncelebrirali: pomoćni ljubljanski biskup msgr. Andrej Glavan, provincijal Slovenske franjevačke provincije Sv. Križa p. dr. Viktor Papež, koordinator za hrvatsku pastvu u Njemačkoj fra Josip Bebić, domaćin p. Prpa i još desetak dijecezanskih i redovničkih svećenika povezanih s hrvatskom zajednicom u Ljubljani. Papinski nuncij u R. Sloveniji msgr. Santos Abrill y Castello je na počasnom mjestu u prezbiteriji prisustvovao ovom slavlju.

Domaćin, p. Prpa najprije je pozdravio kardinala Puljića ovim riječima: «Uzoriti gospodine kardinale, hvala Vam što ste nakon osam godina ponovno u Ljubljani. Ovdje ste među svojim. Ovdje je veliki dio Vaše raseljene, prognane i izmučene Crkve. Nas trojica hrvatskih svećenika u Sloveniji, oslonjeni na Providnost, kao i na povijesno iskustvo — kako ono biblijsko tako i narodno, okupljamo ostatke ostataka toga raseljenog nam vjerničkoga i narodnog bića s neugašenom vjeronom da iz starog panja mogu niknuti nove mladice. Vaša nas današnja prisutnost ovdje u Ljubljani i Sloveniji u toj vjeri i povjerenju dodatno ohrabruje i jača. Hvala što ste se odazvali molbi ovog naroda i mome pozivu». Zatim je na latinskome pozdravio apostolskog nuncija msgr. Castella istaknuvši povijesnu dimenziju i važnost katoličanstva u Hr-



vatskoj, a posebno u Bosni i Hercegovini odakle brojni Hrvati u Sloveniji dolaze. «... Bosanski su kraljevi prije prodora Osmanlija bili katolici. Bilo ih je sedam. Zadnja bosanska kraljica Katarina Kotromanić Kosača oporukom je Bosansko Kraljevstvo ostavila Svetoj Stolici. Njezini zemni ostaci u rimskoj crkvi Ara Coeli čekaju uskrsnuće. Uspomena joj je sačuvana i u Martirologiju rimsko-serafinskom. Sveti Otac Leon X. je Hrvate nazvao *predzidom kršćanstva*. Sadašnjost i budućnost prepoznajemo u pozdravu kojim je Sveti Otac Benedikt XVI. na dan izbora za papu pozdravio mlađega hrvatskoga kardinala, njegovu eminenciju Josipa Bozanića, riječima: **Croatia semper fidelis**. Danas ovdje možete »dodirnuti« dio te vjernosti».

Pomoćnom ljubljanskom biskupu msgr. Glavanu i nadbiskupu Alojziju, kojega je monsinjor ovdje zastupao, p. Prpa na slovenskome je jeziku zahvalio na otvorenosti i naklonjenosti prema hrvatskim katolicima u Sloveniji.

U pozdravu ljubljanskom provincijalu p. dr. Viktoru Papežu, pater Prpa posebno se za-

**Sljiva: P. dr. Viktor Papež, msgr. Andrej Glavan, Vinko kard. Puljić, P. prof. Marko Prpa, vlč. Valentin Miklobušec D. I, vlč. Josip Tadić, vlč. Mirko Režek i p. Pavel Jakob**

hvalio što u njihovom samostanu već 35 godina Hrvati svake nedjelje i na blagdane slave svetu misu na hrvatskome jeziku.

Na koncu uvodnog pozdrava pater Prpa želio je dobrodošlicu fra Josipu Bebiću, koji je zastupao njihovog redovničkog poglavara dr. fra Željka Tolića, provincijala južnohrvatske Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja iz Splita dodavši: »Fra Josipe, mogu posvjedočiti: u svojim počecima, ova bi misija teško zaživjela bez tvoga razumijevanja i pomoći. Hvala Ti. Jednako srdačno i sa zahvalnošću. Prpa je pozdravio i ostale svećenike sudionike ovog slavlja predavši potom riječ kardinalu Puljiću. Svoju nadahnutu propovijed započeo je, uz blagdansku čestitku i zahvalu domaćinu na pozivu, razmišljanjem o Božiću, o bliskosti koju donosi rođenje Isusovo, jer — Bog zbližava. Božić nam otkriva plemenitost života, blagdan je mira, otajstvo

je radosti i svetkovina obitelji, a obitelj je temelj zdravoga društva naglasio je kardinal, dodavši: Čuvajte svetost braka«.

Kršćani su spremni na oprost i pomirbu, najviše jer i sami osjećaju potrebu primiti Božji oprost i pomiriti se s Bogom u sakramentu pomirbe. Ova je potreba usađena duboko u svijest našega hrvatskog naroda... Ako se netko ne usudi tražiti i dati oprost, onda je on ili ona u mraku đavoljemu... Oslobođeni od grijeha, mržnje, zavisti i ljutnje, otvaramo vrata sreći i veselju...

Božić nam uvijek iznova otkriva dostojanstvo života. Međutim, u ovom našem vremenu život gubi svoju vrijednost nasuprot interesu, profitu i globalizaciji. Dopušteno je ubijati nerođenu djecu, okončati život bolesnih, i to sve po zakonu. To čak zovemo »humanim«!



**Mješoviti zbor zagrebačke župe Marije Pomoćnice iz Knežije oduševio je nazočne**



**Članice Kulturnog društva »Komušina« iz Škofje Loke i Jesenica i djeca u narodnim nošnjama iz Bosanske Posavine**

»Slaviti Božić znači ojačati vjeru... Dnevnom molitvom Bog je bliže vama, vašoj duši i vašoj zajednici... Neka vam redovita molitva bude vaš život... Nikad ne zaboravite svoje korijene i svoju domovinu. Posebno ne zaboravite grobove svojih predaka. Nemojte se bojati dići svoj glas za istinu i pravdu. Čuvajte korijene vjere... Ne bojte se života... Želim da ovo okupljanje i slavlje proteku u tom duhu. Neka svima nazočnima bude duhovno obogaćenje i osnaženje. Neka nas dragi Bog blagoslovi kako bismo postali osobe u čijim životima će se prepoznati ruka Božja«, završio je svoju propovijed kardinal Puljić.

Nakon euharistije mladi članovi župe u narodnim nošnjama iz Bosanske Posavine, uz prigodno slovo voditeljice programa Jelene Kovčić, darivali su uvažene goste. Kardinalu Puljiću za uspomenu na ovaj susret darovana je replika (vez u koncu) medaljona Majke Božje, Kraljice Hrvata. Original se nalazi u

Svetištu Majke Božje Lurdske u Zagrebu. Lik je to žene s koprenom umjesto krune na glavi, a na kopreni umjesto dragulja-križ. Dlanovi otvoreni prema ljudima i Bogu. U ruci žezlo, a na prsima štit Hrvatskog Kraljevstva. Napravio ga je veliki slovenski umjetnik prof. Jože Plečnik.

Ostalim gostima, nunciju Castellu, msgr. Glavanu i provincijalu dr. p. Papežu predana je replika »Gospe Velikoga hrvatskog krsnog zavjeta«. Original je nađen u ruševinama Zvonimirove bazilike iz XI. stoljeća u selu Biskupija kod Knina.

Fra Josipu Bebiću u provinciji južnohrvatskih franjevaca darovana je replika Meštrovićeve »Povijesti Hrvata« (vez u koncu), kao i voditelju mješovitog zbora zagrebačke župe Marije Pomoćnice iz Knežije, prof. Eduardu Adameku, dok su orguljašica istog zbora Petra Jurković i voditeljica mješovitog pjevačkog zbora HKM Ljubljana Biserka Horvat, u znak zahvalnosti primile, rukovet cvijeća.

Nakon darivanja i zahvala, zbor iz Zagreba izveo je kraći koncert prigodnih skladbi od

kojih je poseban pljesak dobila prekrasna skladba »Hrvatska molitva«.

Treba naglasiti da ovaj zbor djeluje već 63 godine i nastupao je diljem domovine i inozemstva na dobrotvornim koncertima, radiju i televiziji. Više je puta nastupio u Mađarskoj za prognane Hrvate u Njemačkoj, Italiji i Međugorju. Najdraže gostovanje im je bilo u Rimu i Palestini 1993. godine. Održali su pet koncerata, sudjelovali su u generalnoj audijenciji kod Svetog Oca Ivana Pavla VI. i pjevali 11 pjesama pred 140000 nazočnih. Sveti Otac ih je pozdravio na hrvatskom jeziku i nakon audijencije se slikao sa zborom. Zbor godinama uspješno vodi Eduard Adamek, a njihova pjesma tijekom ovog misnog slavlja kao i koncert bili su zaista vrhunske kakvoće, čemu je doprinijela i odlična akustika u crkvi. Ujedno im se želim posebno zahvaliti na gostoprimstvu tijekom misnog vožnje autobusom do Ljubljane i natrag.

Nakon bogoslužja, u samostanskom atriju održan je prigodni domjenak kojem su nazočili osim spomenutih gostiju i brojni drugi uzvanici i diplomati, među kojima i veleposlanik RH u Sloveniji Mario Nobilo. Tom prigodom pater Prpa predao je repliku Meštrovićeve »Povijesti Hrvata« namijenjenu uredništvu časopisa HMI »Matica« predavši ga glavnom uredniku Nenadu Zakariji.

I na koncu ovog prikaza svakako treba pohvaliti izuzetno dobru organizaciju okupljanja i uputiti čestitke domaćinima, kako neumornom fra Marku Prpi tako i svim svećenicima i župljanima koji su doprinijeli da odemo svojim domovima ne samo zadovoljni, već i obogaćeni duhom i Božjim blagoslovom. Kao što reče kardinal Puljić: Bog je u vama i s vama, a to se baš ovdje moglo dobro osjetiti. •

# GLAS VAPIJUĆIH U PUSTINJI?

*Politički a i medijski iseljništvo je relativno marginalizirano, a u susjednoj BiH od konstitutivnoga naroda Hrvati su svedeni na manjinu koja se i dalje iseljava*

Pripremio **Nenad Zakarija**

U subotu, 10. prosinca 2005. Klub hrvatskih povratnika iz iseljništva organizirao je, u poznatom restoranu Globus na Zagrebačkom velesajmu, svoju tradicionalnu Večer hrvatskih povratnika. Ovo okupljanje pod pokroviteljstvom Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija i Hrvatske matice iseljenika, te medijskim pokroviteljstvom Večernjeg lista i tjednika Fokus okupilo je veliki broj uglednih osoba iz hrvatskog društvenog i političkog života kao i lijepi broj posjetitelja o čemu smo kratko izvjestili u prošlom broju Matice. Ovaj put donosimo tekst izlaganja predsjednice Kluba dr. Katicice Miloš kao i predsjednika Kluba hrvatskih povratnika BiH Vlatka Menixa iz kojih se može iščitati iseljeničko-povratnička problematika u te dvije države.

Dr. Miloš u svom izlaganju kaže: »Klub hrvatskih povratnika iz iseljništva već punih devet godina djeluje u javnom životu Hrvatske, a nastao je iz potrebe za zakonskom definicijom statusa hrvatskog iseljništva i povratništva, a člankom br. 10\* Ustava jasno iskazana dužnost i obveza države prema navedenim kategorijama. Polazeći od činjenica da iseljništvo i matična Hrvatska čine jedinstveno nacionalno biće, Klub hrvatskih povratnika uložio je velike napore kako bi ova dva posve dezintegrirana dijela približio. Svrha ovih nastojanja leži u pritisku na vlasti kako bi izradile program za iseljništvo kao

## ČLANAK 10. USTAVA RH

*Republika Hrvatska štiti prava i interese svojih državljana koji žive ili borave u inozemstvu i promiče njihove veze s domovinom.*

*Dijelovima hrvatskog naroda u drugim državama jamči se osobita skrb i zaštita Republike Hrvatske.*



sastavnicu dugoročnog strateškog razvojnog programa zemlje.

Ova naša želja nije nikakva novina niti nečija ekscentrična ideja. Današnji razvijeni demokratski sustavi prosperiraju u zacrtanim strateškim smjerovima zahvaljujući koncentraciji i uporabi svih svojih potencijala, posebice najvažnijeg — ljudskog potencijala. Broj hrvatskih iseljenika procjenjuje se na nekoliko milijuna. Ove zamisli i nakane Kluba u proteklom razdoblju pokazale su se u provedbi gotovo utopijske. Izazvale su usto jak animozitet i podcjenjivanje.

Rad Kluba velikim je dijelom posvećen problematici iseljeničkog i povratničkog života. Obrađujući i prezentirajući hrvatskoj javnosti genezu iseljavanja, povijesne tijekove i opredjeljenja, stradanja iseljništva, doprinose stvaranju hrvatske države te današnje svekolike potencijale, na svjetlo dana iznesene su dosad nepoznate činjenice. Otvoreno i hrabro smo progovorili o temama o kojima se nije smjelo govoriti«, naglasila je predsjednica kluba dodavši: »Temeljni problem ovakvog stanja leži u srazu dvaju svijesti, iseljeničke i povratničke s jedne strane i one po-

**Na večeri hrvatskih povratnika bilo je veselo**

daničke, naslijeđene iz totalitarnog režima u svim njenim replikama.

Najveći broj iseljenika danas živi u visokorazvijenim demokratskim zemljama odakle dolazi i većina povratnika. Ovi ljudi već imaju izgrađenu demokratsku svijest, tako da dobro poznaju pojmove demokracija, parlamentarizam, demokratska pravila ponašanja a i onu koja ih sve uvjetuje a to je odgovornost kako na osobnoj tako i na nacionalnoj razini. Nisu li to europske vrijednosti? Dobro poznaju također i vladavinu prava i činjenicu da je temeljno ljudsko pravo na samoobranu. S druge strane imamo još uvijek medijski i politički dominantne obrasce totalitarne svijesti. Bez nabrojanja dovoljno je navesti rezultate njezine vladavine...

Isti obrazac primijenjen je i u nedavnoj prošlosti gdje je Domovinski rat okarakteriziran kao zločinački. Najčasnijim hrvatskim sinovima danas se sudi kao ratnim zločincima. Sudi se zapovjednoj piramidi obrane Hrvatske. Sudi se hrvatskoj državi.

General Ante Gotovina je hrvatski povratnik, naš heroj o kojem će pričati buduće genera-

cije. Osim ponosa u srcu i bezrezervne moralne podrške, nemamo mu što dati, niti mi a niti veliki broj onih koji misle kao mi. Jedini koji su to u stanju je Vlada RH i Ministarstvo pravosuđa.

U ime svih nas i u ime budućih naraštaja molimo ih da uporbave sva raspoloživa sredstva i mogućnosti kako bi mu pomogle u obrani i dokazale njegovu nevinost.« A o položaju Hrvata i hrvatskih povratnika u BiH Vlatko Menix je kazao:

»Već se tradicionalno svake godine sastajemo, otprilike u ovo vrijeme. Međutim ono što je više nego uočljivo jest apsolutno pogoršanje položaja hrvatskog naroda u BiH — *naravno, govorim o narodu a ne o pojedincima*. Veliki broj vitalnih javnih institucija kroz koje je jedino moguća borba za opstanak a time i razvoj jednog naroda već je dovedena na rub »bankrota«, čime se omogućuje i »Međunarodnoj zajednici u BiH«, ali posebno Bošnjacima i Srbima dovršetak njihovih osobnih interesa, naravno u ovom slučaju na račun hrvatskog naroda.

U Daytonskoj BiH, prema većini procjena, u ovom trenutku živi cca 2.000.000 milijuna muslimana — Bošnjaka, 1.000.000 Srba i 440.000 Hrvata. Razlog za to je postojanje dva entiteta, RS i Federacije koja već u ovom trenutku, uz prešutno odobravanje predstavnika međunarodne zajednice postaje »federacija« samo jednog naroda — bošnjačkog. Ono što je više nego uočljivo jest da svi imaju jasne planove što učiniti s cjelokupnim prostorom u BiH; svi osim političkih predstavnika Hrvata, bilo Hrvata u BiH bilo Hrvata RH.

Rezultat toga je ponovni egzodus Hrvata iz BiH u Hrvatsku, ili u neke druge zemlje ili kontinente. Svugdje samo ne na ognjišta na kojima su rođeni a većina i odrasli. Zašto je Hrvat uporan u namjeri da ne želi imati svoju samostalnu zemlju sa svojim institucijama? Zašto Sabor RH pred sveukupnim hrvatskim gledateljstvom nema učestalih mjesečnih rasprava o vitalnim i gorućim pitanjima Hrvata u BiH? Koliko prosječan Hrvat u Hrvatskoj zna o položaju i problemima Hrvata u BiH i u iseljeništvu?! Tko i s kojim ciljem stvara loš imidž i percepciju pojedinih hrvatskih prostora?!

Naš Klub svakodnevno ukazuje na probleme i položaj Hrvata u BiH, bilo putem priopćenja za javnost, javnim obraćanjem, organiziranjem okruglih stolova i konferencija itd.

Hrvati u BiH uslijed najnovijih mjera međunarodne zajednice, hrvatskih političkih predstavnika u BiH te najnovijim izjavama političkih predstavnika u RH vide sebe ne kao konstitutivan narod, ne kao nacionalnu manjinu, čak ne ni kao dijasporu, nego kao ostavljen, zaboravljen i odbačen narod. Žrtve koje su Hrvati iz BiH podnijeli za konačan suverenitet Hrvata, koji je bio vječna težnja i domovinske i iseljene Hrvatske, po našim procjenama je 63% poginulih Hrvata iz BiH ili pak podrijetlom s ovih prostora koji su živjeli u Hrvatskoj — činjenica koju nitko ne može osporiti...« •

# NJEMAČKA: KONCERT I PREDSTAVLJANJE PRVOGA BOŽIĆNOGA CD-a NA HRVATSKOME JEZIKU

Na blagdan Bezgrješnog začeca BDM u kapeli Blaženog Alojzija Stepinca u Münchenu održan je koncert uz meditaciju, a tom prigodom predstavljen je prvi CD božićnih pjesama na hrvatskom jeziku u Münchenu. Vokalna ženska skupina »Lira«, osnovana prije 5 godina, imala je već mnoge uspješne nastupe u Münchenu i širom Njemačke. Voditeljica skupine s. Nikolina Bilić, koja s puno umijeća vodi mješoviti crkveni zbor, uvježbava mušku klapu »Croatia« i dječji zbor »Hrvatski slavujki«, u kratkom prikazu novog nosača zvuka »Slava Bogu na visini kliče Hrvat u tuđini« naglasila je slijedeće: »Prema istraživanju hrvatskih glazbenih etnologa pučku glazbenu tradiciju kod Hrvata treba svrstati ne samo među starije već najstarije u Europi. Na to možemo biti ponosni. Činjenica je da nestaju i nestat će one melodije koje u sebi odražavaju samo duh svog vremena, a ostaju i ostat će one koje odražavaju trajne vrijednosti. To potvrđuju i hrvatske božićne popijevke s ovog novog CD-a koji se u našem hrvatskom narodu pjevaju već više stoljeća. Preko ovog CD-a htjele bismo potaknuti sve vas da vjerno i ljubomorno čuvate i

njegujete trajne vrijednosti hrvatske glazbene baštine te da ih s ljubavlju predajete budućim naraštajima«.

Voditeljica programa Barica Lorenz čitala je vlastite meditacije, a u izvođenju programa sudjelovale su prvi put recitacijama pjesama o Božiću i himana Mariji časne sestre Marija Blajić i Blaga Vojković. U muzičkom programu, osim *Lire*, nastupala je i muška klapa i dječji zbor. U ime *Lire* zahvalnost i priznanje časnoj sestri Nikolini izrazila je članica Julija Šćuka. Direktor muzičke škole Yamaha u Münchenu Franz Joseph Walter nadodao je obradu hrvatskih popijevki za klavir i flautu prvotnoj obradi ravnatelja Zagrebačkog konzervatorija Franje Dugana, a njegova suradnica u školi, solistica Kristina Šop, sudjelovala je u izvođenju ovih melodija. *Lira* broji 14 članica. Na CD-u se nalazi 16 crkvenih skladbi, 14 vokalno instrumentalnih i 2 instrumentalne. Osim hrvatskih popijevki, uključene su i *Stille Nacht*, *Adeste fideles*, *Les anges dans nos campagnes* u prijevodu.

Izdavač CD-a je Hrvatska katolička misija München, snimljeno u studiju Meilhaus, grafički obradio Nenan Drmić a odgovara voditelj misije fra Tomislav Dukić. (*Barica Barbara Lorenz*)



# SKUPLJAM SVIJETOM RASUTO HRVATSKO BLAGO

*Akademik Josip Bratulić je ovu svoju zbirku knjiga nazvao »Cimelia Croatica« — što znači biser, dragocjenost, dragulj. Time je rekao da su ove hrvatske knjige dragocjenost za hrvatsku kulturu*

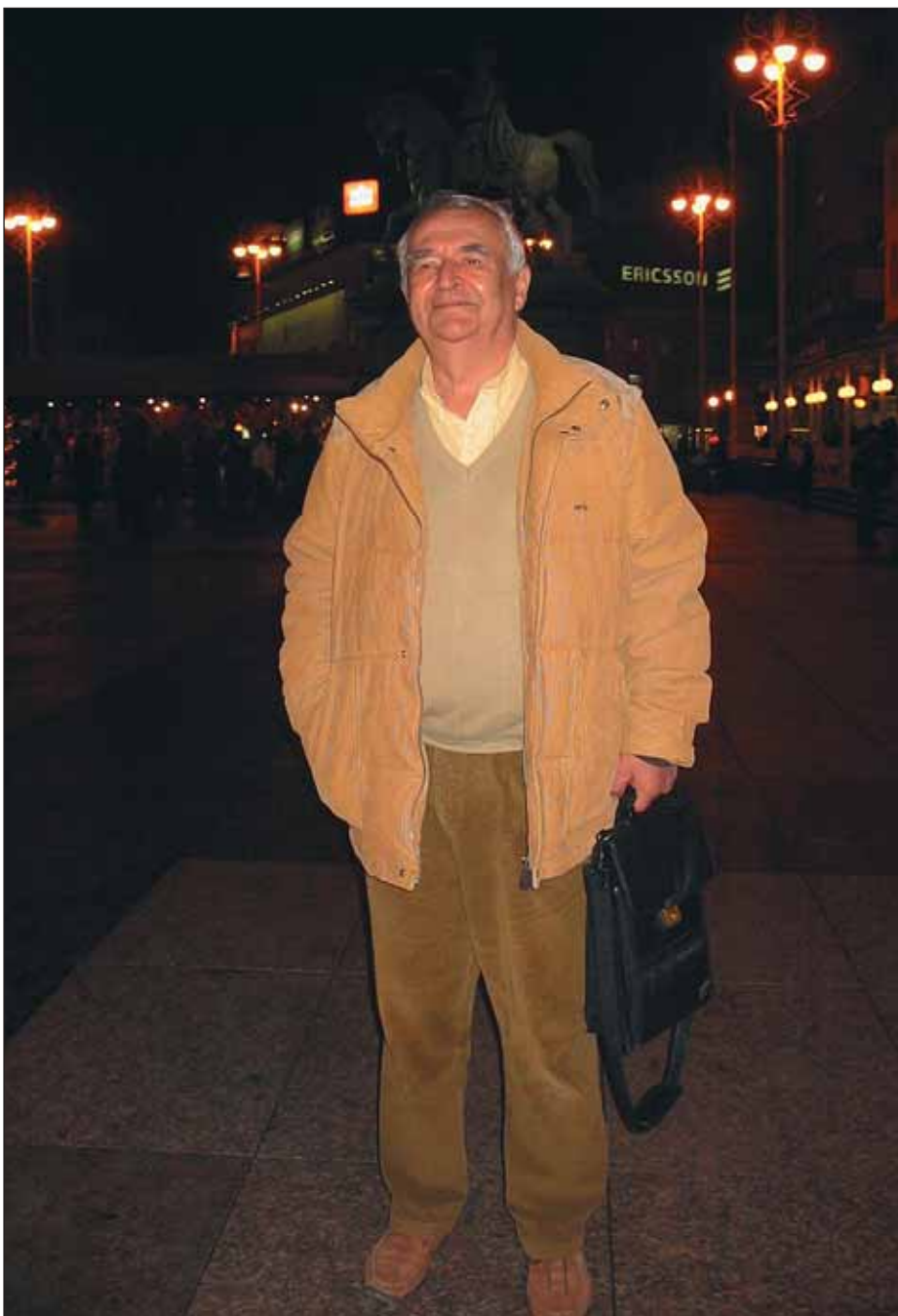
Napisala **Mira Ćurić**

Ivo Dubravčić rođen je u Pitomači 1935., a od 1966. živi i radi u Nizozemskoj. Kao hidrolog, stručnjak za vodu i iskorištavanje vodne energije, proputovao je gotovo cijeli svijet. No, hrvatskoj je kulturnoj javnosti poznat zbog jedne sasvim druge uloge: uloge ljubitelja i kolekcionara stare i rijetke hrvatske knjige i zemljovida kao i strane rijetke knjige o Hrvatskoj. U tijeku je njegova izložba u Hrvatskom povijesnom muzeju u Zagrebu, gdje se može vidjeti stotinjak knjiga od 800 koliko ih zbirka ima. Marljivo proučavanje povijesti knjige, antikvarskih kataloga, bibliografija njegova je trajna preokupacija a u njezinu ishodištu ono što sve pokreće — ljubav. — *Gospodine Dubravčiću, hrvatska kulturna javnost prvi se put ima prigodu susresti s Vašom zbirkom knjiga koje skupljate četrdeset godina. Nas zanima kada se dogodio taj fatalni susret?*

• Sve je počelo još u V. muškoj gimnaziji u Zagrebu gdje sam zaražen ljubavlju prema knjizi, a konkretno moje kolekcionarstvo, bibliofilija, počelo je 1966. kad sam u poznatom haaškom antikvarijatu ugledao Marulićevu *Juditu* iz 1522. Kako nisam imao potreban novac, nisam je kupio, ali sam obavijestio mjerodavne hrvatske institucije. Zbog njihova malog zastoja, antikvar je *Juditu* na frankfurtskom sajmu knjiga prodao ljubljanskom antikvaru, a on opet — NSK. Tada je počelo moje stalno obilaženje antikvarijata, pregledavanje kataloga, skupljanje odgovarajućih informacija i traganje za rasutim hrvatskim blagom.

— *Svaka knjiga je vrlo bitna točka u povijesti hrvatske kulture. Prema kojim kriterijima ih birate?*

• Zanimaju me stare i rijetke hrvatske knjige koje pokazuju razvoj hrvatske kulture i znatnosti kao i rijetke i stare knjige o Hrvatskoj iz kojih se vidi pogled naših susjeda na nas i povijesne i društvene prilike u tom vremenu.





Primjerice, itinerer, s najstarijim putopisnim tekstom o Bosni pod Turcima.

Imam značajnu zbirku kataloga pa mogu pratiti život neke knjige, kao i to kolika joj je cijena bila, primjerice, prije sto godina. U katalogima se nudi veliki broj knjiga, no među dvjestotinjak nađe se jedna prema mojim kriterijima. Imam i veliku zbirku hrvatskih bibliografija koje isto proučavam. U posljednje vrijeme se u tu svrhu služim internetom. Ako se negdje pojavi neka važna hrvatska knjiga, ja ju kupim, međutim ako je toliko skupa da ja ne mogu kupiti, odmah javljam hrvatskim institucijama.

— *S kojim hrvatskim institucijama najviše surađujete?*

• Najviše s Nacionalnom i sveučilišnom knjižnicom u Zagrebu. No i s nekim drugima. Primjerice u Labin sam svojom obavijesti pomogao vratiti jedno od glavnih djela protestantskoga teologa i filozofa Matije Vlačića Ilirika desetorosveščane »Magdeburške centurije«, knjigu o povijesti Crkve; tako je ona završila u labinskom Muzeju.

U svojem traganju za knjigom nailazio sam i na inkunabule i druge rijetke i skupe knjige, primjerice »Misal« Bernardina Frankopana. Nacionalna i sveučilišna knjižnica je vrlo ažurna glede kupnje, nikada na moj prijedlog nisu rekli ne.

Na ovoj izložbi nekoliko je knjiga koje su danas u vlasništvu NSK u čijoj sam kupnji posredovao. Suradujem s antikvarima u Nizozemskoj, no u nas u Hrvatskoj tržište knjige još nije dosta razvijeno.

— *Koja je knjiga odredila Vaše četrdesetogodišnje kolekcionarstvo? Zbog koje nije bilo povratka?*

• Bila je to »Kronika« Pavla Rittera Vitezovića, njegovo jedino povijesno djelo na hrvatskom jeziku. Kad mi je u jednom antikvarijatu ponuđen preisak iz 1759. s autorovim imenom — »po Paulu Vitezovichu, zlatnom vitezu, y prvomu Horvatszkoga Orszaga stamparu« nisam mogao odoljeti. To je knjiga koja je odredila moj put.

— *Koja je Vama najdraža knjiga?*

• Najdraži mi je »Katekizam« Martina Lutera jer je taj primjerak jedan jedini na svijetu — unikat.

Cijena mu nije bila velika, no za mene ima neprocjenjivu vrijednost.

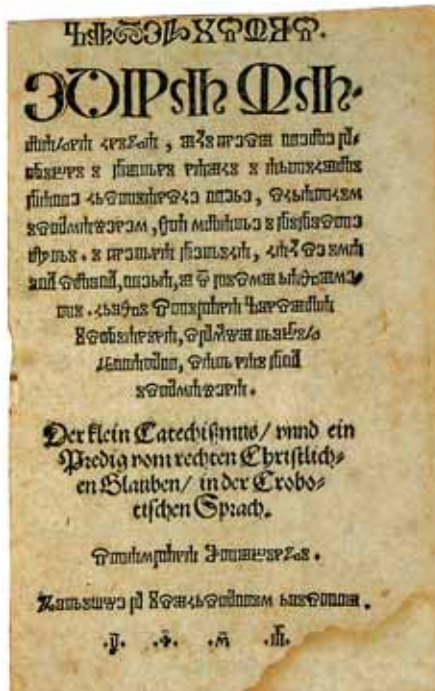
— *Ispričajte nam neku zanimljivu priču koja Vam se dogodila.*

• Evo jedne. Dobio sam katalog od Sotherbyja pa sam licitirao pod određenim brojem. No, oni su pogriješili i poslali drugi primjerak za koji nisam licitirao. Nakon što sam ih obavijestio o tome, nije trebalo biti nikakvih problema. Ipak, umjesto knjige dobijem odgovor da je ta knjiga jednostavno nestala. A kad sam se već pomirio s tim, javio mi se poslije šest mjeseci jedan antikvar s pitanjem jesam li zainteresiran za kupnju te knjige jer je u njoj našao ono moje pismo. Tada sam pomislio da mi je knjiga doista sudbina.

— *Kako su to stare i rijetke, vrijedne knjige pretpostavljamo da ste u zbirku uložili dosta sredstava. Mnogi naši iseljenici ulažu u tvornice i hotele. Jeste li sretni danas zbog svoga izbora?*

• Mnogi misle da sam skupljao knjige radi bogatstva, ali ja ne razmišljam o prodaji. Ove knjige su same po sebi moje bogatstvo. Ja sam ih zaradio krvavo. Sve sam sâm stvorio i to poštenim radom. Ni na što drugo nisam trošio. Ova zbirka je moj život.

— *»Cimelia Croatica« je zanimljiv naziv zbirke?*



**Martin Luther, Katechismus, Tübingen, 1561. jedini sačuvani primjerak**

• Akademik Josip Bratulić je ovu moju zbirku knjiga nazvao tako — »Cimelia Croatica« — što znači biser, dragocjenost, dragulj. Time je rekao da su ove hrvatske knjige dragocjenost za mene osobno ali i za hrvatsku kulturu.

On je i autor izložbe koju prati prigodan katalog. U uvodnom tekstu »Bibliofilija u Hrvata« daje povijesni pregled hrvatskih kolekcionara i zbirka iz kojeg se vidi višestoljetna zauzetost Hrvata za knjigu.

— *Kakvi su Vam daljnji planovi? Ima li ih?*

• Ima ih stalno. Kako imam prvo nizozemsko izdanje Dnevnika Ane Frank, trenutačno tražim prvo izdanje na hrvatskom jeziku.

— *Razgovarajući s Vama stječem dojam da Vam je ljubav za knjigu nadoknađivala domovinu?*

• Upravo tako. Zato sam skupljao i slike navinih slikara iz moje Podravine. Od Večenajeva »Mojsija«... Na nedavnoj izložbi u Zagrebu »Hommage a Lacković«, susreo sam osobe koje se bave tom umjetnošću. Oni su se ugodno iznenadili kad sam im otkrio da je »Mojsije« u mom vlasništvu, kod mene u Ni-

zozemskoj, nisu mu znali trag... Imam i djela Lackovića, Kovačića, Rabuzina i drugih majstora hrvatske naive.

U mojoj kući u Nizozemskoj Hrvatska je na svakom koraku.

— *Koliko je nizozemska javnost zainteresirana za ovo što Vi radite?*

• Početkom godine 2005. imao sam izložbu u Sveučilišnoj knjižnici u Leidenu pod naslovom »Između križa i polumjeseca« što je trebalo reći da sam ja taj veliki prostor pokrio knjigom. Na njoj je bilo prezentirano više nizozemskih knjiga.

Bilo je veliko zanimanje nizozemske javnosti za izložbu, vidjelo ju je mnogo posjetitelja. Nizozemska je javnost inače zainteresirana za kulturu drugih naroda a ovdje je samo mogla potvrditi svoje spoznaje o hrvatskom narodu — da je to narod europske kulture i tradicije.

No tamo sam pokazao i Jamu iz 1944. kako bi im pokazao da se u nas tiskalo i onda kad oni nisu mogli ni razmišljati o tome, tijekom rata.

Oni su znali da je hrvatska kultura vrlo vrijedna. Mi imamo puno prijatelja tamo. Gospodin koji je otvorio izložbu u Nizozemskoj naglasio je da je Hrvatska oduvijek u svemu pripadala Europi.

A ovu zagrebačku izložbu prigodnim govorom je otvorio veleposlanik Kraljevine Nizozemske u Hrvatskoj što govori samo za sebe.

— *Koliko je u Nizozemskoj Hrvata?*

• Oko 5000. Najviše u Rotterdamu i u Amsterdamu. Jedanput godišnje se okupljamo na domjenku koji priređuje veleposlanik Republike Hrvatske u Nizozemskoj.

— *Jesu li Hrvati još kako povezani?*

• Bili smo jako dobro povezani tijekom Domovinskoga rata. Tada je svaki Hrvat koji živi u Nizozemskoj domovini Hrvatskoj pomagao koliko je mogao. Društvo hrvatsko-nizozemskog prijateljstva je bilo vrlo aktivno. U ratu smo bili jedinstveni, svi zauzeti oko istoga cilja; sada je to drukčije.

— *Postoje li hrvatske katoličke misije u Nizozemskoj?*

• Postoji misija u Rotterdamu, misa je svake nedjelje u katoličkoj katedrali.

— *Čime se Hrvati najviše bave?*

• Najviše su došli s ondašnjim poduzećima sedamdesetih godina kad je u Nizozemskoj bila velika potražnja za radnicima; iz Splita, Pule... mnogi su tako ostali.

— *Kako vaš sin koji je rođen u Nizozemskoj doživljava Hrvatsku?*

• Ponosan sam što je moj sin dobar Hrvat i što nas dvojica komuniciramo isključivo na hrvatskom jeziku. On je stanovnik svijeta, no u Hrvatsku dolazi svake godine u i ovdje se osjeća vrlo lijepo, volio bi ovdje živjeti. Držim svojim velikim uspjehom to što sam na njega prenio ljubav za Hrvatsku. •

# »ULOŽITI NOVAC U SVOJE SELO«

»Želja mi je da Princess bude i simbol zajedništva iseljenoga Hrvata i onoga u domovini. Ovom investicijom, u koju je uloženo tri milijuna eura, želim poručiti našim iseljenicima da u Hrvatskoj nije sve crno i nemoguće. Centar smo, bez većih problema s pribavljanjem dozvola, izgradili u rekordnome roku, u samo godinu i pol. Centrom nikom ne želim konkurirati, već naprotiv, nadopunjavati ponudu na tržištu«, napomenuo je Drago Vučković

Napisala **Željka Lešić**  
Snimio **Žorži Paro**

Uspješni hrvatski iseljenik Drago Vučković otvorio je u gospodarskoj zoni Jalševac u Jastrebarskom reprezentativni Kongresno-banketni centar Princess. Svečanosti otvorenja, koja je bila upriličena 22. prosinca, nazočilo je oko 600 uzvanika, među kojima su bili ravnatelj HMI-a, Nikola Jelinčić, te Andrija Jakovčević, načelnik Odjela za hrvatske manjine pri MVP i EI.

**Impresivno zdanje:** Kongresni centar se prostire na površini od 3200 kvadratnih metara, od čega središnja dvorana zauzima 2200 kvadrata. Dvorana ima kapacitet 800 mjesta, a može se po potrebi pregraditi na dvije manje dvorane. Prostrano stubište vodi do manje dvorane na katu, kapaciteta 80 mjesta, nasuprot koje se nalaze tri sobe hotelskoga tipa, te kupaonice. U prizemlju se nalazi prostrana dobro opremljena kuhinja u kojoj se pripremaju domaći specijaliteti za goste. Cijelo ovo impresivno zdanje izgrađeno je za godinu i pol, a u njega je uloženo tri milijuna eura.

»Uložiti novac u domovinu želja je svakog Hrvata diljem svijeta«, napominje Drago Vučković, koji je istaknuo kako je poslušao poziv pokojnog predsjednika Tuđmana, koji ih je na skupovima naših iseljenika u Kanadi pozivao da se vrate u domovinu i ulože kapital »u svoje selo«. Uz ovu zgradu, Vučković želi izgraditi hotel sa 70 soba, za koji je već otkupio 80% potrebnog zemljišta.

**Simbol zajedništva:** »Želja mi je da Princess bude simbol zajedništva iseljenih Hrvata i onih u domovini. Ovim investicijama želim poručiti našim iseljenicima da u Hrvatskoj nije sve crno i nemoguće. Kongresni centar smo, bez većih problema oko pribavljanja dozvola, izgradili za samo godinu i pol«, veli naš iseljenik i napominje kako Centrom ne



**Vlasnik Centra Drago Vučković (desno), kći Dragica, zet Tihomir Jagunić, supruga Anđelka**

želi nikome konkurirati, već nadopunjavati ponudu na tržištu.

Centrom će upravljati Dragina kćer Dragica Jagunić zajedno s mužem Tihomirom, koja od 1995. godine živi u Hrvatskoj, gdje je osnovala obitelj.

— Stalno smo razmišljali kako stvoriti bolje uvjete života kćeri, pa je i to razlog izgradnja ovoga centra. Ovdje s obitelji živi u našem obiteljskom domu u Okiću, no nažalost ima samo dvoje djece, u šali će Drago, usput hvaleći Dragičinu obitelj.

Drago napominje kako očekuje posao i iz Zagreba i Karlovca budući su dvorane u Centru višenamjenske, prostor je reprezentativan, a i cijene su konkurentne. »Ovdje se mogu održavati sve moguće prezentacije, jer smo tako i opremljeni. Zasad je uposleno petero ljudi, iz okolice, no zapošljavanje će biti intenzivnije kada posao krene«, veli Drago napominjući pritom kako mu supruga Anđelka zna prigovoriti kako previše novca ulaže u Jastrebarsko. No kako mu i 21-godišnji sin Dražen također razmišlja o dolasku u Lijepu našu, Drago napominje kako je sinu dužnost da osmisli čime će se ovdje baviti, pa će i njemu »otvoriti biznis«. Dražen sada zajedno

s ocem, predsjednikom Ashley Group (of companies) radi u građevinskoj tvrtki u Mississaugi, i sa sestrama Anđelkom i Dubravkom, te mamom Anđelkom. Drago s kompanjom Jankom Herakom u Kanadi uspješno posluje već dvadeset godina.

Što se tiče povratka, naš sugovornik napominje kako prije svega treba procijeniti realne mogućnosti povratka. »Hrvatska treba useljenike jer je nažalost prazna, no ona bi trebala raditi na organiziranom povratku. Što se tiče Hrvata iz Kanade, mišljenja sam kako se u domovinu mogu vratiti oni koji imaju svoj biznis i umirovljenici koji s inozemnim mirovinama ovdje lijepo mogu živjeti«, veli Drago.

Razgovarajući i o kući svih iseljenih Hrvata, Hrvatskoj matici iseljenika, Drago napominje kako bi ona trebala biti više prisutna u inozemstvu. »Mislim da je Matici mjesto u svakom većem gradu u Americi«, predlaže naš sugovornik, koji se nakon božićnih blagdana vratio u svoju drugu domovinu, no srce je uvijek ovdje, u Hrvatskoj. •

# MATICI DAROVANA PLAKETA THE ROYAL BRITISH LEGION

Pripremio **Nenad Zakarija**

Gospodin Franjo Marunica proveo je skoro 20 godina u Londonu. Osnovao je prvu hrvatsku ustanovu »Hrvatski dom« (17, Boutflower Road, London, SW11 1RE, tel. 0044-20-7-2233530) na tlu Velike Britanije koja i danas postoji. Hrvatski dom »papirnato« je osnovan 1968. godine, a zgrada »Hrvatskog doma« otvorena je 1975. godine. Za vrijeme Domovinskog rata poslano je u Lijepu našu više od tri i pol milijuna sterlinga, u novcu, šlepera hrane i odjeće.

Udruga Hrvatski ratni veterani Zagrebačke županije osnovana je 05. siječnja 1998., za glavnog tajnika jednoglasno je izabran gospodin Franjo Marunica, umirovljeni odvjetnik i sudski tumač za engleski jezik (*court interpreter in English*) koji po treći put obnaša ovu dužnost. Glavni tajnik stupio je u vezu s britanskim veleposlanstvom u Zagrebu. Bilo je nekoliko posjeta s vojnim atašekom N. N. i zaposlenikom u Veleposlanstvu gospodinom Chrisom Kimberom. Hrvatsku stranu je zanimalo kako rade, što rade veterani Ujedinjenog Kraljevstva i tako se došlo do zaključka da predstavnik HRV Zagrebačke županije posjeti krovnu organizaciju The Royal British Legion u Londonu. Gospodin Franjo Marunica otputovao je u London početkom veljače 2000. godine. Predsjednik J. G. H. Champ, zamjenik predsjednika I. P. C. Cannel i glavni tajnik J. G. Townsend primili su Franju Marunica u stožeru The British Legiona 3. veljače 2000. Tri Britanca objasnili su statut krovne udruge koja se sastoji iz podružnica: prvi svjetski rat (nekoliko članova), drugi svjetski rat, folklandski rat, zaljevski rat itd. Zanimljivo je da su članovi i vojnici



— Britanci koji su se borili u Drugom svjetskom ratu na strani Hitlera. Svatko, tko je osam sati nosio vojnu uniformu i borio se u ratu na bilo koji način, može postati član. Franjo Marunica održao je predavanje u glavnoj dvorani u prisustvu Engleza, predstavnika Poljaka, Mađara, Slovačka, Čeha, Bugara i Rumunja na temu: Doprinos HRV u oslobađanju Republike Hrvatske od srpske agresije.

Na kraju primanja glavni tajnik I. G. Townsend uručio je plaketu The Royal British

Legion Franji Marunici za doprinos povezivanju hrvatskih i britanskih ratnih veterana. HRV Zagrebačke županije na svojoj godišnjoj skupštini, 15. listopada 2005. godine, na prijedlog predsjednika Žarka Huzanić jednoglasno je odlučila da se plaketa daruje Hrvatskoj matici iseljenika za njezin budući muzej, Franjo Marunica se iskreno zahvaljuje Zagrebačkoj županiji koja je financirala ovaj projekt, a posebno županu mr. sc. Stjepanu Kožiću i šefici računovodstva mr. sc. Jadranki Duijić. •

# ETNO-EKO-KOMPLEKS, U PAKOVU SELU BIT ĆE POGODAK »U SRIDU«

»Kompleks će imati kuću (kao stambeni objekt), staju, pojatu, gumno, radionice za stolara, brava-ra, slamara, kovača, tkalju... dakle za sve one zanate i umijeća koji su nekad bili sastavni dio sveukupnog seoskog života, ali su potonuli u zaborav«, objašnjava Lokas

Napisala **Ksenija Erceg**  
Snimio **Nikša Stipaničev**

Joško Lokas na stranice Matice stizao je polako, u svojevrsnim pred-najavama. Najprije smo ga spomenuli prije godinu i pol dana u tekstu »O šibenska pismo mila...« kao prvoga koji je, netom se iz Njemačke odlučio vratiti u zavičaj svoga djeda i oca, u naše tadašnje sugovornice Milke Lukić naručio staro šibensko odijelo, tj. mušku narodnu nošnju. Poslije smo iz hrvatskog dnevnog tiska prenijeli članak o njegovoj, tada još ideji, da u Pakovu Selu podigne edukativno-eko-etno-turistički kompleks kojim će obnoviti djelić tradicijskoga života drniškoga kraja zapošljavajući u projektu ne samo mlađe nego i starije mještane. Dakle, one koje su politika zapošljavanja i svi njeni zavodi odavna otpisali kao višak, a oni još znaju stara znanja i nikako nisu za otpisati. I napokon, evo je položen temeljni kamen i, recimo to tako, stekli se svi uvjeti da Lokasov povratnički san zaživi kako ga je i zamislio.

I, kako to često biva sa snovima kad se uporno i zdušno sanjaju, danas je sjedište Lokasove tvrtke »Dalmati« u istoj onoj drniškoj ulici u kojoj je nekad kod bake i dida Stojanovića (po majčinoj liniji) provodio dječjačke dane. Ili, kako bi to poantirao Joško, danas tridesetogodišnji ekonomist obrazovan u europskom okruženju, ali otkad zna za sebe upućen i vezan za krš šibenskoga zaleđa — »sve to ima svoju kronološku i emocionalnu logiku«. Premda se rodio u Njemačkoj kamo mu se otac Ante Lokas, Raslinjanin, u velikom valu ranih sedamdesetih prošloga stoljeća otputio na tzv. privremeni rad u inozemstvo kako bi tuzemnu materijalnu oskudicu zamijenio boljim životom, Joško je od najranijega



djetinjstva velik dio vremena provodio u Drnišu i Raslini. Još iz tih su mu godina ostali za pamćenje i dugo sjećanje kar, konji, i plug, i motika, i polje, vinogradi i maslinici...

**I globetrotter, i infišani Dalmatinac:** Poslije je, po završetku studija, nekoliko godina stjecao dragocjena radna iskustva u prestižnim

korporacijama Lobbe, Phillip Moris i Kuehne, gdje je puno naučio o ekološkom gospodarenju otpadom, trgovini industrijskom robom, o marketingu i tajnama uspješnog menadžmenta, o zakonitostima tržišta... U međuvremenu je i svijet proputovao. Jednostavno, mogao si je priuštiti takav avanturističko-obrazovni pothvat jer je već od 16-te godine

praktički financijski neovisan pa je sve troškove pokrio sam (radio je i u srednjoj školi, i za vrijeme studija, i poslije diplome, bilo je i cjelodnevnoga radnog vremena...) Ali, presudan razlog za takvu odluku nije bila financijska raspoloživost.

Na višemjesečnu rutu od Europe preko Južne Amerike, Kine, Malezije, Indonezije do Australije, Novog Zelanda i natrag, uputio se jer je izbliza, na licu mjesta, a ne iz knjiga i s TV-ekrana htio vidjeti druge kulture, upoznati ili barem otkriniti njihovu povijest, tradiciju, običaje. S te globe-trotterske skitnje vratio se, danas bi se možda reklo, sa svojevrsnom antiglobalizacijskom spoznajom koju ovako sažimlje u nekoliko rečenica:

— Naravno da bi se o tome putovanju cijela knjiga mogla napisati — gdje sam sve bio, koliko sam toga novoga i drukčijega vidio i doživio, spoznao, naučio. Ali jedno je najvažnije: možeš se diviti i čuditi svemu jer sve to čovjeka obogaćuje i čini pametnijim, no tek kad vidiš cijeli svijet shvatiš da ti ipak nisi ni Kinez, ni Amerikanac, ni Australac, nego Dalmatinac, Hrvat, da je to tvoja posebnost koja je vrijedna ponosa i poštovanja, o kojoj treba



brinuti i čuvati je isto onako kako čine i drugi narodi širom svijeta. Ne treba nikoga oponašati, mi imamo što pokazati drugima, naša je baština jednako vrijedna ali je, nerijetko, nedovoljno vrednujemo i čuvamo. Mislim da mi se upravo na tom putovanju prvi put javila ideja o tome da ću jednog dana za svoju baštinu i sam pokušati nešto napraviti.

Osim toga, baš svuda gdje sam bio nailazio sam na Hrvate, doslovno nema dijela svijeta gdje nismo pustili korijenje. I nigdje nisam čuo ništa loše: ni o našim pomorcima, ni o radnicima, ni o onima koji su se školovali, etablirali i tamo negdje stekli drugu domovinu.

**»Udar groma« na Pakovačkoj fešti:** Joško Lokas nakon toga dragocjenog skitanja svijetom vratio se u Njemačku, gdje mu i danas žive majka i mlađa sestra: otac je nažalost umro. Ali je već krajem 2003. godine u Drnišu registrirao tvrtku »Dalmati«, i to svega nekoliko mjeseci nakon što je bio na Pakovačkoj fešti koja ga se, kaže, toliko dojmila i ispunila emocijama da se osjećao kao »gromom pogođen«. I tu se, u tom feštarskom ozračju poklopila spomenuta »kronološka i emocionalna logika«, Joškov poduzetnički duh i neki sentimentali iz djetinjstva, zaživjela je ona kritična količina energije koja stvari pokreće s mrtve točke. Od tog pakovačkog pučkog slavlja do danas u Joškovu se životu skoro sve vrtilo oko realizacije te, u nas po mnogočemu, pionirske zamisli. U drniškom gradskom poglavarstvu na upit su mu predložili lokaciju od 15 tisuća četvornih metara krša svega nekoliko kilometara udaljenoga od Nacionalnog parka Krka, gdje je još donedavno carevala stogodišnja smreka visoka i do teško zamislivih 5 metara! A ne bude li nepredviđenih vremenskih ili, nedajbože, kakvih drugih (ne)prilika otprilike do početka ljeta ove godine trebao bi na tom kršu, u području od posebne državne skrbi, niknuti eko-etno-turistički kompleks, barem njegov najveći dio. Zasad je još bez imena jer, kaže Joško, teško je sve ono što će taj kompleks sadržavati, podvesti pod jedno ime, nije ga lako dobro »pogoditi«. Otpočetak izvrsno surađuje s arhitekticom Sanjom Pamuković i inženjerom građevine Antom Pamukovićem koji je, usput rečeno, i sam rođen par stotina metara dalje od zadane lokacije pa se i njemu »poklopilo« da sudjeluje u »revitalizaciji djedovine«.

**Svaki majstor za svoga šegrta!** A ta »revitalizacija« zapravo je svojevrsna rekonstrukcija seoskoga imanja, (domaćinstva, gazdinstva) tipičnoga za ovo podneblje kojemu će se pridodati i neki kulturno-ugostiteljski sadržaji. To znači da će kompleks sadržavati kuću (kao stambeni objekt), staju, pojamu, gumno, radionice za stolara, bravara, slamara, kovača, tkalju... dakle, sve one zanate i umijeća koji su nekad bili sastavni dio sveukupnog seoskog života, ali su, izumiranjem sela, i oni nestali i potonuli u zaborav. Oni, pak, koji i danas čuvaju ta znanja naći će ovdje zaposlenje, otprilike tridesetak njih. Lokas je to prilično originalno i, nadajmo se, djelotvorno zamislio: žene su tu kao svojevrsne nositeljice domaćinske ljubavnosti, mekoće i topline, stariji žitelji kao čuvari starih znanja i učitelji mladima koji će naučeno znanje pokazivati drugima i prenositi dalje; svaki će majstor

imati svoga šegrta, baš kao u stara vremena. U ovom kompleksu planira se izgraditi tzv. cluster, dakle mali servisni centar gdje će se moći popraviti primjerice zaprežna kola, izraditi bravarija, poljodjelski alat, ali isto tako izraditi, recimo, diple, instrument karakterističan za folklornu baštinu i drniškoga kraja i cijele Dalmatinske zagore. Lokas je ugodno iznenađen odazivom domaćeg stanovništva: kaže da se na svaki napis u novinama javi barem nekoliko zainteresiranih, iz čega bi se, barem zasad, dalo zaključiti da je pogodilo »u sridu«.

**Najvažniji je — 101. put!** Uz spomenuto, Lokas je u sastavu kompleksa predvidio i, ajmo reći, prateće sadržaje: jedan manji amfiteatar za najraznovrsnije prezentacije, događanja, happeninge, i ugostiteljski objekt gdje će posjetitelji moći prezalogajiti i osvježiti se također u starinskom ugođaju, a i jestvine će biti spravljane kako se to u ovom kraju nekad činilo. Sve je, dakle, zamišljeno kompatibilno, nadopunjavajuće. S obzirom da će kompleks biti otvoren od ranih proljetnih do kasnih jesenskih mjeseci, kako već budu dozvoljavali vremenski uvjeti jer će raditi na otvorenom, znatno će se produžiti i turistička sezona u području koje dosad, iako s odličnim predispozicijama (blizina Krke, VISOVCA, NP Krka, NP Kornati, Šibenika) kao turistička destinacija uopće nije postojalo. Mještani se, izgleda ne boje najavljenih promjena, dapače sudeći po suradnji s Lokasom jedva čekaju malo živosti koju će turisti donijeti u ovaj zapušteni kraj. Srećom (i za Lokasa i za čitav taj kraj) da je Hrvatska banka za obnovu i razvoj (HBOR) promptno reagirala i uključila se u financiranje projekta.

— Od samog početka korektni su, ažurni i dosljedni, imali su »uho« za sve što sam govorio, a i ja sam se očito uklopio u njihove kriterije. Slobodno mogu reći — kad bi sve drugo funkcioniralo kao HBOR, u Hrvatskoj bi poslovanje bilo — čista pjesma. U međuvremenu se, doduše znatno skromnije, u realizaciju ove ideje uključilo i Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, a očekujemo i potporu još nekih ministarstava. I ja sam se, kao i toliki drugi, spoticao o birokratske zavrzlame, najteže je s papirima. Sto puta ti dođe da dignješ ruke od svega i odustaneš, pokaješ se što si uopće krenuo u nešto takvo, ali što i prvi put zaboraviš sve neugodnosti i kreneš ispočetka, s pozitivnim mislima i uvjerenjem da radiš nešto što je plemenito, vrijedno i od čega će imati koristi cijeli ovaj kraj.

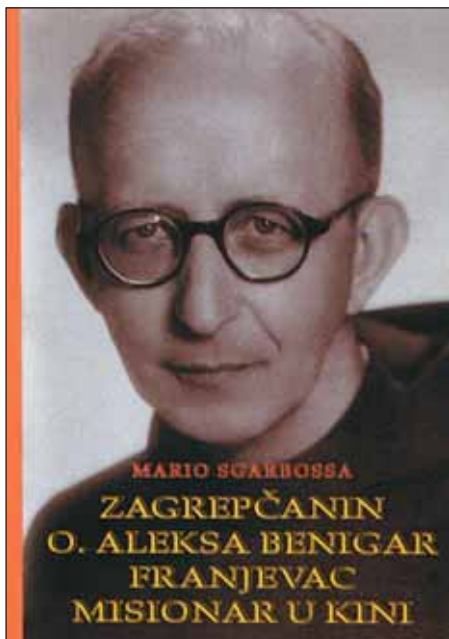
Joško Lokas živi na relaciji Raslina — Drniš — Zagreb, ponekad otputuje majci u Njemačku. Ne da se smesti, uporan je, tvrdoglav, hrabar, radišan. Sve najbolje što je naučio u svijetu došao je »iskrcati« na djedovinu. Lako je moguće da ćemo ga opet ugostiti na stranicama Maticе. •

# NENADMAŠENO DJELO O UZORITOME KARDINALU

Dr. Drago Šimundža o toj knjizi u *Glasi Koncila* 1993. piše: »lako je o Kardinalu mnogo pisano, poglavito u inozemstvu, ova je monografija najcjelovitiji rad o njegovu liku i djelu...«

Napisala **Matija Maša Vekić**

Otac Aleksa Benigar rođen je u Zagrebu, 28. siječnja 1893. gdje je svršio osnovnu školu. Srednju školu pohađao je u Varaždinu. Stupio je u franjevački red 7. rujna 1907. na Trsatu. Teologiju je studirao u Dorstenu i Paderbornu u Njemačkoj od 1911. do 1914., a završio u Zagrebu. Zaređen je za svećenika 30. lipnja 1915. u zagrebačkoj katedrali po rukama nadbiskupa dr. Antuna Bauera. Bio je magistar klerika u Varaždinu i u Zagrebu. Potkraj 1920. upisuje postdiplomski studij na novootvorenom Papinskom orijentalnom institutu u Rimu, gdje je postigao licencijatu (magisterij) 1922. te se zbog bolesti vratio na Trsat. U ljeto 1924. bio je provincijalni kapitul na kojem je četvrti putabio izabran sada već časni sluga Božji o. Vendelin Vošnjak. S njime je s Trsata premješten u Zagreb i o. Aleksa Benigar kao tajnik provincije i magistar klerika, jedno je vrijeme bio i gvardijan samostana. Godine 1927. premješten je u Samobor i kratko vrijeme u novoosnovani franjevački kolegij u Varaždin. No, godine 1928. dobio je dopuštenje od provincijala o. Teofila Harapina da ide u misije. Doktorirao je na Papinskom orijentalnom institutu 20. lipnja 1929., i najesen iste godine otputovao brodom u Kinu. U Šangaj je stigao 31. listopada 1929. odakle je krenuo u Hankow. Tu je predavao apologetiku i dogmatiku i više teoloških predmeta, a bio je i duhovnik u Regionalnom sjemeništu. Premješten je 1934. u obližnji franjevački kolegij, gdje je povremeno bio i magistar klerika i novaka. U Pekingu 1947. tiska svoju *Liturgia Romana — Rimsku liturgiju*, u dva sveska na latinskom jeziku. Potjeran je iz Kine u siječ-



nju 1954. i preko Hong Konga se vraća u Rim. Živi i djeluje u Internacionalnom kolegiju sv. Antuna (Antonianum) u Rimu, gdje 1955. biva imenovan duhovnikom franjevačaca postdiplomaca. Ispovijedao je u bazilici Sv. Antuna i papinskoj bazilici Sv. Ivana Lateranskoga i održao vrlo mnoge duhovne vježbe svećeničkim i redovničkim zajednicama. Za osobnu izgradnju napisao je komentare Psalama, i četiriju evanđelja. Tu je dovršio i svoj *Compendium theologiae spiritualis — Duhovno bogoslovlje*, koje je izišlo u Japanu u Sapporu 1959. a drugo, povećano izdanje u Rimu 1964. koje ima 1330 stranica. Oba su izdanja bila posvećena zagrebačkom nadbiskupu Alojziju Stepincu. Od 1954. godine otac Benigar ostaje u Antonianumu, a od preminuća kardinala Stepinca počinje prikupljati građu o njegovu životu, djelovanju i trpljenju. Godine 1974. u Rimu izlazi iz tiska njegova

knjiga *Alojzije Stepinac — hrvatski kardinal*. Drugo je izdanje izišlo 1993. godine u Zagrebu na 100. obljetnicu rođenja oca Alekse Benigara. Dr. Drago Šimundža o toj knjizi u *Glasi Koncila* 1993. piše: »lako je o Kardinalu mnogo pisano, poglavito u inozemstvu, ova je monografija najcjelovitiji rad o njegovu liku i djelu... Usprkos svemu u svim se situacijama uzdiže tiha, snažna osobnost Alojzija Stepinca: seoski dječak, mladi školarac, vojnik, student, uzorni svećenik, dalekovidan nadbiskup, sveti kardinal, uzor karaktera, vjere i morala. Pred čitateljem se pojavljuje kompletna ličnost u svojoj moralnosti: čovjek i svećenik, rodoljub, aktivist i kontemplativac, apostol riječi, narodni tribun, učitelj vjere, obnovitelj klera, promišljatelj Krista, pobornik Katoličke akcije, socijalni dobrotvor, zaštitnik ugroženih, branitelj istine i čudoređa, zastupnik ljudskih prava i crkvene neovisnosti, slobode savjesti, narodne samostalnosti, povijesni putokaz i simbol.« Otac Aleksa Benigar umire na glasu svetosti u Rimu, 1. studenoga 1988., na blagdan Svih svetih. Pokopan je u Zagrebu, 7. studenoga iste godine, na groblju Mirogoj. Rimski vikarijat pokrenuo je 5. srpnja 1995. postupak za njegovo proglašenje blaženim i svetim. U Zagrebu je održana prva sjednica toga kanonskoga procesa 27. do 28. rujna 2005. Vicepostulatura sluga Božjega Alekse Benigara nalazi se u Zagrebu na Kaptolu 9, a vicepostulator je dr. o. Kornelije Šojat.

Budući je profesor dr. otac Bonaventura Duda najveći poznavalac sluga Božjega Alekse Benigara citirat ću njegove riječi koje se odnose na vezu blaženoga Alojzija Stepinca i oca Alekse Benigara: »Počeo bih to pismom blaženoga Alojzija Stepinca

ocu Damjanu Damjanoviću koji je 1954. bio naš franjevački provincijal, koji je u ime patera Alekse Benigara molio da mu pater smije posvetiti 2. izdanje njegove knjige *Theologia spiritualis*. U prvom izdanju toga *Duhovnog bogoslovlja* je pisalo 'neustrašivom borcu i svjedoku vjere Alojziju Stepincu.' A evo što o tome piše kardinal Alojzije Stepinac: 'Mnogopoštovani oče, primio sam vaše cijenjeno pismo, ali nisam mogao odmah odgovoriti, jer mi je bilo nemoguće pisati zbog upale zgloba u desnoj ruci. Ipak sam rekao gospodinu tajniku Pišoniću, neka javi ocu Benigaru da pristajem da mi posveti drugo izdanje.

Ja, naime, kao što sam već rekao nekima, koji su se obraćali na me u sličnom slučaju, nemam nikakve ambicije na tom svijetu osim izdržati do kraja i preminuti u milosti Božjoj. Ali poznajući već dugi niz godina oca Benigara kao čovjeka sveta života, nisam mu mogao odbiti, da ne povrijedim tu uzornu redovničku ličnost. Tim više, što je njegov pokojni otac bio nekad i moj profesor u gimnaziji, a najmlađi mu brat Vladimir moj školski drug kroz čitavu gimnaziju. Vežu me dakle posebne veze s njegovom obitelji, pa sam tim radije prisustvovao i njegovoj obrani disertacije na Orijentalnom institutu u Rimu prije odlaska u Kinu. I tu počinju veze. Na pitanje da opiše kako je otac Benigar uspio posjetiti kardinala Stepinca u Krašiću kada se vratio iz Kine, profesor Duda je rekao: »Bilo je to 1956. godine, kada je otac Benigar u mjesecu srpnju prvi put došao kući. Poslao je otac Benigar s tog sastanka i šest stranica službenoga izvješća Državnom tajništvu Svete Stolice u Vatikan pišući svoje zapažanje: Stepinčev život u konfinaciji, njegovo trpljenje, kreposti, ali i temeljne Stepinčeve misli o svemu tomu.

Do tog susreta došlo je ovako. Jednoga dana župnik Josip Vraneković došao u nas na Kaptol i tu su se oni prvi put slučajno sreli. Velečasni Vraneković je rekao: 'Kardinal vas očekuje, zna da ste tu. Želi s vama razgovarati.' Pater Benigar je rekao: 'U redu, ja ću doći.' Tih je dana on vrlo brzo pošao na put. Obukao je vrlo jednostavno seljačko odijelo i otišao do Jastrebarskog, a onda pješice sa župnikom Dragalića Starčevićem preko brda i poprečnim putem neopazice do kardinala Stepinca. Nitko ih nije primijetio. Dakako da je taj susret bio jako dubok. Dugo su razgovarali, zajedno su ručali, i na kraju su se oprostili, a Benigar mu je predao malo pismo

kako je nastalo prvo izdanje njegova *Duhovnog bogoslovlja*. Godine 1947. mu je njegov generalni delegat naredio da piše *Duhovno bogoslovlje*. Kad se on ispričavao da je to za nj u onoj situaciji vrlo teško, generalni mu je delegat kazao: 'Te teškoće prikazuj kao dar nadbiskupu Stepincu da izdrži ovu herojsku borbu.' Stoga je otac Benigar u posveti knjige napisao: 'Herojskom branitelju vjere kardinalu Stepincu'. A kad je kardinal Stepinac 1960. preminuo, otac Benigar je misu zadušnicu, koju je papa blaženi Ivan XXIII. služio u Va-



tikanu, doživio kao neku, u staro vrijeme, već beatifikaciju.

U ožujku 1960. on piše pateru Srećku Majstoroviću: 'Marljivo skupljaj i pošalji mi sve pojedinosti' u vezi s kardinalom Stepincem. Ali tada je otac Benigar bio mnogostruko zaposlen, sve dok kardinal Šeper nije pisao generalu da ga oslobodi 1966. godine. Tada se on daje na temeljiti rad i pisanje biografije kardinala Stepinca. Otac Damjan je bio pozvan da to hrvatski dotjera. Eto to djelo do danas nije nadmašeno, od njemačkoga izdanja koje je priredio Ernest Bauer, i francuskoga izdanja koje je priredio Vladimir Horvat.«

Profesor Duda ukratko je rekao o ocu Benigaru: »Otac Aleksa Benigar bio je čovjek, franjevac, svećenik i misionar dubokoga duhovnog života, pun apostolskoga žara, spreman na svaku žrtvu, pa i na mučeništvo. Bio je izvrstan učitelj teologije i požr-

tvovan i uspješan odgojitelj svećeničkih kandidata. U svom osobnom životu bio je čovjek molitve i iskren pokornik, a u odnosu s ljudima, osobito s franjevačkom braćom, njegovatelj prave druželjubivosti. Nadahnut sv. Pavlom, htio je u svemu svom životu biti 'na hvalu slave milosti Kristove' (Ef 1,6), ili kako zapisuje u svom duhovnom dnevniku 1957. (str. 284) naslanjajući se na Fil 2,6-11: 'Moja životna zadaća kao franjevca jest: siromašna Isusa, koji je samoga sebe ispraznio, prikazivati i njegovu zemaljsku egzistenciju u sebi produljiti'.« •

Posmrtno su objavljena neka njegova djela: *Mudrost križa*, (*Staurosafia*), pogovor je napisao dr. o. Bonaventura Duda, Zagreb 1994., *Nazaretska Djevičica*, *Biblijska razmatranja*, predgovor napisao dr. o. Bonaventura Duda, Split 2002., *U domovini Isusa Krista. Moje hodočašće u Svetu Zemlju prigodom 50. obljetnice mojih redovničkih zavjeta od 7. srpnja do 27. rujna 1959*. Priređivači su Bonaventura Duda, Tomislav Vuk i Željko Železnjak, uvodnu riječ napisao je Tomislav Vuk, a pogovor Bonaventura Duda, Zagreb 2005.

Izišlo je i nekoliko knjiga o ocu Aleksi Benigaru. Prvu su napisali sestra Celina Sersale i o. Bonaventura Duda: *Padre Alessio Benigar — Un'autobiografia postuma (Otac Aleksa Benigar OFM. Posmrtna autobiografija)*. Edizioni Quasar di Severino Tognon, Rim, 1993., 617 stranica. To je opširni životopis na talijanskom, predgovor je napisao kard. Ferdinando Antonelli, školski kolega i prijatelj o. Alekse Benigara, a lik oca Benigara na samom početku ukratko je predstavio kard. Franjo Kuharić.

Drugu knjigu je napisao o. Bonaventura Duda: *Aleksa Benigar, franjevac-misionar (1893-1988), kratki životopis*, Zagreb 1995. On je preveo i napisao pogovor knjizi Maria Scarbossa: *Per amore della Cina — Zagrepčanin otac Aleksa Benigar: franjevac, misionar u Kini*, 111 stranica, Zagreb 2002. Profesor otac Bonaventura Duda priredio je za tisak i knjigu: *Osobnost i duhovnost sluga Božjega o. Alekse Benigara, franjevca (1893.-1988.)*. Riječ je o izboru predavanja iz Rimskog simpozija o ocu Aleksi Benigaru, Zagreb 2004.

# VJERSKA I NACIONALNA OKOSNICA ISELJENE HRVATSKE

(Izlaganje održano na okruglome stolu HMI na temu »Hrvatska knjiga izvan Hrvatske — iskustva, današnje stanje i perspektive«, INTERLIBER 2005, Zagrebački velesajam, 11. studenoga 2005.)

Izlagáč msgr. **Vladimir Stanković**

Zahvaljujem organizatoru na pozivu da nešto kažem o izdavačkoj djelatnosti hrvatskih katoličkih župa i misija među Hrvatima u iseljentištvu. Ističem riječ »nešto«, jer je to tema za velike i opširne studije, pa čak i knjige, za tako široko područje djelatnosti. Ovo su tek natuknice ili podsjetnici: da se ne zaboravi! I odmah jedna ograda: ovdje ne može biti riječi o višestoljetnoj izdavačkoj djelatnosti hrvatskih župa u susjednim zemljama, osobito u Austriji, Mađarskoj a ponešto i u Rumunjskoj, jer je to sasvim zasebna i to vrlo bogata tema. A ne treba zaboraviti da i pojedini kontinenti imaju svoje posebnosti.

**Bilteni ili župne obavijesti:** Izgleda da su početni, najjednostavniji i najosnovniji oblici izdavačke djelatnosti hrvatskih katoličkih župa i misija među Hrvatima izvan domovine bili razni bilteni, obavijesti, priopćenja i vijesti što su donosili informacije o redovitom župnom životu, odnosno »oglasi« koji se kod nedjeljne mise obično čitaju. Poznato je da ti oglasi često prelaze granice liturgijskoga i župnog života, pa se osim raznih župnih piknika objavljuju i vrlo heterogene informacije važne za sveukupni život hrvatske etničke skupine. To je i razumljivo i nužno, jer se u velikom dijelu našeg iseljentištva najveći broj ljudi okuplja na mi-



sama i drugim vjerskim skupovima na koje dolaze i oni koji baš nisu neki svjesni vjernici. Jer u župnim se »oglasima« moglo naći gotovo sve. A to je najprije bilo napisano na hrvatskom jeziku, da se onda prijeđe na dvojezičnost i završi samo na jeziku dotične zemlje. A tu smo svjedoci jako različitih stavova i pojava. Dok stare hrvatske župe u Sjedinjenim Američkim Državama imaju danas sve samo na engleskom, dotle, na primjer, »Župni vjesnik« župa Toronto, Mississauga i Oakville u Ontariju ima sve obavijesti na hrvatskom. Ali to već dugo nije samo »bilten«, nego je i pravi tjednik, ča-

sopis s člancima vrlo zanimljivih tema, a posebno je značajno to što svaki broj donosi najnoviji komentar iz Glasa Koncila. I to u nakladi od 2.500 primjeraka svaki tjedan, a za Božić i Uskrs 4.500! Da bi se to moglo dijeliti besplatno, veći je dio tog lista ispunjen trgovačkim oglasima i to posebno hrvatskih gospodarstvenika, ali i to sve više na engleskom. Osim E-maila, sve više župa uređuje i svoje web-stranice.

**Kalendari i spomenice:** Kalendar u obliku almanaha još je uvijek vrlo omiljen među našim iseljenicima. Takve su se knjige počele pojavljivati vrlo rano. Dosta ih je bilo na hrvatskom, ali se pomalo prešlo i na engleski. Tu je najpoznatiji »Croatian Almanac« u izdanju Hrvatskog etničkog instituta u Chicagu, koji posljednjih godina donosi i kratku povijest naših američkih i kanadskih župa, uz brojne sociološke analize i statistike iz života naših župa od njihova osnivanja. Franjevci iz kustodije sv. Obitelji u Chicagu već desetljećima izdaju takve kalendare-almanaha koji prate život našeg iseljentištva. Vrlo je omiljela pojava izdavati razne spomenice prigodom važnih obljetnica pojedinih župa ili župnih škola: 25., 50., a sada već i stota godišnjica. Tu se već više zalazi u život ne samo pojedinih župa nego i crkvenih i drugih zborova i osobito tamburaških i folklornih društava. I tu imamo izdanja od is-



ključivo na hrvatskom, do dvojezičnog i onda skoro sasvim na engleskom jeziku. Tu ne treba zaboraviti manje knjižice s rasporedom značajnijih svečanosti, npr. kad iz domovine dolaze biskupi, pa se onda popratno objave članci o životu župe. Tu su tehnička rješenja vrlo različita: još nedavno na ciklostilu do najnovijih u vrhunskoj tehnici.

**Molitvenici i pjesmarice:** Ne bi se moglo reći da su molitvenici i crkvene pjesmarice kod hrvatskih iseljenika u posljednjih stotinjak godina imali onu ulogu kao kod Gradišćanskih Hrvata, kao i onih u Mađarskoj i Rumunjskoj, ali postoje vrlo brojna izdanja crkvenih pjesama — posebno onih božićnih — u prekomorskim zemljama, kao i u Europi. Često su to edicije za upotrebu pojedinih župa, ali postoje i naklade s većim brojem primjeraka. Jedinstvena je pojava molitvenik-pjesmarica »Slavimo Boga«, u izdanju Hrvatskog naddušobrižničkog ureda u Frankfurtu — po uzoru na njemački »Gotteslob« — koji u nekoliko stotina tisuća primjeraka nije zadovoljio samo potrebe naših misija u Europi, nego je na desetke tisuća primjeraka došlo i u domovinu, pa je tada svaka naša župa besplatno dobila petnaest pjesmarica s velikim kantualom za orguljaša. Bilo je to, u onom komunističkom i jugoslavenskom vremenu, od velike važnosti za povezivanje iseljeničtva i domovine. A molitvenici na hrvatskom pojavljivali su se na mnogim stranama, posebno u vremenu kad se u domovini nisu mogli tiskati ili se nisu mogli izvoziti. Osobito je bio pravi procvat objavljivanja liturgijskih tekstova poslije Drugog vatikanskog sabora kad se kod mise, umjesto latinskog, počeo upotrebljavati narodni jezik. I dok su u austrijskom Gradišću mislili da veliki oltarni misal i molitvenike za narod treba objaviti na njihovu dijalektu, sve ostalo iseljeničtvo prihvatilo je službene liturgijske tekstove iz Zagreba. I to je bila prigoda za povezivanje domovine i iseljeničtva, kao i za očuvanje hrvatskog jezika.

**Katekizmi:** Čini se da dosta bujnu izdavačku djelatnost pjesmarica i molitvenika na hrvatskom jeziku u iseljeničtvu nisu pratila takva katekizamska izdanja za učenje vjeronauka. Tu treba napraviti veliku razliku: u prekomorskim su se zemljama hrvatska djeca brzo uključivala u

katoličke škole u kojima je sve bilo na jeziku dotične zemlje. A vjeronauk na hrvatskom jeziku bio je ograničen na subotnje dopunske škole u kojima se učenici, uglavnom, pripremaju za prvu pričest i krizmu. Dok se iz Hrvatske nisu mogli nabavljati vjeronaučni udžbenici, same su iseljeničke župe priređivale neke ad hoc katekizme, a kasnije ih je slala domovina. Bilo je to važno i za bolje razumijevanje među roditeljima i djecom, također u perspektivi povratka u domovinu, za uključivanje mladih u život naše župe i misije. No negdje su misionari uvidjeli da djecu treba učiti vjerske istine na oba jezika, pa je u Kanadi bio objavljen i katekizam na hrvatskom i engleskom u jednoj knjizi. I u našim misijama zapadne Europe sve se više osjeća potreba bezuvjetnog svladavanja crkvene terminologije na oba jezika, što ima



veliko značenje za prakticiranje vjerskog života, ali i radi obogaćivanja hrvatske vjerske terminologije. Ukratko, po prirodi same stvari, vjersku poruku mladima treba prenijeti preko medija koji im je bliži i razumljiviji — a to je jezik nove domovine — ali se naši svećenici trude da nove generacije nauče barem pratiti misu i primiti sakramente, i to posebno ispovijedi, na hrvatskom jeziku. A poznato je da su se u hrvatskim etničkim župama i misijama u vjerskom životu najdulje očuvale crkvene popijevke, barem one božićne.

**Školski udžbenici:** Kad se govori o poučavanju mladih u hrvatskom jeziku,



obično se navodi ustanova HIŠAK — Hrvatske izvandomovinske škole Amerike i Kanade, koju je, tada u Kanadi, pokrenuo fra Ljubo Krsić sa svojim suradnicima, koju su kasnije, malo i pogrdno, nazvali »grupa Norval«. Bio je to ozbiljan i znanstveni pokušaj s velikim uspjehom kako u izdavanju brojnih udžbenika tako u otvaranju brojnih subotnjih škola. No i prije toga su mnoge naše etničke inozemne župe imale dobro organizirane subotnje škole u kojima je uz predmete iz vjeronauka, zemljopisa, povijesti i, eventualno, folkloru obvezno bio i predmet hrvatskog jezika. Nažalost, nikada nije uspjelo složiti sve takve škole da se služe jedinstvenim udžbenicima, recimo onima HIŠAKA, i to ne samo, recimo, u dalekoj Australiji nego i u samoj Kanadi. No time se možda obogatio fond raznih udžbenika koji, čini se, danas imaju samo arhivsku vrijednost. Zanimljivo je kako su se svećenici i učitelji snalazili pa su znali nabavljati stručno obrađene udžbenike iz domovine i onda su iz njih izbacivali neprikladne sadržaje, tj. one jugoslavenske i komunističke. Iako se danas knjige za učenje hrvatskog jezika lako može nabavljati iz domovine, one se teško mogu naprosto primijeniti među našim iseljenicima jer nisu prilagođene njihovim jezičnim mogućnostima, pa su zato nešto prikladnija izdanja Hrvatske matice iseljenika. No kako hrvatske subotnje škole u mnogim našim inozemnim župama i danas postoje, tamo se snalaze na razne načine.

(nastavak u idućem broju)

# MJERE ŠTEDNJE U BERLINSKOJ BISKUPIJI

»Siguran sam da će s vremenom Hrvati u Berlinu u srce primiti i crkvu svetog Sebastijana i da ćemo u njoj, na obostrano zadovoljstvo i Hrvata i Nijemaca, razvijati vjerski život još puno godina«, nada se fra Čirko

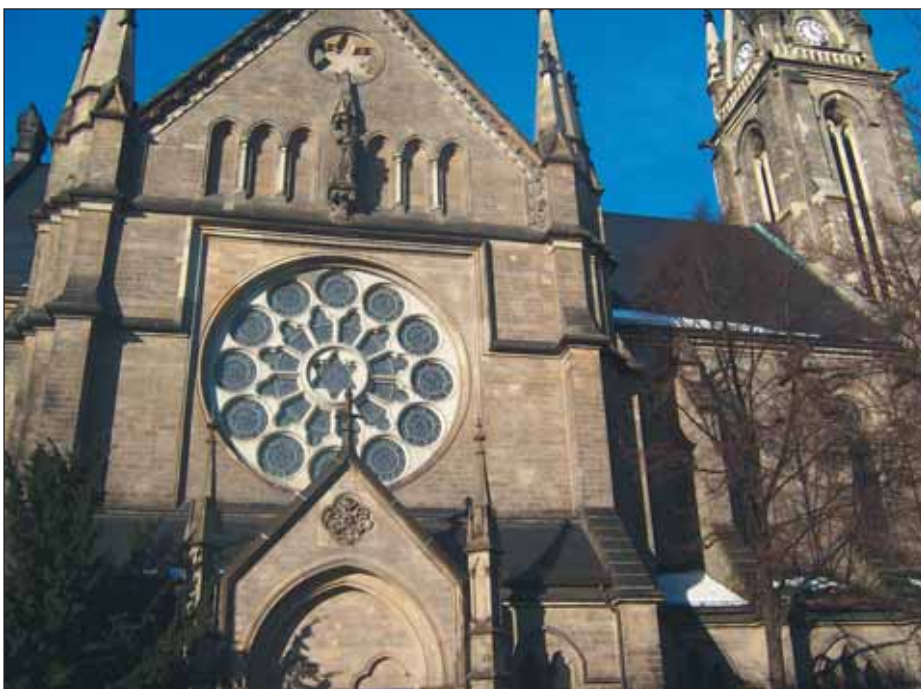
Napisala **Sonja Breljak** (Berlin)

Prigodom obilježavanja Svetog Sebastijana u istoimenoj berlinskoj crkvi, onedavno i sjedištu Hrvatske katoličke misije u Berlinu, nazočili smo nesvakidašnjem misnom obredu. U crkvi Svetog Sebastijana večernje misno slavlje prate i u njemu sudjeluju i Nijemci i Hrvati. Pred vjernicima su hrvatski svećenici fra Radoslav Tolić i fra Ivica Erceg a misno slavlje predvodi župnik koji je zajednički za obje strane, fra Petar Čirko. Mali ministranti su i Nijemci i Hrvati, i dok ovom prigodom pjeva njemački zbor, odgovara se na molitve, čita i propovijeda na oba jezika...

Kao što smo i izvješćivali, odlukom berlinske Biskupije koja provodi mjere štednje i prodaje pojedine nekretnine, Hrvatska katolička misija je, nakon trideset godina provedenih na jednom mjestu, u crkvi Svetog Klementa, promijenila adresu i nastavila rad paralelno sa njemačkom župom u crkvi Svetog Sebastijana. Fra Petar Čirko, župnik i voditelj Hrvatske katoličke misije tako se, kao prvi franjevački svećenik, prihvatio ne baš jednostavna zadatka — paralelnog vođenja njemačke i hrvatske zajednice vjernika.

— *Kako se taj prijelaz odigrao i što se sve događalo, pitali smo fra Petra Čirka, koji je prije nešto više od godinu dana iz Ludwigsburga prešao u Berlin i čija iskustva će možda zatrebati i drugima?*

• To je bio proces koji je bio i planiran od strane Biskupske konferencije Njemačke i u tom smjeru spajanja će i ići razvoj stranih misija u Njemačkoj. Imali smo sreću da sam mogao preuzeti vođenje i njemačke



župne zajednice pa kako je uprava u jednoj osobi, lakše je koordinirati sve što se događa u jednoj crkvenoj godini.

— *Kako su tekli pregovori o preseljenju sa Biskupijom?*

• Oni su nama »poslodavci« i sve su inicijative od njih dolazile. Ja sam obišao sva mjesta koja su nam ponudili kao moguće rješenje sjedišta Hrvatske katoličke misije i nisam mogao naći u tim prijedlozima ništa odgovarajuće. Onda sam predložio da mi ostave vremena i da ja budem taj koji će tražiti, da ne mijenjamo mjesto dok ono uistinu ne bude odgovarajuće. Tako je i bilo. Dali su mi odriježene ruke. Obišao sam sedamdeset posto župnih zajednica u Berlinu. Mislio sam, a kasnije je to bilo i mišljenje moje subraće, da je crkva Svetog Sebastijana, najbolje rješenje.

A prevagnula je sigurnost koju u ovoj crkvi imamo u budućnosti. Biskupija za 2009. ima ponovo nove planove ušteda i oni su više vezani uz osoblje, kako njemačkih vjerskih zajednica tako i stranih misija. Tehnička pripomoć koju sada imaju zajednice bit će tada srezana i ostat će samo najuži pastoralni suradnici i svećenici. Sve drugo će biti volonterski. Spajat će se i više zajednica u jednu zajednicu a to će obuhvaćati i strane misije kao i prodaju nekretnina u kojima su se nalazile. Mi smo evo sada u crkvi Svetog Sebastijana, koja ima povijest i veliku vrijednost i biti će uvijek zaštićena i u vlasništvu Biskupije. Ovdje smo i paralelno sa Nijemcima koji su ostali u malenom broju. U nama je i budućnost crkve Svetog Sebastijana. Daleko gledajući, preduhitriili smo događaje! —

— *Unatoč svemu tome, tim utješnim okolnostima pa i optimističnim pogledima u budućnost, prijelaz sa stare adrese Stresemannstr 66 i crkve Svetog Klementa u kojoj se provelo 30 godina, na novu adresu nije bio nimalo lagan. To se vidjelo po prvim misnim slavljenjima, prvoj polnočki u novoj crkvi i po raspoloženju vjernika. Kakva je sada situacija?*

• Župna zajednica Nijemaca broji oko 2000 vjernika a prema posljednjim podacima o broju onih koji plaćaju crkveni porez i imaju hrvatsku putovnicu, Hrvatska katolička misija u Berlinu okuplja 11800 vjernika. Trenutno je pet osoba, odnosno 3, 5 radna mjesta angažirano u njemačkoj zajednici a kod nas tri osobe, dakle nas tri svećenika s 2, 5 radna mjesta. Sve ostalo je kod nas na volonterskom radu i relativno dobro funkcionira, iako se sav taj volonterski rad oformio u kratko vrijeme. Cijenim to dobrim jer je tu i budućnost Crkve u Njemačkoj. Svećeniku koji kao takav jedini može voditi župnu zajednicu sve više će vjernici, laici, volonterski, počasnio i dragovoljno pomagati u pastoralnom radu.

— *Sa pola radnog vremena ste angažirani u njemačkoj zajednici a s drugom polovinom sa hrvatskim vjernicima. U radu sa Nijemcima dakle imate pomoć četiri osobe od kojih su dvije s pola radnog vremena a s Hrvatima pomoć fra Radoslava Tolića i fra Ivica Ercega. Kako izgleda sada Vaš radni dan kada ste župnik dvjema zajednicama.*

• Moje radno vrijeme tek će se formirati u narednim mjesecima. Ponedjeljak je dan za kontakte s Biskupijom. Utorak je službeno rezerviran za njemačku zajednicu. Nastojimo taj dan ostaviti i za sprovode kojih je, otkako sam došao, bilo 30. To je jako puno a treba imati na umu da su na ovom području dva doma za stare koji su puni i gdje sam dosta angažiran. Taj dan imam na raspolaganju i za sastanke s vjerskim grupacijama. Srijedu bih posvetio potpuno Hrvatskoj katoličkoj misiji. Četvrtak bi bio raspodijeljen na obje zajednice. Petak i subota je vjeronauk a u nedjelju svete mise. Svete mise slavimo svakoga dana, imamo i jutarnje za Nijemce u 8,00 a za Hrvate u 18,30 sati. Nedjeljom Nijemci imaju misu u 10 sati a Hrvati u 11,30. U staračkom domu je nedjeljom misa na njemačkom jeziku dva puta mjesečno u 13,30 sati. Prema tome planu mogu svake druge nedjelje stići i na misu za Hrvate u 13,00 sati u crkvi Svetog Bonifacija na Meringdammu. Svetu misu imamo nedjeljom za Hrvate na još jednom mjestu, u Spandau u 10,00 sati. Hrvatska zajednica je mlada i živa. I u druge dane djeluju naše molitvene skupine,



**Fra Petar Čirko, voditelj Hrvatske katoličke misije u Berlinu**

vježbaju zborovi, folklori i Franjevačka mladež. I tome svemu treba posvetiti pažnju.

— *Slušajući taj Vaš puni radni dnevni raspored jasno je da ćete morati biti vrlo efikasni i držati se plana rada, da ne nastane kaotično stanje. Da li će to u stvarnosti funkcionirati?*

• Ja mislim da hoće. A moram reći i da su nas u zajednici Svetog Sebastijana Nijemci dobro prihvatili. Morate znati da je ovo nekada bila zajednica s velikim brojem vjernika, do sto tisuća sa četiri svećenika i jednim voditeljem. Ovo je skoro stotinu godina stara crkva i nekada je osam godina bila sjedište Biskupije i kardinala što govori dosta o značenju crkve. Kasnije se broj vjernika strašno smanjio a pogotovo Zidom koji je zajednicu podijelio. Sada broje 2000 vjernika i vodim ih eto ja, fra Petar Čirko, stranac sa pola radnog vremena. Teško im je to ali moram reći da su to Nijemci ipak dobro prihvatili. Na početku je bilo malo bojazni. Jer to je prvi slučaj u Berlinu a i kod franjevaca u Njemačkoj da jedan svećenik dobija jednu takvu zajednicu, koju je sam našao, jer to nije bilo planirano. Nijemcima je bilo nepoznato i kojem redu pripadam i što planiram, koja je to misija i kakvi vjernici. Pokušao sam im pokazati da im nećemo uzeti ništa a da s nama mogu samo dobiti. Oni su to prihvatili. Jasnno im je da je sada to potpuno ravnopravno i crkva Hrvatske katoličke misije.

— *Kako vidite dalje budućnost Hrvatske katoličke misije u Berlinu?*

• Vidim je upravo u ovoj crkvi. Mi ćemo funkcionirati i dalje neovisno o njemačkoj

župnoj zajednici Svetoga Sebastijana. Fra Radoslav i fra Ivica su potpuno posvećeni hrvatskim vjernicima i nemaju nikakvih obveza prema njemačkoj zajednici a ja ću pokušati raditi i za jedne i za druge ravnopravno i istovremeno. Znam da će biti teško ali dat' ću sve od sebe. Trebat' će možda godina i više da se sve stvari postave na svoje mjesto ali mislim da će to ići u redu.

— *Očekujete li u novoj situaciji i pomoć naših vjernika? Kako da se ponašaju? Kakva je Vaša poruka njima?*

• Što se tiče sakramentalnog života, Hrvati neće osjetiti nikakvu razliku. Ono što se vršilo na staroj adresi i ovdje će. Pomiješalo se samo malo vrijeme triju nedjeljnih misa. Ništa se nije promijenilo. A vjernici mogu pomoći u spremnosti da poslušaju naše informacije i da se pokušaju po njima vladati da bi nam svima olakšali rad. Naravno da i vjernicima treba vremena da nakon trideset godina prihvate nove prostore i novu crkvu u kojoj su paralelno sa drugom, njemačkom zajednicom. Treba isprazniti srca da bi u njima bilo mjesta za prihvatanje drugih stvari. Siguran sam da će s vremenom Hrvati u Berlinu u srce primiti i crkvu Svetog Sebastijana i da ćemo u njoj, na obostrano zadovoljstvo i Hrvata i Nijemaca, razvijati vjerski život još puno godina. — rekao je u razgovoru fra Petar Čirko, voditelj njemačke župne zajednice Svetog Sebastijana i Hrvatske katoličke misije u Berlinu. •

# »NIJE BILO LAKO PISATI O HRVATIMA U URUGVAJU«

Ova je knjiga vrijedan doprinos povijesti hrvatskog iseljeničtva u Južnoj Americi i otkriva nam mnoge zanimljive činjenice korisne ne samo povjesničarima i znanstvenicima nego i običnim čitateljima koje zanima povijest iseljeničtva.

Eduardo R. Antonich: *Croacia y los Croatas en Uruguay (Hrvatska i Hrvati u Urugvaju)*  
Montevideo, Tradinco, 2005, 409 str.

Napisala **Željka Lovrenčić**

O Hrvatima i njihovim potomcima u Latinskoj Americi kod nas se zna sve više. Puno smo toga otkrili o onima u Čileu i Argentini, nešto manje o onima u Peruu i Boliviji. Međutim, o Hrvatima u Urugvaju ne znamo mnogo. Da bismo se bolje informirali, pobrinuo se Eduardo R. Antonich koji je napisao izuzetno zanimljivu knjigu: *Croacia y los Croatas en Uruguay*, objavljenu 2005. godine u Montevideu.

Eduardo R. Antonich rođen je 1963. god. u Montevideu, po struci je pravnik i po očevoj liniji potomak hrvatskih iseljenika iz Bribira koji su došli u Urugvaj 1925. godine. Od djetinjstva je vezan za hrvatsku zajednicu u Urugvaju i aktivno je sudjelovao u kulturnim aktivnostima društava *Bratstvo*, *Naša domovina* i *Hrvatskoga doma* (Hogar Croata) u Montevideu. Član je ovoga posljednjeg udruženja od 1984. godine i u njegovoj je upravi od 1988. godine. Također je zadužen za radijski program. God. 1987. dobio je stipendiju Hrvatske matice iseljenika za učenje hrvatskoga jezika i folkloru. Počasni je konzul RH. Knjiga je posvećena autorovima djedu i baki — Maksu i Mariji Antičić te supruzi Milki i sinu Ivi.

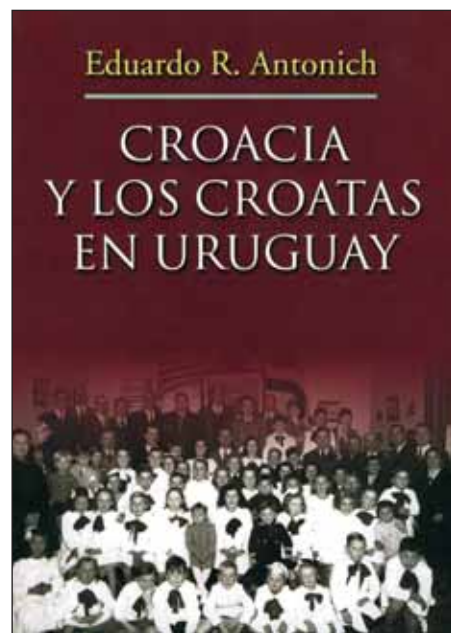
U uvodnom dijelu Eduardo Antonich napominje da nije bilo lako pisati o Hrvatima u Urugvaju i da je nekoliko godina morao prikupljati dokumentaciju i svjedočanstva. Napominje da su motivi koji su nagnali Hrvate da iseles u Urugvaj gotovo isti kao i

kod drugih hrvatskih iseljenika, ali i da je boravak u toj zemlji razvio neka obilježja koja Hrvati u drugim iseljeničkim sredinama nisu poprimili.

Hrvati su došli u Urugvaj u vrijeme masovnog iseljavanja iz Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Mnogi od njih u samom su početku odbacili ideju jugoslavenstva spoznavši srpsku dominaciju u toj državi. No, velika je većina prihvatila termin »Jugoslaven« i tako su se definirali u svojoj novoj domovini ne zaboravljajući pritom svoje hrvatske korijene. Iako nisu prihvaćali kraljevinu Jugoslaviju, Titovu Jugoslaviju jesu nešto bolje jer su mislili da su Hrvati u njoj uspjeli dobiti svoju navodno federalnu republiku i nacionalni identitet.

Ova se knjiga sastoji od sedamnaest poglavlja.

U prvom poglavlju pod nazivom *Tragovima pionira* autor daje povijesni prikaz iseljavanja Hrvata u Ameriku od njena otkrića 1492. godine. Spominje podatak da su od svih naroda s prostora bivše Jugoslavije u Južnu Ameriku najviše dolazili Hrvati, bilo da se radilo o razdoblju do 1914. godine ili o onome između dva svjetska rata. Prvi Hrvat u Urugvaju zabilježen u dokumentaciji je Šime Matulić (Simón Matulich o Matuliche), rodom iz Postira na otoku Braču koji je po majčinoj strani bio djed jednoga od najuglednijih urugvajskih liječnika dr. Teodora Vilardebóa, sina Matulićeve jedinice Martine i Miguela Antonija Vilardebóa. Studirao je u Španjolskoj (Barcelona) i Parizu. God. 1847. vraća se iz Europe u Urugvaj i liječi epidemiju žute groznice od koje i sam



umire 1857. god. Drugi istaknuti Hrvati iz Urugvaja, između ostalih su Felipe Lussich (Filip Lušić), također podrijetlom s otoka Brača koji u Urugvaj dolazi između 1836. i 1837., njegov sin Antonio D. Lussich, pjesnik, poduzetnik i revolucionar, te Ivan Grško iz Selca u Hrvatskom primorju. Autor spominje i poznatoga brodovlasnika Nikolu Mihanovića (Nicolás Mihanovich) koji u Urugvaju nije živio, ali je imao dosta kontakata s tom zemljom.

U drugome poglavlju *Put u emigraciju i Urugvaj kao cilj* autor objašnjava fenomen iseljavanja i njegove uzroke spominjući kao jedan od glavnih već poznatu vinsku klauzulu iz 19. stoljeća kad se hrvatsko vino nije moglo natjecati s talijanskim koje

se proizvodilo uz manje troškova, pa su mnogi seljaci koji su se bavili vinogradarstvom propadali. Zbog toga krajem 19. stoljeća ljudi iz Dubrovnika, s Brača, Korčule, Hvara i iz drugih hrvatskih mjesta masovno odlaze u Ameriku. U 20. stoljeću odlaze iz političkih razloga. Veliki val hrvatskih iseljenika doseljava u Urugvaj iza Prvoga svjetskog rata (između 1919. i 1930. god. kad dolazi oko 195.844 iseljenika iz Europe). Ne zna se točan broj Hrvata jer nisu imali hrvatske putovnice. Autor navodi podatke Nebojše Travice (Većeslav Holjevac: *Hrvati izvan domovine*) koji tvrdi da je 1932. god. u Južnoj Americi bilo oko 180 000 hrvatskih iseljenika. Od toga — 120 000 u Argentini, 40 000 u Brazilu, 12 000 u Čileu i 8 000 u drugim zemljama (Bolivija, Peru, Paragvaj, Urugvaj). Nada Hranilović, pak, iznosi podatak da je 1939. god. u različitim zemljama Južne Amerike bilo oko 250 000 iseljenika iz Jugoslavije, a od toga 80% Hrvata. Smatra se da je Amerika bila omiljena destinacija za iseljavanje Hrvata između 1923. i 1933. godine. Najviše je naših iseljenika otišlo u SAD (27,64%), u Argentinu (26,26%), Brazil, Urugvaj, Čile i Peru (21,66%) i Kanadu (4,35%). Kasnije se emigranti upućuju u Australiju i Novi Zeland. Autor knjige *Croacia y los Croatas en Uruguay* opisuje pripreme i način iseljavanja uglavnom siromašnoga i nepismenog hrvatskog stanovništva koje odlazi brodovima u potragu za boljim životom.

U trećemu poglavlju — *Od stvaranja Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca do atentata u Skupštini* autor prikazuje povijesne činjenice i govori o pokušajima Hrvata da se oslobode vladavine Austro-Ugarske te o formiranju Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, dok u četvrtom piše o smrti Stjepana Radića i osnivanju Hrvatskog doma u Montevideu. Spominje činjenicu da 1928. god. skupina iseljenih Hrvata iz Argentine i dvoje iz Urugvaja — Petar Cinak i Jakov Zvizdak zahtijeva da se osnuje udruženje u kojemu bi se okupljali Hrvati i gdje bi se njegovao njihov nacionalni identitet. Na sastanku održanom 9. rujna 1928. god. u kavani *Richmond* u četvrti Montevidea u kojoj je živio veliki broj Hrvata i na kojem je bilo prisutno 157 iseljenika, izražena je želja da se formira hrvatsko društvo. Iako se ta skupština smatra osnivačkom, kao datum osnivanja Hrvatskoga doma (Hogar

Croata) ističe se 30. rujna 1928. god. kad je izabrana njegova uprava. Tada je predsjednikom postao Mateo Stipaničić iz Grižana u Hrvatskome primorju. U početku se Hrvatski dom uglavnom brinuo za one zemljake i njihove obitelji kojima je trebala

god. traži da urugvajska vlada prizna Jugoslaviju.

U petom poglavlju autor govori o udruženju *Hrvatski domobran* (La Defensa del Hogar Croata) u Urugvaju, organizaciji koja je okupljala one koji su bezrezervno bili pro-



**Hrvatski mauzolej (grobnica): Gđa. Musa, tajnica Hrvatskog doma i gosp. Eduard Antičić (desno), počasni konzul Republike Hrvatske**

bilo kakva pomoć, te kulturnim i socijalnim događanjima. Navodi se da članovi toga udruženja mogu biti samo Hrvati i da se naziv Hrvat ne može brisati iz naziva ni mijenjati. Iako su se ogradili od politike, bila je više nego vidljiva simpatija te organizacije za Hrvatsku seljačku stranku. Početkom tridesetih godina 20. stoljeća među hrvatsku emigraciju u Urugvaju, predstavljajući se kao istinski predstavnici »hrvatske države«, stižu i pristaše Ante Pavelića. God. 1930. u prvi službeni posjet upravi Hrvatskog doma dolazi Marko Fil. Vujeva, iseljenik iz Livna i pripadnik ustaškog pokreta od samog početka. On se sastaje s tadašnjim potpredsjednikom Antunom Antunovićem i dogovara da Hrvatski dom plati putnu kartu do Urugvaja jednom od najbližih suradnika Ante Pavelića — dr. Branimiru Jeliću. Ali, 1931. god. Hrvatski dom iz Montevidea definitivno daje svoju potporu Hrvatskoj seljačkoj stranci dok se pristaše Ante Pavelića uključuju u organizaciju *Hrvatski domobran* osnovanu 1931. god. Za vrijeme Drugoga svjetskog rata Hrvatski dom daje potporu Titu i 1946.

tiv komunizma i Jugoslavije i podržavali Antu Pavelića.

U šestom poglavlju, naslovljenom *Hrvati na jugoslavenskoj liniji — kulturno društvo Bratstvo* spominju se hrvatski iseljenici koji su slijedili liniju »bratstva i jedinstva« i davali potporu prvo jugoslavenskoj monarhiji, a zatim Titu. *Bratstvo* je osnovano kao organizacija koja će »ujedinjavati sve Jugoslavene«.

U sedmom poglavlju govori se o institucionalizaciji religijske aktivnosti i o stvaranju Hrvatske katoličke zajednice. Hrvati dolaze u Urugvaj u vrijeme kad se u toj zemlji država i crkvena vlast odvajaju, a »sekularizacija mentaliteta, običaja, institucija i obrazovanja postaje jednom od najznačajnijih obilježja ranoga modernog doba u Urugvaju«. Hrvati imaju potrebu udružiti se u vjersku zajednicu koja bi štitila njihovu vjeru i njegovala njihovu tradiciju. Ta je zajednica bila protiv Tita i komunista i pridružuje joj se veliki broj članova domobranskih udruga.

U sljedećim poglavljima naslovljenim *Srpska diktatura Aleksandra od Jugoslavije i*

patnje hrvatskog naroda, *Hrvatska imigracija i »stari kraj«* te *Nezavisna država Hrvatska viđena iz Urugvaja* govori se o prilikama u Kraljevini Jugoslaviji i događajima koji su doveli do osnivanja NDH, o vezanosti hrvatskih iseljenika sa domovinom i njihovom prilagođavanju novome načinu života, o borbama između pristalica kralja i Tita, o priznavanju Jugoslavije od strane urugvajске vlade i o kardinalu Stepincu. U jedanaestom poglavlju autor opisuje načine na koje su se iseljenici međusobno



Slavonski hrast na južnoameričkom tlu

pomagali te o njihovoj pomoći rodnome kraju. Dalje se govori o socijalnim, kulturnim i športskim aktivnostima hrvatske kolonije u Urugvaju od kojih se ističu plesna društva i folklorni ansambli, o tisku i radio emisijama koje su vodili naši iseljenici, te o jugoslavenskoj diplomaciji.

U završnim poglavljima govori se o veza- ma između hrvatskih institucija u Urugvaju, njihovoj različitosti i dugom i teškom putu prema njihovom razumijevanju, dok u posljednjem poglavlju autor donosi pregled iseljeničkih organizacija naroda bivše Jugoslavije u Urugvaju od kojih je prva osnovana 1912. god. u gradu Carmelu. Osnovani su je Crnogorci i djelovala je do 1920. god. God. 1924. osnovano je u Montevideu *Srpsko-crnogorsko kolo* (Sociedad Serbio-Montenegrina). God. 1925. osnovano je *Prvo dalmatinsko društvo* (Primera Sociedad Dálmata) koje je godinu dana poslije

ugašeno. Te su se dvije organizacije stopele 1926. god. u *Jugoslavenski dom* (Hogar Yugoslavo) koji je prestao s djelovanjem dvije godine kasnije. Slovenci su 1935. god. osnovali dvije organizacije — prva je bila *Kulturno društvo Slovenaca* koja je kasnije promijenila ime u *Círculo Esloveno (Slovenski krožek)* i 1949. se u potpunosti uklopila u *Bratstvo*. Druga je organizacija bila osnovana 1935. god. i zvala se *Prvo slovensko prekomursko društvo* (Primera Sociedad Eslovena Transmurana). U Montevideu su postojala i druga udruženja: Slavenko pjevačko društvo *Jadran* osnovano 1931. god., *Prosvjetno društvo radnička čitaonica te Jugoslavenska zajednica* čiji su članovi uglavnom bili Srbi i koja je aktivna do 1941. god. kad prelazi prvo u *Bratstvo*, a zatim u *Jugoslavensko kulturno društvo*.

Od hrvatskih institucija u Urugvaju postoje: *Hrvatski dom* u Montevideu (1928), *Hrvatski domobran* (1931) i *Hrvatska katolička zajednica* (1936). Iseljenici okupljeni oko Hrvatskog doma podržavali su Titovu Jugoslaviju, a nakon njenog raspada priklonili su se slobodnoj Hrvatskoj. Oni koji su ostali vjerni jugoslavenskoj monarhiji okupljali su se oko organizacije *Bratstvo*, da bi nakon raspada Jugoslavije i dalje podržavali ideju »bratstva i jedinstva«, dok su se poklonici NDH okupljali oko *Hrvatskog domobrana*, koji je 29. studenog proglasio danom žalosti za hrvatski narod.

God. 1990. u Urugvaju osniva se i ogranak HDZ kojemu je na čelu prvo dr. Zvonimir Dugonjić, a zatim Ivan Čović. Od 1990. god. uprava Hrvatskog doma, iako službeno vjerna umirućoj Jugoslaviji, pokazuje svoje simpatije prema slobodnoj Hrvatskoj. *Bratstvo* je ostalo vjerno Titu i jugoslavinstvu zbog čega iz njega odlazi veliki broj članova. Time je naširoko propagirano »bratstvo i jedinstvo« devedesetih godina dvadesetog stoljeća zauvijek pokopano, a hrvatska kolonija koja se jednom žestoko pobunila protiv nacizma i fašizma, podržala je pravednu borbu svojih sunarodnjaka protiv srpsko-jugoslavenske agresije. Treći i četvrti naraštaj potomaka Hrvata bez ikakvih kolebanja daje potporu slobodnoj i nezavisnoj Hrvatskoj.

Ova je knjiga vrijedan doprinos povijesti hrvatskog iseljeničtva u Južnoj Americi i otkriva nam mnoge zanimljive činjenice korisne ne samo povjesničarima i znanstvenicima nego i svima koje zanima povijest iseljeničtva. •

## HRVATI U SVIJETU

### SAD: PRVO OKUPLJANJE NAKON URAGANA

U organizaciji i članove druge i treće generacije. Prva generacija većinom se bavi ribolovom (oštriga, škampi, jastoga), ugostiteljstvom, te raznim uslužnim djelatnostima. Oko 95% Hrvata ostalo je bez kuća i brodova, ili samo kuća ili brodova, međutim nitko nije izgubio život. Oni koji su mogli, u protekla četiri mjeseca popraviti kuće, to su i napravili, ali većina koja je ostala bez kuća i za kuje je još uvijek upitno hoće li ih biti moguće popraviti žive kod rodbine ili prijatelja, a određeni dio ih je kupio ili iznajmio nove kuće ili stanove, dok definitivno ne riješe pitanje budućeg stanovanja. Može se reći kako je 80% Hrvata New Orleansa dobrostojeće, te im osiguranje kuća pokriva većinu materijalnih troškova, ali većina ribara nije imala osigurane brodove (navodno jako skupo osiguranje, a brodovi su bili stariji). Međutim, kako je ribarstvo glavna proizvodna grana, prema riječima ribara, država će im dati povoljne kredite. Većina ima problema s osiguravajućim društvima, ali trećina ih je već dobila novac od osiguranja kuća.

Hrvati uglavnom ne žive u gradu New Orleansu već u predgrađima ili manjim mjestima oko New Orleansa, ali kako se pretežno bave ribarstvom tako su i živjeli u dijelovima uz jezero ili rijeku koji su najviše stradali (St. Bernard, Gretna, Empire, Chalmette, Lake View).

Hrvatsko-američko društvo primilo je oko 50 000 USD pomoći (sve od hrvatskih društava ili župa), koju je odbor društva podijelio Hrvatima kojima je pomoć bila najpotrebija.

Restoran godine u New Orleansu za 2005. godinu je Drago's restaurant, vlasnika Drage Cvitanovića koji obitelj vodi već 30-tak godina, a relativno brzo nakon uragana (s obzirom da je restoran bio manje oštećen) na dvije lokacije besplatno su podijelili 77 tisuća obroka, s time da su dobivali donacije u hrani. U razgovoru s članovima obitelji istakli su kako su, dok je osposobljavan restoran za rad, pružali usluge hrane na lokacijama gdje je to bilo moguće.

Na Večeri Hrvata u Belle Chasse (dijelu New Orleansa koji je manje stradao) 7. siječnja se okupilo oko 200 ljudi, a nazočne je pozdravio don Giordano Belanić, župnik iz New Yorka, s obzirom na to da New Orleans nema hrvatsku župu, a nazočili su i počasni konzul RH James Coleman, te generalna konzulica Marica Matković. Goste je zabavljao Joe Maračić Maki koji je s pratnjom došao posebno za ovu priliku iz New Yorka, a bilo je Hrvata koji su došli iz Floride i Hustona u znak solidarnosti. U nedjelju, na sv. misi u crkvi Presvete Djevice Marije okupio se isti broj ljudi, a bila je to nakon više godina misa na hrvatskom jeziku.

# PISANJE O DOMOVINSKOME RATU MOJA JE SVETA ZADAĆA

*»Ja svom poslu pristupam kao svetoj zadaći i profesionalno, ali, naravno, dijelim osjećaje s onima koji su imali teške i nezamislive sudbine. Uvjerio sam se bezbroj puta: nakon što je priča zabilježena i objavljena pa kada nekoga spominje i u jednoj rečenici, to na njega djeluje poput terapije i on nalazi smisao svog angažiranja u obrani domovine...«*

Napisala **Mira Ćurić**

**D**avor Runtić je do Domovinskog rata hrvatskoj javnosti bio poznat kao profesionalni slikar sa statusom slobodnog umjetnika koji je priredio gotovo stotinu samostalnih izložbi, većinom u Njemačkoj i Švicarskoj. Rođen je 1941. u Splitu, no od djetinjstva živi u Osijeku i Vinkovcima.

Diplomirao je na Pedagoškoj akademiji u Osijeku 1965. (temom iz vojne povijesti). Od 1971. radi u »Vinkovačkim jesenima« kao glavni tajnik Organizacijskog odbora, no pod pritiskom Gradskog komiteta Partije ostaje bez posla. Tada honorarno radi u srednjoj strukovnoj školi i studira na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu, gdje diplomira 1981. (ponovno temom iz vojne povijesti).

Od 1985. do 1990. boravi u inozemstvu gdje često sluša o skorom raspadu jugoslavenske tvorevine. Pobjedom višestranačja 1990. postaje predsjednik Općinskog odbora za kulturu općine Vinkovci. No, kako počinje agresija, Davor Runtić preuzima novu — ratnu — ulogu.

— *Već godinama, ustrajno i neumorno ispisujete povijest hrvatske obrane. No, kako to nije Vaša osnovna vokacija, nego je to slikarstvo — kakve su Vaše veze s Domovinskim ratom?*

• Od listopada 1990. bio sam izjavitelj HINE za Vinkovce, Vukovar, poslije za Županju i Bosansku Posavinu, a potkraj si-





**Davor Runtić u društvu s predsjednikom Tuđmanom**

ječnja 1991. kao dragovoljac u vinkovačkom Centru za obavješćivanje organizirao sam široku mrežu informanata, koji su dojavljivali sve o pokretima neprijateljske vojske. Sredinom listopada 1991. postao sam suradnikom Mile Dedakovića Jastreba za informiranje, a od 18. studenoga i suradnikom Vinka Vrbanca. Kasnije sam u 109. vinkovačkoj brigadi i 11. domobranskoj pukovniji obnašao dužnost pomoćnika brigade i pukovnije za IPD. Od 1990. do kraja mirne reintegracije hrvatskog Podunavlja HINI sam poslao više od 5.000 vijesti.

— *A što je bilo presudno da se upustite u ovaj zahtjevni posao?*

• Držim da onaj tko zna što se dogodilo, i to iz osobnog iskustva, ne smije šutjeti jer

## KNJIGE I PLANOVI

**O**d 1992. objavio knjige: »Rat prije rata: Vukovar-Vinkovci«, »Rat: Vinkovci-Vukovar«, »Rat poslije rata: Vukovar-Vinkovci-Županja«, »Tako smo branili Vukovar«, »Vrijeme modrih kaciga«, »Bitka za Vukovar« (s Alenom Mirković i Milom Dedakovićem Jastrebom), »1991.: Vukovar-Vinkovci«, »Prvi hrvatski redarstvenik«, »Mrgudi u Vukovaru«, tetralogija: »Domovinski rat — Rat prije rata«, »Domovinski rat — Vrijeme rata« (u pripremi »D. rat — Vrijeme pregovaranja« i »D. rat — Dani pobjeda i slave«) te deset knjiga u nizu »Junaci Domovinskog rata«

Za 15. obljetnicu potresnih događaja iz 1991. priprema monografske knjige »Vukovar i istočno bojište« i »Dubrovnik i južno bojište«.

Sve njegove knjige objavljuje obiteljska nakladnička kuća »Neobična naklada«.

i franjevačka mudrost kaže: »Zapiši pa će i Bog zapamtiti«.

— *Do sada ste objavili 21 knjigu pišući i onda kada je Domovinski rat bio na udaru kritike. Koji su ciljevi Vašega publicističkoga rada?*

• Iznijeti istinu o obrambenom Domovinskom ratu te spriječiti zaborav na ljude i događaje iz tog herojskog vremena. Do danas sam razgovarao s velikim brojem neposrednih sudionika važnih događaja i dok oni koji su donosili odluke kalkuliraju što će reći, branitelji su otvoreni i jasni. Naravno da je njihovoj otvorenosti preduvjet da imaju povjerenja i da će sugovornik vjerno prenijeti ono što su rekli. Oni su znali da sam ja jedan od njih, pa mi je to olakšavalo posao. No, mnogi su branitelji imali loša iskustva s medijima, pa su bili oprezni.

Mi smo se svi smijali 1991. onome što je pisao, primjerice, Marinko Božić, jer to nije bila istina. Nažalost, viđenje Domovinskog rata od njega su preuzeli mnogi, pa je tako moguće i danas objaviti razgovor s nekim s kim se uopće nije razgovaralo. No, da bih ja ušao u bit bitke za Vukovar, pune sam tri godine svakodnevno dolazio u zapovjedništvo 124. vukovarske brigade, 10. domobranske pukovnije i bilježio priče osoba koje su, kako su svi tvrdili, žive legende. Tako su nastale knjige »Tako smo branili Vukovar« i »1991., Vukovar-Vinkovci«. Nakon toga sam proveo dane i mjesec s Milom Dedakovićem, Alenom Mirković i pedesetak zapovjednika obrane raznih dijelova Vukovara, Borova Naselja, Bogdanovaca, Nuštra, Nijemaca, Komletinaca, Vinkovaca i drugih mjesta što se u vrijeme rata smatralo Operativnom skupinom Vukovar-Vinkovci-Županja-Đakovo.

— *Naveli ste opsežnu bibliografiju. Koje ste arhive koristili? U kojem slučaju koristite i izvore druge strane?*

• Uz brojne dokumente koristio sam različita novinarska izvješća, koja su na hrvatskoj strani u to vrijeme bila u velikom broju istinita i objektivna, a sasvim malo takvih ima i na drugoj strani. Danas je, naravno, sve više raznih snimaka s druge strane koje govore same za sebe, no njihovi dokumenti su — i kad se dođe do njih — teško upotrebljivi jer su prepuni bahatog i samouvjerenog tumačenja stvari i istine jugo-vojske i paravojskih postrojba, četnika. Ipak i takvi kakvi jesu oni su bitni jer daju odgovore na pitanje tko je agresor, a tko žrtva. No, vjerodostojni su tek glede podataka veličine i snage njihove oružane sile.

Koristio sam arhiv Ministarstva obrane i arhiv Glavnog stožera, a posebno su vrijedni izvori u Hrvatskom informativnom centru Ante Belje i njegovih suradnika. Dio dokumenata koji se nalazi tamo je iz moje arhive.

— *Vaša suradnja s braniteljima i zapovjednicima čitatelju jamči vjerodostojnost podataka? No, kako objašnjavate činjenicu da danas između njih i nekih povjesničara postoji nesuglasje oko nekih bitnih pitanja što je pogotovo bilo očito tijekom nedavnog obilježavanja obljetnice vukovarske tragedije?*

• Prikupio sam više od 30.000 stranica iskaza neposrednih sudionika svih važnih događaja i dokumenata. Razgovarao sam s prvim hrvatskim predsjednikom, ministri- ma i drugim dužnosnicima, ali najčešće s braniteljima.

Već sam spomenuo da sam s nekima od legendarnih zapovjednika hrvatske obrane izravno surađivao i oni to drže vrlo korisnim. Posebice tu mislim na stožernog brigadira Milu Dedakovića Jastreba i generala Vinka Vrbanca, ali i ondašnjeg ministra unutarnjih poslova Ivana Vekića i na niz zapovjednika brigada i postrojbi Hrvatske policije. Neki od njih su nažalost potpuno nepotrebno uvučeni u suviše rasprave preko medija i izravna sučeljavanja, pa se doima da oni nisu u ovom ratu bili na istoj strani. Time se slučajno ili namjerno u pitanje dovodi vjerodostojnost Domovinskog rata, iako je sve jasno i čisto kao suza, jer se zna tko je od njih i u koje vrijeme i što učinio u obrani. To što je bilo na HTV-u u vrijeme obilježavanja sjećanja na Vukovar bilo je promašeno i nepotrebno, a posebno na taj dan koji se ničim ne smije dovesti u pitanje, pa ni spornom ulogom Josipa Manolića. Povjesničari se ne mogu zaobići, ali ni oni ne smiju zaobići sudionike koji su živi i koji imaju što reći.

— *Sve je više knjiga, internetskih podataka, e-knjiga, nakladnika koji pokrivaju is-*



*ključivo Domovinski rat. Jeste li zadovoljni njihovom količinom i kakvoćom?*

• Istina ne može nikome škoditi i samo će velika količina knjiga dati dovoljno podataka za stručnu procjenu i analizu događaja iz Domovinskog rata. Čak i ako su te knjige pisane iz osobne perspektive, pa i kada su ratni dnevni ili opravdanja nekoga ili nečega, u njima sigurno ima kvalitetnih podataka. Sigurno je da se veći broj knjiga o Domovinskom ratu prevodi u Den Haagu, pa tako i knjiga pokojnog generala Janka Bobetka, ali i knjiga o »Oluji« generala Ante Gotovine i suradnika i to radi izjednačavanja žrtve i agresora i podjele krivnje.

— *Vi pratite i bošnjačko-muslimansku i srpsku publicistiku o ratnim temama. Jesu li koliko-toliko objektivni ili i dalje ratnopolitičko-propagandni?*

• Srpska publicistika boluje od posvemašnjeg nedostatka objektivnosti i golemom količinom laži temeljenih na ideji zbog koje je i vođena agresija na Hrvatsku. Bošnjacko-muslimanska, pak, zaboravlja da su Hrvati žrtve istog agresora kao i oni, te zaboravlja i ulogu HVO-a u spašavanju Muslimana od srpske agresije. Govoriti danas o agresiji Hrvatske na BiH — čemu su skloni Bošnjaci-Muslimani i njihove vođe — potpuno je neutemeljeno i neistinito. Zaboraviti ulogu Hrvatskih oružanih snaga u spašavanju Bihaća u najmanju ruku nije korektno, a o povijesnoj istini da ne govorimo.

— *Radi li naš tempo u prikupljanju dokumentarne građe protiv hrvatskih optuženika na Haaškom sudu*

• Osnovni problem prikupljanja dokumnata za obranu hrvatskih generala u Haa-

gu je nepostojanje sustava. Postoji, primjerice, golema dokumentacija koju je prikupljala Hrvatska policija, od onih koji su preživjeli srpske logore i onih koji su protjerani. Svatko od njih je Hrvatskoj policiji dao izjavu, a, koliko znam, to nije korišteno na Haaškom sudu. No, Haaški sud je prihvatio »Veritas« Save Štrpca kao vjerodostojan izvor informacija, što je zapravo tragično i što potvrđuje tezu da sud želi izjednačiti žrtvu i agresora.

— *Ako želimo individualizirati uspjehe i zasluge, onda su tu junaci Domovinskoga rata? Jedini ste koji obrađuje tu temu sustavno. Godinama su se vodile rasprave o tome zašto nema heroja kao simbola Domovinskog rata?*

• Pitanje junaka Domovinskog rata je priča za sebe. Cilj mojih knjiga je dokazati da oni postoje i da i danas hodaju ponosni na ono što su učinili. Naravno da ima junaka u svim dijelovima domovine kao i u svim dijelovima naših obrambenih snaga, pa i u politici i svim sferama života. Uzmimo za primjer one koji su u Vukovaru ili Dubrovniku, Šibeniku, Zadru, Vinkovcima radili u bolnicama ili održavali civilni život, koliko je među njima onih čija su djela junačka? Više bi im značilo odličje junaka Domovinskog rata nego sve one nepotrebne količine lako dodijeljenih činova i raznih drugih odličja. Uz to, apsurdno je da više činova i odličja imaju sredine gdje rata gotovo nije ni bilo, od onih gdje se krvavo branila domovina. Mnogi s kojima sam razgovarao tvrde da je bilo važno samo stići do Zagreba i ispričati svoju priču.

— *Snimili ste i obradili tisuće razgovora sa svjedocima o njihovu ratnom i stradalničkom iskustvu. Koliko je to emocionalno zahtjevan posao, možete li se distancirati i hladno prosuđivati događaje?*

• Ja svom poslu pristupam kao svetoj zadaći i profesionalno, ali, naravno, dijelim osjećaje s onima koji su imali teške i neznamlive sudbine. Uvjerio sam se bezbroj puta: nakon što je priča zabilježena i objavljena pa kada nekoga spominje i u jednoj rečenici, to na njega djeluje poput terapije i on nalazi smisao svog angažiranja u obrani domovine.

— *S obzirom na opseg građe i zahtjevnost tema, čini se da se još dugo nećete vratiti slikarstvu?*

• Možda se u mojim tekstovima vidi želja da što slikovitije opišem neku situaciju ili neki događaj; to je stoga što razmišljam u slikama. U glavi imam na tisuće slika za koje vjerujem da ću ih, ako to Bog dopusti, jednoga dana naslikati. •

## VRIJEME RATA

— *Upravo je iz tiska izašao II. svezak tetralogije, odnosno opsežno zamišljene kronologije Domovinskoga rata, pod naslovom »Domovinski rat — Vrijeme rata.« Koja razdoblja obrađuje koji svezak?*

• Riječ je o četiri knjige: prošle je godine objavljena prva, »Domovinski rat — Rat prije rata«; upravo je objavljena druga — »Domovinski rat — Vrijeme rata«. U pripremi je treća knjiga »Domovinski rat — Umijeće pregovaranja«, kao i četvrta »Domovinski

rat — Vrijeme pobjeda i slave«. Ove knjige su plod mog desetogodišnjeg istraživanja. Teško je danas naći mjesto sudbonosnih ratnih događaja u kojem nisam bio i ljude s kojima nisam razgovarao. Velika mi je pomoć svakako, uz moju obitelj, i Orhideja Štrk, koja mi je napravila kvalitetan izbor vijesti iz tog vremena, a pomoglo je i objavljivanje tekstova u »Hrvatskom slovu« i »Državnosti« jer su se onda javljali mnogi branitelji s novim podacima i dokumentima. Tako sam došao do nevjerojatnih dokumenata koje su ljudi iznosili iz zarobljeničtva, npr. u tenisicama, na gotovo nemoguće i vrlo domišljate načine. Dakle, ove četiri knjige daju najopširniji pregled događaja na osnovi kojih je moguće donositi zaključke pa držim da su te knjige vrijedan izvor i doprinos pisanju naše suvremene povijesti. U ove četiri knjige — dvije objav-



ljene i dvije u pripremi — na gotovo 1.800 stranica možemo pratiti događaje od 1989. do mirne reintegracije hrvatskog Podunavlja. Opisani su i objašnjeni događaji koji su prethodili agresiji, kao i ono što je hrvatski politički i vojni vrh učinio da agresiju odgodi, pa da u događaje umiješa međunarodnu zajednicu te da izbjegne zamku totalnog rata i agresiju ograniči na one dijelove gdje se nije mogla izbjeći. Uz to, vidi se da je do rujna 1991. Hrvatska bila pod svojevrsnom okupacijom tamo gdje su postojale vojarne jugo-vojske, a čije je zauzimanje ili predaja značio naružavanje branitelja, ali i slobodu za ta područja. Treća knjiga će najviše govoriti o umijeću i rezultatima pregovaranja s međunarodnom zajednicom, s jugo-vojskom, s pobunjenim Srbima iz Hrvatske, što je rezultiralo međunarodnim priznanjem, dolaskom međunarodnih snaga, ali i spoznajom da se ne može postići nikakav sporazum o cjelovitoj Hrvatskoj bez upotrebe vojnih sredsta-

va i sile. Četvrta knjiga će se baviti svim aktivnostima Hrvatske vojske i Hrvatske policije koje su dovele do hrvatske teritorijalne cjelovitosti u međunarodno priznatim granicama Republike Hrvatske.

Ove knjige iz poglavlja u poglavlje daju stvarne odgovore na pitanja koja si može postaviti svatko od nas o Domovinskom ratu.

# DA SE NE ZABORAVI

*...Prof. dr. Kačić je s najvećom pažnjom stvorio znanstveno djelo koje je po sadržanim važnim dokumentima i vlastitim zapisima vrlo vrijedno. Kačićeva knjiga nije samo povijesni pregled jednog svjedoka, već je interesantni i uzbudljivi vremenski dokument koji sadrži mnoštvo podataka za čitatelja. (Dr. Alois Mock, u predgovoru knjizi)*

Pripremio **Nenad Zakarija**

Obljetnica granatiranja Dubrovnika u studenom/prosincu 1991. godine prošla je skoro nezabilježeno u široj hrvatskoj javnosti, u sjeni vukovarske tragedije. Kao da se zaboravlja da su jedna i druga bile sastavni dio monstruoznoga plana da se najokrutnije uništi hrvatska država u začetku. Vukovar genocidom, a Dubrovnik kulturocidom. No upravo tu se na Vukovaru i Dubrovniku prelomila kičma jugoarmade i velikosrpske osvajačke politike. Slike razaranja i zločina dnevno su obilazile svijet i postupno ali sustavno mijenjale su kritičnu masu pozitivnog mišljenja u prilog hrvatske borbe za državu i slobodu.

Koliko je teško bilo probiti taj »zvučni zid« svjetskog nerazumijevanja, dapače protivljenja hrvatskim stavovima kod svjetskih moćnika odlično nam prikazuje knjiga dr. Hrvoja Kačića **U službi domovine — Croatia rediviva** koja je do sada izašla najprije na engleskom (dva izdanja), zatim na hrvatskom, a uskoro bi trebala izaći na njemačkom, dok je u pripremi i španjolski.

Dr. Hrvoje Kačić, rođeni Dubrovčanin, stručnjak pomorskog prava s međunarodnim ugledom, zastupnik u Hrvatskom saboru 1990., tadašnji predsjednik saborskog Odbora za vanjsku politiku, a iznad svega domoljub, ovom je knjigom pobudio veliko zanimanje kako domaće tako i međunarodne javnosti. Među ostalima i takvih imena kao što su Michael Foot, britanski laburistički zastupnik i bivši vođa laburističke stranke, dr. Alois Mock, svojevremeno austrijski ministar vanjskih poslova, podkancelar Republi-



ke Austrije i predsjednik Europske demokratske unije, te ugledna autorica i znanstvenica iz Oxforda profesorica Kathleen Wilkes.

Ona će ostati zapamćena po tome što je na početku opsade Dubrovnika odbila napustiti grad gdje je vodila postdiplomski tečaj i cijelo je vrijeme neumorno slala istinu u svijet, kako tada tako i kasnije sve do svoje prerane smrti. Jedan je od osnivača British-Croatian societyja i njegova prva predsjednica 1995.

Evo što o njoj i autoru piše Michael Foot u svom eseju — u knjizi dr. Kačića: »Glas Kathy Wilkes čuo sam prvi put telefonski u nezaboravnim okolnostima u mojoj sobi Parlamenta jednog ranog listopada jutro 1991. Nismo se nikad prije toga sreli, ali sam mjesto s kojeg se javljala dobro poznao. Bio je to atelier du-

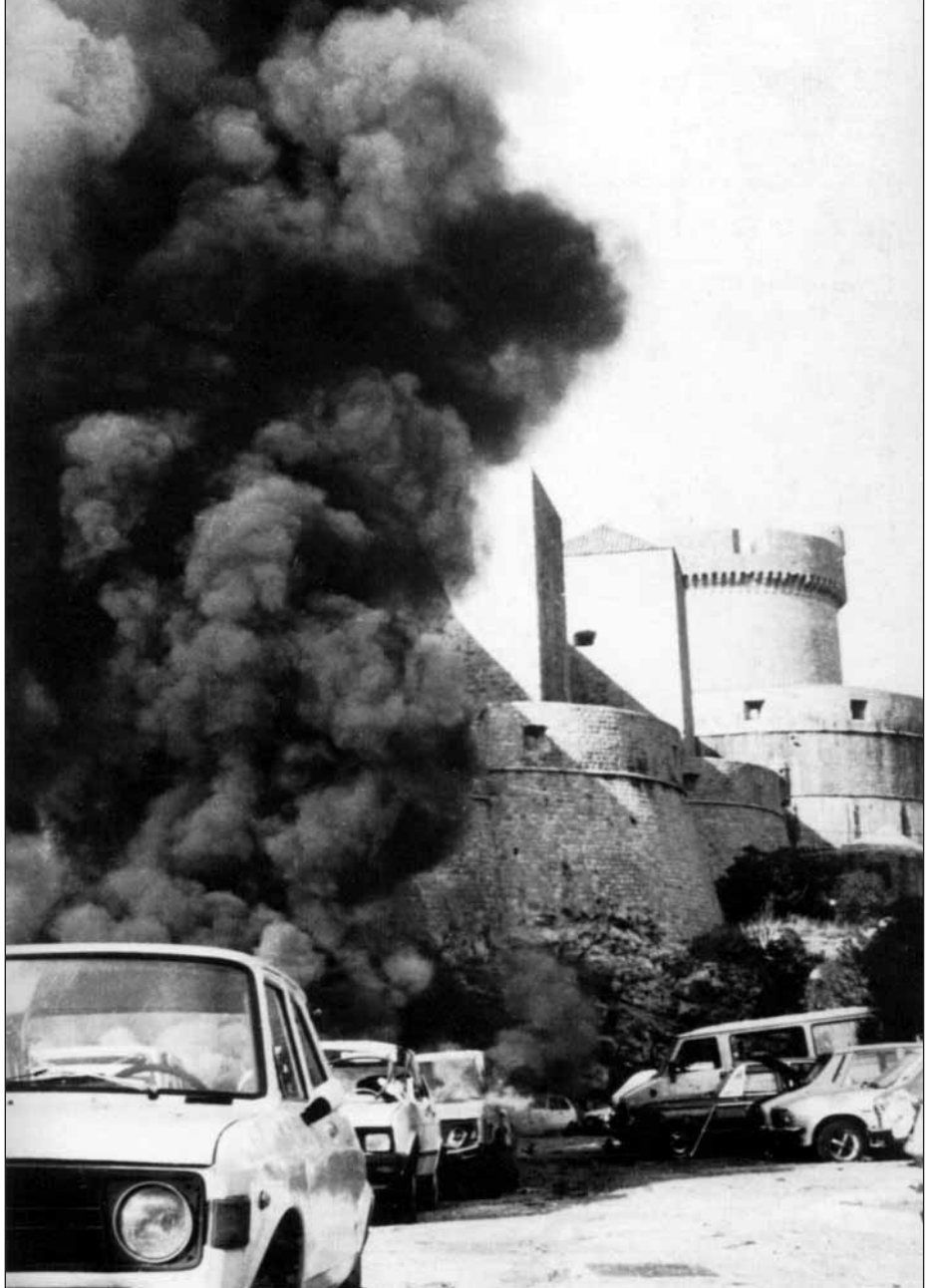
brovačkog slikara Đura Pulitike, mjesto na kojem smo i Jill (supruga M. Foota op. a.) i ja imali puno sretnih susreta, ali koje je od opsade Dubrovnika bio pretvoren u krizni ured za javnost. Naravno da Kathy nije govorila samo u svoje ime; uz nju su bili i dužnosnici Grada, odlučni u tome da nikada ne prihvate zahtjeve napadača... Kathy Wilkes željela je dignuti svijet na noge, ali činilo se da je službeni London bio gluh na sve takve apele. Dubrovnik je mogao biti ostavljen da se«kuha u vlastitom sosu«-kao neka udaljena zemlja o kojoj prijeratna Engleska nije ništa znala...

Nova knjiga s tom tematikom u koju nas uvodi Kathy Wilkes ima svoju autentičnost. Niti jedan pisac koji se do sada bavio tom problematikom nije imao toliko bogato iskustvo kao što ga je imao Hrvoje Kačić. Njegovo je znanje o starom Dubrovniku i novoj Hrvatskoj, zemlji kojoj je, u skladu sa naslovom knjige (Serving my Country), odano služio, utemeljeno na vrlo dubokim korijenima, ali s prilično modernim vizijama. Smatralo se da Hrvatska uopće ne treba postojati jer je, prema bijednim srpskim podvalama, hrvatska država bila tek njemačkim izumom. Zašto onda u europskim vladinim ustanovama gdje je takva glupost bila prihvaćena, ne bi i stari Dubrovnik mogao biti izbrisan sa zemljopisne karte? Srećom, muškarci, žene i djeca Dubrovnika imali su drukčiju zamisao. Kačić je imao cjeloviti uvid u tu priču i posebnu obvezu da nam je ispriča... Za Kathy Wilkes najveća je nesreća što je zadesila Hrvatsku strašna opsada Vukovara i njegov konačni pad. Ova nova knjiga to naziva raspećem Vukovara...

Stanovništvo Dubrovnika osjećalo je udar na Vukovar na svojim vlastitim leđima. Uostalom, njihovi napadači s utvrda na obližnjim brdima prijetili su im istom sudbinom... Bila je to užasna uvreda za Dubrovnik kada su napadači tražili da se branitelji proglašaju fašistima ili ustašama, prijateljima fašista. Bilo je još strašnije kada su primjerom Vukovara htjeli zaplašiti branitelje Dubrovnika. A još užasnije je to, da su iste metode počeli primjenjivati u selima oko Dubrovnika i kada su... okupirali susjedni grad Cavtat. Sve ove prijetnje i napadi mogli su rezultirati predajom koja se u Beogradu zasigurno i očekivala. Ali u starome Dubrovniku nije bilo oklijevanja, i s tim je Kathy Wilkes tako gorljivo željela upoznati svijet. Postojala je i izravna vojna obrana. Visoko na jednom brdu, a ispod onih što ih je okupirala JNA, šaćica branitelja osiguravala je, ukoliko pobjednici iz Vukovara požele ponoviti svoju finalnu taktiku i u Dubrovniku, da za to plate i visoku cijenu. Mjesecima su branitelji Dubrovnika — muškarci, žene i djeca — kao što naglašava Kačić — branili svoje položaje.

Svi ovi dokazi bili su nam dostupni kada smo se Jill i ja vratili u Dubrovnik, upravo u vrijeme Božića da bismo napravili film o opsadi grada. Hrvatska je u to vrijeme bila uvučena i u rat svojih susjeda, do kojeg je došlo kada su vojne vlasti u Beogradu odlučile da i Bosni treba uskratiti pravo na neovisnost... Kako se uopće mogao dopustiti nastavak takvih monstruoznih zahtjeva i progona u našoj civiliziranoj Europi bez ikakvog stvarnog protesta? Zar su se uopće mogli oglušiti na apele Kathy Wilkes i Vesne Gamulin iz Dubrovnika? Njihov glas bio je istinski glas civilizirane Europe...

Kathy Wilkes naglašava da je Kačić dodao optužbi i čitav niz individualnih diplomatskih inicijativa što ih je poduzimao u ime novonastale hrvatske države kao i maglovite odgovore raznih autoriteta koji su trebali bolje poznavati stvari, napose lord Carrington, koji je u tom razdoblju bio generalni tajnik NATO saveza. U to vrijeme, a to sa žaljenjem spominjem, on je govorio i u ime britanske vlade. Da su kojim slučajem njihove politike prevladale, branitelji Dubrovnika bili bi popustili, a monstruozni beogradski režim bi trijumfirao...



*A dr. Alois Mock u predgovoru njemačkom izdanju knjige kaže: »...S velikim zanimanjem i najboljim željama stalno sam pratio razvoj Hrvatske kao važne europske zemlje i raduje me pozitivan put prema pluralističkoj, europski orijentiranoj, temeljima demokracije i poštovanju ljudskih prava obvezatnoj državi koji je Hrvatska prešla od proglašenja nezavisnosti.*

Kao ministar vanjskih poslova i podkanclerar Republike Austrije, ali i također kao predsjednik Europske demokratske Unije, uvijek sam se osjećao obveznim ideji slobodne Europe, koja se samostalno i partnerski treba razviti u jednu de facto supranacionalnu uniju. Iz ovog razloga sam tako energično istupao za pravo na samoodređenje naroda raspadajuće, bivše Jugoslavije. Potpora želje za slo-

*Dubrovnik je u studenome 1991. snimio Milo Kovač*

bodom hrvatskog naroda, obnova povijesnih veza Hrvatske i Austrije, kao i pomoć Hrvatskoj pri njenoj europskoj integraciji, meni su uvijek bili prirasli srcu.

Sadržaj u knjizi Prof. Kačića probudio je u meni mnogobrojna sjećanja na vrijeme raspada Jugoslavije i borbu republika za osamostaljenje. Europa se tada prepustila zavaravajućoj nadi da je na našem kontinentu zauvijek prošlo vrijeme nasilnih sukoba nakon što je pao Berlinski zid i čelična zavjesa, te se Sovjetski savez raspao bez prolijevanja krvi.

19. svibnja 1991. godine u Hrvatskoj je proveden referendum o neovisnosti, na kojem je — pri odzivu birača od 85% — više od 93% birača glasovalo za samo-



stalnu Hrvatsku. 25. lipnja uslijedilo je proglašenje neovisnosti u Hrvatskom saboru. Austrija koja se u drugoj republici još dublje pozicionirala u međunarodnim lobbyima, od početka je zahtijevala primjenu međunarodnih pravnih normi, kao npr. prava na samoodređenje i pravo na individualnu i kolektivnu samoobranu. Austriju s Hrvatskom povezuju vrlo uske povijesne, kulturne i gospodarstvene veze koje sežu čak do 1526. godine... Austrijskom zauzimanju za samostalnu Hrvatsku od strane slabo informiranih stalno se prebacivala jednostranost i »Habsburška nostalgija«. Neki zapadnoeuropski i američki glasovi smatrali su da je njemačko i austrijsko zauzimanje za samostalnost bivših jugoslavenskih republika zapalilo rat na Balkanu. Čak sam i ja označavan kao podstrekač rata. Međutim, pogled na kronologiju događaja brzo pokazuje neutemeljenost takvih predbacivanja (insinuacija):

- 1.) Austrija je odnose s bivšim republikama Jugoslavije — koje nisu nastale voljom naroda putem općih izbora ili referendumu — uvijek cijenila prema normama međunarodnog prava i — u okviru mogućeg — također održavala...
- 2.) Austrija se u nastavku procesa pravnog osnaženja već ranije zauzimala za pravo samoopredjeljenja naroda,
- 3.) Austrija je kao susjedna država Hrvatskoj, bila zainteresirana da ova zemlja ponovno postane u političkom, ekonomskom i društveno-političkom smislu samostalna i neovisna. Austrija je u različitim političkim izjavama — bilo u parlamentu ili zemljanim vijećima (Karnten npr. jednoglasno) — izrazila želju, da

**Dubrovnik, Široka ulica, 6. prosinca 1991., snimio Milo Kovač**

međunarodno priznanje samostalnosti Hrvatske, za koju se narod jasno izjasnio 19. svibnja i 25. lipnja 1991. godine, treba uslijediti što je moguće prije.

4.) Postoji međunarodna obveza solidarnizacije s onim zemljama koje dijele iste temeljne političke vrijednosti (demokraciju, zaštita ljudskih prava, što je moguće više sloboda u gospodarstvenim i ostalim stvarima)...

Raduje me, što se Prof. Kačić predano angažirao na pisanje ove knjige, čime je stvorio jedno djelo, koje čitatelju približava događaje u godinama 1991. i 1992...

U svojoj funkciji predsjednika odbora za vanjsku politiku hrvatskog sabora i predstavnik Hrvatske na konferenciji u Haagu o bivšoj Jugoslaviji, Kačić je imao uvida u interne procese donošenja odluka koji su bili nedostupni javnosti... Unatoč svemu pravnik Kačić je s najvećom pažnjom stvorio znanstveno djelo koje je po sadržanim važnim dokumentima i vlastitim zapisima vrlo vrijedno... Prof. Kačić nikada nije bio članom neke političke stranke, ni u Jugoslaviji ni u Hrvatskoj. Ta činjenica čini njegove navode još vrijednijim, jer je mogao pristupiti s najvećom objektivnošću.«

Uzmemo li u obzir današnju međunarodnu politiku prema Hrvatskoj, vidimo koliko su knjiga dr. Kačića, te mišljenja M. Foota i dr. Mocka i dalje aktualni i relevantni podsjetnik i poučnik. Pogotovo uoči suđenja hrvatskim generalima u Den Haagu, koje će po svemu sudeći biti i suđenje Domovinske ratu pa i nastanku hrvatske države. •

## HRVATI U SVIJETU

### ARGENTINA: POSJET HRVATSKE VELEPOSLANICE

Veleposlanica Mira Martinec na poziv hrvatske zajednice iz grada Rosarija, pokrajina Santa Fe, posjetila je 9. prosinca Konzulat Republike Hrvatske i Hrvatski kulturni centar u ovom gradu. Dr. Lucia Zizich, počasna konzulica RH i predsjednica Hrvatskog kulturnog centra u Rosariju, veleposlanicu je informirala o radu hrvatskog konzulata kao i djelatnostima te planovima hrvatskog kluba. Veleposlanica se također sastala s predstavnicima Hrvatsko-argentinske udruge profesionalaca i poduzetnika (APECA) i to g. Draženom Juragom, predsjednikom, g. Javierom Santichem, g. Javierom Battistoniem Luetichem i g. Pedrom-Tvrdeom. Tom prigodom veleposlanica Martinec je dala intervju za radio emisiju *Hrvatski bar* koja se emitira svakog četvrtka na radio postaji ovoga grada. Nakon posjeta Hrvatskom konzulatu veleposlanica je nazočila tradicionalnoj svečanosti hrvatske zajednice povodom božićnih i novogodišnjih blagdana, koja je i ove godine održana u Domu hrvatskog kulturnog centra u Rosariju. U pozdravnom govoru nazočnim hrvatskim iseljenicima, veleposlanica Martinec je istakla važnost koju RH pridaje hrvatskom iseljeništvu i njegovom povezivanju s domovinom. Nakon prigodnog glazbenog programa uručena su priznanja zaslužnim članovima ovoga hrvatskoga društva. Svečanost je nastavljena ugodnim druženjem tijekom kojeg su Rosa Bondulich, predsjednica Hrvatskog centra iz grada Santa Fe i g. Marcos Zeljko, član uprave Hrvatskoga kluba iz grada Villa Mugueta, izvijestili veleposlanicu o radu ovih hrvatskih klubova, koji se također nalaze u pokrajini Santa Fe. Također je dogovorena daljnja suradnja s hrvatski veleposlanstvom. Na poziv hrvatskih iseljenika iz grada Resistencije (glavni grad pokrajine Chaco u kojoj živi desetak tisuća osoba hrvatskog podrijetla) veleposlanica Martinec je 10. prosinca nazočila predavanju o hrvatskoj povijesti koje je na Universidad Popular de Resistencia održao g. Jose Maria Vrijičak urednik časopisa *Studia Croatica*. Veleposlanica je po završetku predavanja, kojem je nazočio velik broj hrvatskih iseljenika, sudjevala na svečanosti otvaranja Trga Republike Hrvatske u Resistenciji. Uz gđu. Aidu Ayala, gradonačelnicu ovoga grada i g. Carlosa Urlicha, predsjednika parlamenta pokrajine Chaco (on je sin hrvatskog iseljenika i aktivni član hrvatske zajednice) veleposlanica je sudjevala u simboličnom sađenju masline. Također su otkrivene ploče na kojima su reljef, grb te stihovi hrvatske himne (na hrvatskom jeziku i s prijevodom na španjolski jezik). Svečanosti su nazočili počasni konzul Brazila u Resistenciji, predstavnici klubova grčkih, ukrajinskih i baskijskih iseljenika, Hrvati koje žive u ovom gradu, izaslanstvo Hrvatskog kulturnog kluba iz grada Presidencia Roque Saenz Pena na čelu s predsjednikom Marijanom Curinom.

# »OBITELJI ĆU OTVORITI VRATA ZA POVRAK«

»Ja sam dobar radnik i vjerujem da ću naći posao u Hrvatskoj koju obožavam kao i moja obitelj. Baka nam je uvijek govorila da se moramo vratiti u domovinu. Kada bih ovdje našla posao, mislim da bih obitelji otvorila vrata za povratak«, ističe Magdi

Napisala **Željka Lešić**  
Snimio **Žorži Paro**

Koliko su čvrste veze s domovinom Hrvatskom zorno pokazuje dolazak mlade Magdi Vlaho, koja je iz rodnog Buenos Airesa pristigla u Zagreb. Ambiciozna 33-godišnja Magdi peto je po redu, od sedmero, dijete naših iseljenika Tvrтка i Pauline Vlaho koji su rodnu grudnu napustili još prije Dugog svjetskog rata, emigrirajući u Argentinu. Budući su svoju djecu odgajali u hrvatskom duhu, usadivši im golemu ljubav prema voljenoj Hrvatskoj, ne iznenađuje Magdin hrabri iskorak u životu, dolazak u domovinu.

— Želja mi je živjeti u Hrvatskoj i ovdje pronaći posao. Bila bih zadovoljna zaradom potrebnom da mogu preživjeti. Htjela bih ovdje probati živjeti, iako mi je bilo teško sve napustiti i krenuti u novi život. Hrvatska je tako lijepa zemlja dobrih ljudi o kojoj sam odmalena slušala samo najljepše priče roditelja i bake. Oni su mi bili velika potpora u odluci, kao i braća, te naši franjevci iz provincije Sv. Jeronima iz Zadra... Majka me je hrabrila u odluci i govorila: »Kad' ćeš pokušati, ako ne sada«. Tako ohrabrena i puna ljubavi došla sam u Hrvatsku s velikom željom da ovdje i ostanem — veli simpatična Magdi prisjećajući se kako je 102-godišnja baka Milka obitelji stalno govorila da se moraju vratiti u Hrvatsku. Napominje kako je baka stogodišnjakinja, nakon njene izjave da je kupila kartu u jednom smjeru, ipak bila tužna. Je li to tuga za voljenom unukom koju možda više neće vidjeti, ili spoznaja kako više neće vidjeti ni domovinu, zagonetka je, koju je starica zadržala u svome srcu u kome je, na skrovitom mjestu, i ljubljena Hrvatska. »Iako će baka uskoro napuniti 103 godine, svakodnevno čita vijesti iz Hrvatske koje joj isprintamo s Interneta. Upoznata je sa situacijom u Hrvatskoj i o tome zna raspravljati i s našim franjevcima kada dođu u naš dom u Buenos Airesu«, u šali će Magdi na koju je u odgoju ova vremenšna starica uistinu ostavila golemi trag. U razgovoru



**Magdi želi ostati u Hrvatskoj**

ru napominje kako je od roditelja čula da je bakino zdravlje narušeno otkako je prije nekoliko mjeseci napustila roditeljski dom i da su emocije zasigurno snažno djelovale na baku.

**Velika joj je želja živjeti u domovini:** U potrazi za poslom u domovini, Magdi ponajprije volinterski, tri mjeseca, radi u Puli u Hotelu »Bri- oni« kao kuharica, ne bi li si priskrbila novac za život u Hrvatskoj dok ne pronađe stalni radni odnos. »Dobro mi je došla moja druga diploma, diploma kuhara, koju sam stekla zahvaljujući mom hobiju-kuhanju. Tako mi je »diploma iz hobija« dobro došla za početak novog života u Hrvatskoj«, objašnjava naša sugovornica napomenuvši pritom kako je bila velika promjena iz Buenos Airesa doći u Pulu. Bilo je, veli, tužnih trenutaka, nostalgije, no kako je velika vjernica, napominje kako se prepušta Bogu da je vodi. »Kad si sam osjetiš u tim trenucima da te netko vodi i osjećaš se bolje.« Odlazila sam u franjevački samostan i tamo su mi pomagali u tim teškim trenucima. Neizmjer- no sam zahvalna tamošnjim franjevcima i časnim sestrama, ali i obitelji Stanić koja me udo-

mila, te prijateljici Slavici Gavran koja mi je pomogla za boravka u Puli.

Zanimljivo je napomenuti kako je Magdi u Puli ostavila traga i u svom umjetničkom radu. Ova diplomirana scenografkinja koja je diplomirala scenografiju na Universidad del Salvador-Facultad Artes del teatro u Buenos Airesu, restaurirala je kip Gospe Lurdske smješten ispred samostana Sv. Ante. »Taj svoj rad smatram velikim blagoslovom. Budući sam dobar radnik vjerujem kako ću naći posao u struci. Jako vjerujem u Boga, uvijek mi je pomagao, pa vjerujem kako će i sada pomoći, te ću naći posao u Hrvatskoj« optimistično će Magdi.

Nakon Pule naša argentinska Hrvatica dolazi u Zagreb teti Višnji gdje je pronašla svoj novi dom. Za posjeta Hrvatskoj matici iseljenika, gdje ju je primio ravnatelj Nikola Jelinčić., razgovarali smo za naš mjesecnik Maticu. Kako se Magdi upravo vratila sa Zimske škole folklo- ra u Crikvenici, razgovarali smo o njezinim impresijama s ovog uspješnog projekta naše kuće.« Na Školi mi je bilo jako lijepo i zahvalna sam Matici što mi je dala šansu za sudjelovanje na seminaru i usavršavanju stečenog znanja. Svoje sam znanje obogatila 100%. Kako u Argentini nema puno materijala, skupljala sam svaki papir, knjigu, CD, kako bih mogla poslati u Buenos Aires tamošnjem folklornom društvu »Veselo društvo«, čija sam voditeljica, kao i tamburaškome orkestru »Bosna«, gdje sam svirala brač«, veli Magdi koja ima samo riječi pohvale za voditelje Škole i voditeljicu projekta Srebrenku Šeravić, koja se, kako veli, uvijek našla pri ruci.

Budući je u Zagrebu kratko vrijeme, Magdi još nije pronašla društvo, no nije zanemarila ni svoju vezu s franjevcima, te ide na vjeronauk i mise u župu Sv. Franje. »Kako je moja obitelj neraskidivo vezana uz franjevce i ja se okupljam oko njihove župe, jer oni su bili baza za upoznavanje Hrvatske. Hrvatska je prelijepa, toliko bogatstvo i raznolikost krajolika, folklor, nošnji, ne postoji nigdje. Obožavam Hrvatsku i daj Bože da nađem ovdje posao. Mislim da bih tada otvorila vrata za povratak i mojoj obitelji«, ističe Magdi. •

# SVOJU POVIJEST TREBAJU PISATI NOVI NARAŠTAJI

»Povjesničari Domovinskog rata moraju na objektivnan i profesionalno odgovoran način dati odgovore na nedavne događaje.«, rekao je dr. sc. Milan Kruhek, ravnatelj Hrvatskoga instituta za povijest

Napisao **Šimun Penava**

Deset godina nakon početka rata u Hrvatskoj Vlada Republike Hrvatske donosi 9. ožujka 2001. odluku o pokretanju znanstvenih istraživanja Domovinskog rata. Za nositelja projekta Vlada određuje Hrvatski institut za povijest koji osniva posebni odjel i prijavljuje istraživački projekt »Stvaranje Republike Hrvatske i Domovinski rat 1991.-1995.-1998.« Na projektu od 2002. do 2005. radi pet znanstvenih novaka, asistenata, viših asistenata i dva znanstvena suradnika, a projekt vodi dr. sc. Zdenko Radelić. Objavljeno je više knjiga i brojni znanstveni radovi, a jedan broj Časopisa za suvremenu povijest ima temu »Haaški sud za bivšu Jugoslaviju i povjesničari«. Na temama Domovinskog rata više je povjesničara magistriralo i doktoriralo.

Da bi i javnost znala što se sve istražilo o Domovinskom ratu i kakao dalje, Hrvatski institut za povijest organizirao je 12. prosinca 2005. znanstveni kolokvij »Domovinski rat 1991.-1995. — problemi i rezultati istraživanja«. Na kolokviju su bili i znanstvenici iz drugih institucija koji se bave problematikom Domovinskog rata: Hrvatski državni arhiv, Memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Institut »Ivo Pilar«.

U uvodnom i pozdravnom govoru dr. sc. Milan Kruhek, ravnatelj Instituta predstavio je projekt »Stvaranje Republike Hrvatske i Domovinski rat«. Naglasio je kako se povjesničar danas nalazi u teškoj situaciji jer istodobno je teško biti jasan analitičar dnevnih zbivanja i promatrač stalnih procesa u kojima je teško razlikovati istinu od fikcija. »Ljudi su danas izbezumljeni i bezgraničnim cinizmom suvremene pravde koja nikad nije bila dalje od jednake jednakosti za sve ljude svijeta.« Povjesničari Domovinskog rata moraju na objektivnan i profesionalno odgovoran način dati odgovore na nedavne događaje.

Dr. sc. Zdenko Radelić govorio je na temu Hrvatske u Jugoslaviji 1945.-1991. i istaknuo kako se malo povjesničara bavilo ovom te-

mom, a među radovima objavljenim 80-ih i 90-ih godina malo je onih koji se mogu nazvati historiografskim. O nastanku i raspadu Jugoslavije iznosi samo nekoliko teza.

Jako malo građe o Domovinskom ratu ima Hrvatski državni arhiv, istaknuo je Milan Pojčić, prof. i zatražio da se dokumentacija što prije prikupi i otkupi iz privatnih zbirki.

O radu Centra za dokumentaciju o Domovinskom ratu i suradnji s istražiteljima Haaškog suda govorio je Šimun Penava, prof. — stručni istraživač iz podružnice Hrvatskoga instituta za povijest u Slavenskom Brodu. Centar je radio unutar Hrvatskog informativnog centra i prikupljao dokumentaciju o ratnim zločinima. Prikupljala su se svjedočenja, obrađivala i izdavala u tjednim izvješćima, prevodila i slala na više relevantnih adresa u svijetu. Od 1994. do 1998. Centar je surađivao i bio na usluzi istražiteljima Haaškog suda, na njihovo traženje. Opskrbljivalo ih se pisanim i videomaterijalima.

Vlada je prošle godine osnovala Memorijalni centar Domovinskog rata koji bi trebao prikupljati i obrađivati svu dokumentaciju vezanu za Domovinski rat, a o tomu kako će raditi govorio je voditelj Memorijalnog centra mr. sc. Ante Nazor.

Zoran Kantolić, prof. govorio je, o literaturi i izvorima, i o Slomu jugoslavenskog komunističkog monopola, uvođenju višestranačkog sustava i utemeljenju RH.

O hrvatskom ratištu 1990.-1995. govorio je mr. sc. Davor Marijan, stručnjak za ratovodstvo i ratne postrojbe i autor najozbiljnije znanstvene analize Bitke za Vukovar. Naglasio je nerazdjeljivost hrvatskog i bosansko-hercegovačkog ratišta, problemima s nedostatkom dokumentacije pa će istraživanje ratišta i bitaka biti neiscrpna tema idućih desetljeća.

Najmlađi hrvatski doktor povijesnih znanosti dr. sc. Nikica Barić govorio je o svojoj doktorskoj disertaciji koja je kao knjiga izašla nedavno pod nazivom »Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990-1995.«. Iscrpno je obradio politički i društveni život u okupiranim dijelovima

Hrvatske koristeći se dokumentacijom koja je izlazila na tom području.

O vanjskoj politici Republike Hrvatske 1991.-1998. govorio je dr. sc. Albert Bing.

Marljivi mladi povjesničar mr. sc. Jakša Raguž, autor iscrpne dokumentarne knjige »Hrvatsko podneretvlje u Domovinskom ratu«, magistrirao je na temi »Pokušaj utemeljenja Republike Dubrovnik 1991.-1992.« JNA i velikosrpska pomama za komadanjem Hrvatske sustavno je još od osamdesetih godina pokušavala izdvojiti Dubrovnik i okolicu iz Hrvatske, jer kad nema Srba u Dubrovniku da bi tražili autonomiju izmišlja se posebna republika.

O problemima istraživanja ljudskih gubitaka u Domovinskom ratu govorio je dr. sc. Igor Graovac.

Mario Kevo, prof. — mladi znanstvenik iz brodske podružnice HIP-a, pokazao je na primjeru Brodsko-posavske županije kako se mogu dobro istražiti ljudska stradanja samo treba istraživati dokumente i baze podataka koje imaju određene institucije.

O demografskim gubicima i posljedicama Domovinskog rata govorio je dr. sc. Dražen Žvič, demograf iz Instituta »Ivo Pilar«. Poslije svakog rata smanji se broj stanovnika jer najviše strada mladih ljudi koji su u najboljim godinama da stvaraju nove živote.

Znanstveni kolokvij »Domovinski rat 1991.-1995.« iznio je rezultate i probleme dosadašnjih istraživanja, upozorio na hitno prikupljanje arhivske građe na jedno mjesto, spašavanje video i sličnih zapisa i presnimavanje na nove tehnologije. Povjesničari trebaju objektivno istraživati, neopterećeni dnevnom politikom i malim vremenskim odmakom, kako su već počeli mladi povjesničari, koji su magistrirali i doktorirali na ovim temama. Njihovi rezultati neka budu putokaz novim naraštajima koji konačno trebaju pisati svoju povijest.

Nadamo se da će sve rečeno na kolokviju biti objavljeno u zborniku. •



# IMPRESIVNA ZBIRKA DOKUMENATA

»Vjerujem da su knjigom obuhvaćeni svi dokumenti vezani uz tu problematiku osim, možda, tajnih sporazuma za koje se ne zna, pa bez njih nije moguće pravilno interpretirati političke i vojne akcije i rješenja u BiH od '91. do '95. Knjiga je neophodan priručnik za sve koji se žele baviti tom tematikom«, naglasio je Tuđman

Napisala i snimila **Ivana Rora**

Knjiga Miroslava Tuđmana »Istina o Bosni i Hercegovini« — dokumenti 1991. do 1995. koja donosi, uz opsežniji autorov uvod i planove, sporazume i izjave o ustavnom ustrojstvu BiH te zemljovide, predstavljena je 21. prosinca u velikoj dvorani Novinarskog doma u Zagrebu. O knjizi su govorili Davor Domazet Lošo, dr. Josip Jurčević, Maja Freundlich i sam autor, dr. Miroslav Tuđman.

— Vjerujem da su knjigom obuhvaćeni svi dokumenti vezani uz tu problematiku osim, možda, tajnih sporazuma za koje se ne zna, pa bez njih nije moguće pravilno



**S promocije u Novinarskom domu: Maja Freundlich, Davor Domazet Lošo, autor prof. dr. Miroslav Tuđman i dr. Josip Jurčević**

**Predstavljanje knjige prof. dr. Miroslava Tuđmana izazvalo je veliki interes javnosti**



interpretirati političke i vojne akcije i rješenja u BiH od '91. do '95. Knjiga je neophodan priručnik za sve koji se žele baviti tom tematikom, naglasio je Tuđman.

— Dokumenti su objavljeni u izvornom obliku, a neki u skraćenom zbog svoje opsežnosti, primjerice Daytonski i Washingtonski sporazum, a rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a nisu obuhvaćene, jer su već objavljene u drugim publikacijama — rekao je Tuđman. Dodao je da je u predgovoru nastojao interpretirati činjenicu da dokumenti pokazuju jedno stanje stvari dok je medijski prikaz drugačiji. Međunarodna zajednica amnestira se od posljedica ne-

gativnih poteza, a pozitivnih nema, što se prešućuje — kazao je Tuđman napominjući kako je stoga smatrao potrebnim progovoriti o njezinoj ulozi.

Na pitanje novinara kako ocjenjuje hrvatsku politiku prema BiH Tuđman je rekao kako dvostruke politike nije bilo, no da je svaki prijedlog za federalizacijom ili konfederalizacijom BiH smatran pokušajem njezine podjele. Postojao je koncept da višenacionalna BiH ne može funkcionirati kao unitarna država, nego federacija triju entiteta. U tom kontekstu Tuđman je također rekao kako podaci o prisutnosti Hrvatske vojske pokazuju da nije imala vojnog zapovjedništva u BiH i da su njezine snage brojale između 500 i 1800 vojnika, a s ta-

kvim se snagama ne ide u agresiju, već su one imale više psihološki karakter.

Urednica knjige Maja Freundlich rekla je da se radi o opsežnom materijalu na 760 stranica u izdanju nakladnika »Slovo M« koji donosi četverogodišnji tijek međunarodnih političkih pregovora, sporazum i zaključaka o BiH u kontekstu njezina ustavnog ustrojstva. — Oni, rekla je Freundlich pred prepunom dvoranom Novinarskog doma, imaju i danas goleme reperkusije u raspravama o BiH koja će vjerojatno još dugo biti veliko političko pitanje. Knjiga Miroslava Tuđmana može se podijeliti na tri jezgrovite cjeline. Prvi dio knjige čine uvod autora pod naslovom »Proizvodnja pamćenja: između povijesnog zaborava i pristanka na političku manipulaciju. Drugi dio donosi impresivnu zbirku dokumenta, koji se po prvi put objavljuju na istom mjestu a složeni su kronološkim redom, dok je treći dio obilježen zemljovidima ustavnog uređenja Bosne i Hercegovine.

— Tih impresivnih trideset i nešto zemljovida u boji nema potrebu komentirati. Oni vjerodostojno govore sami za sebe, zaključio je Josip Jurčević. •

# POPUNJENA VAŽNA HISTORIOGRAFSKA PRAZNINA

*Ova studija podsjeća nas kako je Francuska kroz naočale službene politike nekada gledala na hrvatski položaj, simpatizirajući ona rješenja (prosrpska ili protalijanska) koja nisu realno bila povoljna za Hrvate, ali nam isto tako skreće pozornost na činjenicu da se nacionalni interesi velikih država mijenjaju i prilagođavaju novim okolnostima, odnosno da povijesni procesi poznaju različite percepcije jednoga problema*

Miro Kovač, *Francuska i hrvatsko pitanje 1914.-1929.*, Dom i svijet, Zagreb 2005.

Napisało **Stjepan Matković**

Odnos pojedinih velesila prema Hrvatima tijekom prve polovice prošloga stoljeća nedovoljno je obrađen u historiografiji. Tek na rubnim mjestima mogle su se pronaći obavijesti o tome kako su središta velesila stvarala i primjenjivala svoju vanjsku politiku prema jednome malom narodu. Izvori naših spoznaja redovito su bili probrani dokumenti stranih ministarstava vanjskih poslova ili interpretacije inozemnih povjesničara u kojima često puta Hrvatska objektivno nije bila u prvome planu istraživanja. Istaknimo još jednu činjenicu. Do 1990-ih hrvatski povjesničari nisu razvili disciplinu sustavnog proučavanja suvremene diplomatske povijesti. Tek od tada osjetili su se novi vjetrovi i kod nas. Skupini povjesnika koji su se usmjerili prema ispunjenju jedne historiografske praznine pripada mladi povjesničar Miro Kovač, koji je sredinom 1999. obranio doktorski rad pod naslovom *La France, la création du royaume »yougoslave« et la question croate* na Sveučilištu Sorbonne Nouvelle (Paris III). Nakon dvije godine taj je doktorat objavljen na francuskom jeziku u Švicarskoj, a sada je konačno preveden i objavljen na hrvatskom jeziku.

U pomno razrađenoj studiji dr. Kovača vrlo je vješto analiziran odnos Francuske prema Hrvatima čime je uklonjen navedeni



nedostatak u poznavanju jednog dijela međunarodnih odnosa. Kovačeva monografija utemeljena je na odličnom poznavanju dokumenata iz francuskih arhiva (posebice Diplomatskog arhiva francuskog ministarstva vanjskih poslova te vojnog arhiva), diplomatske korespondencije i relevantne literature, uglavnom napisane na francuskom jeziku, ali isto tako i na drugim jezicima (engleski, talijanski, njemački), koji su autoru poslužili da još potpunije obrazloži različite oblike međunarodne politike, osobito s aspekta Prvog svjetskog rata i poraća. Većina objavljenih podataka posve su nepoznati hrvatskim povjesničarima i svima koje zanima predmet

autorova istraživanja. Time se omogućuje još potpunije sagledavanje nekih povijesnih problema o kojima se već pisalo u hrvatskoj historiografiji, primjerice, pitanju zašto zapadne sile nisu htjele krajem 1918. priznati Narodno vijeće SHS ili zašto su bile ravnodušne prema represivnoj strani vladajućeg režima u Kraljevini SHS koja je od početka nagovještavala slabosti, turbulenciju neizvjesnost i agoniju te novotvorevine na europskoj karti.

Knjiga je podijeljena u tri dijela, a svaki je sastavljen od nekoliko zaokruženih poglavlja. U prvome dijelu ove monografije, pod naslovom »Položaj Hrvatske prije Prvog svjetskog rata« (str. 11-53), donosi se pregled hrvatske političke povijesti u sklopu Austro-Ugarske, koji uvodi čitatelja u osnovne probleme nacionalnog i državno-pravnog položaja Hrvatske unutar dualistički uređene Habsburške Monarhije te ga time upućuje u srž problema »hrvatskog pitanja«. S obzirom da je taj položaj bio u određenoj mjeri nepovoljan zbog ograničene državne autonomije i upravne nepovezanosti hrvatskih zemalja, Kovač je istaknuo primjere upoznavanja pojedinih hrvatskih s francuskim političarima i publicistima radi pokušaja obostranog djelovanja na promjene odnosa. U skladu s tim pojavama Kovač objašnjava odnos Pariza prema Austro-Ugarskoj, koji je obilježen mijenama, ali se ipak može pouzdano svesti na ideju poticanja protugermanskog bloka u srednjoj i jugoistočnoj Europi, premda ne i s otvorenom koncepcijom zagovaranja raspada dvojne monarhije koja se pojavljuje nakon aneksije Bosne i Her-



cegovine. Do aneksije prevladalo je mišljenje o teškoj provedivosti spajanja dvaju kulturoloških krugova, Istoka i Zapada, tako da je oblik Habsburške Monarhije kao imperije koja je zadužena za održavanje reda uživao simpatije i među njezinim budućim rušiteljima poput Georgesa Clemanceua. Podsjetimo da su još prije uvođenja načela francuskog uzvratu njemačkoj strani, pojedini hrvatski političari, među kojima je svakako najpoznatiji primjer Eugena Kvaternika, pokušavali francuskim vladarima razložiti »hrvatsko pitanje« jer su vjerovali da je upravo s te strane moguće dobiti neizbježnog patrona spremnog na podržavanje nacionalnog načela u korist naroda koji nisu imali svoju nezavisnost. I s francuske strane bilo je zanimanja za ovim prostorima. Prije izbijanja Prvoga svjetskog rata ovdje dolaze pojedinci, kao što su grof Begouen i Charles Loiseau, koji su htjeli na licu mjesta upoznati situaciju i promovirati uzajamne gospodarsko-kulturne projekte, uzimajući u obzir i francuske političke interese. Konačno, autor je posebnu pozornost posvetio uvijek intrigantnim utjecajima masona, zaključujući da su slobodni zidari iz Grande Loge de France bili skloni »jugoslavenskoj« ideji i da su aktivno utjecali na politička kretanja, a neki od njih poput ministra vanjskih poslova Stephana Pichona bili su nakon osnivanja Kraljevine SHS izrazito blagonakloni prema srbijanskim političarima, vidjevši u njima motor francusko-jugoslavenske suradnje i pomagača u zadobivanju utjecaja na Jadranskom moru i Balkanu.

Drugi dio knjige — »Prvi svjetski rat i rađanje Kraljevine SHS (1914.-1918.)« (str. 53-162) — sustavno tumači kako se odvijala francuska vanjska politika za vrijeme Velikog rata, tijekom kojega je Francuska izgubila više od milijun života, i kako je službena francuska politika sazrijevala u odluci da podrži raspad Austro-Ugarske, odnosno stvaranje novih država na njezinim razvalinama, čime je otvoren novi spor, koji možemo kolokvijalno nazvati okršajima za nove granice. U ovome je dijelu autor dodatno raščlanio osjetljiv odnos između Italije i Francuske, koji je imao utjecaje i na hrvatski položaj zbog francuske potrebe za pridobivanjem Talijana na svoju stranu u ratu, ali i zbog talijanskih aspiracija na istočnojadransku obalu.

Glavna je teza autora da se Francuska postupno prometnula u zagovaratelja stvaranja jugoslavenske države pod vodstvom Srbije. Kovač je istaknuo da je Quai d'Or-

say od prosinca 1917. aktivnije poradio na podupiranju protivnika Austro-Ugarske. Ovo poglavlje usmjerava i na postupke hrvatske političke emigracije koja se organizirala u Jugoslavenskom odboru, a osobito je istaknut problem odnosa prema politici predsjednika srbijanske vlade Nikole Pašića, koju su, kao ratnu saveznicu i važnu regionalnu suradnicu, blagonaklono podržavale članice Antante. Autor potvrđuje da su hrvatski emigranti odlučili zagovarati rješenje isključivo u savezu sa Srbijom, što im je omogućilo povoljniji položaj za djelovanje u zemljama Antante prigodom rasprava o novom međunarodnom poretku i talijanskim presizanjima na Dalmaciju, ali i brojne probleme prigodom definiranja odnosa o budućoj zajednici sa Srbijom. Drugim riječima, autor vrlo dobro razumije strategiju emigranata i njihovih domovinskih istomišljenika, ali je podvrgava opravdanoj kritici, utemeljenoj na poznavanju širokog spektra okolnosti. Brojni dokumenti pokazuju da se tada nije zagovaralo hrvatsko, nego jugoslavensko nazivlje tako da se hrvatsko ime nalazilo tek u sjeni različitih rasprava, doduše u ratnim trenucima kada se činilo da su otvorena mnoga rješenja. S druge strane, dr. Kovač je donio bilješku jednog francuskog diplomatskog službenika još iz 1915. koja pokazuje da je srpska vlada zatražila da »primi formalno obećanje savezničkih snaga da će se Hrvatska s Rijekom udružiti sa Srbijom, da će slovenski krajevi biti oslobođeni i dobiti pravo slobodnog odlučivanja o svojoj sudbini«. To je u stvarnosti značilo da je Srbija imala jasniju viziju kad je htjela iskoristiti rat da ujedini sve Srbe u jednu državu sa središtem u Beogradu.

U trećem dijelu »Odnos Francuske Kraljevine SHS prema hrvatskom pitanju (1918.-1929.)« (str. 163-312), autor tumači probleme razvoja unutarnjih i vanjskih odnosa novoustrojene Kraljevine SHS u kojoj je Srbija uspjela nametnuti svoje interese centralizacijom države. Kovač je uvjerljivo pokazao je da je francusko stajalište i dalje bilo sklonu srpskoj, za razliku od hrvatske strane, kojoj je sugerirano da pronađe neku vrstu skromnog zadovoljavanja vlastitih interesa unutar centralistički uređene jugoslavenske zajednice. Posebnu je pozornost autor posvetio Stjepanu Radiću, nekadašnjem pariškom studentu a poslije 1918. vodećem hrvatskom političaru, koji nije uspio pridobiti pomoć službene Francuske u svojim političkim nastojanjima traženja vanjske potpore za stjecanje većih

ustavnih prava Hrvata ili barem obranu državnopravnih tekovina koje je uživala u prijašnjoj zajednici naroda. To ipak nije Radića obeshrabrilo i on je pokušao, ponovo bezuspješno, potražiti saveznike u drugim zemljama. Uz podrobnu analizu ključnih trenutaka u političkom razvoju, u ovome su dijelu studije opisani na temelju izvornih dokumenata boravak francuske vojske u nekim dijelovima Hrvatske (1918.-1919.), rad konzularne službe u Zagrebu i francuska izvješća o pregovorima između Radića i srpskih stranaka, o čemu hrvatska historiografija do sada nije ostavila tragove. Ovaj dio je zaokružen prikazom benevolentnog odnosa francuskih vlasti prema uvođenju diktature Aleksandra Karađorđevića i beogradskim vojno-političkim krugovima uprave, što je bilo suprotno od očekivanja potpori načelima demokracije.

Monografija dr. Mire Kovača je odlično djelo koje donosi cjelovitu obradu odnosa službene francuske politike prema hrvatskom pitanju do 1929. godine. Studiju odlikuje vrlo živ i pitak stil pisanja, što je u ovoj prigodi vrlo važno jer je predmet istaživanja često puta suhoparna diplomatska povijest. Autor ima visoko razvijeni osjećaj za dočaravanje ozračja diplomatskih borbi i suvereno pronalazi odgovore na pitanja zašto su neki događaji ili neke odluke bili ostvareni na određeni način. Izvrsno je rekonstruirao mrežu francuske vanjske politike koja se bavila hrvatskim i jugoslavenskim pitanjem. Bez toga ne bismo mogli saznati tko je i na koji način donosio ključne odluke koje su se ticale područja srednje i jugoistočne Europe, bez toga ne bismo mogli izvući nužne pouke i shvatiti povijesnu lekciju.

Na kraju bih istaknuo da rad ukazuje i na ocjenu da se suvremena francuska vanjska politika zamjetno odmaknula od prakse u prvoj trećini 20. stoljeća, kada je bila izrazito sklona prosrpskoj naravi jugoslavenske kraljevine. Ova studija podsjeća nas kako je Francuska kroz naočale službene politike nekada gledala na hrvatski položaj, simpatizirajući ona rješenja (prosrpska ili protalijanska) koja nisu realno bila povoljna za Hrvate, ali nam isto tako skreće pozornost na činjenicu da se nacionalni interesi velikih država mijenjaju i prilagođavaju novim okolnostima, odnosno da povijesni procesi poznaju različite percepcije jednoga problema. •

# BRELJANI ŽELE OSVOJITI I

»Nagrada im je utoliko draža«, prokomentirao je izvršni direktor AEFP-a za Hrvatsku Vojko Pleština, čestitajući Breljanima na velikom uspjehu, »što su ju dobili u konkurenciji 5800 kandidata iz 11 europskih zemalja, a već je 30-ak godina dodjeljuje Europska asocijacija za cvijeće i okoliš«

Napisało i snimio **Nedjeljko Musulin**

Čiste i nadaleko poznate šljunčane i čiste plaže, uz bistro more s obiljem sunca, bile su (pre)pune kupaca gotovo cijele turističke sezone, više nego ijedne od prethodnih godina. Prema podacima breljanske TZ i ocjeni njezina direktora Ante Filipovića, i broj turističkih noćenja nadmašio je sva predviđanja. Turistička posezona je u toj općini na Makarskoj rivijeri bila najbolja 2005. U odnosu na kapacitete u hotelskom, u privatnom smještaju, upozorava Filipović, manjak prijavljenih gostiju ipak je između 20 i 28 %, a ima i oko 8 % nekategoriziranih ugostiteljskih objekata. Kaže kako je stvar inspekcije da ih privoli ili primora sankcijama, kako bi se i oni mogli kategorizirati i legalno se baviti turizmom. Predsjednik TZ Brele je prošle godine dvojici inozemnih gostiju iz



Detalj s breljanske plaže

## Stara napuštena kuća u Podbiokovlju

Europa 2005), u konkurenciji 27 tisuća mjesta i gradova, dobila brončanu medalju, odnosno Brončani cvijet Europe. To je visoko priznanje izaslanstvu breljanske općine, koje je predvodio njezin načelnik Ivica Carević, svečano uručeno na završnici natjecanja pod nazivom »Cvijećem u zajedničku Europu«, održanoga 9. rujna 2005. u mađarskom gradu Gyoru. Osvojenim trećim mjestom i dobivenom medaljom diče se svi njezini stanovnici, posebice turistički djelatnici, hotelijeri i komunalci. Usto, nagrada Općine Brele (i nagrada grada Raba) ujedno je bila i izvrsna turističko-kulturološka prezentacija, naglasio je Pleština, koja će i te kako pridonijeti realizaciji projekta Hrvatske u članstvu AEFP-a »Cvijećem u zajedničku Europu«. Zanimljivo je i to što je Hrvatska bila jedina zemlja koja nije članica Europske unije.

»Čistoća okoliša i kvaliteta življenja, bio je jedan je od temeljnih uvjeta da naša općina dobije tako visoko međunarodno priznanje, odnosno brončanu medalju. Tada je Hrvatska zasjala punim sjajem u Gyoru, a ispred Brele i Raba odnosno Hrvatske bila je samo Njemačka (zlatno) i Republika Irska (srebro). Naša nagrada je rezultat zajedničkog rada svih mještana Brele; turističkih, hotelskih i komunalnih djelatnika, te gostiju koji su nam u svemu i te kako pomogli, kao kruna zajedničkog uspjeha«, ustvrdio je načelnik Općine Brele, Ivica Carević. Dodao je kako ih nagrada još više obvezuje ne samo da bi zadržali taj doseg nego i radi kvalitetnijeg ponašanja prema prirodi. Direktor KP »Greben« u Breli, Jure Tomaš, podsjetio je kako su komunalni djelatnici, koji se brinu o čistoći cijele općine, ipak priželjkivali nagradu. Ističe kako im je to priznanje i izazov da bi se Breljani u idućem razdoblju od 5 godina još bolje mogli pripremiti za novo natjecanje. »Jer, naš je cilj osvojiti barem srebrnu medalju«, zaključio je Jure Tomaš.



Beča u hotelu »Maestral« prigodno uručio zlatne medalje za 50 godina dolaska i boravka u tom podbiokovskom modernom turističkom mjestu.

Ante Filipović, baš kao i njegovi Breljani, oduševljen je što je njihova općina prošle godine u utrci za prestižnu međunarodnu nagradu »Zlatni cvijet Europe« (Entente Florale

# »ZLATNI CVIJET EUROPE«



Nače, Punta Rata je biser u nizu breljanskih plaža u sjeni stoljetnih borova koje, i raskošnom ljepotom, mame turiste, baš kao i cijelo područje Brela svojom mediteranskom klimom, športskim terenima, valama i lučicama, uređenim šetnicama i planinskim stazama, ekološkim okruženjem, relaksirajućim mirom, vrhunskim uslugama u hotelima i privatnom smještaju, posebno restoranima i kafićima, dakako i bogatom kulturno-povijesnom baštinom.

»Naše je mjesto pod suncem i uz bistro more, puno cvijeća i zelenila nadaleko čuveno. Njegov okoliš, u kojemu je lijepo i ugodno živjeti, i dalje moramo sačuvati za naše potomke, baš kako smo to naslijedili od naših djedova i baka. Treba još mnogo učiti i učiniti da bismo uklonili nedostatke te se za 5 godina ponovo natjecati i uzeti prvo mjesto, i zlatnu medalju odnosno »Zlatni cvijet Europe«. Do tada ćemo unaprijediti hortikulturu, više ćemo paziti na čistoću okoliša, izgraditi infrastrukturu, kanalizacijski sustav...

## VOJKO PLEŠTINA PREDVODIO HRVATSKO IZASLANSTVO

Izvršni direktor AEFP/EFE za Hrvatsku i član Središnjeg odbora AEFP, Vojko Pleština predvodio je hrvatsko izaslanstvo u Gyoru, gdje je 9. rujna 2005. god. u poznatom turističkom gradu, u prepunom Narodnom kazalištu, AEFP-Europska asocijacija za cvijeće i krajobraz iz Bruxellesa/Bruzelles, po trideseti put, uz potporu Europske unije održala završnu ceremonijalnu svečanost dodjele nagrada Entente Florale Europe« Zlatni cvijet Europa«).

»Ako me pitate kako je Hrvatska uopće postala članicom ugledne europske asocijacije za cvijeće i krajobraz u Bruxellesu, to je krenulo još 2001. godine. Inicijativa je krenula iz središnjice Svjetske turističke asocijacije u Beču, čiji je Festival turističkog filma i ekologije u Splitu stalna članica. Upravo je s tog festivala pokrenuta inicijativa da Hrvatska zatraži mogućnost uključivanja u uglednu Europsku asocijaciju u Bruxellesu.

su. Na tome se radilo gotovo 2,5 godine, da bi krajem 2002. u Nizozemskoj bio prihvaćen službeni prijedlog da Hrvatska postane članicom Europske asocijacije za cvijeće i okoliš. Zatim je naša zemlja 4. ožujka 2003. postala članicom te ugledne udruge, kao njezina jedanaesta članica«, ističe Vojko Pleština koji je oduševljen i zato što su Brela dobila Brončani cvijet Europe za 2005. godinu.

Budući Europska asocijacija za cvijeće i krajobraz djeluje pod pokroviteljstvom Europske unije, Pleština ocjenjuje kako će i to, bar djelomično, pridonijeti bržem ulasku Hrvatske u tu zajednicu. Preporučio je Breljanima da zadrže postignutu razinu te da i dalje djeluju na poboljšanju svog okoliša, dakako i kvalitete života, kako bi se za idućih 5 godina opet mogli natjecati za »Zlatni cvijet Europe« te izboriti prvu nagradu.

Prioritete ćemo odrediti prema prostornom i urbanističkom planu koji smo nedavno usvojili. Riječ je o opsežnom programu s kojim smo se dobro uhvatili ukoštac. Postojeću kvalitetu turizma želimo dići na višu razinu, jer to hoćemo i možemo i za to imamo i sve uvjete«, ističe breljanski načelnik Ivica Carević.

Kaže kako će se u Brelima zaustaviti divlja izgradnja, poboljšati kanalizacijski sustav na plaži Punta Rata. Prioritet će se, ipak, dati izgradnji jednosmjerne ceste zbog lakšeg pristupa hotelima i plažama, a do iduće turističke sezone riješit će se i problem zbrinjavanja smeća i otpada. Pred Breljanima je i izgradnja parkirališnog prostora, a morat će stvoriti mogućnost i bržeg priključenja na autocestu u Zabiokovlju. Tu su i još drugi važni projekti koje je aktualna općinska vlast najavila, i koji bi se trebali realizirati u idućih pet godina. Ali, to sve sama neće moći ostvariti bez veće županijske i državne potpore.

Međutim, i u tim prostorima Makarske rivijere vidljivi su reprezentativni primjeri pučkog graditeljstva, još dobro usčuvana stoljetna zdanja sagrađena u toplom, zdravom kamenu i drvu, bez imalo betona i plastike, gotovo s antologijskim graditeljskim osobinama i ambijentalnim smještajem, baš kao i iznimno značajne cjeline ruralne arhitekture s izuzetnim spomeničkim vrijednostima. Riječ je, naime, o starim kućama debelih i čvrstih zidova u prisojima, ali ponegdje i urušenih krovova, zatvorenih i otvorenih prozora u biokovskom krajoliku, kamo jaki jugo donosi svježinu mora. To je sve gotovo nemoguće obujmiti pogledom i snimiti kamerom., dotaknuti,



Detalj stare pučke arhitekture u Podbiokovlju

osjetiti, doživjeti, opisati. Na padinama i u podnožju Biokova su zaseoci kamenih kuća podignutih u mediteranskom stilu sa solarima, svodovima i voltima, pokrivenih kamenim pločama na dvije vode, te premazanih vapnenim mlijekom koji izgledaju poput jata galebova. No, kao da je i u tim primorskim zaseocima, podno same biokovske ljute kose, vrijeme stalo, a prastare kuće su tek čuvari tradicije pučkog graditeljstva — svjedoci minulih stoljeća na tom hrvatskom prostoru. Svemu tome čude se i mladi Breljani prisjećajući se kako su njihovi očevi i djedovi još 1965. godine, kad je u Podbiokovlju dovršena gradnja Jadranske magistrale, počeli napuštati pradjedovska kamena zdanja, spuštajući se bliže moru. •

# CROATIA — YOUR CHOICE FOR BUSINESS

(Reprinted from Croatia in Focus Magazine, with special thanks to Croatian Chamber of Commerce)

Entrepreneurial freedom and free market are the foundations of the Croatian economy. The Republic of Croatia guarantees the same legal position in the market to all entrepreneurs, both domestic and foreign.

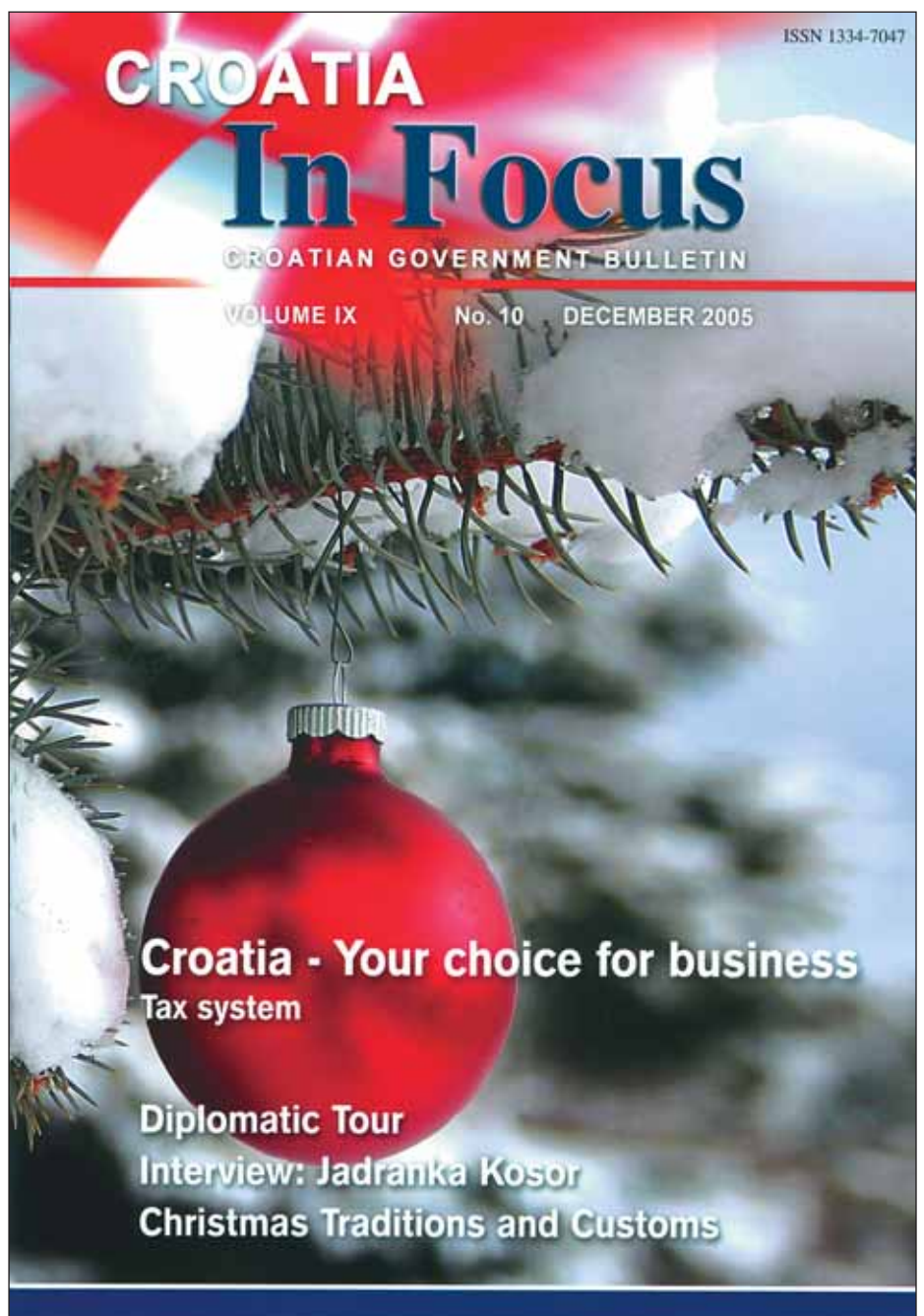
The Republic of Croatia also guarantees to foreign investors that they may take the profits and invested capital out of the country at any time. The Croatian tax system is comparable to the tax systems of EU member countries and is based on a number of direct and indirect taxes.

Croatia honours all double taxation agreements made between former Yugoslavia and other countries and has her self concluded numerous agreements on the avoidance of double taxation.

The current Croatian tax system includes the following taxes:

- corporate income tax (profits tax)
- personal income tax;
- value-added tax;
- special taxes (excise duties) on certain products (oil and refined petroleum products, tobacco products, alcoholic beverages, non-alcoholic beverages, beer, coffee, automobiles and other motor vehicles, vessels and aircraft, luxury products), tax on automobile liability and comprehensive road vehicle insurance premiums;
- real estate transfer tax; levies on the organisation of games of chance;
- county, municipal and town/city taxes as part of regional and local self-governments' revenues.

**Corporate income tax:** Subject to corporate income tax are companies or other legal entities that carry out some economic activity independently, lastingly and in order to



earn profit, income or gain other economically quantifiable benefits.

The tax payers are also any domestic business unit of a foreign entrepreneur and natural persons that earn income from a craft or a craft-identical activity, provided one of the specified legal conditions is satisfied (total receipts exceeding HRK 2,000,000, in come higher than HRK 400,000 or having more than 15 employees).

The tax base is profit established according to accounting principles as the difference between revenue and expenditure before the calculation of corporate income tax, increased and reduced in line with legal provisions. The corporate income tax rate is 20%. It is paid on the established tax base.

**Withholding tax:** Withholding tax is a tax on profits earned by a non-resident in the Republic of Croatia. The payer is subject to this tax. The tax base is the gross amount of the money paid by the inland payer to a non-resident foreign recipient who is not a natural person. Withholding tax is paid on interest, royalties and other intellectual property rights, on market research services, tax and business advising, and auditing services. The withholding tax rate is 15%.

**Tax exemptions, tax reliefs and tax incentives:** Tax exemptions, reliefs and incentives exist for:

- tax payers in the areas of special state concern;
- tax payers in the area of the town of Vukovar;
- tax payers in mountain and hill regions;
- tax payers in free zones;
- tax payers registered for and carrying out only research and development;
- the encouragement of investment;
- registered shipping companies;
- tax payers established for the purpose of occupational rehabilitation and for the employment
- of handicapped persons.

Tax payers carrying out a business activity in the areas included in the first special state concern group do not pay corporate income tax, whereas those that conduct business activities in the areas from the second and third groups pay corporate income tax at privileged (lower) rates (5% and 15% respectively) over a period of 10 years.

The tax payers that do business in the Town of Vukovar area and have more than 5 permanent employees, of whom more than 50% must be resident or temporarily resident in the Vukovar area or a hill/mountain region or an area of special state concern, are exempt-

ed from corporate income tax over a period of ten years.

The tax payers doing business in a hill/mountain region and permanently employing more than 5 persons, of whom more than 50% must be resident or temporarily resident in a hill/mountain region or an area of special state concern, are subject to corporate income tax at a rate of 15%.

Free zone users pay corporate income tax at a rate of 10%. Upon actually making the investment, a free zone user that builds or participates in the construction of a building in a free zone by investing more than HRK 1,000,000 is exempted from corporate income tax up to a maximum equal to the amount of investment.

This tax exemption applies to the year of investment and the subsequent five years. The tax payers engaging only in research and development are not subject to corporate income tax. Corporate income stemming from a minimum investment of HRK 4 million is taxed at lower rates (from 0 to 10%) over a ten-year period from the beginning of investment, depending on the amount invested and on the number of new employees.

The total tax relief an investor is entitled to over the tax relief period may not exceed the amount of investment itself. Companies registered for and engaging in shipping do not pay corporate income tax on profits earned from the use of ships in international navigation. A tax payer established under special regulations for the purpose of occupational rehabilitation and for the employment of handicapped persons pays corporate income tax at a rate of 5%.

**Personal income tax:** The tax payer is a natural person (resident or non-resident in Croatia) who earns taxable income.

By source, personal income includes:

- income from employment;
- income from self-employment (also called »personal independent activities«);
- income from property and property rights;
- income from capital;
- income from insurance;
- other income.

The tax base for the personal income of a resident is the total amount of income earned both in Croatia and abroad, reduced by the amount of personal allowance, by compulsory pension insurance contributions paid in Croatia up to the legal limit for compulsory contributions and by domestic donations in cash or in kind up to the legal limit and for specifically defined purposes.

Compulsory contributions are paid *from* and *on* income coming from employment, self-

employment and other income, whereas income from capital, insurance, property and property rights is not subject to the calculation and payment of compulsory contributions. Compulsory insurance contributions are paid in line with the Compulsory Insurance Contributions Act, and they include:

1. Pension insurance contribution;
2. Health insurance contribution;
3. Special health insurance contributions against occupational injuries or occupational diseases, and
4. Job creation contribution.

The pension insurance contribution is calculated *from salary* at a rate of 20% when the insured person is insured only via the pension insurance system based on generational solidarity.

For a person insured also under the so-called *second pension insurance pillar*, which is based on individual capitalised savings, pension insurance contribution is paid *from salary* and is calculated as follows:

- 15% for pension insurance based on generational solidarity;
- 5% for pension insurance based on individual capitalised savings.

Health insurance contribution is calculated *on salary* at rates:

- 15% for basic health insurance;
- 0.5% for occupational injuries and occupational diseases.

Job creation contribution is paid *on the salary* of an employed person, at the following rates:

- 1.70% if the employer is not under the obligation to hire handicapped persons;
- 1.60% if the employer pays a special contribution for the encouragement of employment of handicapped persons.

Four tax rates apply for the calculation of personal income tax (15, 25, 35 and 45%), and they are calculated on the following tax base:

- 15% (up to HRK 3,200 per month, or HRK 38,400 per year);
- 25% (from HRK 3,200 to 8,000 per month, or HRK 38,400 to 96,000 per year);
- 35% (from HRK 8,000 to 22,400 per month, or HRK 96,000 to 268,800 per year);
- 45% (from HRK 22,400 per month, or HRK 268,800 per year).

The tax base for income from employment may also be reduced by the amount of insurance premiums paid (based on life insurance, supplementary health insurance and voluntary pension insurance), but to a maximum of HRK 1,000 per month.

(To be continued in the next issue)



Crkva Sv. Vlaho — raskoš  
noćnoga osvjetljenja

# SVEČANA FESTA U GRADU GOSPARA

Napisala i snimila **Tereza Buconić Gović**

Nekadašnji njegovi stanovnici nisu mogli znati da će jedna sredovječna legenda uroditi najvećom festom na jugu Republike Hrvatske, u gradu pod Srđem, u republici koja je odavno zamijenjena metaforom — Grad gospara. Naravno, radi se o Dubrovniku, očuvanom kamenom gradu koji je svojim vrijednostima odavno prekoračio europske granice i postao svojina Svijeta.

Legenda se sretno spojila s navikama i životom starinskog čovjeka. Ovaj je grad nekada imao brojne neprijatelje i stoga ga priča iz 972. zatiče na početku veljače, od 2. do 3. istog mjeseca uz množinu venecijanskih brodova. Doplovili su do Gruža i ukotvili se pored Lokruma. U Dubrovniku su se gradski oci raspitali o naravi tog stranog putovanja i povjerovavši da će se venecijanska flota, čim se odmori i obnovi zalihe, uputiti dalje, pa nisu pojačavali straže po zidinama.

Te je noći župnik Stojko, plovac crkve Sv. Stjepana u Pustijerni po mrklom mraku pošao do svoje crkve. Iznenadio se gdje ju je našao obasjanu, otvorenu i punu vojske! Pred svima se nalazio starac, obučen u biskupsko odijelo, sa svim oznakama svoga visokog ranga. Obratio se iznenađenom svećeniku riječima da je on mučenik Vlaho, da već dvije noći s nebeskom vojskom brani Dubrovnik od tuđinaca koji već sutra namjeravaju prodrijeti preko zidina u grad. Obratio se molbom da se poruka prenese gradskim ocima i da se ujutro grad oboruža, postave straže i zatvore morská vrata.

Dubrovačke kronike bilježe da su se po uputama svetoga Vlaho Dubrovčani obranili od neprijatelja i tog se istog dana dogovorili da se u Dubrovniku započne s gradnjom Vlahove crkve. Do tada su se zaštitnicima Grada smatrali sveti Srđ i Bakh, čija se crkva nalazila na uzvišenju po kojemu je brdo Srđ i dobilo ime. Njihovo je mjesto potom pripalo svetom Blasiusu, mučeniku Vlahu, skromnom i

gorljivom svećeniku koji je, čuvajući svoju vjeru, njezinu čistoću i vjerodostojnost, na početku kršćanstva bio mučen i ubijen.

Iduća su stoljeća njegovala kult svetog Vlaho, smatrajući ga zaštitnikom Dubrovačke Republike. Njemu su u spomen podigli brojne kipove na upravnim zgradama, na kula, ulazima i crkvama. Umnožavali su ga u kovnici pa mu se lik svijetlio sa srebrnih perpera i svakodnevno se utiskivao sa službenih pečata Republike. Njegovu su bandijeru nosili svi dubrovački brodovi i pod njom plovili po morima, smatrajući da ih njegova ruka, ali i stečeni ugled Dubrovniko dovoljno štite.

Vremenom su pomorci i trgovci uspjeli Gradu donijeti svećeve moći. Od njih su se radom zlatara oblikovali vrijedni filigranski predmeti; bizantske krune, ruke i noge svetog Vlaho. Među dragocjenostima katedrale Marijina Uznesenja ovi su predmeti među najvrjednijima zbog bogate izrade i velikog značaja koji cijeni dubrovački narod.

lako nitko ne može potvrditi kako je izgledao Dubrovnik 10. st., značajno je pratiti kako se procesija o svečevom blagdanu začinje od bočnog ulaza crkve Sv. Vlaha, prolazi Ulicom od puča, zamiče pored Onofrijeve fontane i u svečanom mimohodu pokazuje svoju izuzetnu raskoš prolazeći Stradunom, tom opjevanom placom koja se smatra jednom od najluksuznijih i najdojmljivijih ulica povijesnog grada. Povjesničari će zbog pravca procesije rado tvrditi da je njegov putokaz ujedno i rekonstrukcija nekadašnjeg Dubrovnik koji se nalazio na omanjem poluotoku,



Svečana nošnja Dubrovačkoga primorja



stiješnjen u uske ulice, bez sjeverne strane Prijekoga koja se kasnijih stoljeća pripaja kamenoj hridi Rausa.

Za ovu se svečanost, koja na otvorenom prostoru okupi većinu dubrovačkih žitelja, često Dubrovčani spremaju i čitave godine! Prije se po čitavu noć pješačilo iz udaljenih primorskih i konavoskih mjesta ili brodicama doplovljavalo s Lastova i ostalih otoka. Bilo je važno pronijeti barjak svoje župe, pokloniti se svome parcu, pokazati se na Stradunu, čuti biskupov glas na svečanoj misi, vidjeti kako se Grad pripremio i tko se u mnoštvu prolaznika sve i kako uredio!

Nekad je knez, zaogrnut crvenom togom, izlazio iz Dvora i nazočio svečanoj misi, promatrao ples trznica i upućivao vlasteline neka se postave na čelo procesije. Danas nema kneza, trznice su se promijenile u nove, mlade i lijepe djevojke koje svojim zna-

#### Detalj svečane procesije — pogled sa zidina

čajem predstavljaju sve ono lijepo što Dubrovnik nudi: vino, ulje, voće, kruh, bogate darove mediteranske prirode. Od nekadašnjih se svečanih nošnji, pa odora bogatih plemkinja zadržalo ono što predstavlja kolorit okolnih mjesta. Jedna će uz drugu Stradunom šetati mlada Konavoka i svečano obučena Župka, Primorka i žutopas njegovih stanovnika, a zlatni će se nakit, blistava svila i bijeli hondilji konavoskih nošnji izmiješati u dojmljivu ljepotu kojoj se podjednako dive i strani i domaći posjetitelji.

Svake se godine u mnoštvo dubrovačkog puka umiješaju vjernici iz drugih hrvatskih krajeva. Ako je nekada davno mučenik iz Sebaste pohodio Dubrovnik, preskačući vremenom i prostore, nije čudno što mu se u kamenim zidinama znaju pridružiti katolički vjernici iz Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Srbije, kako je to bilo i ove godine. U šarenom su se mnoštvu vidjele i odore rimskih vojnika i s kopljima straža iz Vodica.

Kako se sveti Vlaho smatrao liječnikom za bolesti grla, čudotvorcem koji liječi dodirnom, dan prije proslave, na Gospu Kandeloru, svečeva je crkva otvorena od ranog jutra. U nju ulaze kolone vjernika i »gričaju se« tako što im svećenik približi dvije prekrizene svijetle, postavi ih pod njihovo grlo, a potom im prinese Vlahovu monstrancu, jedan skupocjeni moćnik u kojemu se nalazi dio svečevih moći. Vrijedno je bar rukom dotaknuti svečevu glavu u bizantskoj kruni, njegovu ruku ili nogu, ali i čekati onaj svečani trenutak u kojemu dubrovački biskup izlazi iz crkve i pred okupljenim mnoštvom iz košare pušta u zrak par bijelih golubica. One su simbol dubrovačke slobode, ali i radosne poruke koja se proširuje na sve strane.

Nju je ove godine, provodeći 1034. pontifikalno euharistijsko slavlje izrekao bračko — hvarsko — viški biskup Slobodan Štambuk, obračunajući se okupljenim Dubrovčanima ovim riječima: »Ma, je li se vi Dubrovčani međusobno volite? Ne znam koliko sve strana-

## ČESTITKE

**D**rage Dubrovkinje i Dubrovčani, svima vama, koji živite i radite daleko od svog voljenog rodnog grada, s osobitim veseljem upućujem iskrene i tople čestitke u prigodi proslave blagdana sv. Vlahu, našeg parca.

Kao i uvijek u ovo doba godine, dok se brižljivo pripremamo ugostiti rodbinu, prijatelje i poslovne ljude iz domovine i svijeta, koji s nama dolaze proslaviti »dan koji nam dohodi jednom na godište«, srce nam je preplavljeno ljubavlju i poštovanjem prema dobro- me starcu, našem nebeskom zaštitniku.

Iako se vaši uvjeti života uvelike razlikuju od onih u Dubrovniku, a razlikuju se i jezik i kultura općenito, u svojim domovima, kao i u klubovima Dubrovčana, njegovate uspomenu na svoj grad. Običaje i tradiciju koji su vas otpratili u svijet sačuvali ste od zaborava za generacije koje dolaze iza vas. Neka se i oni ponose svojim podrijetlom.

Kao što svoj grad na bijeloj hridi uvijek miluje topli pogled voljenog parca, svetog Vlahu, neka prati i štiti vas i vaše obitelji. Neka u vašim srcima zauvijek sačuva posebno

mjesto za grad, koji Vas, pogleda uprtog u more, uvijek s radošću očekuje. U mislima s vama,

Dubravka Šuica, prof.  
gradonačelnica Dubrovnika

**P**oštovani štovatelji sv. Vlahu Dohodi nam dan kojeg željno očekujemo, Dan sv. Vlahu, zaštitnika Dubrovnika, a i naše župe Stona.

Ovdje ga već slavimo 673. put. Istina ne možemo ga ni ove godine proslaviti u njegovoj crkvi koja još stoji neobnovljena od potresa 1996. godine.

Nadamo se uz pomoć države, županije, općine, domaćeg življa, a i diljem svijeta kojima sv. Vlaho leži na srcu da ćemo ga ubrzo slaviti u njegovoj crkvi.

Vama diljem svijeta, domaćima i svim štovateljima sv. Vlahu želimo njegov zagovor i zaštitu kod Gospodina.

Festanjuli: don Vojislav Vlašić  
gosp. Niko Krile, župnik župe Sv. Vlahu  
gosp. Stijepo Radetić, Ston



buržoaskog i protunarodnog elementa. Od 1970. god. do danas taj se časn i plemeniti dio Feste svetog Vlaha obnaša bez prekida. Odora je festanjula izuzetno elegantna: sastoji se od crnog odijela, crnog klobuka i bijelih rukavica.

Ovogodišnji su festanjuli Marko Matić, obrtnik iz Čilipa u Konavlima i Davor Božinović, kapetan duge plovidbe.

**Dubrovački trombunjeri:** Nema Feste sv. Vlaha bez povorke dubrovačkih trombunjera. Oni preko ramena nose trombune, puške kratkih i širokih cijevi. Pucaju po redosljedu, gromoviti su i bučni, a svojim salvama svjedoče daleku prošlost Grada u kojemu su se ove puške-plašljivci koristile za zastrašivanje neprijatelja.

U 16. je stoljeću sjedište bombardijera-topnika imalo svoju crkvu zaštitnicu u Svetom Sebastijanu pored Dominikanskog samostana.

### Festanjuli u pripremi pred procesiju

ka imate! Ali, ako je ljubav prava, zna oprastati i to je pravi dobitak!« Također je poručio da se, poput svetog Vlaha, hrvatski narod treba uzdati u svoje mišljenje, u svoju pamet i vrijednosti.

Ovim se riječima potvrdilo staro pravilo Dubrovčana da se o »svetim Vlašićima«, dakle o danima koji se smatraju ozračjem proslave, svaki protjerani, zavađeni ili nepoželjni među njima može slobodno obratiti svome zaštitniku, pokloniti mu se, zavjetovati, iskazati mu poštovanje, slobodno ući u Grad i iz njega izaći, odužiti dugove materijalne i duhovne. Dubrovčani su svoga zaštitnika oduvijek smatrali duhovnim ocem, savjetnikom u svakoj nevolji, najboljim sudrugom u velikoj radosti. Stoga je i dalje ostao stari pozdrav kojim se o festi prijatelji imenuju. Jednostavan je i znakovit pa se po Stradunu, na Pilama i Pločama čuju iste, vjekovne riječi: »Živio sve ti naš Vlaho!«

## ZANIMLJIVOSTI

**Povijanje barjaka:** Od starih je vremena ostao običaj donijeti barjak svoje župe, postaviti ga pred crkvena vrata i njime pozdraviti parčev kip. Uvijek se povijanje barjaka dočekivalo poput priredbe na otvorenom. Ništa neobično, jer je onaj koji bi se pred gledateljima nakanio povijati barjak morao biti izuzetno vješt. Teško bi se i dugo koplje vješto zanjhalo, njime bi se polukružnim pokretima uspostavio ritam koji je čitavu konstrukciju lepršave tkanine trebao razastrijeti da okupljeno mnoštvo može pročitati natpis na dnu. Usput se nije smjelo ni rubom tkanine dotaknuti kamenu ploču pred crkvom. Ukoliko bi povijanje uspjelo, pa se barjak razvio poput jedra, njime se opisao krug, smirilo mu se platno, lagano se zaustavilo i potom njime kleknulo prema sv. Vlahu u dostojan-



stveni pozdrav, barjaktar bi dobio pohvale i pljesak okupljenih.

**Festanjuli:** Festanjuli su ceremonijal — majstori i predvodnici dubrovačke procesije. Po nekadašnjim su se pravilima birali iz redova plemića, po dvojica najzaslužnijih, pazeći pritom neka jedan od njih zastupa pomorce, drugi gradske obrtnike.

Nakon pada Republike 1808. godine još će se decenijama po starom običaju birati festanjuli iz roda dubrovačkog plemstva. Prvi festanjuli neplemići izabrani su 1874. godine. Bili su to Jozo Rešetar i Antun Vučetić. Ratni će događaji 1817./18., 1943./44., 1949.-1969. « ukinuti » festanjule kao oznaku

### Mladi župe Kliševo

Postojao je i oltar lumbardijera sv. Vlaha, posvećen pokroviteljici svetoj Barbari. Iako nema točnih arhivskih podataka, Dubrovački trombunjeri ističu godinu 1417. kao vrijeme svoga osnutka. Premda je njihova nazočnost o dubrovačkim festama prekidana za vrijeme 1. svjetskog rata i u doba vladavine Austro-Ugarske Monarhije, vratili su se od 1970. godine, noseći u rukama vrijedne stare primjerke nekadašnjih trombuna. Ne bi li dali prilog slobodi Dubrovnika, u proslavi su svečevog blagdana 1992. nastupili u svečanoj povorci s maslinovom grančicom u cijevima svojih pušaka. •



NACIONALNI PARKOVI: MLJET

# DVA »MODRA OKA« ZELENOGA OTOKA

*»Ovdje je ljupkost prirode sve stvorila bolje od svakog ljudskog umijeća«  
(Ignjat Đurđević, hrvatski pjesnik iz 17. stoljeća)*

Napisao **Mirko Brazda**

Otok Mljet priroda je obdarila ljepotama i posebnostima koje se posjetiteljima često pričinjavu gotovo nestvarnim. Još koncem 19. stoljeća hrvatski ga prirodoslovci spominju kao »... čudesan dar prirode«, a ugledni austrijski časopis prirodnoznanstva spominje ga kao »osmo čudo svijeta«. U prilog tome spomenimo da je otok Mljet najšumovitiji jadranski otok, što mu daje poseban čar.

Mljet je najjužnije položen veliki jadranski otok, osmi po redu među najvećima. Površina mu iznosi oko 100 kvadratnih kilometara, duljina, između dva najudaljenija rta, doseže 37 kilometara, prosječne je širine oko 3 kilometara, a najviše do 5 kilometara. Okružen nizom otočića i školja, a izrazito razvedena obala (dužine 132 kilometra) »krije« dva prekrasna jezera — Veliko i Malo jezero. Ovaj je-

labora« (Moli i radi) ostavili su dubokih tragova u cjelokupnom životu Hrvatske, posebno u njenom obalnom i otočnom dijelu. Tijekom dugih stoljeća, točnije, od početaka 13. do 17. stoljeća, samostan je postao istaknuto kulturno žarište u kojem borave mnogi poznati i značajni pjesnici, književnici, povjesničari i znanstvenici, koji su obilježili svoje vrijeme. To povijesno i kulturno zdanje, crkvu Sv. Marije i uopće otok Mljet, benediktinci su odavno napustili. Samostan je čak neko vrijeme bio pretvoren u hotel, a danas »strpljivo« čeka konačno rješenje u nedorečenoj budućnosti Mljeta. Te povijesne posebnosti, raskošna ljepota krajolika, blagost mediteranskog podneblja, s poznatom svježinom ljetnog maestra, razlozi su da se Mljet često spominje kao »jedan od deset najljepših otoka na svijetu«. Sve su to razlozi odakle su

bom«, a kao »otok nestvarne ljepote« postaje omiljeno odmorište rimskih patricija. Veličanstveni svjedok »zlatnog razdoblja rimske vlasti ruševne su zidine »palatiuma«, rimske palače, po kojoj je luka, u kojoj se nalazi, dobila svoje i današnje ime — Polača. Ovo rimsko, kasnoantičko zdanje iz 2. stoljeća, ubraja se u najveličanstvenije rimske građevine na našoj obali, a konačno, nakon Dioklecijanove palače u Splitu, to je najveća antička građevina na Jadranu. Hrvatski naziv otoka — Mljet vjerojatno potječe iz 9. stoljeća, kada se bilježe prvi dolasci Hrvata na otok, a kasnije i naseljavanje hrvatskih plemena Neretljana.

Zbog bogatih i očuvanih šumskih zajednica za Mljet se opravdano kaže da je najšumovitiji, »najzeleniji« otok na Jadranu. Naime, gotovo 80 posto ukupne površine otoka preki-



**Benediktinski samostan na otočiću Sv. Marije u Velikome jezeru**

dinstveni dar prirode razlog je da se Mljet, posebno u turističkim vodičima, spominje, kao »zeleni otok s dva modra oka«. Konačno, uz ova štura zemljopisna obilježja Mljeta, bar spomenimo da se uzduž otoka izdužito prilično visok i vjetrovima ogoljeli visoki gorski lanac, s Velim vrhom, najvišom točkom otoka na 514 mnnv. Zanimljivo je da se upravo pod tim strminama, u uskoj dolini pod tim vrhom nalazi i najveće, staro otočno naselje Babino polje. Riječ je zapravo o nizu kuća, »vojnički poredanih«, uz cestu, pa je Babino polje, kao i sam otok, usko i dugačko.

Na Velikom jezeru nalazi se povijesni otočić Sv. Marije. Na tom otočiću, očarani prirodnom raskoši i dahom toplog Mediterana, benediktinci godine 1154. podižu samostan i crkvu Sv. Marije. Samostan podignut u nesigurnom vremenu sagrađen je u obliku tvrđave, očuvan do današnjih dana. Učeni benediktinci, pod svojim poznatim geslom »Ora et

potekle legende i priče (uz neka povijesna uvjerenja) da je upravo na Mljetu, u svojim lutanjima, boravio i grčki junak, Homerov Odisej, koji dolazi na začarani otok Ogičiju. Sve brojniji turisti koji dolaze na Mljet, a neki dolaze samo iz tog »povijesnog razloga«, obvezno posjećuju Odisejevu špilju, a tu je i Odisejeva staza, Odisejeva vala, hotel »Odisej«...

O dugoj povijesti Mljeta svjedoče kamene utvrde, »gradine« koje nose tragove prisutstva Ilira. Uz ostalo, »zlatooka ilirska kraljica Teuta« bila je zaljubljena u čarobni otok Melita, te na njemu često boravi s kraljem Argonom provodeći dane u ljubavi, odmoru i kraljevskoj dokolici. Spomenuti antički naziv Melita, Melitus, izvedenica je iz grčkog »melissa«, a što je značilo — pčela. To potvrđuje da su već Grci prepoznali da je to otok pčela, pčelinjaka i dobrog meda. (Otočani i danas s ponosom ponavljaju priču kako na našoj obali nema boljeg meda od mljetskog). Rimljani preuzimaju grčki naziv Melita, a otok postaje bogat »šumom, medom i ri-



veno je šumama. Od biljnih zajednica prevladavaju šume primorskog, alepskog bora, hrasta crnike ili česmne, a značajni su čempres, agava, oleander, stoljetne masline ili grmoliki lovor. U tom bogatom šumskom pokrivaču može se naići i na jedinstvene primjere borova — orijaša, koje, da bi ga se obuhvatilo rukama, treba bar troje pa i četvero ljudi. Danas se to šumsko bogatstvo ljubomorno čuva. Osmatračnice na mljetskim vrhuncima neprekidno motre šumu i tako je čuvaju za budućnost.

U toj biološkoj raznolikosti posebnu zanimljivost predstavlja činjenica da je Mljet otok na kome nema zmija otrovnica, ili kako narod kaže — zmija ljutica. U svemu tome najzanimljivije je spomenuti da je otok Mljet bio poznat po zmijama otrovnicama, onim najopasnijim kao što su ridovka ili poskok, odnosno bio je poznat kao otok »gusara i gusarskih zmija«. Naime, bilo je poznato da su mljetski gusari u svojim prepadima na druge brodice ili gradove napadali i zmijama otrovnicama. Uzgajali su ih u pogodnim špiljama, a u po-

četku napada gusari su zmije, iz velikih praćki, prebacivali na napadnute brodove ili preko zidina na gradske ulice. Takvi napadi izazivali su opću paniku kod napadnutih, donoseći gusarima brzu, laku i sigurnu pobjedu. U dugim razdobljima, stoljećima poslije nestanka gusara, ostale su otrovnice i opasno ugrožavale cjelokupan život. Konačno, godine 1910. Mljet je postao »otok mungosa«. Na Mljet je, naime, te godine naseljen indijski mungos, životinja poznata kao žestoki neprijatelj i tamanitelj zmija. U kratkom vremenu, za svega jedno desetljeće, mungosi su odlično odradili povjereni im zadatak. Mljet je postao otok bez zmija. Međutim time počinje i druga nevolja. Uništenjem zmija otrovnica narušena je osjetljiva prirodna ravnoteža, pa su se izgledniji mungosi okomili na ptice, posebno one koje se gnijezde na tlu, poput



**Panorama Mljeta s Velikim i Malim jezerom**

fazana, prepelice ili trčke, ali ni domaća perad nije više sigurna.

Uz spomenute posebnosti Mljeta, još je niz turističkih privlačnosti, neke tek i nedavno »otkrivene«. Na dobro razvedenoj obali, posebno na mjestima, strmcima, gdje se neposredno sudaraju more i tvrda vapnenačka stijena nalazi se niz špilja. Uz već spomenutu i najčešće posjećivanu Odisejevu, sve veću radoznalost pobuđuje špilja znakovita imena Rikavica. Prohladna unutrašnjost te špilje tišinom uzbuđuje, a mistika špiljske tame neodoljivo privlači. U labirintima špiljskih kanala valovi, za jakih vjetrova, zbijaju zrak, a zrak tako sabit, stišnjen, stješnjen, traži oduška pritisku, cvili, tutnji, fijuče, riče... To su razlozi da se takve špilje nazivaju »rikavice«, »puhalice«, zujalice ili sl. Nekoliko mljetskih špilja bile su sklonište, a do nedavno i posljednje utočište sredozemne ili morske medvjedice. Taj tuljan toplih mora i našeg Jadrana kod naših je ribara bio poznat i

pod nazivom »morski čovik«, ali jednostavno je nestao iz mljetskih špilja, ali i duž Jadrana uopće.

Najstarija mljetska naselja, spomenute ilirske gradine ili gradaca, gotovo isključivo se nalaze na obali ili u zaklonjenoj uvali blizu obale. Već smo spomenuli veličanstveno rimsko zdanje — palatium, danas luku Polače. Polače je i danas, kao i u rimskom dobu, najvažnija luka na Mljetu. Duboko uvučena u sigurnost prostrane vale, Polače predstavlja omiljeno i sigurno sidrište raznih plovila. Osim Polače, koja je na obali, sva ostala značajnija sela i naselja, npr. Babino polje, Korita, Govedari, Kozarica i dr. nalaze se u unutrašnjosti otoka. Taj iznenađujući razmještaj naselja ima višestrukih razloga. Obalna su naselja u nesigurnom srednjem vijeku bila često cilj napada raznih pljačkaša, najčešće



**Polača na Mljetu**

gusara, pa je unutrašnjost pružala veću sigurnost i mogućnost obrane. Taj strah od života na obali uvelike se povećao u razdoblju provala Mongola u 13. stoljeću, ili u razdobljima osvajačkih pohoda i provala okrutnih Osmanlija. U tom povijesnom razdoblju, uz druge obrambene gradnje, kamenim zidom i kulama zaštićena je crkva i samostan na otočiću Sv. Marije.

Veliku turističku privlačnost predstavljaju, sada već naširoko poznata Mljetska jezera. Veliko jezero, veličine 1,45 km<sup>2</sup>, ne samo da je veliko, nego se ističe i znatnom dubinom od 46 metara. Malo jezero, osim što je veličinom svega 0,25 km<sup>2</sup>, manje je i dubine, najveće 29 metara. Posebnost jezerske vode, osim što se ističe bistrinom i velikom providnošću, manje je slanosti, što ima za posljedicu vrlo bogat podvodni biosvijet velike raznolikosti — od algi, školjkaša do ribljih vrsti, pa i onih najrjeđih. Posebnost jezera je jako strujanje vode. Naime, na kanalu između Velikog jezera i zaljeva Soline, javlja se jaka struja uzrokovana plimom i osekom. Tu po-

javu »čovjeku na dohvata ruke« već u davno doba uočili su, a zatim i koristili, benediktinski fratri. Smatra se da je već koncem 15. stoljeća na tom kanalu sagrađen mlin kojeg je pokretalo strujanje vode u plimi i oseki. Žalosno je, prisjetiti se da je taj mlin, rijetkost na Sredozemlju uopće, u bezumlju 20. stoljeća srušen.

Da bi se zaštitile prirodne ljepote, posebno sti Mljeta, kao jedinstvene i očuvane biozajednice Sredozemlja, godine 1960. otok Mljet, točnije, njegov sjeverozapadni dio, površine oko 33 km<sup>2</sup>, a to znači oko jedne trećine otoka, proglašeno je — nacionalnim parkom. Dakle, iz tog zaključimo — Mljet je prvi otočni nacionalni park u Hrvatskoj. (Kornati su proglašeni nacionalnim parkom 1980., a Brijuni 1983. godine). Te iste 1960. godine samostan s crkvom, na otočiću Sv. Marije,

preuređen je i otvoren kao hotel znakovita imena — Melita. Međutim, to znamenito zdanje samostana kao i dijelovi te povijesne sakralne građevine čekaju konačno rješenje i određenu namjenu. Činjenica je da turistička ponuda jedinstvenog Mljeta dostupna tek manjem broju turističkih znatiželjnika i ljubitelja očuvane iskonske ljepote.

Jedinstvena privlačnost otoka prisutna je u starijim ali i u sadašnjim zapisima ili turističkim vodičima. Mljet, uz sve svoje posebnosti, jedan je od naših otoka s nemjerljivim mogućnostima ljetnog odmora na osamljenim plažama, ali i u šetnjama idiličnim šumama, koje mjestimično poprimaju »prašumska obilježja na Mediteru«. Jednostavno i najkraće — posjetiti Mljet, za one iz Argentine i Kanade, Kalifornije i Novog Zelanda, znači ponovno se naći na tlu »stare domovine«, za one druge, posjetiti Mljet doživljaj je koji se ne zaboravlja, to je — pamćenje za cijeli život. •

# ZAGREPČANE ZADIVILA AUSTRALIJA

Napisao **Nenad Zakarija**

U prekrasnoj dvorani nedavno obnovljenog hotela Esplanade u Zagrebu u četvrtak, 26. siječnja Australско veleposlanstvo priredilo je svečani domjenak povodom australskog nacionalnog dana »Australia Day«, vezanog za naseljavanje prvih bijelaca na taj kontinent 1788. godine. Nazočili su mnogi članovi Diplomatskog zbora u Hrvatskoj, predstavnici državnih ustanova, medija, sindikata i poslovnih ljudi. Među njima i mnogi povratnici iz Australije. Osim ovog već tradicionalnog primanja u čast nacionalnog dana Australije, ove godine po prvi put se taj blagdan obilježio dan kasnije programom na temu Australije.

Autori i voditelji projekta, Ivana i Ksandro Kovačić, u organizaciji zagrebačkog Studentskog centra i pod pokroviteljstvom australskog veleposlanstva i Zagrebačkog foto-kino



*Panorama luke u Sydneyju — jedna od izloženih fotografija autorice Ivane Kovačić*



*Veleposlanica Australije u RH gđa. Anna George i autorica projekta gđa. Ivana Kovačić*

saveza pripremili su vrlo bogat kulturno-zabavni program za građanstvo.

U predvorju Centra dočekao nas je niz štandova kao i izložba fotografija o Australiji čiji su autori Ivana (uglavnom) i Ksandro Kovačić. Na štandovima su predstavljene australske, odnosno aboridžinske rukotvorine, tradicionalni i najstariji instrument na svijetu — didgeridoo, bogati izbor knjiga o Australiji, australska vina, kao i tradicionalni australski športovi — kriket i footy (australska varijanta

nogometa) koji imaju klubove i ovdje u Zagrebu. Predstavljajući su bili Dubravko Lapaine i Saša (didgeridoo), prof. dr. Janja Ciglar-Žanić i mr. Iva Polak s asistentima (Filozofski fakultet, Katedra australistike), Veleposlanstvo Australije (promo-štanđ), Kolja Koraćak (footy), Jasen Butković (kriket), te Ivan Srpek (vina).

U velikoj kino dvorani Centra koja je bila skoro popunjena, a može primiti 1000 gledatelja, u 18.00 h počeo je program. Najprije je

veleposlanica gđa. Anna George pozdravila nazočne, govoreći o značaju Dana Australije, kao i ovog večerašnjeg događanja. Nakon kraćeg glazbenog intermezza u kojem smo čuli, a i kasnije u nekoliko navrata, odlične izvedbe Dubravka Lapaine i Saše na didgeridoo, slijedilo je vrlo zanimljivo i izuzetno kvalitetno predavanje Ksandra Kovačića, praćeno projekcijama o Australiji. Kao osoba koja je živjela u toj zemlji 33 godine, mogu slobodno reći da boljeg prikaza nisam do sada vidio niti čuo. Iako je trajalo poduže, niti jednog trenutka nije bilo dosadno. Jednostavnost, objektivnost i praktičnost izlaganja omogućili su posjetiteljima, pogotovo onima mlađima kojih je bilo u velikom broju, da u tako malo vremena tako puno saznaju o tom za mnoge još uvijek tajanstvenom kontinentu. A i ja sam, moram priznati, puno toga naučio.

Nakon još jednog glazbenog predaha uz didgeridoo, na pozornicu je izašao povratnik iz Australije (Adelaide) — simpatični Jure Turčinov, koji je na engleskom jeziku na zaista originalan i neposredan način pričao o svome životu; djetinjstvu, obitelji, okruženju. Iako su zbog neznanja engleskog neki ostali uskraćeni, smatram da bi prevodenje, pa i simultano naštetilo kvaliteti nastupa. Možda je ipak priču trebao ispričati na hrvatskom, bez obzira na jezične teškoće. Vjerujem da bi publika to bila primila sa simpatijama.

Na koncu programa prikazano je nekoliko australskih filmova s aboridžinskom tematikom. Najprije kratki isječak o Bangarra Dance Theatreu pod nazivom »Urban Clan«, a zatim je prikazan kratki aboridžinski film »My bed, your bed« redateljice Erice Clint. Dodajmo da je sve ovo bilo tijekom cijelog programa praćeno zidnim projekcijama panorame Australije. Program je vodio Siniša Petković, a prevoditeljica veleposlanici bila je Tatjana Turčinov.

Australska večer završila je s »Fosters party« u kafiću Centra. Osoblje i hostese u Fosters majicama i šeširima, kafić ukrašen Fosters znakovljem, obilje Fosters piva (10 kuna bočica), australska vina, poneki Akubra šešir i naravno glazba uz nazočnost mnogih mladih Ozzie povratnika dali su i pravi završni štih ovoj zaista uspješnoj večeri Australije.

Kako, kao što uvijek volimo reći, na mladima svijet ostaje, to smo svjedočili upravo ove večeri koju su organizirali mladi Hrvati — povratnici. I to bez neke pompe, bez velikih »faca«, bez finacijskih »konstrukcija« — čisti volontarizam iz kojeg se isčitava ljubav prema Australiji.

Zamolio sam autoricu projekta Ivanu Kovačić (Muhovec), rođenu Zagrepčanku, da mi najprije objasni otkud tolika volja i upornost za ovakve projekte:

»Pa možda bih počela sa svojom bakom koja je živjela u Australiji 45 godina i lani se vratila u Zagreb. Ja sam prvi put s roditeljima bila u posjetu Australiji 1982. da bi zatim samostalno išla ponovo 1996. kao studentica Filozofskog fakulteta u Zagrebu, odsjek za anglistiku. Jako mi se sviđjelo, pa sam ponovo otišla 1997., ostala 6 mjeseci i radila, puštovala. I eto me opet '98., ali ovaj put ciljano. Naime zajedno s Jurem Turčinovim, povratnikom iz Adelaide predložili smo HTV-u dokumentarac o Coober Pedyju, rudniku opala u australskoj pustinji gdje žive i rade mnogi Hrvati. Urednik Dokumentarnog programa g. Mikuljan je to rado prihvatio, a onda smo se obratili Hrvatskom informativnom centru (HIC-u) i g. Belji, pa je taj projekt postao zajednički. HTV-a i HIC-a koji je financirao troškove unutar Australije. Put sam sama platila. Snimili smo tri nastavka dokumentarca »Hrvati pod zemljom« i to je prikazano 2000. na HTV-u. Dvije epizode u Coober Pedyju i jednu u rudniku Mintabi.



Po povratku sam dosta pisala o Australiji u raznim uglednim časopisima i revijama, diplomirala na temu aboridžinske književnosti i udala se. Zajedno sa suprugom Ksandrom 2003. ponovo odlazim u Australiju na bračno putovanje koje traje mjesec dana. Proputovali smo skoro cijeli kontinent, a kao pasionirani fotograf snimila sam mnoštvo fotografija, koje su mi po povratku bile objavljene u raznim uglednim revijama poput Elle, National Geographic itd. Tada smo došli na ideju da bi bilo zgodno sve te materijale prikazati na nekoj izložbi. I otud je krenulo. Kontaktirala sam Zagrebački foto-kino savez i ućlanila se u jednu mladu foto udruhu »Trenutak vremena«. Nakon naše izložbe u Velikoj Gorici s temom Velebita, jer oboje volimo planinariti, voditeljica tribine Pučkog otvorenog učilišta gđa. Vesna Đurković ponudila nam je da održimo izložbu o Australiji. I to je bila prva izložba. No onda je gđa. Đurković zamolila da bude i tribina. Posjet je bio izuzetno dobar, a projekt vrlo uspješan.

Onda sam došla u dodir ovdje u Zagrebu sa skupinom mladića koji njeguju tradiciju didgeridooa. Skupina se zove Didgiland, nikad nisu bili u Australiji, ali obožavaju taj instrument. Imaju svoju web stranicu, organziraju raidonice, vrlo su aktivni. Sami izrađuju instrumente od domaćeg hrvatskog drva. Nakon uspjeha u Velikoj Gorici svi su nas nagovarali da to ponovimo u Zagrebu. Dubravko Lapaine, svirač didgeridooa, koji je inače član Vijeća Studentskog centra dogovorio je ovaj nastup. Ja sam povezala sve sudionike, uključila i Fosters zastupnika za Hrvatsku, Studio G3, proširila sa novim sadržajima... Obratila sam se i Australskom veleposlanstvu i oni su prihvatili sponzorstvo i izašli usret što se tiče tiskanja promotivnih materijala, a donirali su i dvanaestak boca australskih vina. Što se ostalih sponzora tiče, nismo ih zapravo niti imali, osim što je Studentski centar besplatno ustupio prostor. »

— Očito ste zaljubljenica u Australiju, pa sam siguran da ovo nije kraj priče?

• Imamo poziv g. Tudorovića, također povratnika iz Adelaide, inače uglednog poslov-

#### **Štand Filozofskog fakulteta — Odjela za australistiku s bogatim izborom knjiga s australskom tematikom privukla je brojne posjetitelje**

nog čovjeka, da u njegovom prostoru, zadržavši Arsenalu, napravimo istu stvar, ili nešto slično. No ja sam trenutno u petom mjesecu trudnoće, pa se nadam da ću moći ostvariti taj projekt. A ovog ljeta imamo dogovoreno na Korčuli s gradonačelnikom otvorenje ove iste izložbe 27. srpnja. Ako ja ne budem mlađići, obavit će to suprug.

I na koncu, posebno bih se ponovo zahvalila svim izlagačima na štandovima, a posebno prof. dr. Janji Ciglar-Žanić koja se strašno potrudila sa svim asistentima, a i ovim sportašima. Znači, Kolji Koračaku za footy klub koji je u osnivanju i Jasenu Butkoviću s kriket klubom koji je već niz godina vrlo aktivan na hrvatskoj i međunarodnoj sceni.

Aboridžinske rukotvorine su uglavnom naše vlasništvo a doprinijela je i Maja Balenović koja je provela nekoliko mjeseci na projektu Unprofora u Blue Mountains, dosta s Aboridžinima. »

— Kako je projekt medijski popraćen?

• Pa, bilo je dosta toga na radiju: Sljemenu, Radiju 101, Hrvatskom radiju-Prvi program, Velikoj Gorici. Na HTV-u u programu »Dobro jutro Hrvatska«, a snimala je i TV postaja Z1.....

— Ali, ipak vas nije bilo u većim meidjima, poput dnevnih novina, jaćih TV kuća itd...

A sada, kakve su bile reakcije sudionika i publike?

• Izvrzne. Puno je bilo zainteresiranih, isprobavali su didgeridoo, raspitivali se o športskim klubovima, studiju... I naravno, bili su oduševljeni s Fosters Party, gdje su se dijelile i nagrade; majice, šeširi itd. »Bilo je super«, kažu svi sa kojima sam kontaktirala. Već sada mi govore da bi to trebalo postati tradicija.

— Ivana, i ja se slažem da je bilo odlično i iskreno se nadam da nećete posustati, ni Vi a niti Vaš vrijedni suprug, kojemu pretpostavljam nije lako uz sav ovaj Vaš silni entuzijizam, no koji je eto uz Vas nadam se ipak zadovolio i onu našu daleku, lijepu Australiju. •

# SADIT ĆE SE NOVA LOZA I GRADITI PODRUMI

*Teren je već tijekom 2003. georadarski sniman, kako bi se pouzdanije analiziralo naselje neolit-skoga čovjeka, koje datira negdje između 3500. i 2500. godine prije Krista. Kako je već od 1953. krenulo s istraživanjem toga prostora, u kojemu falusoidna obredna posuda — nazvana rython — svjedoči o snazi oplodnog naboja među tadašnjim stanovništvom, valjalo je sa sigurnošću utvrditi kako je i od čega živio ondašnji čovjek*

Napisao i snimio **Zvonko Madunić**

**N**a magistralnom putu prema Splitu uobičajeno ulijevanje goriva na Innoj postaji u šibenskim Ražinama. Na trenutak povratak u vrijeme prije Domo-vinskog rata kada ovdje gotovo ničega nije bilo, osim ovih — onda »ofucanih« benzinskih postaja i velike žičane ograde, s rupama za radnike u njima, oko Tvornice lakih metala.

A danas, grandiozna robna kuća »J&B«, s uredno podšišanom travom, velikim parkiralištem, reklamnim stupom i uredno oivičenim pločnikom uz cestu. I upravo kad vas taj sjaj gotovo »osljepi«, osvrnete se natrag, a gore, ispod Ražinskog mosta, razgoropadila se još veća površina građevine u izgradnji, trgovačkog lanca »Konzum«.

**Riditi:** Početno pribiranje od megalomanskih utisaka i onda pitanje: gdje je čovjek u svemu tome? Jesu li ove građevine ovdje da bi svakodnevnim maleni jedači »jeftinim« ponudama punili svoju materijalnu opstojnost ili su one jednosmjerni ulazak stranih proizvođača koji će se, kada za to dođe pogodno umrtvljenje, rugati domaćem kupcu svojom genetski isforsiranom obmanom? Zaprepašten zlogukim proročanstvom vlastite ideje, stadoh tražiti odmak u povijesnim spoznajama i sjetih se kako se godine 1622. šibenski knez Vettor Morosini žali Senatu u Veneciji da urodom žita može prehrani područje Šibenika za nešto više od mjesec dana, »a«, nastavlja knez, »Gornje polje (danas Danilo) je toliko plodno da



bi, kada bi se potpuno obrađivalo, davalo dovoljno hrane za cijelu godinu.« Morosini navodi kako treba riješiti odnose između zemljoposjednika i kolona, a ne da ovi posljednji idu na turski teritorij, jer su tamo bolji uvjeti rada i proizvodnje.

...

Danilo je cilj. To je potencijal koji uoči i mletački knez.

Nakon nedugog traganja, u središtu je prof. Ivo Pedišić, arheolog — savjetnik iz Muzeja grada Šibenika, »čeprka« po poznatom nalazištu.

Kratak razgovor o povodu dolaska i prvo pitanje:

Što bi to Danilo poručilo današnjim Hrvatima?

**Danilo: Bitinj — otkriće temelja nastambe** — Rad, rad i samo rad — žustro skoči šezdesetogodišnjak. — A njegov kontinuitet se može pročitati ovdje na svakom koraku — tapka prstima po pravilno tesanom kamenju zida vile rustike. — Na ovom području bila je jedna zajednica plemena Delmata koji su se zvali Riditi. A Delmati su se u prvom redu bavili ovčarstvom. Ali su Delmati, trgujući s Grcima, upoznali vinovu lozu pa je ovdje morala biti i nekakva divlja loza čiji su sok miješali s medom i činili medovinu. Kako su susjedi Delmata bili Liburni, koji se u to vrijeme — željezno doba — bave pomorstvom i osnivaju trgovačke faktorijske u Italiji i Grčkoj, oni su upoznali Delmate s vinovom lozom, tako se ona vje-



rojatno i prije Rimljana sadila na ovim prostorima.

Međutim, dolaskom Rimljana ovdje nastaje jedno mješovito ilirsko — rimsko naselje. U I. st. to naselje dobiva municipalni status i tada se stanovnici s gradine spuštaju u dolinu gdje se po rimskim urbanim shemama gradi novi grad — Riditarum, tj. grad Ridita. Tako se, s naseljavanjem Ridita u grad, oni, uz stočarstvo, počinju baviti i agrikulturnom djelatnošću. O tome svjedoči pronađeni spomenik Silvanu, gdje je prikazan taj bog pastira, s psom i jarcem, ali u gornjem dijelu prikaza je i srp i on je u literaturi zapisan kao *Silvan messor* (žetelac). Tako su Delmati počeli proizvoditi žito, vino i ulje kao bazične proizvode rimske trgovine.

Ta — nova — djelatnost je i likovno prikazana na jednom cipussu (nadgrobnom spomeniku) gradskom prvaku, koji je bio rimski vijećnik, ali u isto vrijeme i plemenski starješina Ridita. Na bočnoj strani spomenika vidi se vinova loza oko koje su berachi grožđa. Grožđe je na lozi i oni nose košare, a na grančicama se nalaze čvorci koji jedu bobice — završava dio svoje priče.

Nakon priče nije teško zamisliti privilegirane Rimljane kako, «usađene» ljevice u ležajevе za izvođenje bakanalija, razvlače vino i med po, danas mrtvim ostacima rimskih termi ili vile rustike na Danilu, jedinih ostataka nekadašnjeg grada od oko pet tisuća stanovnika.

### Ostaci Ridera

#### Iskopavanje na Bitinju

#### Danilska kultura:

— U odnosu na prijašnja vremena, — priča Ive Vukšić, koga smo zatekao u rezidbi vinograda — kada je moj otac imao duplo više loza od mene i brata, a njegov otac četiri puta više od njega, današnja je situacija zabrinjavajuća. Ipak, sve je više onih koji bi se vratili na Danilo. Obitelj Junakovića i danas ima dva vagona vina, a i Bedrice, s nekadašnjih tri do četiri, na današnjih vagon do dva, daju nadu početnom startu. Ali — veselije će — neki su već podigli velike podrume vjerujući kako će Danilo, uz daljnje iskopavanje Ridera i prostora na koji je vezana *danilska kultura*, biti jedna od uzdanica šibenskog seoskog turizma. Mašta se već razigrala, uz spoznaju da je zadnjih nekoliko godina Danilo bilo u središtu zanimanja svjetske arheološke javnosti. Teren je već tijekom 2003. georadarski sniman, kako bi se pouzdanije analiziralo naselje neolitskog čovjeka, koje datira negdje između 3500. i 2500. godine prije Krista. Kako je već od 1953. krenulo s istraživanjem toga prostora, u kojemu falusoidna obredna posuda — nazvana *rython* — svjedoči o snazi oplodnog naboja među tadašnjim stanovništvom, valjalo je sa sigurnošću utvrditi kako je i od čega živio ondašnji čovjek.

Međunarodna ekipa stručnjaka različitih profila (Marko Mendušić, Ivo Pedišić i Emil Podrug — arheolozi iz Gradskog muzeja Šibenik; Andrew M. T. Moore — arheolog i Barbara Moore — preparator oboje iz Ro-

chester Institute of Technology, SAD; Drago Marguš — biolog N. P. »Krka« Šibenik; Tony Legge — arheozoolog i Susan Colledge — arheobotaničar, oboje s University of London; Robert Giengengack — geolog Univerziti of Pennsylvania i Jennifer Smith — geolog — Washington University), nakon rada tijekom ljeta 2004. i 2005., najnovijom metodom flotacije (ispiranje tekućom vodom kroz sita različitih profila), utvrđuje kako su različiti geometrijski motivi na nađenoj keramici doista plod mašte danilskog neolitskog čovjeka koji je samo tako — apstraktno — mogao prikazati uzroke rasta dviju vrsta pšenice, ječma, konoplje i drugog bilja, kojima su se hranila tadašnja goveda, ovce, koze, svinje i divljač (zec, jelen...) na Danilu, čije su ostatke otkrili navedeni stručnjaci.



Danilska istraživanja donijela su i nekoliko kružnih poluzemunica te nadzemne kvadratne kuće, s donjim dijelovima od kamena i gornjim od pruća i lijepâ kućne izrade. Istraživanja su, uz ona iz 1953, otkrila dva nova ukopa dječaka od tri i sedam godina, zgrčenih i položenih na desni bok. Oni nas, bez velikog razmišljanja, upućuju na *rython* i njegovu simboliku. Ali, daljnja neolitska istraživanja na navedenoj i sličnim lokacijama otvoriti će pitanja te veze.

Ali mirno okruženje neolitskog ratara i stočara iz srca Gornjeg polja (Danila) uskoro će biti prekinuto. Osvajači će biti neumoljivi. Danilska kultura odlazi pod sloj zemlje a novi doseljenici, posljednji poznati — Riditi (ilirsko pleme) utvrdit će svoju kulturu na obližnjoj Gradini, s koje će sići kad rimljanka rimskih legija pobjedonosno pokori zemlju Ilira.

Tako će povijest, stalna učiteljica života, nama koji sada ovdje jesmo, pokušati pokazati put u sutra. A mi, s još jednim pogledom prema megalomanskim robnim kućama, odmahnimo joj rukom ili... •

# VINCEKOVO, VINCEŠKA, VINCECA... — KULEN NA VINSKOME TRSU

*Koliko na Vinkovo popiješ kapljica vina, toliko dobiješ kapljica krvi.  
Ako na svetog Vinka sunce peče, obilno vino u bačve poteče.  
Lipo vedro na dan svetoga Vinca, dostat ćemo žita, vinca.  
Patron vinara i vinograda je »muški svetac« — zabrane*

Napisao **Đuro Franković**

Hrvati, kako u staroj domovini, tako i u novim krajevima gdje su se našli, plemenitu vinovu lozu uzgajali su, dabo me i cijenili njezin rod. Vino je osiguravalo solidnu materijalnu dobit i egzistenciju. Nije puka slučajnost što se i mnoštvo svetaca, u ulozi vinskih patrona, vezuje uz nju. U blagdanskome kalendaru neosporno sv. *Vinko* (22. siječnja) je prvi zaštitnik vinara i njihovih vinograda, njega slijedi u Boki sv. *Tripun* (1. veljače), *Iedeni sveci — Pankracije* (12. svibnja), *Servacije* (13. svibnja), *Bonifacije* (14. svibnja), sv. *Urban* (25. svibnja), sv. *Ilija* (20. srpnja), sv. *Donat* (7. kolovoza), sv. *Bartul* (24. kolovoza) i sv. *Ivan* (27. prosinca).

Među svecima Katoličke crkve nekoliko ih nosi ime Vinko (lat. *Vincentius*). Jedan od njih, čiji blagdan Crkva obilježava 22. siječnja, bio je đakon u hispanskom gradu Ceza-raugusti (današnjoj Saragozi). Za vladavine cara Dioklecijana uhićen je i mučen u Valenciji, gdje je i pokopan. Sveti Vinko je zaštitnik vinogradara, vinograda i vina.

Zaladski Hrvati sveca nazivaju *sveti Vincenc*. U pečuških Hrvata bio je poznat pod nazivom *Vincencio*. *Sveti Vinceta* je poznat u šokačkih Hrvata u Vršendi. U popularnom molitveniku *Vrata nebeska* o. Marijana Jaića, ime sveca navodi se *Vincencij*. U gradišćanskih Hrvata zove se *sveti Vince*, odnosno *sveti Vinko*.

Kad je riječ o blagdanu svetog Vinka, đakona i mučenika, najčešće se rabe izvedena



Dubravka Babić, »Podrta hiža«

blagdanska imena. Bošnjački Hrvati u Baranji imendan sveca nazivaju *Vinceca*, odnosno *na Vincecu*, Šokci *Vinceta*, ili *na Vincetu*, Pomurci *na Vincovo*, dokle Podravci, *Vincet*. U Hrvatskoj baranjski vinogradari toga dana slave *Vincešku*, u Požeškoj kotlini *Vincelovo*, u cerničkoj župi *Vincekovo*, u Cerniku *Vincetovo*, a u Moslavini i dalje na zapad, sve do plešivačkog Prigorja i Podravine, *Vincekovo*. Ime sveca je i danas popularno među hrvatskim življem u Mađarskoj, te se svetac naziva *Vinko*, *Vince*. U Podravini pored toga i *Vinkena*, *Vinčika*. U Bunjevaca poznato je prezime: *Vinković*. U podravskom Lukovišću poznati su *Vinkovićini*, ustvari, riječ je o nadim-

ku izvedenog od ime *Vinko*. U podravske Hrvata supruga Vinka naziva se *Vinkovica*.

Legenda o svetom Vinku donosi: odrastao je u kršćanskom nauku te ga je biskup Valerije posvetio za svećenika. Rimski carevi Maksimilijan i Dioklecijan 303. godine nemilosrdno su progonili kršćane. Svećenik Vinko je bačen u tamnicu. Krvnici su ga strašno mučili. Tijelo su mu rastrgali da su mu se vidjele kosti i crijeva. Božji se sluga Vinko hrabro držao za vrijeme mučenja, obraćajući se u molitvi Bogu. Strašno izmučenog Vinka u tamnici su posjetili anđeli, te su s njim skupa pjevali pjesme. Rimski namjesnik Dacije, koji je naredio mučenje, posjetio je svećenika Vinka u ta-



mnici te je vidio da je mučenik obasjan svjetlošću. Namjesnik je zbog toga čuda primio kršćanstvo. Potom je Dacije dopustio da vjernici u tamnici posjećuju Vinka. Kršćani su mu ljubili rane, a krv hvatali u maramu i nosili kući, da bi ih krv mučenika branila od svakog zla. Sveti Vinko je preminuo 304. godine, vjerojatno 22. siječnja.

Oснаženju njegova štovanja uvelike je doprinijelo njegovo plemićko podrijetlo. U srednjoj Europi mu se u XI. stoljeću razvio snažan kult.

Muččenje svetoga Vinka, mrcvarenje njegova tijela, curenje i hvatanje krvi, poistovjećuje se s branjem, lomljenjem grožđa i hvatanjem mošta. Stoga on postaje zaštitnikom vinograda i vinogradara.

Slavljenje svetoga Vinka dovodi se u vezu s vinskihim antičkim bogom Dionizom, čije se slavljenje u antičkoj Grčkoj održavalo u periodu od 11. do 13. antesteriona, što bi uz određene pomake u pojedinim godinama odgovaralo našem mjesecu veljači. Prvog dana te svetkovine otvorene su bačve s novim vinom koje se tada moralo obvezno kušati.

Sveti Vinko, kao i Dioniz, naznačuje rađanje i buđenje prirode i dolazak proljeća, a uz njih se vezuje i početak nove vegetacijske godine.

I samo ime sveca podsjeća na latinski naziv vina (*vinum*), te zbog toga na njegov imendan vinogradari diljem svijeta, pa tako i Hrvati, iz vremenskih prilika pogađaju kakav će biti urod grožđa. Hrvatsko ime *Vinko* izjednačuje se s mađarskim nazivom *vinókó* (u značenju loše vino). Naziv *Vince* u Mađara i Gradišćanskih Hrvata, jednako tako i u kajkavskim krajevima, izjednačuje se s vinom te služi za naziv vina, odnosno *vinca*, *vinčeka*.

Na dan *mučenika Vinka* ni u današnje se vrijeme ne radi, već se slavi blagdan, ovisno o kraju gdje se održavaju takove svetkovine, npr. u Pečuahu, u Mohaču te u šokačkim i bošnjačkim (hrvatskim) selima u Baranji.

Šokački (hrvatski) vinogradari u Vršenđi sastaju se i razgovaraju u svojim vinogradima u Orašju. Muškarci i u današnje vrijeme na blagdan sveca poslijepodne idu od podruma do podruma i slave. Odrežu vinovu lozu i stave u vodu, te na isti način, kao na Lucu, iz pupoljaka predviđaju kakav će biti urod grožđa. Običaj je bio objesiti kulen na kolac, da budu toliki grozdovi kao kulen.

Vinogradari Hrvati u Pečuahu su na *Vincekovo* još i početkom 20. stoljeća u svojim podrumima posjećivali jedan drugoga. U *Đukiću* (*Gyűkés*), gdje su hrvatski vinogradari podigli kapelu svetomu Bartolu, toga se dana nekoć održavala sveta misa na hrvatskom je-



Dubravka Babić, »Bakho«

ziku. Ta je tradicija, nakon demokratskih promjena, u naše dane ponovno obnovljena. Međutim, Božja služba obavlja se na mađarskom. Vinogradari su poslije svete mise na kolje (*ereke*) ili na loze svezali kulen, krvavicu, švarglu da bi rod bio bogat, tj. imali grozdove kao što je kulen, švargla. U svojim su vinogradima posjećivali jedan drugoga pa su se skupa veselili.

U Mohaču tog dana, tj. na *Vincecu*, i u današnje vrijeme tamburaši prate gazde uz svirku, idući od podruma do podruma, a nekoć ih je pratio gajdaš. Vinogradari u vinogradu ponesu sa sobom na dan svetoga Ivana blagoslovljeno vino i svetu vodu posvećenu na Vodokršće. Domaćini, obilazeći vinograd, svetom vodom posvete četiri strane vinograda, a četiri ugla vinograda pak posvećenim vinom. I tu je običaj nataknuti na kolac kulen te ga pojesti.

Nakon što vinogradari svežu kulen na čokot, ponovo se vraćaju u podrum i nakon kraćega vremena izađu s bukarom vina i kleknu pred čokot pa se mole Bogu za bogat urod. Obilaze cijeli vinograd i posvete ga vinom te se vraćaju u podrum gdje načinju kulen koji se pojedje u slast, a uz nj pije se dobra kaplji-

ca. U predvečerje vinogradari i njihovi gosti skupa krenu svojim kućama. Naime, nema takvoga vinogradara koji se na taj dan ne bi našao u svom podrumu.

Šokci u Semartinu na »*Vincetu*« išli su u planinu. Tamo su kulenje nosili pa bi povješali po vinogradu da budu toliki grozdovi koliki su kuleni. Onda bi krali jedan od drugog. Ljudi su samo išli, a žene nisu. U podrumima se je kuhalo, jelo i pilo. Dan je služio i za vremensku prognozu: ako je bilo lijepo vrijeme smatralo se je da će godina biti beričetna. A kakve su pod strehom visjele ledene svijee, smatralo se je da će takav biti veliki klip kukuruza i grozd grožđa.

Bošnjački Hrvati u Baranji u vinograd ponesu sa sobom kruh i kulen, a u podrum se ide skupno, poslije doručka. Vinogradari na blagdan vinove loze, grožđa i vina pozovu svoje prijatelje. Naloži se vatra te vlasnik sveže kulen za trs pa se vraća u podrum. Domaćin u bukaru natoči vina i vraća se čokotu na kojemu je okačen kulen. Ondje klekne i moli se Bogu za bogat rod trsja. Kada završi s molitvom obilazi svoj vinograd pa ga na uglovima zalije vinom. Vрати se kulenu i načne ga i jede od njega, ostalo odnese svojim



prijateljima koji ga čekaju pored vatre ili u podrumu. Smatra se dobrim znakom ako s krova podruma kaplje voda (otapa se snijeg ili pada kiša) jer se vjeruje da će grožđe dobro uroditi i bit će puno vina. Vinogradari se u svojim klijetima posjećuju pa se zajedno vesele uz svirku tamburaša, a nekoć gajdaša. U predvečerje skupa krenu kući.

U Kukinju, nadomak Pečuha, po starim navadama vjeruje se, ako je na Vincekovo vrijeme i voda kaplje s krova kuća i podruma, grožđa i vina bit će u izobilju. Slavi se Vincekovo i u naše dane. Pri tome ne nedostaje dobrog vina i bogat stol. Izlazi se u vinograde, loza se polijeva vinom, a na trs se vješa kulen i slanina. Neka urod bude veličine kulena, bogat i ukusan. Vrš se simbolično rezanje trsova, po kojima se procjenjuje kakva će biti godina.

Čuveni vinogradari i uzgajivači voćaka, poglavito trešanja, Dalmatini (Hrvati) u Sentandriji kazuju: »Na Vince naši stari išli (su) u jedan vinograd, susedi išli napole, rezali (vinovu lozu), špricali vino na čokoti da mlogo rodi. Nosili (su) jesti, drugi piti, i pili su. Vesele (je) bilo. Bilo vino, kad bilo sve gotovo išli (su) doma. Že onda kazali na mađarskom: »Vince, folyik a pince!« (»Vince, poteče u podrumu /vino/«).

Sveti se Vinko u Hrvatskoj smatra »muškim svecem«, pa je ženama, po nepisanom pravilu, zabranjeno toga dana odlaziti u vinograde. Drže, ako žena prekrši ovu zabranu, lozu potuče led ili ju zahvate razne bolesti. Kršenjem tradicionalnih zabrana, kako vjeruju vinogradari, povećava se opasnost od mraza oko tzv. »ledenih svetaca«. U okolici Iloka, Nove Kapele, Slavnskoga Broda, slave sv. Vinka. U podravskom Kalinovcu na Vinceko-

vo svi vinogradari odlaze u vinograd, odrežu nekoliko loza, ponesu ih kući i stave u vodu. Ako loza dobro »protjera«, to je znak da će godina biti vinorodna... Okupe se međaši u klijetima zavijanim snijegom, zapale vatricu i pritope »srabljivku«, pa se slavje uz pjesmu otegne do mrkne noći.

Pri slavljenju toga vinskoga patrona, značajno mjesto zauzima obilno konzumiranje vina. Stanovnici cerničke i pleterničke župe u Hrvatskoj vjeruju da se ispito vino na Vinkovo pretvara u krv, pa znaju kazivati: *Koliko na Vinkovo popiješ kapljica vina, toliko dobiješ kapljica krvi*. Zbog toga vjerovanja i danas daju bolesnicima i djeci da na Vinkovo ispiju koju čašu. Uz opisane radnje, koje toga dana valja obaviti, neizostavan dio čini i pjesma kojom se proslavlja taj vinski patron.

Za razliku od muškaraca, žene toga dana u Hrvatskoj kod kuće obavljaju razne poslove koji su po nepisanom pravilu vezani za Vinkovo. Tu ponajprije spada pripravljanje obilnoga masnoga objeda, kojega će svi ukućani konzumirati navečer. Za večeru se spremao kuhani kiseli kupus s mesnom kobasicom, prodimljeni zavratak ili kajzer šunka, prosušena svinjska rebra, grahova salata i kokošja juha s domaćim rezancima. Pripremani su i kolači, i to većinom krafne sa šljivovim pekmezom i »ščipotke« na masti. Da bi sv. Vinka potakle, udovoljile mu i ukazale na potrebu bogatoga uroda, žene su kod kuće provodile dobar dio popodneva prišavajući velike zakrpe na vreće i robu, kako bi grozdovi bili veliki kao zakrpe.

Osim poslova vezanih uz magijsku put poticanja boljega i obilnijega uroda grožđa, uz taj dan nalazimo i poslove uz koje su vezane

stroge zabrane. Da se ne bi potaknulo opadanje zrelih bobaa, na Vinkovo je u Hrvatskoj zabranjeno: sijati brašno, runiti kukuruz, čihat perje, mljeti, presti i obavljati sve druge poslove pri kojima se nešto runi i otpada.

U Podravini se smatra, ako kaplje streha, tj. tope se sveće od leda, bit će u obilju vina. Odnosno, kad je Vincet, ako je kiša padala onda su kazali: »No, sad bude vino!« Ako nije bilo, ako je suša bila: »No, kaže, ne bu vino!« Ako se snijeg otaplje, za očekivati je puno vina, smatraju totski Hrvati u Budžaku, nastanjeni ispod Balatina.

U Vršendi se kazuje: *Ako kaplje voda sa strehe, onda će bit mlogo vina*. Kukinjski bošnjački Hrvati kazuju: *Ako na svetog Vinka sunce peče, obilno vino u bačve poteče*. U Pečuhu hrvatski vinogradari toga su dana odrezali vinovu lozu te ju stavili u posudu napunjenu vodom. A kada loza prozeleni i donosi cvijet (začetak grozda), gata se kakav će biti urod grožđa.

Na Vincovo u Pomurju kazuju: *Ako je lijepo vrijeme i voda kaplje sa strehe, onda će biti bogat urod, bit će puno vina*.

Da je vinogradarstvo neodvojivo od naših Hrvata, mogu posvjedočiti i poslovice rabljene za slikovito izražavanje. U Gradišću se kazuje: *Lipo vedro na dan svetoga Vinca, dostat ćemo žita, vinca*, kao i ovo *Če za Vinka sunce peče, v lagve vino teče*.

Šokački Hrvati u baranjskom Olasu zapažaju: *Ako na dan Vinceta ima vode u kolosijeku barem toliko da se vrbac okupati može, bit će dobar rod vinograda*.

Šokci u bačvanskom Santovu kazuju: *Kad na Vincu pada kiša, onda kažu bit će mnogo vina*. U Hrvatskoj, u Sibinju, kod Slavnskoga Broda, također se pazilo na vremenske prilike te se kazuje: *Ako se vrbac na Vinka okupa na putu, rodit će vinograd*. I u drugim krajevima prema vremenskim prilikama prognoziraju jesenji urod, pa u Opatovcu i cerničkoj Šagovini znaju kazati: *Ako na Vinka nema vode, vino nam ode*, a u Pleternici: *Ako na Vinka kapa voda s krova, bit će vina*, dok u Koprivničkim Bregima vjeruju da će jesenji urod grožđa biti dobar ako se na putu u kolotečini zadrži toliko vode da se može vrbac okupati.

Hrvati (*Raci*) u Baćinu na mađarskom jeziku konstatiraju: *Ha csordul a Vince, / Megtelik a pince* (»Ako na Vinkovo curi / Podrum će se napuniti«).

Ime sveca Vinko, Vince znači pobjednik. Zapravo, on pobjeđuje tamne sile zime te priprema put za dolazak proljeća. •

# VRIJEDAN DOPRINOS MUZEJSKOJ ZBIRCI

*Riječ je o prekrasnom opisu emocija stotine imigranata koji su, bez sumnje, imali iste takve osjećaje dok su napuštali svoje domove u Hrvatskoj kako bi započeli nove živote u Sjedinjenim Državama, Kanadi i širom svijeta*

Pripremio **Žorži Paro**

Utorak, 24. siječnja u kulturnom muzeju HBZ-a u Pittsburghu postavljena je skulptura *Majka useljenika*, rad Josipa Turkalja, poznatog kipara rođenog u Hrvatskoj koji već dugi niz godina živi i radi u Clevelandu. Nakon prostora Hrvatske matice iseljenika u Zagrebu, gdje je čuvan i kalup ovog poznatog djela, te Buenos Airesa, ovo je treće mjesto gdje je postavljena ova šest

Josip Turkalj rođen je 1924. godine u Hrvatskoj. Kad je imao šest godina, vidio je poprsje lokalnog heroja koje je bilo smješteno na gradskom trgu rodnog mjesta. Taj naoko beznačajan događaj, potaknuo je zanimanje malog dječaka, što će se kasnije pretvoriti u životnu strast. Školovao se na Umjetničkoj akademiji u Zagrebu, a kasnije i na Umjetničkoj akademiji u Rimu. Godine 1957., svjetski poznati hrvatski kipar Ivan Meštrović, ponudio mu je mjesto asistenta na Sveučilištu Notre Dame. Nakon Meštrovićeve smrti, 1962. godine, Turkalj je zauzeo njegovo učiteljsko mjesto gdje je podučavao kiparstvo sljedeće dvije godine. Turkalj se zatim 1965. godine preselio u Cleveland, OH gdje trenutno živi sa suprugom Julie. Prihvatio je učiteljsko mjesto na Gilmore akademiji i uz dodatak svojoj učiteljskoj karijeri, nastavio biti plodonosan kipar. Nekoliko njegovih najznačajnijih i najimpresivnijih djela uključuju: *Mojsije*, 18 stopa visoki brončani kip u studentskom domu Sveučilišta Notre Dame, *George Washington*, 9 stopa brončani kip izvan zgrade Okružnog suda u Buffalu, NY, te *Gospa od mira* i *Gospa Bistrička*, dva 7 stopa visoka mramorna kipa u nacionalnom svetištu u Washingtonu, DC. Turkalj je za svoj kiparski rad primio brojne nagrade, uključujući posebno priznanje 1999. godine — *odlikovanje za promicanje hrvatske kulture* hrvatske Vlade. Otišao je u mirovinu i sad cjelokupno svoje vrijeme posvećuje kiparstvu.



**Predsjednik HBZ-a Bernard Luketich i autor skulpture Josip Turkalj**

stopa visoka skulptura koja predstavlja majku koja drži svoje novorođenče i upućuje svoju mladu kćerku dok odlaze prema svom odredištu u novoj zemlji.

Josip Turkalj motiv majke s djetetom zasigurno je pronašao u nadahnućima glasovitog kipara i svoga učitelja Ivana Meštrovića, čiji je poznati kip *Imigrantska majka* otkriven u listopadu 1960. na trgu ispred katedrale u Milwaukeeju. Na postavljanju kipa u prostorima HBZ-a nazočni su, uz predsjednika HBZ-a Bernarda M. Luketicha, bili i autor Josip Turkalj, te njegov sin Thomas, upravitelj umjetničke galerije *Turkaly*. Skulptura je trenutno izložena na drugom katu Glavnog ureda HBZ-a. Uz dodatak »radu koji se mijenja«, HBZ je na jedan način i »radni muzej«, gdje su i na prvom i drugom katu, uz muzej na trećem katu, izložena mnoga prekrasna umjetnička djela naših poznatih hrvatskih slikara i kipara.

Iz Glavnog ureda HBZ-a stoga pozivaju posjetitelje da dođu i vide njihov posljednju umjetničku akviziciju koja ostaje svjedokom izuzetnih vještina i talenta kipara Josipa Turkalja.

Pročitajte i što je povodom postavljanja *Majke useljenika* u muzeju HBZ-a, na stranicama

*Zajedničara* napisao Bernard M. Luketich, glavni predsjednik HBZ-a Amerike:

»Svaki put kad dočekujemo posjetitelje u Glavnom uredu Hrvatske bratske zajednice, uvijek im namjeravamo objasniti da je kulturni muzej HBZ-a i njegova postava u njemu, »rad koji se stalno mijenja«. To kažem zbog toga jer neprekidno nastojimo omogućiti širok prikaz naše hrvatske kulture i najbolje, dostupne radove naših prošlih i sadašnjih hrvatskih umjetnika.

Prošlog smo tjedna pak dosegli novu razinu u ponudi naše umjetničke kolekcije HBZ-a, obogaćujući našu ponudu skulptura s prekrasnim djelom zvanim *Majka useljenika*, rad vrsnog kipara Josipa Turkalja. Naime, šest stopa visoka brončana skulptura predstavlja majku koja drži svoje novorođenče i upućuje svoju mladu kćerku prema novom životu dok odlaze prema svom odredištu u novoj zemlji. Majka zaklanja lice djeteta od pogleda unatrag, znajući da njezino dijete tuguje za prijateljima i udobnošću koju ostavlja za sobom. Kćerka pak čvrsto drži svoju malu vreću s osobnim dragocjenostima, dok je majka vodi prema novom odredištu. Riječ je o prekrasnom opisu emocija stotine imigranata koji su bez sumnje, imali iste takve osjećaje dok su napuštali svoje domove u Hrvatskoj kako bi započeli nove živote u Sjedinjenim Državama, Kanadi i širom svijeta. *Majka useljenika* je naručena u vapnencu u kanadskom Torontu, a brončani primjerci su isto tako izloženi i u Buenos Airesu u Argentini, te u Hrvatskoj matici iseljenika u Zagrebu. To umjetničkoj kolekciji HBZ-a daje novu dimenziju skulpturnog stila uz već prestižnu postavku Meštrovićevih djela kao i onih kreiranih od brojnih hrvatskih naivnih umjetnika. Izuzetno smo ponosni što možemo pozdraviti dolazak umjetničkog rada Josipa Turkalja u Hrvatsku bratsku zajednicu, skromno naglašavajući njegove hrvatske korijene i njegovu životnu predanost u dijeljenju svoje vizije sa svima drugima.« •

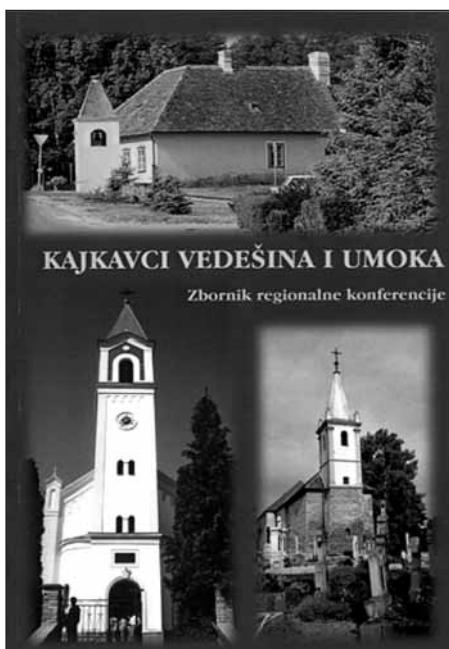
# NAŠA STARA DIJASPORA (ETNIČKO RASUĆE) U MAĐARSKOJ

*Zbornik regionalne konferencije »Kajkavci med gradišćanskimi Hrvatima« održane u Koljnofu/Kópháza, 2.-3. studenoga 2001. Izdavač: Društvo gradišćanskih Hrvata u Ugarskoj. Naklada: Croatica, Budimpešta, 2004.*

Napisało Đuro Vidmarović

Etnički arhipelag nekadašnjih zapadnougarskih Hrvata, nakon raspada Austro-Ugarske Monarhije i stvaranja novih država na njenom teritoriju, bio je razbijen između Austrije, Mađarske, i tadašnje Čehoslovačke. To je imalo pogubne posljedice na njihov narodnosni preporod započet 1903. god. djelatnošću velikog književnika, matematičara, filozofa, svećenika i narodnog učitelja Mate Meršića Miloradića. Umjesto jedinstvenog duhovnog prostora stvorena su tri, svaki s drugačijim pravnim situiranjem manjina i odnosom prema problemu asimilacije. Najveći dio arhipelaga našao se u Austriji i danas ih poznajemo kao Gradišćanske Hrvate. Manji dio našao se u Mađarskoj i danas ih poznajemo kao gradišćanske Hrvate u Mađarskoj, a zatim slijede mali ogranci u Slovačkoj i Češkoj. U široj javnosti, kada je riječ o subetničkom imenu Gradišćanski Hrvati, najčešće se misli na austrijski dio etničkog arhipelaga. Ostali su dijelovi pomalo u sjeni, premda su sačuvali svoj etnički identitet u vrlo nepovoljnim uvjetima, odnosno u uvjetima stalnih asimilacijskih pritisaka, pa i negiranja postojanja kao manjine.

Gradišćanski Hrvati govore sva tri hrvatska narječja, a svako je narječje razučeno na mnogo lokalnih subdijalekata, što odražava jezičnu situaciju u Hrvatskoj iz vremena kada su je njihovi preci morali napustiti. Najmanje je zastupljen kajkavski dijalekt.



Još se njime služe stariji mještani u dva sela, Vedešinu (mađ. — Hidegség) i Umoku (mađ. Fertöhómok), koja pripadaju mađarskom ogranku.

U Koljnofu (mađ. Kópháza), najvećem gradišćanskohrvatskom selu u Mađarskoj, smještenom nedaleko grada Šoprona (uz granicu s Austrijom), održan je znanstveni skup posvećen upravo »Kajkavcima među Gradišćanskimi Hrvatima«. Skup je organiziralo Društvo Gradišćanskih Hrvata u Ugarskoj, kao manjinska udruga koja okuplja ovu hrvatsku etničku skupinu (ima ih više) Hrvata u Mađarskoj. Pisac ovih redaka savjetovao je prije nekoliko godina g.

Gézi Völgyiu iz Vedešina, predsjedniku Hrvatske narodnosne samouprave u Koljnofu, da organizira znanstveni skup o kajkavcima među Gradišćanskimi Hrvatima. Zapravo, budući se bavim poviješću migracije hrvatskog pučanstva iz zapadne Slavonije u zapadnu Ugarsku trideset godina, s prekidima, bila mi je davna želja da se održi znanstveni okrugli stol posvećen ovoj migraciji, jedinim gradišćanskohrvatskim naseljima koja govore kajkavskim dijalektom i za koje se sa većom sigurnošću, nego što je to slučaj s ostalim tamošnjim hrvatskim naseljima, može odrediti točna lokacija doselidbe. Nakana mi je bila da stručnjaci raznih profila obrade ovu migraciju, te da se dokaže, ili opovrgne teza (koju sam, pored mnogih i ja zastupao) da su preci Vedešinaca i Umočana doselili iz velikih hrvatskih srednjovjekovnih vlastelinstava Velika Kraljeva i Međuric 1528. godine. Tada su se navedena vlastelinstva nalazila u posjedu hrvatskog bana i mađarskog velikaša Tome Nadaždija. Skup u Koljnofu imao je međudržavni karakter, jer su u radu sudjelovali znanstvenici iz više zemalja: Mađarske, Austrije, Hrvatske i Nizozemske. Isto tako bio je, to posebno treba podcrtati, i multidisciplinaran, što je od velike važnosti prilikom istraživanja ovakvih migracija.

Navodimo imena sudionika skupa i nazive njihovih izlaganja, prema redoslijedu koji je donesen u Zborniku.

Prof. dr. István Nyomárkay (Budimpešta): *Gradišćanskohrvatske isprave iz XVII. stoljeća.*

Dr. Peter Houtzageres (Nizozemska): *O razvitku govora Hedešina i Homoka.*

Mr. Željko Holjevac (Hrvatska): *Prilike u Vedešinu i Umoku od sredine 18. do sredine 19. stoljeća.*

Dr. Anđelka Frančić (Hrvatska): *Prezimana u Vedešinu i Umoku 1728.-1848.*

Dr. Sanja Vulić (Hrvatska): *Imeničke tvorenice u umočkom i vedešinskom govoru.*

Dr. Robert Hajszan (Austrija): *Prezimana na vlastelinstvima Međurić i Kraljeva Velika.*

Dr. Mijo Lončarić (Hrvatska): *Porijeklo Kajkavaca u Vedešinu i Umoku.*

Prof. Miroslav Vuk (Hrvatska): *Svećenik Pavao Horvat pjesnik iz naroda i za narod.*

Dr. Nikola Benčić (Austrija): *Kajkavski slijedi u kulturi i jeziku Gradišćanskih Hrvatov.*

Pisac ovog članka pročitao je rad pod naslovom: »Kada je hrvatski ban Toma Nadaždi svoje podložnike iz vlastelinstva Velike i Međurić — današnja zapadna Slavonija — preselio u zapadnu Ugarsku. Prof. Nyimárkay je izvršio analizu nekoliko isprava, uglavnom oporuka, koje su nastale u Vedešinu i Umoku u XVII. st. Osim važnih lingvističkih podataka, ove isprave otkrivaju oblik jezika kojim se u to vrijeme služilo pučanstvo navedenih naselja.

Nizozemski znanstvenik Peter Houtzagers bio je najzanimljivija ličnost na skupu. Taj mladi znanstvenik toliko je ušao u problematiku materinskog govora žitelja Vedešina i Umoka, da je naučio njihov jezik. Bilo je vrlo neobično, gotovo romantično, slušati tog stranca iz udaljene zemlje kako razgovara na arhaičnom kajkavskom dijalektu kojim više nitko ne govori, osim desetak starijih žitelja Vedešina i Umoka. Njegov je referat napisan izuzetno stručno, na osnovu terenskog istraživanja. Kolega Peter jedini je relativizirao tezu o doselidbi iz Velike Kraljeve i Međurića, čime je, na stručnoj razini, polemizirao s mojim tvrdnjama. Premda sam mišljenja da njegov stav ne može podnijeti historiografske prigovore, priznajem da odgovornijeg sugovornika nisam imao.

Mladi historičar iz Zagreba, Željko Holjevac, dao si je truda i naučio mađarski jezik, kako bi mogao istraživati povijesnu građu koja se nalazi u Mađarskom državnom arhivu. Njegov se rad ticao gospodarskih i socijalnih odnosa u Vedešinu i Umoku XVI. i XIX. st. O toj temi on je progovorio prvi. Dr. Anđelka Frančić, lingvistica, zajedno s kolegom iz Austrije Robertom Hajszanom (Gradišćanskim Hrvatom) proučila je prezimana u Vedešinu i Umoku, a kolega Robert u tadašnjoj Velikoj i Međuriću. Držim

ova dva rada vrlo značajnima, jer otkrivaju transmigracije pučanstva. Zajedno s radom dr. Lončarića, došlo se do zaključka da današnji žitelji Vedešina i Umoka nisu direktni potomci izbjeglih Hrvata iz 16. st. U međuvremenu je dolazilo do suseljavanja i useljavanja drugih struja, pa i etničkih grupa, što je sve utjecalo na stabilnost govora i promjenu patronimijske građe.

Dr. Sanja Vulić, lingvistica iz Zagreba, izvršila je vrlo dobru analizu nekih dijelova tamnijeg dijalekta, dok je dr. Nikola Benčić, najistaknutiji književni povjesničar i leksikograf Gradišćanskih Hrvata u svome prilogu upozorio na povijesne osobe koje su dale doprinos kajkavskom dijelu gradišćanskohrvatske kulturne baštine.

Kolega Miroslav Vuk, etnomuzikolog iz Zagreba, (u međuvremenu umro), predstavio je vlč. Pavu Horvata, jedinog gradišćansko-hrvatskog pjesnika koji piše na vedešinskom, odnosno dijalektu svoga rodnog sela.

Pisac ovih redaka pokušao je analizom originalnog pisma bana Tome Nadaždija iz 1538. god., u kojem govori o preseljavanju svojih podložnika iz Velike u Mađarsku, dokazati postojanje dviju seoba: prve 1537. g. koja je bila izvedena na temelju feudalnog prava, i druge izvedene 1538., s ljudima ustrašenima zbog turske najezde, a koji nisu bili banovi podložnici. Obje su seobe, odnosno preseljenja, bila ilegalna i suprotna odluci Sabora Kraljevine Hrvatske koji je izričito zabranio velikašima da preseljavaju pučanstvo izvan državnih granica.

Vedešin i Umok su ostaci većeg broja naselja u koja je Nadaždi smjestio svoje hrvatske podložnike. Sva su potpuno pomađarena, dok u Vedešinu i Umoku materinski dijalekt govori tek starija populacija. Ohrabruje činjenica što se nakon demokratskih promjena u Mađarskoj u oba sela formirala tzv. hrvatska narodnosna samouprava. Dakako, o nekoj rekroatizaciji teško je i govoriti.

Zbornik su uredili dr. Nikola Benčić i Géza Völgyi. Na naslovnici prikazane su crkve u Vedešinu i Umoku, te farof u Vedešinu — zdanja koja svjedoče o tragičnoj povijesti našeg naroda.

Zbornik nam otkriva ne samo manje poznate sekvence iz naše lokalne (ali i nacionalne) povijesti, već nas upozorava kako treba pristupati istraživanju nepoznatih dijelova te povijesti. •

## HRVATI U SVIJETU

### ČILE: HRVATI — UGLEDNI PRIVREDNICI

Gospodin Pedro Marinov Martinić, počasni konzul Republike Hrvatske u Antofagasti (Čile) izvijestio nas je reportaži o uglednim Čileancima hrvatskog podrijetla u »*El Mercurio de Antofagasta*«. Naime, u spomenutom tamnijem dnevniku izašla je reportaža o predsjednicima Udruge industrijalaca (Asociación de Industriales de Antofagasta — A. I. A.) u tom dijelu Čilea, gdje već dugi niz godina dominiraju Čileanci hrvatskog podrijetla: Neven Ilić Vladislavić 1975/1977., Radoslav Razmilić Vladihović 1977/1987., Patricio Granić Giraldo 1991/1993., Ivan Šimunović Petricio 1993/2002.

### BRAZIL: DRUŠTVO PRIJATELJA DALMACIJE ORGANIZIRALO PROSLAVU SV. NIKOLE

Uz pomoć profesora Josipa Barleka iz Etnografskog muzeja u Zagrebu i Veleposlanstva RH u Braziliji, pribavljen je i preveden materijal o hrvatskim božićnim običajima i proslavi Sv. Nikole. Po prvi put je Društvo prijatelja Dalmacije uspješno organiziralo za djecu naših iseljenika proslavu Sv. Nikole.

Članovi Društva prijatelja Dalmacije iz Sao Paula uvijek su slavili Božić, ali ove godine odlučili su ga proslaviti s više detalja hrvatske kulturne baštine i običaja. Ova proslava bila je veselje starih naših Hrvata koji su se sjetili običaja iz domovine, kao i mladih koji su uživali u darovima i hrvatskim kolačima i slatkišima. Međutim, veselje i radost nisu samo bila za one koji su mogli prisustvovati ovom kulturnom popodnevnu u Sao Paulu nego i za djecu sirotišta »Lar Redencao« koji su dobili donaciju cipelica koje su sva naša djeca donijela taj dan.

U večernjem dnevniku SBT prikazana je kratka reportaža o proslavi Svetoj Nikole u Društvo prijatelja Dalmacije. To je bila prigoda da brazilska publika bude približno upoznata s djelom hrvatskih običaja u povodu proslave Sv. Nikole i Božića.

# BOSNA I HERCEGOVINA DANAS I SUTRA

**B**udući da je Daytonski sporazum (1995) nagradio agresiju i genocid, namećući nezakonitu i nepravednu podjelu međunarodno priznate države Bosne i Hercegovine u dva »entiteta«:

Bošnjačko-Hrvatsku Federaciju i Republiku Srpsku, plus autonomno Okružje Brčko,

Budući da je Daytonski sporazum nametnuo zemlji nefunkcionalan sustav od 14 ustava, 14 vlada i 180 ministara, Budući da je Daytonška Bosna i Hercegovina postala protektorat, kojim vlada Visoki predstavnik međunarodne zajednice uz pomoć ogromne i dobro plaćene birokracije,

Budući da Srbi imaju apsolutnu kontrolu u Republici Srpskoj, Bošnjaci dominiraju u Federaciji, a Hrvatima u Bosni i Hercegovini je uskraćena puna nacionalna ravnopravnost i istinska zakonska sigurnost,

Budući da čak nakon deset godina poslije potpisivanja Daytonskog sporazuma i nakon pet milijardi dolara međunarodne pomoći, Bosna i Hercegovina ni politički ni ekonomski ne napreduje nego ostaje izvor nestabilnosti u regiji,

Budući da današnja nastojanja američkog Državnog Ureda (State Department-a) i njegovih prijatelja »popraviti« Daytonski sustav nije ništa manje nego prisiljavanje Bošnjaka i Hrvata da legaliziraju ilegalni i nepravedni Daytonski sporazum pod izlikom »pregovaranja«, ali

s konačnim ishodom da se sačuva status quo i osigura trajan opstanak Republike Srpske, premda je ona izrasla i priznata na genocidu,

Dakle, mi Hrvati iz Bosne i Hercegovine koji živimo izvan njezinih granica, pozivamo sve hrvatske, a i bošnjačke, političke čelnike da učine slijedeće:

1. Odbiju sve bezsadržajne i kozmetičke promjene Daytonskog sporazuma.

2. Odbiju reafirmaciju Republike Srpske i zahtjevaju njeno ukidanje, dakle i kraj Federacije.

3. Ponište ilegalno nametnut i nepravedan postojeći sustav.

4. Pregovaraju jedino pod uvjetom da se ukinu oba »entiteta« i Okružje Brčko.

5. Pronađu pravedan i funkcionalan ustavni poredak koji će, prema priznatim demokratskim standardima, osigurati slobodu i jednakopravnost, zagarantiranim pravednim zakonima, svakom pojedincu i narodu (Bošnjacima, Srbima i Hrvatima) u Bosni i Hercegovini.

17. siječnja 2006.

Dr. Ante Čuvalo, Chicago — Predsjednik, Savez Hrvata Bosne i Hercegovine

Rev. Marko Puljić O. F. M., Chicago — Kustos, Hrvatska franjevačka kustodija za Ameriku i Kanadu

Bernard M. Luketich, Pittsburgh — Nacionalni Predsjednik, Hrvatska Bratska Zajednica u Americi

Melkior Mašina, Hobart, IN — Nacionalni Predsjednik, Hrvatska Katolička Zajednica u SAD

Dr. Ana Mišetić, Chicago — Dopredsjednica, Udruga Američkih Hrvata

Steve Bubalo, Los Angeles — Dopredsjednik, Savez Hrvata Bosne i Hercegovine

Vedran J. Nazor, New York — Predsjednik, Hrvatska Akademija Amerike

Vinko Kužina, New York — Predsjednik, Hrvatski Radio Klub, New York

Dr. Živko Strika, New York — Počasni Predsjednik, Kulturni Klub »Šibenik«, New York

Josip Knežević, New York — Predsjednik, HKD Napredak, New York

Stipe Galić, New York — Predsjednik, Hrvatska Bratska Zajednica, Odsjek 789, New York

Ivan Jureta, Chicago — Predsjednik, HKD Napredak, Chicago

Krešimir Mišetić, Chicago — Tajnik, Savez Hrvata Bosne i Hercegovine

Miroslav Komšić, Detroit — Savez Hrvata Bosne i Hercegovine

Mirko Kovač, Detroit — Savez Hrvata Bosne i Hercegovine

Franjo Perković, New York — Savez Hrvata Bosne i Hercegovine

Imena onih koji budu dalje potpisivali ovu izjavu biti će na: [http://new.petitiononline.com/mod\\_perl/signed.cgi?bih](http://new.petitiononline.com/mod_perl/signed.cgi?bih)

(Engleski prijevod u slijedećem broju)

## IZ TISKA

### KNJIGA HRVOJA KAČIĆA »U SLUŽBI DOMOVINE«

**R**atna stradanja Hrvatske, akcija Oluja i haaška suđenja tema su knjige Hrvoja Kačića »U službi domovine«, predstavljene 25. siječnja 2006. u prostorijama Matice hrvatske. — Iako smo prije pune dvije godine tiskali ovu knjigu koja govori o Hrvatskoj u najtragičnijim danima, danas, kad se sudi hrvatskim generalima u Haagu, knjiga je aktualnija nego u trenutku kad je objavljena — rekao je Igor Zidić, predsjednik Matice hrvatske. Hrvoje Kačić je Dubrovčanin, veliki stručnjak za područje pomorskoga prava, a u svojoj knjizi analizira povijesne dokumente i zbivanja vezana uz agresiju na Hrvatsku 1991. i 1992. godine. (VEČERNJI LIST, 26. 1. 2006.)

# PRIJEDLOZI ZA USPJEŠNIJE UPRAVLJANJE I UREĐENJE



**D**ragi prijatelji, Nadajući se da je Vama i svima oko Vas na dobro i na bolje krenula 2006. godina, od srca Vas sve pozdravljamo i dolazimo Vam u ime Hrvatskog svjetskog kongresa (HSK) s prijedlozima za uspješnije upravljanje i daljnje uređenje Spomen-obilježja Bleiburg (u daljnjem tekstu — SOB).

1) Kako SOB postaje svojim značenjem i vrijednošću nezaobilazno mjesto i simbol hrvatskog narodnog stradanja trajnog spomena i opomene, krajnje je vrijeme da se na nacionalnoj osnovi ustanovi stalni Upravni odbor SOB-a koji bi predvodio sve njegove poslove. Članovi Počasnog bleiburškog voda časno su vodili brigu o SOB-u kroz mučno vrijeme, više od pola stoljeća, i zaslužuju nezaboravnu hvalu na tome. Ali, tamo gdje oni svojim ljudskim vijekom stanu, valja dalje nastaviti. Stoga, predlažemo da se osnuje Upravni odbor SOB-a koji bi činili predstavnici sljedećih ustanova: Hrvatskog sabora (Odbora za useljenišтво), Vijeća Hrvatske biskupske konferencije (HBK) i Biskupske konferencije BiH za hrvatsku inozemnu pastvu, Poča-

snog bleiburškog voda (netko od živućih svjedoka, dok ih još ima), Ministarstva oružanih snaga RH, Vojnog ordinarijata u RH, Hrvatske matice iseljenika i Hrvatskog svjetskog kongresa. Predlažemo da prvi radni sastanak predstavnika na ovu temu zajedno sazovu spomenute ustanove, i to u Hrvatskom saboru u Zagrebu, u sazivu predsjednice saborskog Odbora za useljenišтво gdje Zdenke Babić — Petričević.

2) Također predlažemo da tako osnovani Upravni odbor SOB-a odmah posveti posebnu pažnju a) izradi dugoročnog plana izgradnje SOB-a koji bi uključivao i prigodni memorijalni centar, spomen-crkvu, ako su Muslimani zainteresirani i spomen-džamiju, te b) da organizira dostojne komemoracije i posjete SOB-u.

3) HSK ne odustaje od objavljivanja popularne stručne publikacije o »Hrvatskom križnom putu i Bleiburgu« na više jezika. Sada smo u procesu angažiranja drugog autora koji će napraviti tekst istinito i u skladu s našim aktualnim potrebama.

4) HSK potiče da se tako ustanovljeni Odbor jače angažira na skupljanju sredstava za SOB, a mi sa svoje strane gdje god možemo potičemo isto. Primjerice, upravo ovih dana je u tu svrhu predsjednik HSK-a

dr. Ćorić poslao na račun Počasnog bleiburškog voda u Austriji 10.000 (deset tisuća) švicarskih franaka u ime HKM u CH, a pripremaju se i druge doznake na više strana.

5) HSK osjeća i dalje izgradnju SOB-a jednom od svojih glavnih obveza, jer je u tu svrhu, podsjećamo, HSK prvi pokrenuo inicijativu za obnovu i dogradnju SOB-a, angažirao autora projekta vodećeg akademskog kipara Kuzmu Kovačića kao i mrežu drugih povjerenika, među njima i svog međunarodnog povjerenika Pavu Gagru (Australija) koji je sa svojim vezama i prijateljima skupio dosad najviše novca za SOB. HSK je javno i službeno na sastanku na najvišoj razini upozorio i potakao Vladu RH da je, uz velike prinose za Jasenovac, dužna brinuti se i odvojiti sredstva i za SOB, itd.

Rado očekujući Vaš odgovor i još bolje prijedloge od ovih u ovom predmetu, kako od Vas, tako i od sviju do kojih dođu ovi prijedlozi, prijateljski Vas pozdravljamo! Vaši,

*Dr. fra Šimun Šito Ćorić, predsjednik HSK-a Josip Ante Sovulj, gl. tajnik HSK-a Solothurn/New York, 27. siječnja 2006.*

# »AKO GOSPODIN KUĆE NE GRADI, UZALUD SE MUĆE GRADITELJI«

*Svetište Sveta Mati Slobode na zagrebačkom Jarunu, 13. studenoga, proslavilo je svoj jubilej, desetu obljetnicu od polaganja kamena temeljca i petu obljetnicu posvete Crkve. Koncelebriranu svetu misu povodom jubileja predvodio je zagrebački pomoćni biskup Valentin Pozaić s provincijalom Hrvatske salezijanske provincije, don Ambrozijem Matušićem, provincijalom Franjevačke provincije sv. Jeronima u Zadru, potom fra Bernardinom Škuncom, don Petrom Šimićem, kao i desetak svećenika. Prigodom svečanosti biskup Pozaić je blagoslovio novi reljef Proslave na glavnom oltaru, čiji je autor akademski kipar Kuzma Kovačić*

Napisala **Željka Lešić**

Foto iz dokumentacijskog materijala crkve

Svetište Sveta Mati Slobode smješteno na zagrebačkom Jarunu svake godine, drugu nedjelju u studenome, svetkuje povodom polaganja kamena temeljca, koji je 11. studenog 1995. godine blagoslovio blagopokojni kardinal Kuharić, i posvetu Svetišta, koje je 2000. posvetio kardinal Bozanić. Tako je bilo i ove godine, pa je 13. studenoga tim povodom upriličen mali jubilej, deseta obljetnica polaganja kamena temeljca i peta obljetnica posvete Crkve. Koncelebriranu svetu misu predvodio je zagrebački pomoćni biskup Valentin Pozaić s provincijalom Hrvatske salezijanske provincije, don Ambrozijem Matušićem, provincijalom Franjevačke provincije sv. Jeronima u Zadru, fra Bernardinom Škuncom, potom don Petrom Šimićem, kao i desetak svećenika. Prigodom svečanosti biskup Pozaić je blagoslovio novi reljef Proslave na glavnom oltaru, čiji je autor akademski slikar Kuzma Kovačić. Prigodno pozdravno slovo nazočnima, na početku misnog slavlja, uputio je upravitelj Svetišta don Petar Šimić, posebno pozdravljajući pomoćnika ministrice obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Dinka Mikulića i predsjednicu Skupštine grada Zagreba, Tatjanu Holjevac.

U svojoj je propovijedi biskup Pozaić napomenuo kako ne možemo ne misliti na one koji su na oltar prinijeti žrtvu vlastitoga života



i tako postali mučenici. »Moramo naučiti štovati svete uspomene i živjeti od njih, naučiti ljubiti i čuvati svoje korijene i obitelj, jer ni obitelj nema alternative«, istaknuo je biskup Pozaić. O umjetničkom djelu, odnosno reljefu, kao i o uklopljenosti svih svetih predmeta i mjesta u svetištu, okupljenim vjernicima na kraju slavlja, govorio je fra Branimir Škunca. »Novim oltarnim reljefom ovo svetište postalo je središte u arhitektonskom, ali i u teološkom, sadržajnom i duhovnom smislu. Reljef zato nije samo središte ovoga svetišta, nego i središte domovine Hrvatske, na neki način »duhovno domovinsko središte«, u čast našim mučenicima«, istaknuo je fra Škunca. Na

reljefu je zlatnim slovima ispisana posveta »Mučenicima za domovinu Hrvatsku koji će u Kristu uskrsnuti«. Napomenimo kako je umjetničko djelo napravljeno u ljevaonici umjetnina Ujević u Zagrebu. Pozdravno slovo i zahvalu Gospodinu, Majci i hrvatskim braniteljima, kao i svima onima »koji su se žrtvovali predragocjenim darom života za našu slobodu i našu domovinu«, izrekao je kipar Kovačić.

Pozdravljajući nazočne i čestitajući na jubileju, fra Serafin Sabol iz svetišta Gospe Trsatske, darovao je don Petru Šimiću maketu toga svetišta, jer je jarunska crkva dobila ime prema trsatskim litanijama u kojima se zadržava »sveta mati slobode«. •



# ČUDESAN RELJEF KUZME KOVAČIĆA

*Kovačićevo djelo zauzelo je mjesto koje mu i pripada s obzirom na raspored svega u tom hramu gdje će dolaziti Hrvati sa svih kontinenata pomoliti se za svoje mučenike, koji su tijekom stoljeća prinijeli živote za slobodu na oltar Domovine*

Napisao i snimio **Ante Matić**

**K**rajem prošle godine svečano je otvoren reljef Kuzme Kovačića u zagrebačkoj zavjetnoj crkvi Sveta Mati Slobode. Reljef je posvećen hrvatskim mučenicima za slobodu domovine.

Prigodom svečanosti otvaranja u prepunoj crkvi o reljefu je govorio provincijal zadarske franjevačke provincije fra Bernardin Škunca i predsjednik Matice hrvatske Igor Zidić. Škunca je govorio o značaju reljefa, koji se savršeno uklopio u crkveno zdanje, a Zidić o umjetničkom dometu Kovačićeva djela. Golemi polukružni reljef iza oltara nešto je novo, nikad prije viđeno, neponovljivo i posve originalno u modernom sakralnom stvaralaštvu u nas i u svijetu. Po svemu što predstavlja i što se na njemu vidi, kao da vam pred očima otvara knjigu naše slave i našeg jada, vjere i nevjere, pobjeda i poraza, nade i beznađa, dobra i zla u dugoj i krvavoj borbi hrvatskog naroda za slobodu u vremenu i prostoru. Poznato je da su stari hrvatski majstori dljijeta ostavili potomcima reljefe uglavnom u kamenu, odnosno mramoru, (poput renesansnog majstora Ivana Duknovića), dok Kovačićev reljef nije u kamenu uklesan. Teško je reći koliko je kipar uspio slijediti stare majstore reljefa i koliko će to u budućnosti cijeniti vjernici.

Reljef na prvi pogled podsjeća na gornju polovicu globusa na koji je iz visine pala golemo kap u kojoj se nazire lice Bogorodice i glava njezina sina Isusa s raširenim rukama, bez križa. Oko njih u plavetnilu lebde anđeli, a ispod njih, kao u nekoj plavoj pustoši ili golemoj vodi plutaju bijeli križevi i kosti. Ne vidi se nigdje čovjek, drvo, životinja, ptica, riba, cvijet... Bogomajka, Isus, anđeli, križevi i kosti. Istina, Isus se vidi od glave do pojasa, a Gospa tek licem i dlanovima raširenih ruku kao da izlazi iz dubina vremena i velikih voda, koje su se povukle kao iza potopa, pa



**Reljef Kuzme Kovačića u crkvi Sveta Mati Slobode**

Gospina haljina kao da je prekrivena prašnom s dna usahla jezera. Pred tom slikom valja se pomoliti. Na polukružnom bridu golemog reljefa piše na latinskom da je crkva posvećena hrvatskim mučenicima za domovinu. Piše »pro Patria«, a ne pro Croatia! Univerzalna i drevna poruka, zar ne!?

U lijevom kutu reljefa je Vukovar, u desnom Dubrovnik. Zašto sam ova dva grada? — pitanje je koje se spontano u čovjeku budi i pomalo buni.

Tijekom krvavih stoljeća branili smo se i borili za slobodu protiv Huna, Avara, Tatara, Mlečana, Francuza, Turaka, Srba... Stoga sam silno zaželio na reljefu vidjeti Grobnik, Krbavsko polje, Siget, Klis, Mohač, Sisak, Stubicu, Bleiburg, Maribor, Zagreb, Split, Sinj, Osijek, Solin, Jajce, Mostar... pa neka se onda vide Vukovar i Dubrovnik.

Nad svime kao da mašu Isusove raskriljene ruke, valovito i maglovito, kao da dirigent smiruje razjarene svirače u orkestru. Pred Kovačićevim reljefom nije lako moliti. Ništa s

reljefa ne smiruje čovjeka. Naprotiv! Kao da je probudio u zemlji, kamenu i glini svu strahotu i tragiku ratovanja Hrvata kroz dugi niz krvavih stoljeća.

Kovačićev reljef je jedan zauvijek zaustavljeni i skamenjeni detalj iz hrvatske novije povijesti.

Ako je preko Vukovara i Dubrovnika umjetnik htio izraziti Liku i Krbavu, Siget i Klis..., onda je zaista uspio. Međutim to se na reljefu ne vidi, nego tek slutiti i u mislima roji i doziva u pamćenje. Kovačićevo djelo zauzelo je mjesto koje mu i pripada po čitavom kompleksu ovog crkvenog zdanja s obzirom na raspored svega u tom hramu gdje će dolaziti Hrvati sa svih kontinenata da se pomole za svoje mučenike, koji su tijekom stoljeća prinijeli živote za slobodu na oltar Domovine.

Zapravo, Kovačićev reljef je neka vrsta modernog žrtvenika kraj oltara Domovine. •

# NAJSTARIJI HRVATSKI SIMBOL

*Troplet u svom dekorativnom obliku označava i simbol zaštite, lanac obrane, obrambeni simbol. Nije, dakle, nikakvo čudo što ga danas vidimo i na odorama hrvatske vojske*

Napisao **Branko Hanz**

Zanimanje za prapovijest Hrvata, za njihovo podrijetlo, za njihovu etnogenezu, jesu li Hrvati Slaveni ili to nisu, jesu li ili nisu mješavina slavenskog i nekog neslavenskog plemena koja je nastala u turbulentnim vremenima velike selidbe naroda i u kojoj je većinski slavenski element prevladao — pitanja su o kojima se i danas vode rasprave, ponekad i žučljive, i pišu knjige, ponekad opterećene ideološkom pozadinom od koje trpi objektivni, znanstveni pristup složenoj problematici podrijetla Hrvata.

Postoje različite teze o podrijetlu Hrvata zasnovane na povijesnim, arheološkim, genetskim, etnokulturološkim, religijskim, filološkim, astrognostijskim itd. proučavanjima — a u posljednje vrijeme i na biogenetskom proučavanju toga problema prema kojem Hrvati pretežito ne pripadaju sla-

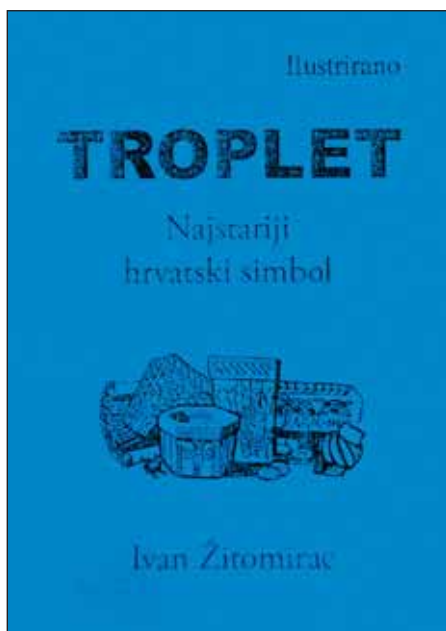


**Krstionica kneza Višeslava s tropletom na križu, oko 800. godine**

venskom genotipu. Ne bismo se upuštali u detaljnija razmatranja pojedinih teorija i teza jer bi za to trebalo mnogo prostora, a još manje u njihovo ocjenjivanje (to čine i još će činiti pozvaniji od autora ovoga teksta), ali bismo ipak spomenuli da se u posljednje vrijeme sve više pažnje pridaje biogenetičkim istraživanjima prema kojima 70 posto Hrvata potječe iz prostora današnje središnje i jugozapadne Azije (Ivan Biondić, Ivan Jurčić i dr.) što bi značilo da u Hrvata slavenski genotip ne bi bio dominantan nego da su u znatnoj mjeri zastupljeni i drugi, neslavenski genotipi, odnosno haplotipi (EU 7, EU 18, EU 19).

U istraživanje starije povijesti Hrvata, i u neku ruku njihove prapovijesti, upustio se i

jedan naš iseljenik koji živi u Australiji i o kojem je već bilo riječi na stranicama »Matice« (55/2005, br. 3, str. 24-25) u prikazu njegove knjige »Kockasti grb« (Melbourne, 1999.) u kojoj je iznio svoje spoznaje o hrvatskom grbu i pentagramu na reljefu starohrvatske krstionice koju je kralj Petar Krešimir IV. (1058.-1075.) darovao Splitskoj nadbiskupiji. Analizom ukrasnih elemenata na pentagramu i tumačenjima njihova značenja, posebno kockastih ukrasa na krilima orlova u gornjem dijelu pentagrama te dovodeći ih u vezu sa sličnim ili jednakim ukrasima na sačuvanim arheološkim spomenicima drevnih civilizacija u krajevima oko Azovskoga i Crnoga mora, dolazi do zaključka da su Hrvati prebivali u tim krajevima gdje su, u bliskim doticajima s drugim narodima, preuzeli od njih te



ukrasne elemente, konkretno kockasti element, koji je kasnije, u XI. i XII. stoljeću, postao hrvatski grb, simbol Hrvatske i njezine državnosti.

Na sličan način Žitomirac Mlinski analizira i drugi tipični ukras na spomenicima starohrvatske ornamentike, ovaj put pleter, odnosno troplet, kao ukrasni element s određenom simbolikom te ga uspoređuje s tro-



**Troplet kao zaštitni simbol na pentagramu sa splitske krstionice**

**Natpis kneza Trpimira iz Rižinica, mjesta između Solina i Klisa**

pletom na sačuvanim spomenicima starih civilizacija u Sindu (zapadna Indija), Iranu, Iraku (Mezopotanija), istočnoj Maloj Aziji te na Bliskom istoku i Egiptu, u svojoj novoj knjizi »Troplet — najstariji hrvatski simbol.« — Melbourne: vlastito izdanje, 2004. (5!) 36 str. Žitomirac nabraja i opisuje nekoliko najstarijih sačuvanih hrvatskih spomenika na kojima se pojavljuje troplet kao ukras i objašnjava njegovu dekorativnu i, što je važnije, simboličku funkciju. Pleterni (tropletni) ukras resi Višeslavovu krstionicu u crkvi Svetoga Križa u Ninu (Višeslav, oko 800. g.), ukrašava Trpimirovu povelju, darovnicu zemlje Splitskoj nadbiskupiji (knez Trpimir, 845.-864.), nalazimo ga na kamenom ulomku s naslovom kneza Branimira (879.-892.), zatim na već spomenutom pentagramu na krstionici koju je Petar Krešimir IV. (1058.-1075.) darovao Splitskoj nadbiskupiji. »Kamena ploča pentagrama sadrži pet simbola: ptice, kockasti grb, drvo života, vrpcu i geodetski kamen ili



**Kameni ulomak s tropletom i vladarskim naslovom kneza Branimira**

omfal koji se zajedno mogu naći jedino na omfalima starih civilizacija (Sumerani, Babilonci, Asirci, Grci i Perzijanci). Na kamenoj ploči nalazi se i položeni troplet, a cijeli pentagram okružuje spiralni troplet koji štiti ptice, solarne simbole i trokut.« Pleter, odnosno troplet, nalazimo i na kamenoj ploči iz 11. st. koja prikazuje kralja Zvonimira (1075.-1089.), a Žitomirac ga tumači kao simbol vječnosti, tj. neograničenosti Zvonimirove vladavine.

Troplet se kao ukrasni element starohrvatske ornamentike može naći i na arheološkim iskopinama, kao na primjer na iskopinama u selu Kljake blizu Šibenika. Osim sačuvanih hrvatskih povijesnih, arheoloških i drugih spomenika koje je Žitomirac Mlinski naveo u svojoj zanimljivoj knjižici postoje i mnogi drugi na kojima se pojavljuje troplet kao ukrasni element, ali ih on ne spominje, držeći da oni najstariji koje



on predstavlja u svojoj knjizi dovoljno govore o vezama Hrvata s drugim narodima drevnih civilizacija na temelju kojih se mogu donijeti određeni zaključci. Danas se troplet kleše ili urezuje na crkvene križeve, kako u domovini tako i u iseljeništvu, te se tako održava kontinuitet u njegovoj milenijskoj opstojnosti. Pojavu pletera, odnosno tropleta, u antičko doba Žitomirac tumači i kao simbol u zodijaku u kojem se pojavljuje u obliku spirale označavajući beskonačnost, neograničenost. U tom ga smislu nalazimo i na spomenicima staro-

hrvatske kulture ma kojima su prikazani likovi hrvatskih vladara ili se spominju njihova imena, a troplet, osim što ima funkciju ukrasnog elementa, označava vladarovu neograničenu vlast. Žitomirac dodaje da troplet u svom dekorativnom obliku označava i simbol zaštite, lanac obrane, obrambeni simbol. Nije, dakle, nikakvo čudo što ga danas vidimo i na odorama hrvatske vojske.

Žitomirac Mlinski navodi imena nekih hrvatskih i stranih povjesničara koji su prihvatili iransku teoriju o podrijetlu Hrvata ali se sam ne izjašnjava kao pristalica te teorije ma da bi ga se po njegovoj analizi starih hrvatskih ukrasa s funkcijama simbola te zaključcima do kojih je došao nakon te analize moglo pribrojiti toj skupini. Prema Žitomircu Mlinskom, troplet kao i grb su hrvatsko naslijeđe koje su Hrvati preuzeli od svojih predaka koji su živjeli na prostorima Tanaisa iznad Azovskoga mora. Još i danas — navodi Žitomirac — na sjeveru Afganistana živi narodna skupina koja se zove Hurvati ali »još će trebati istražiti jesu li oni potomci Harahvaita iz Irana« — upozorava Žitomirac.

U svakom slučaju — zaključuje Žitomirac — »došlo se do spoznaje, što je istaknuto u mom ranijem djelu »Kockasti grb«, da grb a također i troplet u Hrvata potječe od starih civilizacija.« Po toj spoznaji moglo bi se zaključiti da su i Hrvati dio starih civilizacija. Rezultati do kojih se došlo na temelju najnovijih prirodnoznanstvenih istraživanja svakako će doprinijeti odgovoru na to pitanje kojim se bave generacije domaćih i stranih znanstvenika. Ivan Žitomirac Mlinski dao je svoj obol u odgovoru na to pitanje: on je našao »genome« za etnogenezu Hrvata u ukrasnim simbolima starih civilizacija koje su Hrvati preuzeli u neposrednom dodiru s njima ili kao pripadnici tih civilizacija. U svakom slučaju istraživački rad Ivana Žitomirca Mlinskoga za svaku je pohvalu: odvažiti se na takav posao bez dovoljno literature i potpore veliki je podvig. •

# TAJNA RAZUMA

»Na prepjevu sam radio puna dva desetljeća s jednim i jedinim ciljem: postići zavidnu misaonu i umjetničku razinu. Nije riječ o prijevodu, nego o prepjevu, o filozofiji u stihovima, o poeziji pojmova. Riječ je o mojem prepjevu Platonova remek-djela »Parmenid«: prvi put na hrvatskome jeziku«

Razgovarao **Mladen Jurković**

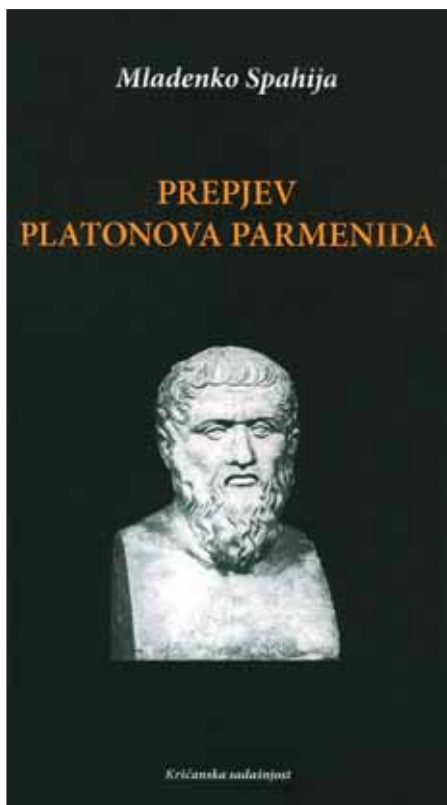
U nakladi »Kršćanske sadašnjosti« nedavno se pojavio prepjev Platonova dijaloga »Parmenides« na hrvatski jezik. Prepjevatelj je Mladenko Spahija, a recenzent akademik Radoslav Katičić. Potporu za izdavanje toga 25 stoljeća starog spisa daje i Ministarstvo kulture RH. O smislu čitavog podhvata razgovaramo s autorom prepjeva, profesorom filozofije Mladenkom Spahijom.

— *Profesore Spahija, objasnite uzrok i svrhu spomenutog nakladničkog podhvata?*

• Vrlo rado, jer doista je riječ o nakladničkom podhvatu, o događaju bez presedana za našu kulturu. Kao što recenzent Katičić reče: »...bit će taj prepjev ozbiljan dobitak za hrvatsku kulturnu sredinu«. Pitali ste za uzrok i svrhu?! *Uzrok* je u insuficijenciji dobrih filozofijskih prijevoda na materinski jezik, a o pojavku kakva domaćeg prepjeva nema ni zbor. *Svrha* je u nutarnjem, metafizičkom doživljaju punoće misaone i jezične zbilje.

— *Objasnite kada je i kako rođen Vaš prepjev. Potom povucite paralelu sa sličnim pjesničkim pothvatima u hrvatskoj književnosti.*

• Na prepjevu sam radio puna dva desetljeća s jednim i jedinim ciljem: postići zavidnu misaonu i umjetničku razinu. Nije riječ o prijevodu, nego o prepjevu, o filozofiji u stihovima, o poeziji pojmova. Riječ je o mojem prepjevu Platonova remek-djela »Parmenid«: prvi put na hrvatskome jeziku. Je li u njemu dosegnut sam vrh i lirski zenit materinskog jezika!? Stoji li uz bok hrvatskih »vječnih prepjeva«: *Kombolova Dantea*, *Bogdanovićeve Shakespearea*, *Ivaniševićeva Lorce*, *Kušanova Trakla*, *Mrkonićeva Holderlina*, *Alfirevićeva Leopardija*, *Pavelićevih Crkvenih himana*, *Dudina Novog zavjeta* i još nekih?! O svemu tome



neka sude znalci, hrvatski filozofi i pjesnici, dakako, i sami čitatelji.

— *Zašto ste odabrali Platona i posebice ovo njegovo, u metafizičkom smislu, najzagonetnije djelo, za koje kažu kako dopire do vrha umnog neba?*

• Vi ste u pravu. Doista, Platon je u »Parmenidu« postigao maksimalni uspjeh svojega jedinstvenog i od drugih filozofa nedosanjanog dijalektičkog umijeća: tkana od krajnje apstraktnih pojedinosti koje, djelomice, nezamjetno zalaze u svijet fikcija. No, dužan sam najprije odgovoriti na dio pitanja: zašto sam uopće odabrao Platona? To stoga što smatrah da je grčki filozof Platon vječno živ u svojim besmrtnim dijalozima! Platon je u razdoblju od pola stoljeća neumornog rada napisao mnoštvo spisa, od kojih svaki tvori problemat-

sku cjelinu za sebe, a opet se svi međusobno dopunjavaju. Oni pokazuju Platonov duhovni razvoj, pa se obično i dijele na mladenačka djela, napisana izravno pod Sokratovim utjecajem, prijelazna djela, djela zrelog muževnog života i djela starosti.

Stožerom je njegove filozofije nauk o idejama. Njim teži dosegnuti pouzdanost *znajanja* o pojedinim bićima u njihovu bitku, koje bi vrijedilo za sva bića. Nutarnji poticaj za taj nauk jest *etička potreba* pravu krjepost zadobiti pravim znanjem. Kao i Sokrat, bio je uvjeren da za stjecanje znanja nije dovoljna obična krjepost, neobrazložena i prepuštena valovlju svjetskih prilika i varavosti ljudskih mnijenja. Dokazuje sofistima, kako njihov *nauk* o *ugodi* podilazi svjetini te ne može biti osnovom kreposti, jer ne mari za pravo znanje. Kako se do njega dolazi obrazlaže Platonov Sokrat: riječ je o znanju do kojeg dolazimo putem pojmova, a metodiku *oblikovanja* (*kiparenje*) pojmova naziva Platon *dijalektikom*.

To bi bio, poštovani Jurkoviću, lapidaran odgovor na prvi dio Vašeg pitanja zašto se bavim Platonom. Što se tiče drugog dijela postavljenog pitanja: zašto sam za prepjevavanje odabrao baš ovaj njegov dijalog »Parmenides«, odgovoriti bi mogao samo dvjema riječima: *tajna razuma*! I dodati: potresna snaga čistih misaonih uvida. I zaključiti: u dijalogu »Parmenid«, poznom Platonovu djelu bez premca u povijesti ljudske mudrosti, na vidjelo dolazi upravo velebnost ljudskog mišljenja; gdje ono, koristeći se vlastitim uvidima, prolazi labirint svih umnih mogućnosti!

— *Profesore Spahija, predlažem da ovom prigodom čitatelje »Maticе« obavijestite o tehničkim podacima knjige, o njezinoj javnoj prezentaciji i da odaberete karakterističan ulomak iz kojeg izbija ta, kako rekoste, »potresna snaga čistih misaonih uvida i krepkosti vječne dijalektike!«*

• Pođimo redom. Knjiga je maloga formata 11,5x20,5, talijanskog uveza, u nakladi od 1000 primjeraka. Čvrsto ukoričena. Njezina je promocija predviđena za mjesec siječanj 2006. na Šalati u prigodi održavanja tradicionalnog Svećeničkog tjedna.

Kao karakterističan dio spisa, neka posluži ulomak pod naslovom: Vježbanje u dijalektici

»A kakav je«, upita ga, »način tog vježbanja?«

»Isti onakav, Sokrate«, odgovori mu Parmenid, »kojeg si upravo čuo od Zenona. Ti, međutim, mene uzradova kad mu reče kako nisi suglasan da bi nam istraživanje bludjelo jedino među vidljive predmete i unaokolo, već bismo ga trebali zavesti i k predmetima koje poglavito umom poimamo, te ih s pravom možemo nazvati idejama.« »Čini se«, reče Sokrat, »da ne bi bilo teško dokazati kako su prvospomenuti predmeti i slični i neslični, te da im je biće i zbog svake od inih suprotica podvojeno.« »Slažemo se«, kaza Parmenid. »Ali bi trebalo krenuti i korak dalje od prethodnog. Ni u kom slučaju, naime, ne bi nam bivalo dostatnim pretpostaviti postojanje predmeta i istraživati što bi iz te pretpostavke slijedilo. Jednako bismo tako trebali pretpostaviti kao taj isti predmet ne postoji, ukoliko boljem vježbanju težimo.« »Što želiš reći?«, upita ga Sokrat.

»Ako baš hoćeš«, objasni Parmenid, »držimo se one iste pretpostavke koju je razlagao Zenon: ako postoji mnoštvo, istražujemo što bi iz toga slijedilo o samome mnoštvu, o onome što se na nj odnosi i o njegovu odnosu spram Jednoga: a tako isto o Jednome, o onome što njemu pridajemo i odnosu mu naspram mnoštva, a s druge strane, ako ne postoji mnoštvo, valja ispitati što iz toga izlazi o Jednome, i Mnogome, glede njih samih, glede njihova uzajamnog odnosa. Nadalje, ako pretpostavimo da sličnost postoji ili da je nema, ispitajmo što bi se iz svake od ovih dviju pretpostavki porodilo, u odnosu na same te predmete i na ostale, bilo da ih se promatra zasebice ili u uzajamnoj svezi. Isti je način na snazi i za neslično, i za kretanje i mirovanje, za postajanje i nestajanje, čak i za samo biće i nebiće. Jednom riječju, za svaki bismo predmet o kojemu pretpostavimo da jest ili ga nema ili je opečaćen makar kakvim određenjem, trebali istraživati kakve posljedice izlaze iz tih pretpostavki i za nj i za druge predmete — to ponajprije gledom na jedan koji sam izabereš, potom za više njih, napokon za sve: a put je isti. Ti ćeš također i

o ostalim predmetima istraživati ono što se na njih odnosi i na predmet koji sam odabereš: i u predmnevi kako nečega ima i u predmnevi to da ne postoji. Tako se uvijek bavaj, ako želiš do kraja upućen točno spoznati istinu.«

— Poštovani profesore, na kraju našeg razgovora, recite riječ — dvije o svojim korijenima i životnome putu, navedite nekoliko autobiografskih podataka.

• Rođen sam 23. listopada, ratne 1942. godine u Dalmatinskoj zagori u Perkoviću — raskrižju vlakova — u općini Šibenik. Studij psihologije i čiste filozofije završio



Mladenko Spahija, autor prepjeva Platonova dijaloga »Parmenides«

sam u Zagrebu. Otac sam četvero djece i djed sedmero unučadi. Za čitatelje »Matiце« iz dijaspore, možda je zanimljivo napomenuti kako moj nastariji sin Berislav s peteročlanom obitelji boravi i radi u Americi u gradu Pitzburgu, kao neurolog. Boraveći jedne zime kod njega, tamo sam u miru obiteljskog ozračja dovršio glavninu-dvije trećine-ovog svojeg prepjeva.

U zasebnim knjigama dosad sam objavio: SUTON JUTARNJI (pjesnički prvijenac), 1975., VJEŽBANJE U DIJALEKTICI, PO VIDENJU PLATONOVU: riječ je o fragmanu sada objavljena cjelovita prepjeva, iz godine 1982. u izdanju »Kršćanske sadašnjosti«, s ljupkim predgovorom blagopokojnoga profesora Vjekoslava Bajsića.

KRŠĆANSKI HAIKU, 1991., ANTOLOGIJA HRVATSKOG HAIKU PJSNIŠTVA/uvršten), 1996., VJEČNOST KOJA SE SMIJE (metafizička poezija), 1996. •

## VIJESTI IZ ISELJENIŠTVA

### POTOMCI ISELJENIKA TRAŽE DJEDOVINU

Davno iseljeni Višani ili potomci onih koji su prije mnogo desetljeća napustili otok i u tuđini umrli, u posljednje vrijeme u sve većem broju traže svoju djedovinu na starom škoju. Razlog je jednostavan: više nekretnine dobile su na cijeni.

Potražnja za kupnjom nekretnina na Visu posljednje tri do četiri godine, a s njom i drastično povećanje cijena, dostigla je neslućene visine. Tako su mnogi, od gotovo potpuno bezvrijedne zemlje ili starih kuća u polustoljetno vrijeme dominacije i militarizacije jugovojске u bivšoj državi, gotovo preko noći postali imućni građani.

**Put bez povratka:** Zemlja se na ovom pučinskom škoju sada cijeni gotovo kao suho zlato, a po kazivanju agenata za nekretnine, nije još ostalo mnogo slobodnih prostora za prodaju, ako se izuzmu oni u vrtlogu neriješenih imovinsko-pravnih odnosa.

Novonastala situacija, dakako, nije mogla ostaviti ravnodušnim ni brojne iseljene Višane koji su svojedobno bježali sa škoja u svijet neizvjesnosti uglavnom zbog toga što u bivšoj državi, zbog nerazumne politike prema ovom otoku, nekretnine nisu imale gotovo nikakvu vrijednost, tako da su se cijeli posjedi darivali kako bi vlasnici mogli doći do simboličnog iznosa dječjeg doplatka.

Sada se stanje potpuno okrenulo. Naime, brojni naši »bjelosvjetski škojori«, Višani iseljeni na razne strane svijeta, u posljednje vrijeme »kopaju« po izgubljenom vlasništvu tražeći u njemu »obećanu zemlju« kao što su to nekada bile, kada su s otoka odlazili na put bez povratka, Amerika, Australija, Kanada...

Sada im, kazali su nam neki u razgovoru, rodni kućni prag izgleda kao drugi životni san, premda će se malobrojni, zbog (ne)milosti sudbine u tuđini, vratiti na škoj.

**Teški uvjeti Suda:** Kako bilo da bilo, viški je Zemljišnik jednostavno zatrpan upitima, zahtjevima, podnescima... iseljenih Višana. Neki se, osobito iz drugog ili trećeg kolina, tek sada prvi put susreću s ostavim predaka. Drugi, pak, pokušavaju razmrsiti obiteljski imovinsko-pravni čvor nailazeći nerijetko na neugodna iznenađenja kao posljedice polustoljetnoga nenormalnog stanja. Oni u Zemljišniku pokušavaju otkriti što im od starine pripada, kako bi u današnje vrijeme unosne prodaje viških posjeda, i oni od nasljedstva nešto zaradili. Od nasljedstva koje je do jučer bilo zaboravljano i zanemareno! (SLOBODNA DALMACIJA, 1. 2. 2006.)

# HRVATSKI NA ENGLLESKOME U KALIFORNIJI

*»Ona je prva strankinja koju angažiramo u jednom sveučilišnom projektu — nadarena, nesebična i tako suptilna, a pritom i govori engleski — bila je prirodan izbor za Ljubov u Čehovijevu »Višnjiku«, izjavio je Steven Kent*

Napisala **Klara Kovačić**

»Čudesno iskustvo. Da nema dokumenata, vidljivih tragova, jedan dan bih se, zapravo, upitala: jesam li ja bila tamo?« Alma Prica, prvakinja drame Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu, vratila se je svojoj publici nakon, zasigurno, najzanimljivijeg gostovanja u karijeri. Govori o savladanim strahovima i posve novim iskustvima. Američki redatelj Steven Kent pozvao ju je u Kaliforniju, u Los Angeles, na Sveučilište La Verne. »Ona je prva strankinja koju angažiramo u jednom sveučilišnom projektu — nadarena, nesebična i tako suptilna, a pritom i govori engleski — bila je prirodan izbor za Ljubov u Čehovijevu. »Višnjiku« — kaže riječkom »Novom listu« ovaj zaljubljenik u Hrvatsku. Sa zagrebačkim Hrvatskim narodnim kazalištem povremeno surađuje. Posljednjih desetak godina Alma Prica bila je njegova Blanche u »Tramvaju zvanim žudnja« T. Williama, Linda u »Smrti trgovačkog putnika« A. Millera, Rosalinda u »Kako vam se sviđa« W. Shakespeara. »Sada je sve počelo telefonskim pozivom Stevena Kenta, a ja se bojim aviona, bojim se promjena, velikih, bojim se i engleskog jezika, tri sata Čehova na engleskom jeziku. Nikad nisam birala uloge ni znala što bih igrala. Jedina uloga koju sam ikad željela bila je Ljubov Andrejevna Ranjevska, »Višnjik«, A. P. Čehov. Držala sam što vanog i najdražeg dramskog pisca neostvarivim snom. Ostvariti ga u Americi? Pustolovina je bila neodoljiva. Kasnije, u tijeku proba, Steven mi je rekao: »Ako ti se dogodi nešto s tekstom, kaži to na hrvatskom.« Ali, ja tekst na hrvatskom ne znam. Znam ga na engleskom, mislim ga na hrvatskom. Paralelno ga prevodim u misli-



ma., vidim i titlove ispod, doživljam to kao razmjenu energije, u slikama. Kasnije, slike i titlovi su nestali, ostao je samo engleski jezik. Steven mi je u tome najviše pomogao. Moram priznati, izuzetno je zanimljivo glumiti na stranom jeziku. Koliko bi se čini da si ograničen, toliko stječeš i neku novu slobodu. Jer, vlastiti jezik te jako obvezuje. Prema njemu imaš respekt. Engleski dopušta i nove intonacije. S tim tonom, s tom uzlaznom rečenicom — probala sam to, za šalu, malo i odglumiti — bilo bi na hrvatskom posve neprirodno. Kao da pjevam. Zanimljivo iskustvo, oslobađa straha od vlastitog jezika.« Almu Pricu dočekala je izuzetno gostoljubiva sredina, i izuzetno talentirana generacija studenata za koju redatelj Kent tvrdi kako je, konačno, dorasla »Višnjiku«. Premijera, predstave, sve je savršeno uspjelo, duga i kva-

**Samantha Chung, Chris Smith, Alma Prica i Rhiannon Cuddy**

litetna tradicija teatra prema europskim uzorima potvrdila je La Verne kao jako središte američke kazališne umjetnosti. Teatarsku tradiciju The University of La Verne stvaraju Steven Kent ali i scenograf i pročelnik Kazališnog odsjeka David Flaten, Jane Dibell, Beth Pietrzak, ljudi što vole predstave našeg glumišta, Renea Medveška i njegov »Hamper«, na primjer. Hrvatsko — američka tradicija započela je kada je hrvatski redatelj Georgij Paro, tadašnji intendant HNK, pozvao Kenta i Flatena u Zagreb, što su oni doživjeli kao izazov i atraktivnu priliku koja se ne propušta. »Nekoliko glumaca sprema se doći na Splitsko ljeto, na Dubrovačke igre, gledati naše predstave, upoznati našu školu, sresti naše glumce, vidjeti zemlju. A što je naj-

ljepše, oni su počeli učiti hrvatski. Već sam dobila i njihova pisma s nekoliko rečenica na hrvatskom. Osim toga, tamo je i redatelj Ivica Bojčić, asistent redatelja na »Višnjiku«. On im, sada, jednom tjedno, predaje, uči ih hrvatski, dragovoljno. A i Steven Kent sustavno uči hrvatski.« Redatelj Georgij Paro, gostujući na tom sveučilištu, ostavio je, čini se, dubok trag, glumica Alma Prica, sa svojim »Višnjikom«, posebnu bliskost. »Stanovala sam kod Jale Dibell sa studenticom Samantha Chung koja igra Varju. Ona je diplomirala i vratila se u Tacomu, već šteti za ljeto u Hrvatskoj, traži satove hrvatskog, učitelja u svojoj Tacomi.«

»I svi oni, kao i ja, o Hrvatskoj pričaju samo lijepo, samo lijepe i duhovite pojedinosti, kritičnost se u meni pojavi čim ovdje dođem, istoga časa sam uznemirena zbog nekih stvari« — otkriva Alma. »Tamo sam, nakon dugog vremena, sanjala Zagreb.



Bez neke fabule, čak i bez sebe same. Prolazila kroz predivan grad okupan čudnim svjetlom. U stvarnosti ga doživljam drugačije, konkretno, kao mjesto ljubavi, sukoba, sudbine. Sanjala sam Zagreb kakav bih htjela, moj homesick, moju ljubav Zagreba iz daljine.« Toliko joj se ovo umjetničko i ljudsko iskustvo dopalo da je poželjela da se više nikad ništa slično ne dogodi, »da ne bih pokvarila« — kaže izuzetno emotivno, razdragana dolaskom i radošću povratka. Uozbiljena promišljanjem stvarnosti. Ove, naše, zagrebačke. »Mi smo u prednosti. Tamo je neizvjesnost glumačke egzistencije velika. Oni su angažirani na audicijama, od projekta do projekta, a međuvremenu rade neki drugi posao. Tako stalno. I mene su pitali što ću raditi kada se vratim. Kakav posao da bih mogla biti glumica, da bih mogla glumiti. Neizvjesnost je u njih velika, ali i vrlo naglašen think positive, neuništivi optimizam. Na tako velikom prostoru to je sasvim drugačije. Ovdje, na našem malom prostoru, strah i neizvjesnost se nemaju gdje raspršiti. Mi jesmo u tranziciji i za nas ne vrijede ni prošli ni sadašnji mnogi zakoni i pravila,



Chris Smith, James Darah i Alma Prica

egzistencijalna neizvjesnost je prisutna, ali ne smiješ zaboraviti radost bivanja na sceni, radost glume, jer si, inače, gotov! Tko se jednom u to zaljubi, ne može se, niti se želi odljubiti. Kazalište je, zapravo, razmjena energije, a ja sam imala sreću igrati neka lica, neke živote, neke sudbine koje su mi to omogućile.« A što reći o samoj ulozi u »Višnjiku«, o Ranjevskoj koja je i Čehovu bila izuzetno draga, o ženi čiju je



sudbinu sanjala u Hrvatskoj i, neočekivano, ostvarila u Americi? »Čitajući tri engleska prijevoda Čehova otkrila sam pojedinosti koje nisam toliko uočila čitajući ga na hrvatskom, što je također prekrasno iskustvo. Ranjevka je glumica, rođena glumica, nevjerojatnog egoizma kojemu nitko ne može odoljeti. Kobno griješi, izgovara i krive rečenice, ali nešto ima, nešto čime sve pridobije, sve ih kupi. Neku iskrenost, neku slabost. Ona je toga svjesna, ima i predivan monolog... svi moji grijesi... ima nevjerojatnu slabost, ljudsku i žensku slabost. Instinktivna je a glavni pokretač njezinog karaktera je ljubav. To sva lica osjeća-

ju. Steven Kent je rekao glumcima: »Alma je taktilna glumica, a i Ranjevka je taktilna, ona voli dodirnuti, grliti, nemojte se bojati tog fizičkog kontakta.«

A David Flaten je poticao u njima tu slavensku otvorenost — ako je smijeh neka bude glasan, pojačan, ali prirodan, uvjerljiv.«

O ovom kazališnom projektu koji nije ispit već kazališna produkcija mimo nastave, razmišlja i kao o svojevrsnom izazovu filmu koji tamo dominira, pa to je Los Angeles i Hollywood. »Ponijela me energija, entuzijazam tih mladih ljudi. Neki od njih su prvi put nosili stilski kostim, nisu spavali od sreće, niz pojedinosti me je uvjeravalo da sam među ljudima koji izuzetno duboko doživljavaju teatar, fascinaciju teatrom, a i ja, tijekom svih ovih godina glume, ne želim to izgubiti. Želim zadržati onaj osjećaj iz djetinjstva, uzbuđenje kad se dizao zastor, tišinu pred početak, razvoj predstave, ne želim izgubiti taj osjećaj niti ga zamijeniti rutinom,« Steven Kent će opet doći u Zagreb, možda i njegov workshop na našu Akademiju, intendantica HNK Ana Lederer, ravnatelj Drame Dragan Despot i dramaturginja Lada Kaštelan otvoreni su za suradnju. »Svi smo isti, imamo iste snove, shvatiš to kada se vratiš. Iskustvo samo pomaže u privikavanju na promjene. Ovo je divno iskustvo. Kao da me je dodirnuta zlatna prašina« — zaključuje svoj uspješni iskorak u drugu kulturu velika hrvatska glumica Alma Prica. •

# JULY 2006 IN ZADAR: CROATIAN WORLD GAMES

*Are you a Croatian aficionado? Have you ever wanted to meet Croatians from all over the world in one place? Are you found of sports? Spread the word — the first Croatian World Games are awaiting you from July 15 — July 22, 2006 in Zadar, Croatia!*



Napisao **Jure Strika**

Participants from the U. S., Canada, Australia, Argentina, Germany, Sweden, Austria, Switzerland and other countries have started to apply and will be competing in 15 disciplines, such as Athletics, Swimming, Tennis, Basketball, Volleyball, Table Tennis, Soccer, etc. Imagine the Olympics with only Croatian players competing!

The goal of this event is to bring Croatians from Croatia and Croatians from all over the Globe closer together! Don't worry if you are not a pro in any of these disciplines; join the crowd and compete for your own fun and pleasure. If you feel that

you are a pro, go and prove it to the world! You might be discovered as a talent and accepted into one of the Croatian national sport teams!

For the price of EUR 285, you get a seven day accomodation with two meals a day in a bangalow at the popular tourist district of Zaton, a chance to participate in the athletic part of the Games, to enjoy free

## NAJNOVIJE

Slavni hrvatski nogometaši, braća Niko i Robert Kovač postali su ambasadori I. hrvatskih svjetskih športskih igara u Zadru. Hvala im!

**Slavni hrvatski vaterpolist i reprezentativac Dubravko Simenc**

entrance to all Games sites and an entertainment program, to use the recreation facilities in the sports village and transportation within the sports village, as well as the unlimited access to the IT center. Visit [www.zadar2006.com](http://www.zadar2006.com) and find out more about this first global Croatian sports event.

Sign up today and be part of this unique Croatian event! However, if you already have other plans for the Summer 2006, send this article to all of your friends, relatives and acquaintances. Give everybody you know a chance to participate in this truly unique opportunity! •



# KULTURA I NOGOMET ZA ARGENTINSKE HRVATE

*Ova turneja otvorila je mnoga vrata buduće suradnje s iseljenicima u Argentini, a pokazala je i to da šport i kultura mogu zajedno*



Napisala **Branka Bezić-Filipović**

Hrvatska matica iseljenika je organizirala kulturno športsku turneju po Argentini u trajanju od nešto manje od dva tjedna (16.-29. 11. 2005). Sudionici su bili veterani Hajduka, kipar Stanislav Bavčević, Muzej grada Splita s izložbom »Split u doba Marulića« i Hrvatska matica iseljenika, podružnica Split s izložbom »Građevine od bračkog kamena u Splitu i svitu«, Branke Bezić Filipović.

Prvi grad koji smo posjetili bila je Cordoba. Tamo su nas srdačno dočekali Hrvati, članovi društva »Hogar Croata«, na čelu s pokretačem cijele turneje Damianom Cikličem i počasnim konzulom RH u Cordobi, Nikolom Nakićem. Smjestili su nas u hotel »Meson de la Montana«, u vlasništvu Tonija Delića. Kako nam ništa ne bi nedostajalo brinuli su se Silvana i Ivo Šprljan i brojni drugi Hrvati s područja Cordobe, gdje ih ima s potomcima oko 20.000, a starijih obitelji stotinjak. Tu je Hajduk odigrao svoju prvu utakmicu s tamošnjim veteranima i pobijedio 1:0, pogotkom Zlatka Vujovića. Idućeg dana je odigra-

na utakmica s potomcima Hrvata, koja je završila rezultatom 2:2, ali i ozljedama, jer su protivnici Hajduka bili znatno mlađi. Hajdukovke pogotke su postigli Romeo Vulas i Zlatko Vujović.

U »Hogar Croata« su upriličene izložbe, skulptura Stanislava Bavčevića, koji im je darovao jedan svoj rad i »Građevine od bračkog kamena u Splitu i svitu« uz prigodno predavanje. Obje izložbe su izazvale veliko zanimanje prisutnih.

Domaćini su goste iz Splita počastili hrvatskim plesovima, za što su se potrudili mladi članovi društva.

Nakon Cordobe izaslanstvo iz Splita uputilo se dalje na put u San Miguel de Tucuman, gdje podno Anda i preko 1000 kilometara daleko od Buenos Airesa živi dvjestotinjak izravnih potomaka Hrvata. Tamo su nas srdačno dočekali počasna konzulica RH Catalina Lonac i Ljudevit Tušek, kojeg je senat u Buenos Airesu proglasio počasnim građaninom Argentine. Istog dana u hotelu »Catalinas Park«, u vlasništvu gospođe Lonac, postavili smo obje izložbe. Posjetili smo školu »Republika Hrvatska«, gdje smo dočekani

*Pred utakmicu — San Miguel de Tucuman*

hrvatskom himnom i splitskim plesom, te dogovorili bratimljenje s jednom splitskom školom.

Hajduk u Tucumanu nije dobro prošao, jer mu protivnici nisu bili veterani, već mladići od 20-ak godina, što je rezultiralo porazom od 6:0 i ozljedama. Ipak, utakmica je bila vrlo dobro posjećena i medijski popraćena, a Hajduku je darovan pehar za sjećanje, jer rezultat nije ono najvažnije, već druženje s Hrvatima, koji su nam rekli da smo im donijeli »zrak za disanje«.

Sljedeći grad argentinske turneje bio je Rosario, grad veličine Zagreba, na čijem području živi 50.000 Hrvata i njihovih potomaka. Počasna konzulica RH Lucia Žižić i njene suradnice i suradnici, među kojima i Eda Simich, dopredsjednica Hrvatskog kulturnog centra, potrudile su se da dobro osmišljen kratki posjet njihovom gradu proteče u najboljem redu. U Počasnom konzulatu RH su otvorene obje izložbe, uz predavanje i druženje s Hrvatima. Stanislav Bavčević je svojom izložbom izazvao veliko zanimanje i pozvan je da sudjeluje na Međunarodnoj koloniji li-

## NJEMAČKA: ŠKORO I IVKOŠIĆ 'ZAPALILI' STUTTGART

Prestižna koncertna dvorana Liederhalle u Stuttgartu ugostila je preksinoć više od dvije tisuće iseljenih Hrvata i njihovih gostiju. Kruna iznimno bogatog programa u tradicionalnoj proslavi blagdana blaženog Alojzija Stepinca i organizaciji Hrvatske katoličke mjsije iz Stuttgarta bio je nastup Miroslava Škore. Euforično mnoštvo mladih s hrvatskim obilježjima — zastavama, kapama, šalovima — dočekalo je svog omiljenog pjevača s uzvicima »Škoro, Škoro...«. On im je pak uzvratilo vatrometom hitova poput — »Milo moje«, »Lijepa li si« i »Svetinja«, a Klapa sv. Juraja HRM-a iz Splita također je oduševila publiku izvedbom domoljubnih hitova. Cjelokupan prihod proslave pod medijskim pokroviteljstvom Večernjeg lista — u čije se ime publici pred Škorin nastup kratkim, ali nadahnutim govorom obratio Večernjakov komentator Milan Ivkošić — i također zaradio ovacije — namijenjen je izgradnji franjevačkog doma u Splitu. (VEČERNJI LIST, 6. 2. 2006.)

## SAD: PRLJAVCI BANDIČA PROGLASILI »HEROJEM ULICE«

Je li fratar Ivica Majstorović najbolji organizator koncerata u hrvatskoj dijaspori ili su njegovi župljani u New Yorku najveći rockeri SAD-a teško je odgo netnuti, ali dvorana Hrvatskog katoličkog centra bila je premala da primi sve posjetitelje koji su željeli uživo čuti stare i nove hitove Prljavog kazališta. U srcu Manhattan na okupilo se oko tisuću mladih, od kojih dobar dio uopće ne govori hrvatski — no to im nije nimalo smetalo da potpuno otkače i luduju kao da su na sceni Bruce Springsteen, U2 ili Rolling Stones...

»Prljavci« su u New Yorku proveli tri dana, a Jajo se za to vrijeme u Hard Rock Caffeu na Times Squareu sastao sa starim prijateljem i velikim svjetskim grafičkim dizajnerom Mirkom Iličem, koji je autor nekoliko naslovnica ploča i zaštitnog znaka Prljavaca, izrezanog »stones« jezika. Sjećanje na Zvečku i Kavkaz, raspitivanje o prijateljima i poznatima, s mrvicom politike, a sve znakovito ispod slika Erica Claptona i Boba Dylana, prošlo je u trenu. Načeta je i tema buduće suradnje na novom vizualnom identitetu skupine.

Nakon iznimnog New Yorka uslijedio je Toronto. Više od dvije tisuće posjetitelja iz različitih kanadskih gradova znalo je čak i nove pjesme, a »Prljavci« su im se odužili ponajboljom svirkom na turneji. Najveće iznenađenje na koncertu bila je — najava! Na scenu je izišao zagrebački gradonačelnik Milan Bandić i pozdravio okupljene u ime Zagreba i Hrvatske, te najavio svoj najdraži bend, a Houra mu je uzvratio pjesmom — »Heraj ulice«! (VEČERNJI LIST, 7. 2. 2006.)



Veterani Hajduka i ostali članovi splitskog izaslanstva u posjeti školi »Instituto Republica de Croacia«, San Miguel de Tucuman



Otvoreње izložbe »Građevine od bračkog kamena u Splitu i svitu« u hotelu »Catalinas Park« u San Miguel de Tucuman. Slijeva: Catalina Lonac, počasna konzulica RH, Branka Bezić Filipović i Ljudevit Tušek, počasni građanin Argentine

kovnih umjetnika iduće godine. Organiziran je susret i u Poglavarstvu Rosaria, koje je uputilo zahtjev Poglavarstvu grada Splita za bratimljenjem.

Na Humanističkim studijima u Rosariju, na jedinom mjestu u Argentini, otvorena je katedra hrvatskog jezika, kojeg sedamdesetorici polaznika predaje Maria Galian Nikolic. Postoji želja za povezivanjem sa Splitskim sveučilištem.

Hajduk je odigrao odličnu utakmicu s veteranima Rosarija, iako je izgubio s rezultatom 2:1. Na stadionu Newells Old Boys, na kojemu je igrao i Maradona, za bijele je zgoditak postigao Stipe Andrijašević.

Na izložbe i utakmicu su došli i Hrvati iz drugih mjesta, kao što su Santo Tome, San Jeronimo del Sauce i Villa Mugueta. Svima je obećano da će, kada to budu željeli, dobiti izložbu »Split u doba Marulića« za predstavljanje u svojim gradovima, koja je, po dolasku u Argentinu, ostavljena u Buenos Airesu na dar Hrvatima, da upoznaju Split iz vremena oca hrvatske književnosti, kojemu je »Studia Croatica« posvetila cijeli jedan broj.

Na kraju putovanja je bio Buenos Aires. Za organizaciju gostovanja u argentinskoj prije-

stolnici nesebično se potrudio Splitsanin Arsen Petrošić, a na pokroviteljstvu posebno treba zahvaliti Ivi Rašiću, jednom od najvećih izvoznika piletine u Europu.

Hajduk je igrao u Ezeizi, na žalost, ponovo s mladim igračima. Iako umorni od puta, veterani Hajduka su dali sve od sebe i utakmica je završila rezultatom 2:2, pogocima Romea Vulasa i Stipe Andrijaševića, te na kraju, ugodnim druženjem i pjesmom.

Izložbe su bile prikazane u Centro Juvenil Croata, zahvaljujući fra Josipu Peraniću iz Hrvatskog vjerskog središta sv. Nikole Tavelića. Bile su dobro posjećene, a na zahtjev nove veleposlanice RH, Mire Martinec, izložba »Građevine od bračkog kamena u Splitu i svitu« ostavljena je na neko vrijeme u Argentini, da bi mogla biti prikazana i na drugim mjestima, kao turistička i kulturna promidžba Hrvatske.

Ova turneja je otvorila mnoga vrata buduće suradnje s iseljenicima u Argentini koje zanima hrvatska kultura, jezik, posjet domovini svojih predaka i dobivanje hrvatskog državljanstva, a pokazala je i to da šport i kultura mogu zajedno. •

# »ŠPANJOLSKI OSJEĆAM U SRCU...«

Rječnik sadrži 17 000 natuknica, isto toliko fraza, te četiri puta više prijevoda

Napisala **Željka Lešić**  
Snimio **Žorži Paro**

Nakon četverogodišnjeg predanog rada na prikupljenoj građi, nedavno je svjetlo dana ugledao hrvatsko-španjolski rječnik autorice prof. Cvjetanke Božanić. »Potreba za izradom hrvatsko-španjolskog rječnika javila se kad sam počela predavati, te je namijenjen upravo učenicima i studentima kao i ostalima koji žele učiti španjolski. Imajući na umu brojne hrvatske iseljenike i njihove potomke, rječnik je sastavljen tako da je namijenjen i njima, jer detaljno opisuje hrvatske natuknice i koliko može u ovom formatu daje hrvatsku frazeologiju i izraze modernog hrvatskoga književnog i pisanog jezika«, istaknula je autorica rječnika, prof. Cvjetanka Božanić, napomenuvši kako rječnik sadrži 17 000 gramatički obrađenih natuknica, isto toliko fraza, te četiri puta više prijevoda. Naime, sadrži najčešće frazeme iz svakodnevnog govora i pisane komunikacije, popis zemljopisnih imena i kletika, popis brojeva. Klasičnog je tvrdog uveza, dimenzija 11x16 centimetara, i na opće zadovoljstvo svih njegovih korisnika, rječnik je nedavno izašao u izdanju Školske knjige i može se nabaviti u zagrebačkim knjižarama. Promoviran je na Interliberu na štandu Školske knjige, a na njegovoj promociji, uz učenike profesorice Božanić, obitelj i prijatelje, nazočio je i doajen hrvatskog pjesništva, stoljetni Dragutin Tadijanović.

• Kada sam Rječnik bio gotov i kada sam ga vidjela u obliku knjige, bilo mi je neobično. Bila sam ponosna na svoj uradak, baš kao i moja mama koja mi je bila velika potpora i koja je naglasila kako joj je drago što sam uspjela tako što napraviti unatoč svim mnogobrojnim obavezama, i što je bitno, ne na »uštrb« obitelji. Jer, puno je tu utkano truda i rada tijekom slobodnog vremena, godišnjih odmora, blagdana. Dok su moji u obitelji spavali, ja sam radila. Gušt mi je bio stvarati. Sada je moj mukotrpan rad ukoričen u praktični rječnik koji će mnogima biti koristan, pri-



Profesorica Božanić za posjeta Matici



je svega mojim učenicima kojima sam ga, prije svega, i namijenila. Učenici su bili jako zadovoljni i ponosni što su bili na promociji Rječnika i što je njegova autorica njihova profesorica. Od srca sam se nasmijala jednom učeniku koji me upitao: »Jeste li to sve sami napisali? Ušli ste u povijest!«, rekla je Cvjetanka Božanić, napominjući kako je i

njoj bilo drago što je učenicima stalo do njezinog uspjeha. U razgovoru nam je napomenula kako njen posao u vezi rječnika nije stao. Naime, u pripremi je rad na obje verzije rječnika, hrvatsko-španjolskoj i španjolsko-hrvatskoj, ujedinjene u jedan rječnik, za koji vjeruje kako bi svjetlo dana mogao ugledati za dvije godine. Tako će se i ovaj rječnik naći među njezinim velikim hobijima, rječnicima i kuharicama kojih ima sedamdesetak.

— No otkuda tolika ljubav prema španjolskom jeziku, koji, kako kažete, nosite u srcu i što Vas je potaknula na njegovo studiranje?

• Za sve je »kriv« maturalac u Španjolskoj. Oduševio me Madrid i mentalitet Španjolaca. Odmah sam tada rekla: »Ovo je moj narod!« Govorili su glasno kao i ja, i to puno, i odmah sam osjetila njihov senzibilitet kao svoj. Za desetodnevnog boravka na ekskurziji čak sam tamo i progovorila koliko sam mogla »skužiti« španjolski. Oduševljena Španjolskom i Španjalcima, već tada sam donijela odluku kako ću studirati taj jezik — prisjeća se profesorica Božanić. I doista, na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, ova rođena Stojnjanica upisala je engleski i španjolski jezik, koji je diplomirala 1975. godine. Diplomski rad kod profesora Željka Bujasa bio je iz leksikografije-engleski jezik. Nakon studija zapošljava se u Zagrebu, gdje već 24 godine radi kao profesorica, od čega 12 godina radi u X. gimnaziji gdje predaje engleski i španjolski jezik. Zaokupljena navedenim jezicima, ne začuđuje kako i tema njezina magistarskog rada obrađuje temu vezanu uz engleski i španjolski jezik. Obrađivala je kod profesora Rudolfa Filipovića »Utjecaj engleskog jezika na španjolski na fonološkom i morfološkom nivou«.

U životopis naše simpatične i vrijedne profesorice svakako treba upisati i njezino djelovanje unutar Hrvatske udruge profesora španjolskog jezika. Od osnutka Udruge 2001. godine obnaša funkciju predsjednice. Udruga se brine za stručno usavršavanje profesora španjolskog jezika, kao i promicanje učena španjolskog jezika. •

# NOĆ KADA SE POLA BRDA ODRONILO U MORE

*U manje od pet minuta, 30 metara široka i 12 metara duboka lavina vode, snijega, tekućeg blata, drveća, kamenja, i ljudskih tijela, nemilosrdno se survala preko oba naselja u more*

Napisao **Želimir B. Juričić**, profesor emeritus, University of Victoria

Oko četrdesetak kilometara sjeverno od pacifičke metropole Vancouvera, na autoputu Sea to Sky Highway/Od Mora do Neba, smjestilo se slikovito mjesto Britanija Beach. Poznato je diljem zemlje po svojim neopisivim prirodnim ljepotama. Zimi, kao magnet, obližnji tereni privlače sportske entuzijaste iz cijelog svijeta na jedan od najboljih skijaških terena na sjevernoameričkom kontinentu. Nije slučajno da je obližnji Whistler izabran za zimske Olimpijske igre, 2010. U ljetnim mjesecima, igrači golfa i planinari preplavljaju 'izmanikirane' golf terene i profesionalno uređene i označene planinarske staze. A Howe Sound, tjesnac s lancem otoka, otočića i fjordova, prava je 'meka' za ribiče. Po mišljenju jednog bivšeg stanovnika: 'Britanija Beach je bez sumnje pravi raj na zemlji.' Ali ima i onih za koje nije. Samo spomen tog mjestiča vlaži im oči i rasplamsava u njima duboko usađenu tugu i bol. Nevelika grupa, potomci onih koji su prije oko 90 godina u tom malom slikovitom seocu izgubili očeve, majke, braću i sestre, u jednoj od najvećih katastrofa u povijesti rudarstva u Britanskoj Kolumbiji. Bila je to 'noć kada se pola brda odronilo u more.'

U Muzeju rudarstva u Britanija Beachu, krucatom slikama, plakatima, alatnicama, radničkim odijelima, i rudama, vidljivo je prikazana povijest ovog bivšeg rudarskog naselja. Nekad je tu bio rudnik bakra, *Britanija Beach Copper Mine* (kasnije *Britanija Mining and Smelting Co.*), svojevremeno jedan od najvećih u Commonwealthu / bri-



**Britanija Beach prije katastrofe**

tanskoj zajednici naroda. U 70 godina rada (1904.-1974.), u njemu je bilo zaposleno preko 60,000 radnika, koji su iskopali oko 57 milijuna tona visoko kvalitetne bakrene rude — s velikim postotkom zlata, srebra i cinka — u vrijednosti od 400 milijuna kanadskih dolara. U ukupnom broju zaposlenog osoblja, većinom stranaca iz preko 50 zemalja, našlo se i nekoliko stotina Hrvata. Vođeni su u kompanijskim radničkim kartončićima kao Croatian, Slav, Slavic-American, Austrian, Austrian-Canadian, pa čak i Hungarian i Hungarian-Canadian. Bilo je podosta samaca, a neki i sa ženama i djetecom. Kvalificiranih rudara nije bilo mnogo. Većina ih je radila kao 'muckeri', nekvalificirana radna snaga; mladi ljudi sa sela, jakih mišića, podosta nepismenih i sa slabim znanjem engleskog jezika. Oni su pijucima kopali rupe za dinamit, iskopavali rudu i lopatama punili vagončiće i izvozili ih iz rudnika. Bio je to težak, opasan i monoton posao. Učilo se na radu i pogreškama. Na-

primjer, u nepuna tri mjeseca, 1914, u rudniku je zabilježeno više od 15 nesretnih slučajeva, jedan smrtni. Hrvat Ante Kretonović poginuo je od nenadane eksplozije pripremajući dinamit. Neposredno pred sam Božić, hrvatski 'mucker' Vinko Drivić izgubio je vid jednog oka, kad ga je udario kamen pri radu. U godini prije Prvog svjetskog rata naglo je porasla potražnja za žuto-crvenim metalom. Da bi zadovoljila tržište, *Britanija* udvostručuje i trostručuje proizvodnju. Radi se dan i noć. Ulaže se veliki kapital za modernizaciju rudnika i proširenje stambenih naselja. Staromodne ručne bušilice zamjenjuju moderne, ali teške — preko 50 kg — Rand bušilice. A konjsku spregu, uskotračna željeznica sa trotonskom Westinghouse lokomotivom i šest vagončića, svaki kapaciteta preko 2,000 kg. Za nove radnike, užurbano se proširuju stare i grade nove nastambe. Ka-

pacitet starog *Beach camp/ kampa*, ili 'doljnog naselja', ukliještenog između podnožja *Britannia Mountain/brda* i mora, proširuje se novim spartanski uređenim montažnim kućicama. Niču bolnica, hotel, trgovine namirnicama, športsko igralište i veliki otvoreni bazen. Tu se smjestilo oko 600-700 radnika, koji su radili na dubinskom rudarenju, odlazeći na posao 300 metara uz brdo i duboko u njedra rudnika novom uskotračnom željeznicom. Na istočnoj strani *Britannia Mountain*, na nadmorskoj visini od preko 600 metara, užurbano se gradi novo naselje, *Jane camp*, ili 'gornji kamp'. U stotinjak montažnih kućica, skromnom hotelčiću i nekoliko višekatnih domova za samce, neplanirano razbacanih po obroncima brda, živjelo je oko 300 radnika. Većina ih je radila na površinskom rudarenju, s teškim Rand bušilicama. Podosta Hrvata. Pri užurbanoj gradnji *Jane kampa*, i bespravnoje sječi, prorijedili su guste šume i poremetili bujični tokovi, koji su ovdje bili brojni i česti, a nekontrolirano dinamitiranje po obroncima brda uveliko je pridonijele ogoljenosti na cijeloj istočnoj strani. Rane 1915. došlo je na sjeverozapadnom Pacifiku do jednog neobičnog sklopa klimatskih okolnosti, koje će, uz površne hidrograđevinske radove i osakaćen eko-sistem, prouzročiti u *Britanniji* jednu od najvećih rudarskih nesreća u povijesti rudarstva u Britanskoj Kolumbiji. U ožujku te godine palo je u *Britanniji* neobično mnogo snijega. Obustavljeni su svi vanjski radovi. Sredinom mjeseca kao da se 'otvorilo nebo', počele su padati guste kiše. Kišilo je neprestano, punih šest dana. U nedjelju, 21. ožujka, negdje iza pola noći, počeo je puhati jak *Chinook*, topao, suhi vjetar s Pacifika, prouzročivši naglu promjenu barometarskog pritiska. Po sjećanju jednog očevica: 'Vjetar je bio tako jak, da je izgledalo kao da je nadošla ciklona. Onda smo čuli veliki prasak, poput grama. Mislili smo da je eksplodiralo naše skladišta dinamita. Ali, ne. Dogodilo se, o Bože, gore od toga. Jedan užas. Visoko iznad *Jane kampa* pukla je velika brana od *Mountain Lake/jezera* koje nas je snabdijevalo vodom. U manje od pet minuta, 30 metara široka i 12 metara duboka lavina vode, snijega, tekućeg blata, drveća, kamenja, i ljudskih tijela, nemilosrdno se survala preko oba naselja u more'. 'Izgledalo je kao da se pola brda odronilo u more. Nisam ni u snu mislio da u roku od nekoliko

minuta priroda može prouzrokovati toliku ljudsku i materijalnu štetu.' Bujica je 'progutala' više od 60 kuća. Blagovaona u *Jane kampu*, zajedno s desetak kuhara, konobara i pomoćnog osoblja, kao i skupna spavaonica br. 1 s podosta usnutih radnika iščupane su iz temelja, smrvljene i odnijete u more s ostalim nanosom. U doljnjem naselju — potpuna devastacija. 'Idiličan *Beach kamp* je izgledao kao neko mjestance na dalekoj kanadskoj preriji na-



**Radnici prije odlaska na posao**

kon što je kroz nj prošao ciklon.' Prema službenom izvještaju, u katastrofi je poginulo 56 rudara. (Ostaci mnogih nisu nikad nađeni.) Među njima pet Hrvata: J. Pavelić, E. Smiljanić, J. Šulentić, M. Šulek, i G. Sobol. A na spisku od preko dvadesetak ozlijeđenih, zabilježena su tri Hrvata:

*John Borić*, rođen u Hrvatskoj, Austrija, 30 godina star, rudar. U Kanadi boravi 3 godine i 2 mjeseca. U *Britannia Beach* rudniku radi 2 godine i 3 mjeseca. Teško je ozlijeđen u nedavnoj nesreći. Ima ženu i dijete u Hrvatskoj. Prijavljen je kod vlasti.

*Matt (Matija) Katalinić*, rođen u Hrvatskoj, Austrija, 27 godina star. Brusač alata. Živi 6 godina u Americi i 4 godine u Kanadi. Radi u *Britannia Beach* rudniku 2 godine. U nesreći izgubio vid lijevog oka. Prijavljen je kod vlasti.

*Ivan Devač*, rođen u Hrvatskoj, Austrija, 27 godina star. Ima američko državljanstvo. Radi u *Britannia Beach* rudniku 2 godine. Po struci — rudar. Ozlijeđen je u nesreći. Neoženjen. Prijavljen je kod vlasti.

Sva trojica su brodom *Britannia* prevezeni u General Hospital/bolnicu u Vancouver, gdje im je pružena hitna pomoć. Međutim, njihov kratak boravak u bolnici bio je tek početak njihove tragedije

Nedugo po izbijanju Prvog svjetskog rata, bojeći se petokolonskih aktivnosti u zemlji, kanadska je vlada donijela parlamentarnu uredbu (Order-in-Council, No. 301) o boravku stranaca u Kanadi. Većina pripad-



**Rudari na površinskom koku s Rand bušilicama**

nika neprijateljskih zemalja s kojima je Kanada stupila u rat — Njemci, Austrijanci, Bugari, Slovaci, Česi, Poljaci, Hrvati, i ostali — proglašeni su 'enemy aliens / podanici neprijateljskih zemalja', otpušteni su i stavljani u 'detention camps/zatočeničke



**Rudnik *Britannia Beach* danas je muzej (u pozadini se vidi dio nekadasnjeg rudnika)**

logore', od Halifaxa na istoku do otoka Vancouver na zapadu. Osakaćeni i besposleni, Katalinić i Borić, stavljeni su iza bodljikave žice u logor *Mill Bay*, nedaleko *Britannia Beacha*. Budući je američki državljanin, Ivanu Devaču je bilo dozvoljeno da se legalno vrati u Ameriku. Besposleni, diskriminirani i ožigosani kao neprijatelji mnogo se kanadskih Hrvata odlučilo vratiti u »old country«. »Nema tu za mene budućnosti«, izjavio je jedan povratnik.

»Došao sam u ovu zemlju da izbjegnem ekonomsku i političku eksploataciju doma. Došao sam da steknem bolji život i prido nesem izgradnji ove zemlje. A što se dogodilo? Praktički preko noći, bez moje krivice, i bez ikakvih razloga, počeli su me mrziti, diskriminirati, sumnjičiti, i što je najgore, bez ikakvog suda, stavili me u logor kao da sam kriminalac. Šta sam napravio da sam to zaslužio? Idem doma, pa kud puklo da puklo.« •

# KATASTAR ON-LINE

*Prema podacima Ministarstva pravosuđa preglednik omogućava uvid u 2.536.268 posjedovnih listova, te uvid u podatke o 16.950.534 čestica zemljišta. U posjedovnim listovima evidentirano je ukupno 14.343.821 katastarskih čestica i 2.379.619 osoba*

Napisala **Nikolina Šutalo Petan**

Sređivanje stanja u zemljišnim knjigama postavljen je kao jedan od prioriteta Ministarstva pravosuđa do kraja 2007. godine. Još krajem 2004. godine pokrenut je cijeli niz mjera kojima se počelo mijenjati stanje u gruntovnicama. Kako je to dio u koji nijedan ministar pravosuđa, prije sadašnje ministricice Vesna Škare Ožbolt, nije 'zagazio nogom', situacija u hrvatskim gruntovnicama bila je katastrofalno loša. S obzirom da su upravo gruntovnice, kako je jednom prilikom istaknula ministrica Škare Ožbolt, 'ključ za investicije, poticaj poslovnog života, bilo da je riječ o fizičkim ili pravnim osobama, tako je u njima svih tih godina bila zakopana i velika količina novca'. Zato je upravo Ministarstvo pravosuđa odlučio dati prioritet sređivanju stanja u zemljišnim knjigama, što nije samo politički prioritet, uvjet za ulazak Hrvatske u EU, nego i mjere koje će popraviti način života i razvoja u Hrvatskoj.

Zbog lošeg stanja, 19 najkritičnijih gruntovnica u Hrvatskoj, poseban naglasak stavljen je na zagrebačku gruntovnicu budući je u njoj 40-50 % svih problema u Hrvatskoj. Primjerice, tijekom nadzora rada zagrebačke gruntovnice pronađeno je 300.000 riješenih, a nikad poslanih predmeta u proteklih devet godina! Stoga je Ministarstvo pravosuđa postavilo rokove za sređivanje pojedinih gruntovnica, a kraj 2007. godine je označen kao kraj sređivanje zemljišnih knjiga. Što to znači? To znači stanje podataka iz katastra i stanje iz zemljišnih knjiga objediniti u jedinstvenu bazu podataka, tako da svatko može pretraživati svoje podatke na jednom mjestu.

Jedan od najznačajnijih koraka u tom projektu predstavljen je javnosti početkom studenoga prošle godine, a to je usluga e-katastar, četvrta po redu usluga Vladinog projekta Hitro. hr, na internetskoj stranici [www.katastar.hr](http://www.katastar.hr) i (li) <http://e-izvadak.pravosudje.hr>. Naime, upravo preko ove internetske stranice svi vlasnici zemljišta (i fizičke i pravne oso-



be) u Hrvatskoj mogu na jednom mjestu provjeriti katastarske podatke, odnosno više od 16,5 milijuna čestica zemljišta koje obuhvaćaju cijeli prostor Republike Hrvatske, a do sada je na toj je stranici zabilježeno više od milijun upita.

Cilj ovog projekta je ubrzati upis nekretnina kako u katastarskom, tako i u sustavu uknjižbe nekretnina, racionalizirati oba sustava, uskladiti njihove podatke i zajamčiti da se poklapaju sa stvarnim stanjem, kao i poboljšati odnose s korisnicima i pružanje usluga. Uz potporu Vlade predviđa se cjelovito sređivanje sustava katastra i zemljišnih knjiga, kojim će se obuhvatiti čitava zemlja, u fazama tijekom razdoblja od petnaest godina. U prvih pet godina prioritet se daje odabranim gradskim i seoskim područjima. Projektom će se poduprijeti bolja povezanost katastra i zemljišnoknjižnog sustava, što će se kasnije primijeniti na ostale dijelove zemlje, poglavito podupiranjem pristupa kao što su: sporadični upis (na temelju transakcija u tijeku), posebice u gradskim područjima, i sustavni upis nekretnina (tj. cjeloviti upis geografskih zemljišnih područja, selo po selo, općina za općinom).

Prema podacima Ministarstva pravosuđa preglednik omogućava uvid u 2.536.268 posjedovnih listova, te uvid u podatke o 16.950.534 čestica zemljišta. U posjedovnim listovima evidentirano je ukupno 14.343.821 katastarskih čestica i 2.379.619 osoba.

Posjetitelji stranica mogu na jednom mjestu saznati sve podatke o Državnoj geodetskoj upravi, o zakonima, pravilnicima, formularima i cjenicima, o projektu sređivanja zemljišnih knjiga i katastra te o ovlaštenim geodetskim izvoditeljima. Da bi se korisnicima olakšalo pretraživanje na stranici se nalazi i rječnik pojmova, najčešća pitanja i odgovori te

upute za korištenje preglednika, kao i prijedbe i sugestije od strane korisnika.

Pretraživanje je omogućeno po različitim kriterijima. Dovoljno je poznavati neke od osnovnih podataka o katastarskoj čestici, adresi ili posjedovnom listu. Informacije koje su dostupne, dio su cjelokupne evidencije koja se vodi u Gradskom uredu za katastar i geodetske poslove, za koje je ocijenjeno da su najzanimljivije građanima i da obuhvaćaju najčešća pitanja. Za sada baza podataka nije cjelovita i uključuje: podatke iz zemljišnih knjiga čiji je sadržaj usklađen s katastrom zemljišta (osnivanje, obnova, dopuna i sl.), podatke iz zemljišnih knjiga čiji je sadržaj djelomično ili u cijelosti prepisan iz ručno vođene u EOP-zemljišnu knjigu, a od 1. rujna u ovaj je preglednik uključena i knjiga položenih ugovora Općinskog suda. Moguće je pretraživati samo podatke onih općinskih sudova koji su povezani sa Središnjom bazom EOP-zemljišne knjige. Osim toga, ispis ZK uložaka i ostalih podataka ima informativni karakter i ne može služiti kao službeni izvadak.

Sve promjene podataka prebacuju se svaka 24 sata iz lokalnih baza podataka općinskih sudova, a datum aktualizacije podataka izabranog općinskog suda posebno je istaknut u zaglavlju.

Do sada su pokazani veliki uspjesi u pojedinim gruntovnicama, primjerice, onoj u Slavonskom Brodu, Požegi, Čakovcu, pa čak i u Zagrebu. Istra je već odavno kompjutorizirana, a najveći problemi se javljaju na otocima, u dolini Neretve i nekim drugim područjima. S obzirom na uspješnost sređivanja gruntovnica, ali i odlučnost Ministarstva pravosuđa i hrvatske Vlade, vrlo je vjerojatno da će krajnji rok za sveukupno sređivanje zemljišnih knjiga u Hrvatskoj biti ispunjen. A tome svjedoči i pohvala Europske unije upravo za projekt sređivanja zemljišnih knjiga u Hrvatskoj. •

# DIJASPORA BEZ DRŽAVLJANSTVA

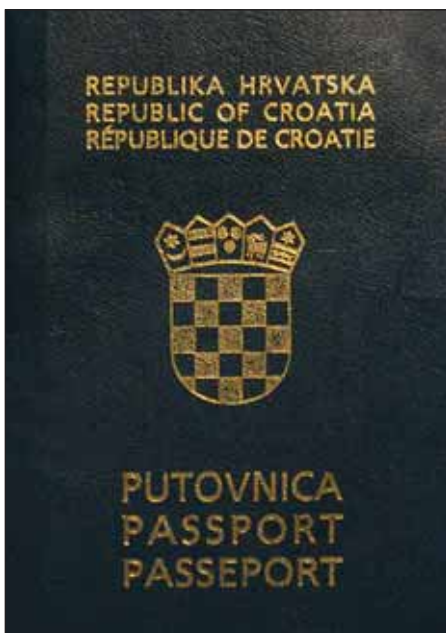
*Europska konvencija o državljanstvu iz 2000. u hitnom je postupku i bit će na dnevnom redu iduće sjednice Sabora. Prihvate li ju zastupnici, etnički će Hrvati teže do hrvatske putovnice*

Prema podacima MUP-a, 12 do 15 tisuća Hrvata godišnje traži, i u pravilu dobiva, hrvatsko državljanstvo. Etnički Hrvati prema vrijedećem Zakonu o državljanstvu, hrvatski državljani mogu postati neovisno o tome prebivaju li u Hrvatskoj, za razliku od ostalih, koji na hrvatskom teritoriju moraju prebivati pet godina.

Ta je odredba sada upitna, budući da EU konvencija izrijekom zabranjuje diskriminaciju na osnovi spola, vjere, rase, boje kože te nacionalnog ili etničkog podrijetla, piše *Večernji list*.

Primjedbe je izreklo i Vijeće Europe, te se smatra da je izvjesna izmjena tog članka hrvatskog zakona.

Pomoćnik ministra unutarnjih poslova Žarko Katić kaže, međutim, da gotovo sve europske zemlje pripadnicima matičnih naroda propisuju lakše uvjete za stjecanje državljanstva.



»Budući da Konvencija preporučuje da se, uz određene iznimke, kao uvjet za stjecanje državljanstva propiše neprekidni boravak u državi 5 i 10 godina, valja očekivati

da će nova zakonska rješenja biti na tome tragu«, rekao je *Večernjaku* Katić.

No, ističe, za pripadnike matičnog naroda moguće je propisati i kraći rok. Hrvati iz BiH koji imaju hrvatsko državljanstvo i inače strahuju da će, zbog raznih političkih igara, jednom izgubiti stečeno hrvatsko državljanstvo. Taj je strah, međutim, nepotreban.

Institut državljanstva EU (1992.) potvrđuje da sve države članice same odlučuju tko su njihovi državljani. Mjerodavnost nacionalnog zakonodavstva potvrđuje i Deklaracija broj 2, što propisuje da je državljanstvo isključivi posao nacionalnog zakonodavstva. Isto načelo vrijedi i kada osobe imaju dvojno državljanstvo.

EU zakonodavstvo, dakle, samo propisuje da države članice EU ne smiju ni na koji način ograničiti prava državljanima drugih država članica koja proistječu iz državljanstva. (*The Croatian Chronicle*)

## VIJESTI

### ĐAPIĆ: ČLANOVIMA BUGOJANSKE SKUPINE DO-DIJELITI STATUS HRVATSKIH BRANITELJA

Predsjednik HSP-a i gradonačelnik Osijeka Anto Đapić najavio je jučer kako će u Saboru predložiti da se članovima bugojanske skupine, koji su 1972. godine pokušali podići ustanak protiv komunističke vlasti, prizna status hrvatskih branitelja. — Oni su prvi koji su se nakon 1945. godine oružjem borili za Hrvatsku. Ta skupina je bila svjetlo u tami komunističkog terora i držim da ti mladići, koji su dali život za Hrvatsku, zaslužuju status hrvatskih branitelja.

Stoga već radim prijedlog izmjena Zakona o pravima hrvatskih branitelja. Ne znam hoće li se zbog toga zaoštriti moji odnosi s premijerom Sanaderom, ali znam što mi je dužnost učiniti — rekao je Đapić na prijemu za predstavnike osječko-baranjske podružnice Hrvatskog društva političkih zatvorenika. Oni su tom prigodom Đapiću uručili zahvalnicu u znak priznanja za potporu koju je društvu do sada iskazivao u Hrvatskom saboru. Dopredsjednik podružnice Tomislav Lukačević rekao je da društvo ima velikih problema s financiranjem, jer potporu dobiva samo od lokalnih vlasti, ali ne i od države. (JUTARNJI LIST, 8. 2. 2006.)

### GLAS AMERIKE BEZ HRVATSKOGA

Glas Amerike, radijski i televizijski program, koji financira američka vlada, zbog smanjenog proračuna namjerava u 2007. ukinuti emitiranje na hrvatskom i nekim drugim jezicima. Emitiranje radiotelevizijskog programa na hrvatskom, turskom, tajlandskom, grčkom i gruzijskom jeziku bilo bi potpuno ukinuto u novoj programskoj shemi, koja je upućena na razmatranje u Kongres, objavio je Odbor guvernera koji upravlja međunarodnim radio i televizijskim postajama koje financira američka vlada uključujući Glas Amerike (VOA). (HINA)

# SELO U KOJEMU DANAS VIŠE NIŠTA NIJE HRVATSKO

*Hrvate iz sela Kukujevaca srpske vlasti, 13. kolovoza 1995., protjeruju iz kuća i u roku »pet minuta« selo ostaje bez Kukujevcana*

Napisao **Šimun Penava**

Knjiga »Sjećanje na Kukujevce« koju je pripremila Cecilija Marković, rođena Litrić, a izdala Matica hrvatska u Osijeku predstavljena je, poslije Osijeka, u Zagrebu 17. siječnja 2006. O knjizi je govorio Josip Šorgić, ulomke iz knjige je čitala Jelena Dodig, a pjesme o Srijemu, Kukujevcima, nostalgiji za zavičajem i progonstvu pjevao je i svirao na gitari dr. Milan Bićanić. Većini je suze izmamila pjesma »Kukujevci, selo moje«.

Kukujevci su selo u Srijemu blizu Šida, danas u Republici Srbiji, iz kojeg su u kolovozu 1995. srpske vlasti istjerale sve Hrvate. Bilo je to bogato selo s marljivim i veselim Hrvatima koji su iako su »živjeli pod raznim režimima i vlastima uspjeli sačuvati i održati sve svoje stare hrvatske običaje i hrvatske blagdane«, kaže u predgovoru Ivan Litrić, rođen 1914. u Kukujevcima, bivši šef Mjesne kancelarije i matičar. Njegova kći Cecilija Marković pripremila je obilje podataka o selu i ljudima: kako je nastalo ime Kukujevci, prvi spomen imena, povijest mjesta i župe, gradnja crkve s početka 18. stoljeća, opširni podaci o župnicima kronološki poredani pa i o crkvenim obredima. Posebno poglavlje je opis blagdana u koje je autorica unijela svoje djetinjstvo i mladost. Zanimljivo je da su Kukujevcani imali riječ *krušnjak* za stolnjak, a objašenja za stotnjak posebnih riječi koje su se govorile u selu dala je na kraju knjige. Čitajući o školi, pošti, hrvatskom domu i kulturno prosvjetnom društvu »Vatroslav Lisinski«, uz obilje fotografija i dokumenata, saznaje se o neprestanoj borbi žilavog hrvatskog seljaka za očuvanje imena i doma. Zanimljive su stranice o ulicama, i one imaju svoju povijest, a ovdje je o kukujevačkim ulicama napisano baš sve: kako su se zvale prije 1941., a kako poslije 1995., dužine ulica u metrima, broj kuća, narodnosni sastav po kućama, pa i popis kolonista doseljenih poslije 1945. godine. Dugogodišnji matičar Ivan Litrić sastavio je popis svih mještana na dan 31. 12. 1977., po ulicama, na punih 48 stranica. Kako se danas zovu ulice ne zna »a i ne zanima nas, jer u Kukujevcima više



nema Kukujevcana — Hrvata.« Nogomet je u Kukujevce došao 1926. godine, a o osnutku nogometnog kluba »Sloga«, kasnije »Fruškogorac« dani su podaci o svakoj utakmici i igraču. Popis od 246 članova govori da je nogomet bio najpopularniji u selu.

Iscrpan je opis običaja, nošnji s mnoštvom fotografija za koje je šteta što nisu u boji. Najzanimljivije protjeranim Kukujevcanima bit će zanimljivosti u selu: kako je tko dobio nadimak, koje su nadimke nosile pojedine obitelji. Marljiva autorica napisala je i što su jeli, kakvu su vodu pili, koje su dječje igre igrali...

Popis ubijenih u I. svjetskom ratu sadrži ove podatke: datum rođenja, ime roditelja i bračno stanje, pripadnost vojsci, kada, kako i gdje je vojnik poginuo i gdje je sahranjen. Sedamnaest Kukujevcana ostavilo je svoje kosti na ratištima u Rusiji, Srbiji i Italiji. Još iscrpniji popis načinjen je za poginule i nestale u Drugom svjetskom ratu. Čak 146 mještana Kukujevaca je ubijeno, a jednu ženu su partizani 1943. vezali za zaprežna kola i rastrgali. Iz Kukujevaca su komunističke vlasti 1945. protjerale oko 400 žitelja njemačke narodnosti, a u njihove kuće doselili srpske koloniste. Troje Kukujevcana pogiba u obrani Vukovara 1991. godine, a u selu srpska vojska od 1992. do 1995. ubija sedmero civila. U kolovozu 1995. protjeruju sve Hrvate (oko 1500), a prema popisu 1981.

bilo ih je 1759. Sve ove podatke sastavio je neumorni matičar Ivan Litrić. Ova knjiga je i žrtvoslov Kukujevcana, a dodatkom dokumenata, fotografija i iskaza mogao bi se tiskati kao posebna knjiga.

Na kraju knjige je popis raseljenih u 74 mjestima u Hrvatskoj s poimničnim podacima iz koje je ulice i kućnog broja u Kukujevcima protjeran. Hrvati u Srijemu, pa i Kukujevcani su raseljeni širom Hrvatske. Danas »uređuju svoje nove kuće (zamijenjene), siju i sade, bostan (lubnice) i lozu, grade katoličke crkve u mjestima kao što su Ivanovo, Budimci, Poganovci, Kula i drugi pa će novosagrađene crkve nositi ime Presvetog Trojstva, kao i nekad kukujevačka crkva.. I dalje školuju svoju djecu, zapošljavaju se, otvaraju privatna poduzeća, ali nikako ne mogu zaboraviti svoj Srijem i svoje Kukujevce«, nostalgично zaključuje Cecilija Marković. Ovo je enciklopedija jednog sela, hrvatskog sela Kukujevaca u kojem »više ništa nije hrvatsko«. Nadamo se da će ova monografija još više okupiti raseljene Hrvate iz Srijema, a da će u drugom izdanju imati obilje fotografija, jasnijih karata i dokumenata, da će boja dočarati ljepotu srijemske ravnice i tvrdo ukoričena stajati uz uzglavlje svakog iseljenog Kukujevcana. Hrvatska matica iseljenika bi trebala pomoći ovakva izdanja i razmisliti o okupljanju protjeranih hrvatskih kulturno umjetničkih društava. •



# »NAŠA SUZA BIT ĆE ČISTA, K'O DA JE RADOST PLAKALA«

Napisala **Ksenija Erceg**

Uposlijepodnevnim satima, na Božić 2005. u Zagrebu je umro Drago Britvić. Čovjek koji je pisao božićno, živio božićno i na Božić otišao k Bogu. Veliki hrvatski pjesnik čiju su poeziju ogrnutu glazbom ponajboljih domaćih skladatelja pjevali pjevači i grupe, govorili je glumci, izvodile je dalmatinske klape i tamburaški sastavi, koja je pratila filmske priče i kazališne predstave za djecu i odrasle, a note za nju pisali su i Jakov Gotovac i Boris Papandopulo.

Otišao (nam) je baš na Božić onaj koji je ranih devedesetih godina prošloga stoljeća, na skladbu Đanija Maršana, napisao pjesmu **Bože, čuvaj Hrvatsku**, zazivajući Boga u danima kad nam je Njegova pomoć trebala kao zrak, voda i kruh. I tako je gromki zaziv blagih riječi protiv ratnog zloduha postao, i ostao, druga hrvatska himna, zajednički nazivnik za sve naše »molitve u jedan glas«, baš kako je u pjesmi i zapisao.

*Bože, čuvaj Hrvatsku* (bila) je na neki način, stjecajem okolnosti, najmirisniji cvijetak u njegovu »*Pušleku domovine*«. U rukoveti kojoj je na one otprilike poznate i uglazbljene stihove (*Razgovara zemlja stara, Zvona moga grada, Noćas ćemo zemlji k'o materi reći, Tvoja zemlja, Oko jene hiže navek tiči lete, Pušlek domovine...*) tih mjeseci i godina pridodao *Kad zavone dubrovačka zvona, Božić na pragu doma, Kad bih mogla, i osobito potresnu Ne bum ti došiel na rođendan (Listek od tam)*. Potonja je pjesma (objavljena, čini mi se, u Večernjaku) umnožavana i raspačavana na ratištima, na prvim crtama bojišnice, u rovovima, tamo gdje je, uostalom, i bila adresirana — među zagrebačke dečke koji su u rat otišli u tenisicama i traper jaknama i više se nisu vratili. Pa je Britvić, u njihovo ime, na njihov način, Zagrebu za njegov 900. rođendan napisao *Listek od tam*. U trajni spomen, i kao znak ponizne zahvalnosti. I upravo su te dvije riječi — poniznost i zahvalnost, o čemu god pisao, Drago Britviću bile osnova na kojoj je gradio svoj (a tako naš!) pjesnički svijet. I domoljubni, i socijalni i ljubavni, i stihovi kajkavski, čakavski, štokavski, i oni festivalski, hitmejkerski, svakod-

nevni, i oni drugi ostavljeni za velike prigode i(li) sitne sate u noćnim radijskim programima. I oni za koje mnogi misle da su, u stvari, narodno pjesništvo (*Mirno teku rijeke, Maslina je neobrana, Golubovi, Svirci moji*), i oni nigdje objavljeni koje su u prvom govorenju čuli samo najbliži prijatelji...

Taj moćni plimni val rimarija dug četrdesetak godina i velik sedamstotinjak naslova, nošen ritmom glazbe doplovio je većim dijelom i do onih sasvim nevičnih pisanoj riječi, nesklonih čitanju, kojima knjiga nije mogla, ili jednostavno nije stigla postati najbolji prijatelj. Ni Drago se nije osobito trudio oko ukoričavanja: za života mu je tiskana tek jedna knjiga odabranih pjesama (*Bože, čuvaj Hrvatsku*), tijekom ratnih godina jedna zajednička grafičko-pjesnička mapa s Lackovićevim crtežima i Britvićevim stihovima (*Pušlek domovine*), i još jedna s Brankom Bahunekom (*Za falu kaj smo bili skup*). A jednu je šapirografiranu i 'zaklamano' pjesmaricu (*Kuće mojih ljudi*) dijelio prijateljima uz kavu; i to je sve. Ni na kakav način nije mu bilo stalo do samopromocije, do prvih redova i TV-kamera, nije odlazio ni po festivalske nagrade, fućkalo mu se za tzv. svečane prilike.

Samozatajnost i skromnost, potreba za osamom i tišinom, za gledanjem svijeta »na kraju perspektive«, za predgrađem i periferijom u vremenu galame i buke, i gotovo svakodnevnog podastiranja nutrine pred kamere i mikrofone, Dragu Britvića je i izvan poezije činila apsolutno zasebnom pojavom. Imao je tako očit dar znatiželje i čuđenja, osobine koje ima skoro svako dijete, a tek poneko odraslo čeljade. I dar poniznog, gotovo franjevačkog divljenja za svijet običnih malih ljudi, za njegovu zavičajnu, podravsku bokčiju i za trpna lica rasuta hrvatskom svakodnevicom.

Da je umjesto u Pitomači rođen u Neullyju - sur- Seine, blizu Pariza, već bi odavno bio naš Jacques Prevert. Uglazbljeni ili ne, njegovi su stihovi antologija dobrote i topline, možda staromodne i naivne, možda bajkovite, ali bez koje prije ili poslije odemo kvragu. Možda se i zato Drago sve ove godine usudivao na glas izgovarati nježnost i mekoću; branio je naše snove kad mi to nismo mogli, znali, htjeli, poručujući kao i onomad Tin Ne



boj  
se,  
nisi  
sam...  
Ako je  
on mo-  
gao sa-  
njati za nas,  
možemo li  
sad mi njega  
smjestiti u školske  
čitanke? Poradi emo-  
cionalno-misaone hi-  
gijene. I kao glas otpora  
halabuci, nepismenosti,  
neukusu i sveopćoj merkan-  
tilizaciji.

Usput rečeno, premda to nikako nije usputna kategorija, Drago Britvić pisao je bez poze, bez fraze, bez fige u džepu i ruke na novčaniku. Njemu je Hrvatska bila, kako stoji i u pjesmi, »*dragi dom*«, kuća, domovina, nikad politikantstvo, sinekura, šminkeraj, lovoljubno kameleonstvo. S Draginim smo stihovima i sami postajali plemenitiji, srdačniji, bolji ljudi. I zato je ovaj spomen(ak) naslovljen stihom iz njegove pjesme *Božić na kućnom pragu*: »*naša suza bit će čista k'o da je radost plakala*«. I zato je Drago Britvić veliki pjesnik i domovine veliki sin. Ma koliko manji od njega o tome šutjeli. •

# PRVE KNJIGE NAKON BLEIBURGA IZDANE U ITALIJI

*Malo poznate knjige: »Mali kalendar za godinu 1945« i »Martyrium Croatiae (izdana početkom 1946.) koje se gotovo ne spominju u pregledima hrvatskoga tiska u iseljeništvu — a ni u domovini*

Napisao **Branko Hanz**

Navršava se šezdeset godina od objavljivanja prvih publikacija što ih je izdala mala skupina Hrvata koji su se zatekli u Rimu po svršetku Drugog svjetskog rata. Objavljene su s namjerom da upozore svijet na tešku i burnu prošlost Hrvata i na njihov nimalo lakši položaj u sadašnjosti te da, s druge strane, vrate vjeru i nadu u duše stradalnika koji su uspjeli izbjeći bleiburšku tragediju, ali ne i bolima i patnjama izbjegličkog života. To su malo poznate knjige: »Mali kalendar za godinu 1945« i »Martyrium Croatiae (izdana početkom 1946.) koje se gotovo ne spominju u pregledima hrvatskoga tiska u iseljeništvu — a ni u domovini. Zašto je tome tako ima više razloga. Razlog tome nije, dakako, bio u namjeri da se one prešute nego naprosto u tome što se za njih malo ili se uopće nije znalo. A nije se znalo stoga što su ih njihovi autori pisali u najvećoj tajnosti, neprestano u strahu da ih ne otkriju jugoslavenski i drugi agenti što bi za njih imalo kobne posljedice (uhićenja, deportacije u Jugoslaviju itd.). Jedan razlog bio je u maloj nakladi. Knjiga »Martyrium Croatiae« tiskana je na latinskom jeziku za određeni skup ljudi, dakle, u nakladi koja je odgovarala broju ljudi na tom skupu što znači — ne za širu javnost. Hrvatski prijevod, umnožen šapirografskom tehnikom, u manjem broju primjeraka, raspačavao se među povjerljivim osobama u krugu hrvatskih izbjeglica u Rimu, dakle, također među manjim brojem ljudi. Opasno je bilo čuvati te knjige skromna izgleda u nesigurnim boravištima pa je to glavni razlog da se od njih sačuvao tek po koji primjerak. Danas su one rijetkost.



Jedan primjerak knjige »Martyrium Croatiae«, i to na hrvatskom jeziku, darovao je Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici dr. Jere Jareb, renomirani hrvatski povjesničar, s napomenom da je to njemu jedini poznati primjerak te knjige, a drugi, malo defektan i nepotpun primjerak na latinskom jeziku, kojim je pisan originalni tekst, Knjižnici je darovao dr. Franjo Dujmović. Po mišljenju dr. Jareba knjiga je, kao svojevrsni memorandum, prvotno tiskana na latinskom i uručena svim kardinalima, nadbiskupima i biskupima koji su se okupili na prvom poslijeratnom konzistoriju u Vatikanu u veljači 1946. što ga je papa Pio XII. sazvao radi imenovanja novih kardinala. U želji da sazna tko je bio autor, odnosno tko su bili autori knjige »Martyrium Croatiae« i »Malog kalendara« pisac ovih redaka obratio se dr. Jarebu za odgovor na to pitanje na što

ga je ovaj uputio na Pavla Tijana u Madridu za kojega misli da je bio jedan od sastavljača tih knjiga. P. Tijan, svestrano obrazovani hrvatski intelektualac, svojevrmeno je radio u uredništvu Hrvatske enciklopedije, uređivao hrvatske misije na španjolskom Državnom radiju, a urednik je i izdavač Enciklopedije španjolske kulture. Jednakim pitanjem, i još nekim drugim pitanjima, obratio sam se zatim P. Tijanu, koji se, iako teško bolestan, odazvao mojoj molbi opširnim pismom od 26. 1. 1995. koje je kasnije preradio u članak, objavivši ga u »Hrvatskoj reviji« (46/1996, sv. 3-4, str. 440-449). Čini se da ga je na objavljivanje članaka potaklo moje pismo, tj. moje raspitivanje o autorstvu toga prvotiska za koji je on napisao najveći dio, kako to izlaže u svojem pismu. Osim toga, ističe on, »Držim da sam sada (1995. g. — op. B., H.) jedina osoba koja Vam može pružiti autentične informacije o toj publikaciji budući da sam zadnji živi njezin suradnik i koautor.«

Po Tijanovu uvjerenju »Martyrium Croatiae« bila bi prva publikacija što ju je izdala nova hrvatska emigracija od g. 1945. Izdavač je bio dr. Krunoslav Draganović koji je zajedno s Petrom Barezom bio njezin urednik. Draganović je tada raspolagao sredstvima koja su mogla omogućiti ostvarenje toga pothvata, tj. tiskanje knjige. Knjiga je — prema Tijanovu navodu — tiskana u Vatikanskoj tiskari, no u impressumu na naslovnoj stranici stoji »Typis Staderini — Romae«. — »Mala rimska tiskara dala je svoje ime« — kaže Tijan. Pedantan kakav je bio on zacijelo ne bi spomenuo Vatikansku tiskaru kad ne bi bio siguran da je knjiga doista proizvod te ugledne tiskare. Ako je Tijan u pravu onda je očito postojao razlog zbog kojega se na naslovnoj stranici

pojavi se ime druge tiskare a ne one za koju Tijan kaže da je tiskala knjigu, ali u te se spekulacije on ne upušta. Kako je već istaknuto, tiskana je povodom konzistorija koji je održan u veljači 1946. Skupina Hrvata u Rimu, na čelu s K. Draganovićem, željela je iskoristiti tu priliku i obavijestiti kardinale o teškom stanju hrvatskoga naroda pod komunističkim režimom. I Vinko Nikolić, koji knjigu »Martyrium Croatiae« spominje usput u razgovoru što ga je vidio Stjepan Šešelj, navodi je kao primjer »da se vidi da smo mi, odmah u početku, imali jasnu sliku, da imamo jednu od najvažnijih dužnosti, da veliki svijet upoznamo s tragedijom Hrvatske...« (Hrvatska revija, 43(1993), sv. 4, str. 131).

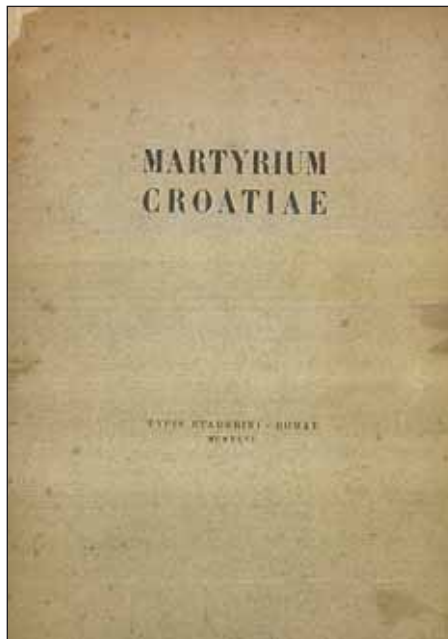
Knjiga sadrži 11 poglavlja: 1) Najnovije mučeništvo; 2) Boljševizam i pravoslavlje; 3) Božja država 4) Grobničko polje; 5) Predziđe kršćanstva; 6) Došljaci; 7) Hrvatska i jedinstvo Crkava; 8) Jugoslavija; 9) Nezavisna Država Hrvatska; 10) Pastirsko pismo hrvatskih biskupa; 11) K vama dođoh. (Naslovi poglavlja navedeni prema hrvatskom prijevodu — op. B. H.)

Tom knjigom koju su izdali hrvatski intelektualci u Rimu, otvara se široka staza nastojanja Hrvata u iseljenoj Hrvatskoj da pisanom riječi upoznaju svijet sa svojom burnom i teškom prošalošću, sa svojom stoljetnom borbom za održanjem, za očuvanjem nacionalnog i kulturnog identiteta, posebno u kraljevskoj i komunističkoj Jugoslaviji za kojih su pale mnoge žrtve njihovih represivnih režima, pa tako i za Drugog svjetskog rata kad je pobijeno, među ostalim stradalnicima, i mnogo svećenika i fratara čija se imena navode u poglavlju »Martyrium novissimum« (Najnovije mučeništvo). Popis nije ni točan ni potpun — napominje Tijan — što je i razumljivo jer se obavijesti o smrti svakog pojedinca nisu mogle provjeravati, ali su kasnija istraživanja pokazala da je malo onih koji su navedeni kao pobijeni a u stvari nisu bili pobijeni, i da je, naprotiv, mnogo veći broj onih koji jesu pogubljeni a nisu navedeni u popisu. Popis je sastavio Draganović na osnovi podataka što su tada stigli u Rim, a tada se mnogo toga nije znalo ni u domovini.

Prema Tijanovu uvjerenju autor drugoga poglavlja o boljševizmu i pravoslavlju i sedmoga poglavlja o nastojanjima Hrvata o sjedinjenju Istočne i Zapadne crkve bio je Ivan Tomas, svećenik Mostarsko-trebinjske biskupije. Autori središnjega teksta bili su I. Tomas i P. Tijan. Zadnje poglavlje na-

pisali su — kako misli Tijan — zajednički Draganović i Petar Bareza u kojem upućuju apel kršćanskom Zapadu da ne dopusti da hrvatski narod nestane u moru boljševizma koji već zapljuje čitavu Evropu. Knjiga je pisana u oskudici literature iz koje bi autori pojedinih poglavlja mogli crpiti relevantne podatke. Tijan navodi da se osobno poslužio zbornikom »Croazia Sacra« (s podnaslovom: Jedan narod se bori za svoje ideale na granici Istoka i Zapada) koji je objavljen 1943. u Rimu a za koji su priloge napisali poznati svećenici a uredio ga je K. Draganović. Ostale podatke unosio je u svoja poglavlja po sjećanju.

»Svi poslovi oko ovoga izdanja« — navodi Tijan — »objavljeni su u strogoj diskreciji...



Oprez je bio potreban, jer smo većina nas bili tada izbjeglice, bez pravne sigurnosti, na koje su vrebali jugokomunistički agenti, a osim toga mogao se naš naum i na neki drugi način osujetiti sa strane savezničkih i talijanskih vlasti, a možda i crkvenih autoriteta.

Što se pak tiče vlastite suradnje — navodi dalje Tijan, »...trebao bih napisati čitavu malu studiju. Morao sam naime raditi po određenoj shemi, u velikoj žurbi, bez potrebnih pomagala i u teškom duševnom stanju prognanika i beskućnika, svaki čas izložena policijskim kontrolama i opasnostima izručenja. Stoga moji prilozi nisu nikakav originalan rad ni rezultat povijesnih istraživanja, nego u prvom redu sjećanje i znanje, što sam ga sa sobom ponio, i zatim više-manje kompilacija sastavaka u zborniku »Croazia Sacra« te jednog eseja Antuna Bonifačića (za peto i šesto poglav-

lje). U svom arhivu još čuvam originalne kopije mojih priloga.«

U bilješci u članku što ga je objavio u »Hrvatskoj reviji« Tijan napominje da se nedugo poslije izlaska rimskog »Martyriuma« u Klagenfurtu pojavio anonimni hrvatski prijevod pod istim latinskim naslovom koji se na drugoj stranici u uvodnoj bilješci prevodi s »Mučeništvo Hrvatske«, ali da taj prijevod nije potpun. Tijan navodi što je sve izostavljeno.

U istom članku Tijan napominje da se pripremalo i njemačko izdanje »Martyriuma« ali da do njegova izdanja nije nikada došlo. Prema napomeni dr. Berislava Jandrića postoji i engleski prijevod, izdan, navodno u SAD-u, ali taj podatak nisam uspio provjeriti.

Među pretiscima u hrvatskoj emigraciji treba svakako istaknuti jednu malu neuglednu knjižicu — »Mali kalendar za godinu 1945«. Taj kalendarčić je zapravo prva publikacija objavljena u Italiji nakon Bleiburga. Tu malu knjižicu formata 85 x 135 mm na 196 str. izdao je Draganović namijenivši je Hrvatima u tuđini, ponajprije emigrantima smještenima u logorima u Italiji i Austriji. Draganović je izdao i »Mali kalendar za godinu 1946« (96 str.) sličnog rodoljubnog sadržaja, a svrha im je bila da podignu moral izbjeglih i napaćenih Hrvata, rasutih po Europi nakon sloma NDH, za koje se, kao i za izbjeglice drugih naroda nakon svršetka rata, ubrzo našlo ime — displaced persons.

»Zadaća je ovog Kalendara« — napominje Draganović u uvodnoj riječi (Mjesto uvoda, str. 29) — da podsjeti raseljene Hrvate na domovinu, na njezinu tešku ali časnu prošlost, na njezine velike sinove, na njezina sela i gradove, na njezine tragove u Vječnom gradu i na njezinu djecu s ove i one strane mora«. Sadržajem je, dakle, »Kalendar« koncipiran kao poticajno rodoljubno štivo, kao utješna riječ koja je trebala u obezglavljenima i zastrašenim ljudima sačuvati nacionalnu svijest i probuditi nadu u bolju budućnost te ih, jednom riječi, bar donekle izvući iz tjeskobe i apatije od koje su trpjeli kao beskućnici.

Ista je zadaća bila namijenjena i knjizi »Martyrium Croatiae« te je stoga i prevedena s latinskoga na hrvatski jezik kako bi je mogli čitati i oni koji nisu znali latinski, a takvih je bila većina. •

# »BEZ FOTOGRAFIRANJA, MOLIM!«

»Mene nije strah za sebe, ali za djecu jest, jer svi teško dolaze do škole, a još teže do posla. Sve se više uočavaju razlike između domaćih i stranaca, a pri zapošljavanju osjećaju se prepreke: primjerice, nakon 300 molbi nema posla«

Napisao **Zvonko Madunić**

U središtu Berlina, grada s oko 4,5 milijuna stanovnika, prostrtog na najvećoj površini u Europi, posjetitelj iz Hrvatske osjeti se nekako malen u toj masi svijeta u kojoj dominira njemački, razaznaje se engleski, potkrade se tu i tamo poneka ruska riječ, dok Turci, u bjesomučnoj jurnjavi automobila, razgolićeni do pojasa, svojom, za taj dio svijeta, nekarakterističnom tamnom puti, remete sklad Berlinčana koji su u dane vikenda izišli na ulicu. I dok se pripadnik jednog malenog naroda, u takvom okruženju, sve više uvlači u svoju malenkost, na liniji pogleda natpis...

**Ujak Stefan:** Langenscheidtov univerzalni rječnik je u rukama. Riječ je bez ikakvih dilema hrvatska i valja ući u restoran kako bi čovjek, barem u nutрини — u toj, nazovimo je tako, hrvatskoj eksteritorijalnosti pronašao ugodu za vlastito uho — hrvatski jezik. Kontakt je brzo uspostavljen s tridesetogodišnjakom, odjevenim u tamnocrvene hlače i prsluk, preko bijele košulje. A kad je saznao za namjeru da pišem o Hrvatima u Berlinu, opustio se i prvotnu ukočenost prebacio na lijevu nogu. On je Mario Ćosić iz Nove Gradiške a ovdje se našao nakon što je otpočeo vezu s kćerkom Stjepana, vlasnika lokala po kojemu je ovaj i dobio ime. — Restoran je star oko 36 godina i ima vrlo visoku reputaciju — reći će kroz stalni smijeh Mario. — Gosti su uglavnom Nijemci, a jela su naša domaća — hrvatska kuhinja. I vina su većinom naša — veselo domeće — Plavac, Žilavka, Blatina, Kaštelet, Prošek i druga. Na pitanje kako je opća recesija utjecala na prilike u njegovu restoranu odgovorio je da



Hrvatska kuća u Berlinu

je ponuda ostala ista, ali oni gosti koji više ne dolaze više nisu nadoknadivi.

— Mladi su zbog nedostataka novca prešli na brzu hranu u McDonald's, njih ne privlači tradicionalna kuhinja. U takvim okolnostima posao je pao od 30 do 40 %. Uz to gospodarska situacija je sve teža. Posla je sve manje. Iako imam uglavnom starije goste sa sigurnom mirovinom, prije su izlazili jednom do dva puta tjedno, a sada dva do tri puta mjesečno. Prije bi se seansa ispijanja znala protegnuti na nekoliko tura pića, a od dolaska eura boravak se sveo na jelo, turu pića i brzi odlazak. I još nešto — turobnim će tonom — uz financijske poteškoće nestalo je njemačkog osmijeha koji se pretvorio u proračunatost do zadnjeg centa. Onda je povratak u domovinu blizu?, pitamo

— Ovdje su prilike ipak bolje nego u Hrvatskoj, ali povratak će sigurno doći. Samo, hrvatska bi država morala otvoriti vrata dijaspori da ravnopravno, bez mita i korupcije, uđe u utrku s onima koji su na nelegalan način stekli imovinu. U takvim okolnostima moje blizanke Ivana i Stefani (2001.) prije nego

krenu u školu, uz prethodnu prodaju restorana »Ujak Stefan«, započele bi školu u Hrvatskoj.

**www.kroatiенberlin.de:** Klik na *miša* i već smo, iz »Ujaka Stefana«, na internet stranici. U moru sličnih, naoko možda nevažna pojava, ali vlasnik ove je Milan Lugarić, iz Klime, općina Zlatar, koji se od 1972. našao u Berlinu. Završeni RTV-mehaničar lako je našao posao u Boschu, proizvodnja radio stanica za komercijalne svrhe. Tvrтка je 1997. prodana, a on se, kao rukovoditelj otpuštene radne grupe našao na »ledu«. Ipak, početna nesigurnost brzo je otklonjena i od 1998. do danas samostalno proizvodi i distribuira kemijska sredstva.

— Naručim tenzide, alkoholne i biljne razrđivače te prema recepturama pripremam gotov proizvod. Svi oni, kao i tvrтка — »DFP — Handesagentur«, imaju ime i odgovaraju zakonskim normativima. Uz to pojavila se potreba za hobbijem — nastavlja. — To je navedena internet stranica

putem koje reklamiram hrvatsko ugostiteljstvo, kulturnu, šport i knjižim godišnje odmora za Hrvatsku. Stranice su na njemačkom, a reklame o stranici objavljuje u »BZ-u« — berlinskim dnevnim novinama, koja prate svakodnevna zbivanja u gradu. Dva puta tjedno vodim anketu na osnovu koje imam oko 5000 posjetitelja mjesečno na stranici, ove godine 8% iz Hrvatske.

Lugarić je napomenuo kako materijalnog interesa na stranici nema, postoji samo zadovoljstvo selektiranja i kreiranja hrvatske ponude njemačkom korisniku.

A povratak!?, slijedilo je uobičajeno pitanje. — Još 10 godina i mirovina u Pomeri, selu između Medulina i Pule, ako budem živ, me čeka. Taj kraj, koji sam prije 20 godina slučajno odabrao, sa zelenilom, crvenom zemljom, vinogradima i rakijom, dosta slični na moje Zagorje, a zimi, kad dolje postane dosadno, moja unučad (kćerka mu očekuje prvorođenče), uz Božju pomoć, uveseljavat će djeda.

**Knjiga o Zajednici:** »Mi zapravo poznajemo čitavi svijet!«, stara je uzrečica. »Ja tebe, ti njega a Lugarić Ivicu Vrdoljaka i evo nas već sjedimo kod Sinjanina koji je 1970. došao u Berlin i od tada radi u Mercedes-Benzu, kao vještak za najveće i najskuplje motore, tipa maybach — 8 do 12 cilindara.

— Moje radno mjesto je vještak proizvoda (product auditor), tj. ocjena kvalitete stotinjak novih motora godišnje. Prilikom pronalazaka griješaka zadaća je otklanjanje istih..

Kako to da je Vama dan takav posao?

— Nijemcima nije važno tko ste i što ste nego samo stručnost, a o sposobnostima naših ljudi govori činjenica da je u tvrtci nekada bilo i do 300 Hrvata. Ja sam počeo u struci kao glodač i auto mehaničar. Po stručnosti, tako se šušalo, gotovo bez konkurencije, čak ni među Nijemcima. Ali za ovu poziciju trebalo je puno doškolovanja, koje je potenciralo i samo poduzeće.

A današnja recesija u Njemačkoj?

— Mene nije strah za sebe, ali za djecu jest, jer svi teško dolaze do škole, a još teže do posla. Sve se više uočavaju razlike između domaćih i stranaca, a pri zapošljavanju osjećaju se prepreke: Primjerice, nakon 300 molbi nema posla. Zato je Dragan od 1993. u SAD-u, kći je pedagog, a Danijel se nedavno zaposlio u Mercedesu kao monter motora. Čujemo kako je vojna obveza prema domovini velika prepreka za mlade Hrvate u inozemstvu?

— Njemačka ne poznaje dvojno državljanstvo i tu je problem. Kako Danijel očekuje po-



ziv od Hrvatske vojske, posao mu dolazi u pitanje. Zato — sliježe ramenima — rješenje je u njemačkom državljanstvu.

Ivica je vrlo aktivan čovjek: godinama je igrao stolni tenis u njemačkim ligama; deset godina je član hrvatske zajednice u Berlinu, od čega osam godina u upravi. I tu se, primjećujemo, upustio u nešto više — u rad na knjizi o 20 godina djelovanja Zajednice, koja bi tijekom godine trebala biti objavljena uz stručnu pomoć dr. Srečka Lipovčana, znanstvenog suradnika Instituta Ivo Pavlar, koji je nekada i sam bio član Zajednice.

A mirovina?

— Još pet godina i šibenska Rogoznica — rezolutno će.

A djeca?

— Oni biraju — nehajno odgovori.

**Zbogom Rešetarima, Blagaju, Požegi i...:** Mile Volf (1939.), širokog uglađenog lica, nekako najsuptiliji sugovornik, već je odabrao:

— Sve je teklo glatko i onda ta — 1991. godina. Teški srčani udar i... — zastaje, s pogledom u daljini. — U bolnici od 30. VII. do 7. IX. Jedva sam se izvukao, zaboravivši puno stvari. Da nisam bio u Berlinu, ne bi bio spašen!

#### Hrvatska zajednica u Berlinu

On će od Nove Gradiške, kao vulkanizer, započeti svoj radni put, nastavivši potom u Požegi, Kutjevu, da bi se od 1970. sa suprugom »skrasio« u Njemačkoj. Počeo je raditi u tvornici zvučnika, istovremeno kao električar i bravar. Onda daje otkaz da bi doveo dijete iz Hrvatske. Sljedećih 20 godina radi u poduzeću koje proizvodi automobile za zabavne igre.

— Nakon infarkta prodao sam kuću i teren u Rešetarima, prodat ću i onu u Požegi, a u Hrvatskom Blagaju, odakle mi je otac 1942., zbog četničkog pokolja, otišao u Novu Gradišku, ionako ništa nemam. Sada mi — osmjehne se — uz veliku brigu ovdašnjih zdravstvenih ustanova za čovjeka, ostaju unuk Nik (1990.) i unuka Nina (1999.)

Time bi pisano portretiranje četvorice Hrvata iz Berlina bilo pri kraju. Valja još samo naglasiti kako su svi oni na pokušaj fotografiranja podigli ruke prema glavi ne želeći susret s foto objektivom. I ne samo to, peti — I. R., koji nije ni ime htio odati, govorio je o tzv. »Leih« zapošljavanju, tj. iznajmljivanju radne snage, o radu za jedan euro po satu, o radnom danu od dva do tri sata i puno toga od čega želite što prije pobjeći.

Gdje?, pitam petoricu.

— U Hrvatsku — odgovaraju četvorica. — Samo... •

# »UVIJEK TI SE VRAĆAM«

Napisao **Josip Čenić**

**D**ubrovački kavaljeri su prošle godine, trećega prosinca, uz svoje goste i prijatelje, obilježili dvadeset godina rada i djelovanja u prepunom crkvenom domu Sv. Antuna u Beču.

Koncert i zabavu organizirali su: Hrvatsko-Gradišćansko kulturno društvo Beč, Poglavarstvo grada Dubrovnika, Matica iseljenika Dubrovnik i Kavaljeri.

Iako okrnjeni (bez Martine Mazanik-flauta i vokal, koja zbog bolesti nije mogla nastupiti) izveli su višeglasno niz autorskih pjesama, od kojih je najpoznatija — »Jedna je Hrvatska« — obišla cijeli svijet.



Meri Cetinić, koja je došla neposredno sa Zagrebačkoga festivala, svojom je interpretacijom potvrdila da je prva dama hrvatske glazbe. Za Kavaljere je vezuju zajednički nastupi, kao i snimanje duhovne pjesme »Kada su zaspale rose« autorice sestre Marije od presv. Srca (Anke Petričević).

Marko Novosel, koji svoju mirovinu provodi u Mariboru, je poput staroga vina: sto je stariji to je sve bolji. Izveo je nekoliko svojih nezaboravnih hitova. Vrijedno spomena je da je Markec dvadeset i jednu godinu živio i djelovao u Beču.

Miran Glinac (poznatiji kao Miran Krigbojs-Zagreb) je svojim nastupom razveselio i nasmijao publiku. Miran je vrstan gitarist, studijski glazbenik, kompozitor i nekadašnji član Kavaljera (Karneval fest).

Milo Hrnić je razgalio i podigao publiku na noge i napravio pravi štimung. Iako se malo pojavljuje u javnosti za Kavaljere ga vežu višegodišnji nastupi i suradnja u studiju.



Program je vodila Gradišćanka Gabriela-Karall Novak, koja je znatno pomogla i u realizaciji projekta.

Nakon koncerta je uslijedila lutrija s vrijednim nagradama: slikama trojice autora koji rade i žive u Beču i to dr. Tonija Nadja (dugogodišnjeg restauratora katedrale Sv. Stjepana), Antuna Kolendića (vlasnik novootvorene galerije Prima), te Vlade Perkovića (bivšeg predsjednika Hrvatskog kongresa u Beču) čija je slika otišla u Amsterdam.

Glavnu nagradu je darovao Croatia Airlines (let za dvije osobe, Beč-Dubrovnik-Beč) a vikend u Dubrovniku sponzorirao hotel »Maestral-Dubrovnik«.

Za 'dobar ton' pobrinuo se Aleksandar Saša Lukić, a nije nedostajalo ni pršuta ni vina.

Desetoga siječnja se skoro sve ponovilo u rodnome Dubrovniku, na tvrđavi Revelin. Bez obzira na jako jugo Revelin je bio pun: prijatelja, suradnika (Paola Drazic-Zekic autorica tekstova: Maska, Mala sala karnevala...), članova Hrvatskog-austrijskog društva (Branka Martinović-Vuković) poznatih, rodbine...

Nazočna je bila i TV Dubrovnik te sve zabilježila tonom i slikom. U autorskim pjesmama Kavaljera osjetila se ljubav i čežnja za

rodnim krajem, sto je vjerna publika nagradila burnim aplauzima i pokojom suzom.

Program je profesionalno vodila Lejdi Oreb, poznatija po »Hrvatskoj priči«. Marko Novosel nije nastupio zbog gripe a Meri, Milo i Miran su se pokazali u najboljem svjetlu.

Kruna nastupa je bila »Tiha noć« na hrvatskom, engleskom, talijanskom i njemačkom kojom su Kavaljeri završili program. Gradski vijećnici se nažalost nisu pojavili (namjerno ili slučajno)!? Veliki obol u organizaciji dala je Matica iseljenika s neumornom Majom Mozarom, te Milo Hrnić.

Uz Poglavarstvo Grada, Matice iseljenika, Hrvatsko-Gradišćanskog kulturnog društva Beč pomogli su i Hotel Lero, Hotel Petka, X. kotarski bečki ured, obitelj Palatin (Maria & Willi) te mnogi drugi...

Prohujalo je dvadeset godina, a kroz Kavaljere je prošlo puno članova. Veliki su broj nastupa održali za domovinu i u dobrotvorne svrhe.

Kavaljeri (Marko, Josip, Tina, Božo, Siniša i Dragan) su morali na put, čekao ih je nastup za Caritas, snimanje za božićni TV program (ORF), pa je i šetnja voljenim Stradunom bila kao i mnogo puta do sada prekratka. •

## UKIDA SE VOJNI ROK

Ministarstvo obrane pred ukidanjem je obveznog služenja vojnoga roka. Ročni sastav postupno će se ukinuti, ali će se zadržati mogućnost dragovoljnog odlaska u vojsku.

— Trend znatnog povećanja zahtjeva za civilno služenje vojnoga roka i uočeni problemi s provedbom obuke pričuvnog sastava upućuju na potrebu za preispitivanjem sustava vojne obveze — rekao je ministar obrane Berislav Rončević podnoseći u četvrtak na sjednici Vlade godišnje izvješće o spremnosti obrambenog sustava, provođenju kadrovske politike i ukupnom stanju u Oružanim snagama.

Unatoč tome što je cjelovita analiza postojećeg stanja u OSRH pokazala određene probleme, uglavnom u vidu zastarjelosti borbene tehnike, hrvatski obrambeni sustav, prema riječima ministra Rončevića, sposoban je zaštititi suverenost, teritorijalnu cjelovitost Hrvatske i sigurnost njenih građana.

Ove godine u planu je pokretanje novih projekata opremanja i modernizacije. Među ostalim planira se nabava četiri nova školska aviona, novih transportnih helikoptera na račun klirinškog duga bivšeg SSSR-a, a prioritet je i nabava dvaju novih zrakoplova za transport na srednjim daljinama.

**Borbeni helikopteri su izvan upotrebe:** Prema ministrovim riječima, stanje borbene tehnike takvo je da je prosječna starost tenkova 35 godina, borbenih oklopnih vozila 20 godina, a inženjerijske tehnike 25 do 30 godina. I HRZ je suočen sa sve zastarjelijom tehnikom. U uporabi je 10 do 12 MIG-ova 21, a borbeni helikopteri potpuno su izvan uporabe. (SLOBODNA DALMACIJA, 13. 1. 2006.)

## BAL GRADIŠĆANSKIH HRVATA

Tradicionalni bal Gradišćanskih Hrvata održan je u subotu navečer (21. siječnja 2006.) u hotelu Scho-

enbrunnu u organizaciji Hrvatskoga gradišćanskog kulturnog društva u Beču (HGKD). Otvarajući bal, predsjednik HGKD-a Stefan Pauer naglasio je da su gradišćanski Hrvati posebno ponosni na tu 59. priredbu, te da u posebnom ozračju nudi mogućnost sklapanja i produbljanja prijateljstava, veza i suradnje jer okuplja Hrvate iz Beča, Gradišća, Hrvatske, Mađarske i Slovačke.

— Značenje bala je u okupljanju Hrvata iz različitih država, Gradišćanskih Hrvata — izjavio je pomoćnik ministrice vanjskih poslova i europskih integracija za manjine, useljeništvu i iseljeništvu Slavko Leban. (HINA)

## POZIV VELOLUČANIMA NA GOSTOVANJE U SAD-u

Na poziv američkoga grada Anacortesa i dviju iseljeničkih udruga u američkoj državi Washington gostovat će velolučko folklorno društvo »Kumpanija« i klapa »Vela Luka«. U SAD-u će boraviti od 28. rujna do 15. listopada i zajedno s folklornom sekcijom »Mafrina« održati po nekoliko nastupa u pet američkih gradova. Susrest će se i s hrvatskim iseljeničkim udrugama države Washington u kojoj živi velik broj Velolučana. Za nastupe Velolučana već su osigurane i dvorane, kao i smještaj za 32 gosta iz Vele Luke kod naših iseljenika. Odlazak i boravak u Ameriku financirat će velolučka općina, Turistička zajednica Vele Luke, Dubrovačko-neretvanska županija i Ministarstvo kulture Republike Hrvatske te brojni sponzori. Ovo gostovanje dio je programa obilježavanja pete obljetnice FD »Kumpanija«, rečeno je to na zajedničkom radnom sastanku članova »Kumpanije« i klape »Vela luka«, sa zvanog u povodu organizacije odlaska u američku državu Washington. (SLOBODNA DALMACIJA, 23. 1. 2006.)

## ŠANTIĆU NOVA KONCESIJA ZA TUNE NA 20 GODINA

ZADAR — Kaljski ribar Dinko Lukin, vlasnik ribarske tvornice i flote u Australiji, prvi je započeo s uzgojem tuna za susjedne Japance, a u Hrvatskoj je dvaput odustajao od tog posla. No, Kaljani iz Australije ipak su bili prvi koji su taj visokoprotfitabilni dio marikulture prenijeli na Mediteran i kaljski ribari još drže primat na Jadranu. Bio je to Dragan Vidov, koji je zajedno s Lastovcem u Australiji, Tonijem Šantićem koji ondje, uz farme tuna, ima i ergele rasnih konja (i višestruki je osvajač Melbourne Cupa), a na kladenjima je zaradio 5 milijuna dolara, osnovao Kali tunu. Deset godina nakon osnivanja Kali tune, jučer je dobio od Županijskog poglavarstva koncesiju na 20 godina za novu lokaciju, na kojoj će uzgajati 1240 tona tuna u 12 kaveza.

Kavezni uzgoj tuna s kojim se u Zadarskoj županiji pionirski počelo prije deset godina jučer je povećan još jednim uzgajivačem — tvrtkom Adriatic-tuna, koju su osnovali također Kaljani, ribar sa svjetskim iskustvom Milivoj Blaslov i kaljski mesar Mate Lukin. Oni će uzgajati samo 230 tona u tri kaveza, ali tu visokokvalitetnu tunu planiraju prodavati na japansko tržište.

**Ušli Japanci i Španjolci:** Kaljski ribari prisutni su i u poduzeću Jadran tuna, koje uz novu koncesiju na području akvatorija Pakoštana planira uzgoj 800 tona tune. Uz kaljske ribare koji imaju 60 posto, suvlasnici tog poduzeća su s po 20 posto Mišo Mandić i jedna japanska tvrtka. Japanski Mitsubishi, inače najveći otakupljač tune, ima vlasnički udio u Drvenik tuni, koja je ove godine najveći uzgajivač na Jadranu, a uz Mladena Milakovića vlasnik joj je i Španjolac Ricardo Fuentes.

Preostala dva hrvatska uzgajivača osnovala su već postojeća poduzeća: Tankerkomerc je vlasnik Mari tune, a tvornica Sardina, u kojoj je direktor i suvlasnik Miro Kučić, ima Brač tunu, u čije je vlasništvo ušla i obitelj bivšeg vaterpolista Joška Bezmalinovića.

Uzgoj tune u Hrvatskoj posljednjih nekoliko godina zaustavio se u okvirima šest postojećih ribogojilišta, što će se ove godine povećati za još dva manja. Ovih je dana završio izlov tune i procjene su da će se u Japan izvesti 5500 tona tune, ali cijene su ostale na razini prošlogodišnjih.

**Petina izvoza:** Otkrili smo da je jedna od većih tvrtki u 2004. godini ostvarila dobit od 10 milijuna kuna. U Zadarskoj županiji izvoz tune čini više od petine cjelokupnog izvoza, a tunaši su ponosni što su pridonijeli procvatu ribarstva, zaposlili domaće stanovništvo i pomirili se sa zaštitom okoliša. (*JUTARNJI LIST*, 26. 1. 2006.)

## IZLOŽBA UDRUGE »HRVATSKI SAN« IZ SALZBURGA U DUBROVNIKU

U organizaciji područnog ureda Hrvatske matice iseljenika Dubrovnik, pod pokroviteljstvom Grada Dubrovnika, u palači Ranjina upriličena je izložba pod nazivom »San o Božiću, nešto staro-nešto novo«.

Naime, kulturno umjetnička udruga »Hrvatski san« iz Salzburga predstavila se ovom izložbom dubrovačkoj publici krajem prosinca 2005. godine. Izložba se sastojala od tri dijela koji su uronjeni u hrvatsko-austrijski san o Božiću.

Prvi su dio izložbe djela likovne i primijenjene umjetnosti. Ovaj dio izložbe promovirao je djela glasovitih hrvatskih i austrijskih umjetnika s jedne strane, a s druge strane dječje radove štíćenika Udruge »Krijesnica« za pomoć djeci i obiteljima suočenim s malignim bolestima iz Zagreba.

U drugom dijelu je izložba predstavljala tradicijsko obilježavanje hrvatskih božićnih običaja u Slavoniji, Bačkoj, Dalmaciji, Dubrovniku, Bosanskoj Posavini, srednjoj Bosni, a predstavljena je i bogata austrijska kultura. Austrija je na izložbi predstavljena kako s tradicijskim nakitom za božićno drvce, jaslicama iz Salzburga, starim fotografijama na kojima je prikazano slavljenje Božića tako i s digitalnom prezentacijom koja je nastala u

### VIJESTI IZ ISELJENIŠTVA

## OBILJEŽAVANJE 50 GODINA MIGRACIJE U NJEMAČKOJ



»50 godina migracije u Njemačkoj« obilježili su Mannheim i Ludwigshafen, odnosno Matica hrvatska Ludwigshafen i Hrvatska kulturna zajednica Mannheim. Imali su u svojim mjestima izložbe. U Ludwigshafenu su nazvali naš dan »50 godina Hrvata u Ludwigshafenu«. Matica hrvatska Ludwigshafen organizirala je folklorni nastup, a đaci iz dopunske škole čitali su hrvatske i njemačke pjesme. Ovoj svečanosti nazo-

čio je gosp. Konjevod iz Hrvatskog konzulata u Frankfurtu, kao i zastupnici migranata iz Ureda gradonačelnika Mannheima i Ludwigshafena. Organizatori su bili gosp. Preißler i gđa Jalonen koji su nas podržavali savjetodavno i novčano, stavili nam na raspolaganje prostorije besplatno, i još mnogo toga...

(Ankica Horvat, predsjednica ogranka MH Ludwigshafen)





suradnji s pokrajinskim Institutom za narodne običaje iz Salzburga.

Treći dio izložbe predstavljao je tradicijske radove i rukotvorine s božićnim motivima koji su uvijek nepresušna inspiracija hrvatskim djevojkama i ženama u oblikovanju radova. Spretne ruke Hrvatice iz Hrvatske, te Hrvatice iz Austrije izradile su bijeli vez, zlatovez, pletivo, tkanja, oslikavale svilu... te tako pridonijele vjernom prikazu hrvatskog božićnog ugođaja.

Sva tri dijela izložbe svjedoče da se blagdan Kristova rođenja duboko utkao u tradiciju i kulturu austrijskog i hrvatskog naroda.

U organizaciji Udruge dosad su postavljene samostalne izložbe u austrijskim gradovima Salzburgu, Oberwartu, Halleinu, Linzu, te na Hrvatskom balu u Beču, a izložbom u Dubrovniku predstavlja se prvi put u Hrvatskoj.

Na izložbi su govorili Maja Mozara, voditeljica ureda HMI u Dubrovniku, Ante Papić, član udruge »Hrvatski san« iz Salzburga te Karmen Gagro, članica Poglavarstva grada Dubrovnika zadužena za kulturu koja je otvorila izložbu. Inače, otvorenju je nazočila i Vera Papić, predsjednica kulturno-umjetničke udruge »Hrvatski san« iz Salzburga.

Uz brojne brzojave i čestitke, među ostalim, pročitan je i onaj koji je pristigao iz Ureda predsjednika Mesića.

## AMERIKA: NADBISKUP CHICAGA S HRVATIMA U VRIJEME DOŠAŠĆA

U nedjelju, 27. studenoga Hrvatsku katoličku misiju Blaženog Alojzija Stepinca u Chicagu posjetio je kardinal Francis George. Vrijeme Došašća nadbiskup Chicaga je započeo s Hrvatima povodom proslave 45. obljetnice redovništva i 40. godišnjice svećeništva dominikanca fra Nikole Dugandžića. Euharistijsko slavlje je predvodio sam slavljnik, a na svečanosti je prisustvovao također i pomoćni biskup Francis Kane, provincijal dominikanaca, provincije Sv. Alberta Velikog, fra Michael Mascari te dvadesetak svećenika. U prepunoj misij-

skoj crkvi prigodnu propovijed je održao njegov dominikanski subrat fra Frano Prcela.

Kardinalu Georgeu ovo je bio ujedno drugi pastirski pohod ove, uz druge dvije župe na jugu Chicaga, jedine isključivo hrvatske župe. Naime, iste godine (1998.) kad je Alojzije Stepinac proglašen blaženim upravo je kardinal George svečanim činom stavio ovu najmlađu hrvatsku misiju u Chicagu pod zaštitu novog hrvatskog blaženika. Dotadašnju misiju Anđela Čuvara na sjeveru Chicaga osnovali su i vode je hrvatski dominikanci uz pastoralnu suradnju hrvatskih sestara dominikanki.

U svome obraćanju nakon svečane svete mise kardinal je zahvalio fra Nikoli na odanom i angažiranom 40 godišnjem svećeničkom služenju i ujedno čestitao na 25. obljetnici župničke službe u misiji Blaženog Alojzija Stepinca. Kardinal je istodobno naglasio značenje hrvatskih katolika u životu čikaške nadbiskupije i njihov kulturni doprinos u dinamičnom i tolerantnom životu ove srednjozapadne američke metropole.

Nakon euharistijskog slavlja, za vrijeme kojega su u znak zahvalnosti predstavnici pojedinih župskih skupina slavljenu uručili prigodne darove, svečanost se nastavila u obližnjem Hrvatskom kultur-

nom centru. Tom prilikom se sabranoj zajednici prepunog Centra obratio pomoćni biskup Francis, koji je ujedno i vikar za ovaj dio nadbiskupije, i blagoslovio bogato pripremljen slavljenički stol poželjevši daljnji plodan život ove hrvatske katoličke zajednice. Provincijal Mascari je uputivši prigodnu riječ istodobno podsjetio na gotovo stoljetno djelovanje hrvatskih dominikanaca u Chicagu, a kustos fra Marko Puljić je istaknuo dobru suradnju franjevaca i dominikanaca.

U bogatom programu posebnu pažnju je izazvao prigodni film iz života i o životu slavljnika, kojeg su modelirali aktualne svjetski poznate novinarske zvijezde CNN-a. Fra Nikola je zaključno zahvalio svima nazočnima i podsjetio na poslanje, ne samo svećenika, nego i svakog čovjeka a pogotovu vjernika da uzajamno nosimo teret i radost života. (*Pripremio Frano Prcela O. P.*)

## ŠVEDSKA NAZOČNOST U HRVATSKOJ METROPOLI

U Zagrebu već godinama djeluje Hrvatsko-švedsko društvo, koje tijekom godine organizira niz za-



## AUSTRIJA: AKTIVNOSTI DRUŠTAVA *SPLIT* I *BEČ*

**V**eć je postala dugogodišnja tradicija članova Hrvatsko-austrijskog društva *Split* da dočekuju Novu godinu negdje u Austriji. Ove godine su izabrali Beč kao destinaciju za dočekivanje ne samo Nove godine nego i početka Mozartove godine u kojoj se slavi 250. obljetnica Mozartova rođenja.

Programa članova društva, njih 70-ak, je bio kulturne kao i političke prirode. Na programu je bilo obilaženje Schönbrunn, Hofburga, Klosterneuburga i muzeja. Članovi društva bili su primljeni i kod hrvatskog veleposlanika prof. dr. Zorana Jašića u Hrvatskom veleposlanstvu u Beču. Potom je slijedio i kurtoazni susret njihovih predsjednika s počasnim građaninom grada Splita, bivšim vicekancelarom i ministrom vanjskih poslova dr. Alois Mockom i njegovom suprugom dr. Edith Mock.

Susret je obavljen u poznatom konditoraju tj. slastičarnici Demel. Uz predsjednika Hrvatsko-austrijskog društva dipl. iur. Milivoja Roju, na susretu s dr. Mockom bio je i osnivač Austrijsko-hrvatskog društva dr. Marijan Brajinović.

Hrvatsko-austrijsko društvo *Split* i Austrijsko-hrvatsko društvo *Beč* mogu s ponosom istaći da su kao rijetko koje drugo društvo radili intenzivno na produbljivanju prijateljskih veza između Austrije i Hrvatske. Tako je na inicijativu obadviju društava imenovan vicekancelar i ministar vanjskih poslova dr. Alois Mock počasnim građaninom grada Splita. Ministar dr. Mock spada, uz dr. Hansa Dietricha Gentschera — sada bivšeg njemačkog ministra vanjskih poslova kao i blagopokojnog papu Ivana Pavla

II., u red najzaslužnijih osoba izvan Hrvatske za priznanje Hrvatske kao samostalne države. Zbog toga je Austrijsko-hrvatsko društvo u Beču kao i Hrvatsko-austrijsko društvo u Splitu odlučilo održavati prisne veze s velikim političarom i čovjekom koji je i u samoj Austriji legenda i koga u Austriji tituliraju *mister Europa*, jer je on najzaslužnija osoba za primanje Austrije u Europsku zajednicu. U tom smislu su dva spomenuta društva nadalje inicirala i postavljanje poprsja ministru Mocku na otoku Braču u općini Selca, uz već postavljeno poprsje ministru dr. Gentscheru i spomenik Sv. Ocu. Nadalje je na inicijativu Hrvatsko-austrijskog društva *Split* po ministru Mocku nazvana jedna od glavnih ulica u Vrlici, rodnom mjestu velikog hrvatskog književnika Milana Begovića. Vrličani su upoznali ministra Mocka prilikom otkrivanja spomen-ploče njihovim mještanim u Beču 1997, kada je na poziv Austrijsko-hrvatskog društva *Beč* otkrio spomen-ploču Milanu Begoviću na kući u Florianigasse 51. Vrednujući njegove zasluge za priznanje Hrvatske, kao i velike simpatije za Milana Begovića, odlučili su nazvati ulicu po ministru dr. Aloisu Mocku.

Prigodom susreta s ministrom Mockom, 2. 01. 2006., sa čuđenjem smo ustanovili s kojim se interesom isti još uvijek zanima za goruće probleme u Hrvatskoj. Dva spomenuta društva su prije par godina postavili i spomen-ploču Francu von Suppfu (1819-1895), ocu austrijske operete koji se rodio u Splitu. Osim toga, društva su organizirala i izložbu »Tragovima Hrvata u Austriji« u Splitu.

nimljivih akcija. Prisjetimo se da su polovicom prošle godine, točnije u lipnju predstavili »Turistički vodič kroz Hrvatsku-Hrvatska-fantazija i činjenice« na švedskom jeziku. Autori su novinarka Monica Brundin Danielsson, a fotograf je Lars Brundin, dok je voditeljica ovog projekta Elizabeta Glasnović Raguž bila tumač i predavač na predstavljanju u Gradskoj knjižnici Zagreb.. Nekoliko dana kasnije svečano je predstavljen i prvi broj glasila Društva, koji nažalost još nisam imao prigodu vidjeti. U prosincu prošle godine, Društvo i njegovi ugledni članovi organizirali su nekoliko događanja. Zajedno sa Hrvatskom paneuropskom unijom bivši ministar i veleposlanik RH mr. sc. Branko Salaj održao je 1. prosinca predavanje na tribini posvećenoj švedskom političkom analitičaru, osnivaču Paneuropskog pokreta u Švedskoj i velikom prijatelju Hrvatske Arvidu Fredborgu povodom 90. obljetnice rođenja i 10. obljetnice smrti.

2. prosinca H. Š. Društvo Zagreb i zavičajno društvo »Međimurje« priredili su prvu samostalnu izložbu fotografije Vlatke Glasnović: »Švedska bajka ili jednostavna priča sa sjevera« u prostorijama društva »Međimurje« u Ilici. Otvorenje je bilo popraćeno kratkim glazbenim programom u kojem je sudjelovala klapa »Janjevo«, Vlatka Glasnović na flauti te predsjednik Švedskog društva Mirko Hrupelj na glasoviru. O izložbi je govorila profesorica Mirjana Sakač.

I na koncu ovog bogatog »švedskog« prosinca u Zagrebu, Nacionalna i sveučilišna knjižnica ugostila je putujuću izložbu »Mir u Duši« u čast 100. obljetnice rođenja svjetski poznatog diplomate i mirotvorca, Daga Hammaeskjolda (1905-2005) glavnog tajnika UN-a od 1953. do 1961. kada je poginuo u zrakoplovnoj nesreći u Zambiji. Izložbu je organizirala Zaklada koja nosi njegovo ime, Švedski institut iz Stockholma i švedsko ministarstvo vanjskih poslova, a od početka ove godine obišla je gotovo čitav svijet i okončala svoj put u Zagrebu. (N. Zakarija)



Slijeva: dipl. iur. Milivoj Roje, vicekancelar dr. Alois Mock i dr. Marijan Brajinović

## HRVATSKIM DOBROTVORIMA

### Zamolba za uređenje ponutrice Napretkova konvikta

**C**ijenjeni dobročinitelji!  
Vjerojatno Vam je poznato kako su hercegovački franjevci, da bi odgajali našu mladež i stvarali hrvatsku inteligenciju prije gotovo 104 godine — točnije 7. siječnja 1902. godine u *Franjevačkom provincijalatu u Mostaru* utemeljili *Društvo* koje je kasnije dobilo ime *Hrvatsko kulturno društvo Napredak*.

Da bi što više uspjeli *Napretkovci* su sagradili konvikt *Kralj Petar Svačić* u Mostaru i u njemu smještali đake — ukupno preko 950 učenika. Na taj su način osiguravali budućnost, olakšavali brige, otirali suze brojnim generacijama hrvatske mladeži i pomogli joj da završi školovanje te odvažno vodi svoj narod u sretniju budućnost, koji je stenjao pod raznim okupacijama. *Napretkov konvikt* u Liska ulici br. 2 izvana je obnovljen prošle godine, a sada očekuje unutrašnje uređenje i namještaj.

Molimo Vas da nam pomognete i zamolite Hrvate na tim stranama da nam pomognu dovršiti ponutricu Konvikta i popuniti ga namjenskim namještajem i tehničkim pomagalicama (računalima 15+15, aparatima za učenje stranih jezika, stalazama za knjižnicu i arhiv, stolovima i stolicama, razglas za veliku i malu dvoranu...) i, prema svojim mogućnostima, novčano pomognu kako bi ovo predivno stoljetno zdanje primalo u svoja njedra učeću mladež i ljude želje znanja i druženja. Ovdje želimo otvoriti *Institut za hrvatske studije*, pokrenuti **serijska izdanja iz povijesti Herceg-Bosne** i *Radove*.

Svoj prilog možete uplatiti na broj žiro računa — HKD NAPREDAK MOSTAR — 7100-48-06-17093-8 SWIFT: ZABA BA 22. Identifikacijski broj 4227038540008.

Reg. kod nadležnog Ministarstva br. R-135/99.

Napretkovu Božićnicu u velikoj dvorani održali smo nakon 56 godina 22. prosinca 2005. godine u prostorijama Napretkova doma — program i ugodan razgovor trajao je preko 3 sata. Uz izraze zahvalnosti na Vašem daru srdačno Vas pozdravlja

Prof. dr. fra *Andrija Nikić*,  
predsjednik HKD Napredak Mostar

**C**ijenjeni uredniče!

Šaljem Vam ček od 350 AUD za pretplatu »Matice« za 6 godina, odnosno 2005.-2010. Usput tu sam uključio svoj skromni doprinos od 20 AUD za Fond Maticice. S obzirom da sam duže vremena u mirovini ja posjećujem češće Domovinu te se zadržim na odmoru po nekoliko mjeseci. Glavno pristanište je Makarska rivijera. Rodom sam tu iza Biokova, selo Župa, pa mi ta »Napoleonova Zagora« od Turije do Neretve, najviše godi.

Moji utisci s tih putovanja su šaroliki: sva sela i zaseoci u Dalmatinskoj zagori dobiše struju, vodu, telefon, pošte, asfaltirane putove i ostalu infrastrukturu. Turisti se vraćaju masovno, autoput, kralj Tomislav — Dalmatina — Split — Zagreb — san Hrvatskog proljeća ostvaren je. Aerodromi puni letjelica, marine pune luksuznih jahti, a luke pune trajekti i ostalih plovidba. Splitska riva sve tamo put Banovine do Meštrovića galerije i »Radmanovog instituta«, puna je palmi, raznovrsnog cvijeća i zelenih travnjaka na kojima se turisti sunčaju. Kud se god okreneš, kafići puni, čuje se hrvatska pjesma, vijore se trobojnice — prava milina. Nema više zloglasne UDBe da vas prati. Tu i tamo vidiš nekog vojnika, oficira i policajca u uniformi ali s hrvatskim simbolima i znakovljem. Bože mili, tko to može sve platiti? Platili su to oni koji su prošli Goli otok, Bleiburg i naši heroji u Domovinskom ratu.

Što se tiče Makarske rivijere to je dar Božiji s kojim se svi možemo podičiti. Bio sam ja i na razvikanoj francuskoj rivijeri (Santhroppez) pola puta između Nice i Monaka. Ta plaža je prava gomila smeća: smrad od morske trave, kanalizacija koja se tu izliva, šporki pijesak i ostali otpaci koje niko ne kupi. Jedino što me je impresioniralo bile su to mnogobrojne jahte bogataša vrijedne milijune eura.

Po našim plažama duž Jadrana, kafićima i dućanima sreo sam mnogo naših sunarodnjaka koji su pristigli iz Amerike, Australije i Europe. S njima je lakše komunicirati, dok sa domaćima ne ide baš tako glatko. Možda je u našim genama da se, umjesto zasukanim rukava, volimo nadmudrivati. Ali jedna od naših vrlina jest da smo bili najjači kad nam je bilo najteže. Naša emigracija u svim svojim slojevima ima također i ološa. U rubrici »pisma uredništvu« povremeno nađem na emigrantski tekst pun licemjerja. Tu se daju lekcije i savjeti,

proriče propast i katastrofa. Međutim, ti mudraci, kada je grmilo, pucalo i gorilo, nisu stavili ruku u svoj džep — a mogli su! Njima i ova današnja država ne odgovara jer nije po njihovom kalupu i oni nemaju kormilo u svojim rukama.

»Grieh struktura« ima svoje korijene i kod pojedinih »petrovaca«. Neki od njih, zaboraviše na svoju misiju, postali su pravi grabežljivci. Uz blagoslov svojih nadležnih to im postade i profesija u ovom našem Divljem zapadu. Bilo kako bilo: s vjerom u Boga živjet će ovaj naš napaćeni narod. Pozdrav svima u Matici (posebno našem bivšem lučonoši na S. B. S. krugovalu — radiju — Melbourne u vrijeme Domovinskog rata).

Grgo Roglić  
W. Australia

**P**oštovani urednik,  
Evo opet hoću da Vam čestitam na izvanredan sadržaj časopisa Maticice. Svake godine je bolji i bolji. Teme su jako interesantne i daju nam znanje o stvarima o čemu mi u inozemstvu možda nikad nebi znali o našoj domovini. Iako sam Amerikanac — rođen ovdje — smatram Hrvatsku također mojom domovinom. Oduševljen sam o zrelosti i visokoj kvaliteti Hrvatske književnosti, kulturom, pametnih ljudi i osobito sportskim uspjehom. Ali, što me najviše veseli o Hrvatskom narodu, da su, uza svih povijesnih zapreka, uspjeli sačuvati našu folklornu baštinu ili tradiciju. To je najvažniji znak da Hrvati neće izgubiti svoj identitet, barem ne, za mnogo godina. Jer, kad uđete u EU, bit će veliki pritisak da stavite nacionalizam u pozadinu. Neki kažu, da su Hrvati previše nacionalisti. Moja obrana je, poslije 800 godina tlačenja pod raznim diktatorima i da napokon dobijemo svoju neovisnost ili nezavisnost, i demokratsku i slobodnu državu, vijanja naše zastave i ponos u svoje na svom je jednostavno ogromno duhovno oduševljenje da smo slobodni. Pred mojom kućom vijem američku zastavu svaki dan i nitko mi ne kaže da sam američki nacionalista. Kad Amerikanci postignu neku pobjedu u Olimpijskim igrama oni uvijek viju američku zastavu da cijeli svijet vidi njihov ponos i državljanstvo.

Zamislite, tko je od nas pred 20 godina mislio da će Hrvatska biti neovisna, slobodna i demokratska država?

Oprostite što ovo pismo nije potpuno književno.

Uključujem moju pretplatu za Maticu kao i pretplatu za dvoje drugih u Hrvatskoj, kao i za Doru — dječji dom.

Uz mnogo zahvale i pozdrava

*Vaš čitatelj  
Joseph Bassett  
Barrington, USA*

Poštovani gospodine uredniče, Budući se na stranicama »Maticе« raspravlja o ulozi, ciljevima i smislu postojanja HMI želio bih Upravu HMI i čitateljstvo uputiti na sličnu dansku i povijesno prvu instituciju takve vrste u svijetu za koju sam doznao igrom slučaja. Razgledavajući ovih jesenskih školskih praznika danski grad Aalborg želio sam pogledati i jednu od srednjovjekovnih crkava. Tražeći otključana crkvena vrata naišao sam pored crkve na zidanicu pred kojom je stajao natpis: **»Det danske Udvandrerarkiv / The Danish Emigration Archives«**. Pomislio sam da bi to mogla biti »danska matica iseljenika«, pa sam nakon povratka s odmora internetovim pretraživačem pronašao ovu instituciju, a na njenim web-stranicama zanimljive podatke. Povijest i rad institucije opisao je njen upravitelj Henning Bender u biltenu danskog Ministarstva kulture, Kulturkontakten, br. 8, 1999. Danski iseljenički arhiv osnovan je već 1932. godine, a budući su druge europske zemlje slične institucije osnovale kasnije, arhiv je prema pisanju njegovog upravitelja, sačuvao do danas svoju vodeću ulogu i značaj. Zbog toga se od 1972. godine iz Aalborga koordinira rad dvadeset i dviju (prema sada dostupnim podacima 24 m. o.) europskih iseljeničkih institucija udruženih u »The Association of European Migration Institutions«. Iz adresara se vidi da je član te udruge i Institut za migracije i narodnosti iz Zagreba, koji s HMI dijeli krov nad glavom na Radićevo trgu br. 3.

Danski iseljenički arhiv otvoren je 3. srpnja 1932. g. s ciljem da prikuplja danska kulturna dostignuća ostvarena izvan danskih granica tijekom povijesti. Ideja o prvom iseljeničkom arhivu u svijetu potekla je od Maxa Heniusa (1859.-1935.), čiji se otac kao židovski emigrant doselio iz Poljske. M. Henius je 1882. otišao iz Danske u SAD te je tamo kao poduzetnik unaprijedio proizvodnju piva, a među pola milijuna danskih iseljenika slovio je kao »neokrunjeni

vođa« i neumorni pokretač mnogih akcija. On je smatrao da čovjek »došavši u novu kulturnu sredinu ne smije zaboraviti svoje korijene i staro porijeklo«. U članku nadalje piše da je Danski iseljenički arhiv bio »dugi niz godina osamljena lasta« suočen s »teškim uvjetima«. Za vrijeme Drugog svjetskog rata Nijemci su zaplijenili arhiv, pa je nakon rata arhivska zbirka bila smještena u Kopenhagenu. Godine 1956. dokumenti su ponovno vraćeni u Aalborg, te od 1989. Danski iseljenički arhiv djeluje kao odjel Aalborskog državnog arhiva.

U arhivskoj zbirci pohranjene su knjige i novine koje su na danskom tiskane u inozemstvu. Upravitelj Arhiva smatra da »nijedna druga zemlja ne raspolaže tako velikim i kompletnim fondom tiskovina, koje su izdavane u inozemstvu na materinskom jeziku iseljenika, kao Danska«. Građa Danskog iseljeničkog arhiva velikim dijelom dostupna je na Internetu, pa potomci danskih iseljenika diljem svijeta mogu uz ime svojih predaka doznati njihova zvanja, kraj porijekla i cilj selidbe. Od 2000. g. u bazu podataka uključeni su i dokumenti iz privatnih ostavština. Arhivsku banku podataka koristilo je od 1997. g. 11,5 milijuna ljudi. Na web-stranicama korisnik se upućuje na slične inozemne institucije. Mislim i na danske iseljeničke organizacije diljem svijeta. Arhiv organizira izložbe u prekomorskim zemljama, a surađuje i sa sličnim institucijama iz drugih skandinavskih zemalja.

Iskustvo i poslovne ideje ove danske institucije dobro bi došle i HMI, a naši tragači hrvatskih korijena morali bi pretraživati i učiniti nam dostupnim pismohrane u Beču, Budimpešti i Beogradu, za ona vremenska razdoblja kada se u tim gradovima odlučivalo smiju li se i kamo će se Hrvati raseliti. Bio bi to doprinos hrvatskoj povijesti i razvitku svijesti o neminovnosti hrvatske nacionalne države i njenoj svrsi. Svjestan, da se hrvatske želje i snovi još uvijek teško ostvaruju, predlažem prijateljima i korisnicima HMI da si njenu budućnost dočaraju virtualnim svijetom danskih institucija na sljedećim web-stranicama: [www.emiarch.dk](http://www.emiarch.dk); [www.kum.dk](http://www.kum.dk); [www.dankultur.dk](http://www.dankultur.dk).

Uz srdačan pozdrav,

*Valentin Purić,  
Düsseldorf, Njemačka*

## Braniteljska

Kada je trebalo, nisam razmišljao,  
Sâm sam se javil i pušku sam zel.  
Misli sam naivno, svi budu tako,  
Zemlju sam svoju braniti htel.

Sad spavati nemrem, jer kad zažmirim,  
Vidim si brata kak leti u zrak.  
Njegov se mozak cijedi po meni,  
A ja polako tonem u mrak.

Kad pomoć molim od države svoje,  
Kažu mi: — Radi! Dosta si jak!  
Nemremo svakom penziju dati,  
A spavati nemreš jer si bedak.

I neka se liječim, nek ne simuliram,  
Nek ne izmišljam nekakav stres.  
A posla nema za mene takvog,  
Nemam za jesti i živim kak pes.

I možda je bolje da brat mi je mrtav,  
Barem ne vidi kak danas se živi.  
Oni kaj zemlju su braniti hteli,  
Njima se sudi, oni su krivi.

Na bombu bum legnul i iglu bum zveknel.  
Tak bude bolje, nek uzme me mrak.  
Makar zbog toga u paklu se peknel,  
Jer više nemrem živeti tak.

I nije mi žao mladosti moje,  
Ni brata kaj Hrvatskoj život je dal,  
Nego kad z borca delaju norca,  
Kad nam se smiju... e to mi je žal.

*Krešimir Pološki*

# POMOZIMO IVI BRNČIĆ DA SAMOSTALNO HODA

Napisala i snimila **Ivana Rora**

**H**rvatsku maticu iseljenika i redakciju časopisa *Matica* posjetila je Iva Brnčić u pratnji majke Jadranke. Iako suočena s teškom bolešću od samog rođenja, Iva je vesela i optimistična djevojka koja vjeruje u bolje sutra. A za Ivu je to: hodati samostalno. U liječničkom programu kojem Iva i njezina majka beskrajno vjeruju, i koji je do sada pokazao dobre rezultate, Iva se za desetak dana sprema na put u Kinu. Zato se i obratila nama, jer svaka je financijska potpora dobrodošla. Ivin otac umro je prije 19 godina i Iva ima samo njegovu mirovinu od 1500 kuna. Majka Jadranka koja se s neizmjernom snagom i beskrajno velikom majčinskom ljubavlju brine za Ivu ostala je bez zaposlenja nakon 23 godine radnog staža.

Zato pomozimo Ivi u njezinoj životnoj borbi za sigurniju budućnost!

## IVA BRNČIĆ

Zagreb, Lašćinski borovec 16 b

tel: +385 1 2347-411

Mob: +385 091/503-6026

e-mail: nibrncic@globalnet.hr

## VAŠA RUKA — MOJ NOVI KORAK:

Ime mi je Iva Brnčić. Uskoro navršavam 25 godina. U kolovozu 2004. godine prvi put u životu sam prohodala. Od rođenja bolujem od cerebralne paralize, čije su posljedice nemogućnost kontroliranja ekstremiteta, otežan govor i epilepsija. Do prije tri godine bila sam stopostotni invalid, potpuno ovisna o pomoći drugih ljudi. Nakon niza terapija, lijekova i mukotrpnih treninga, u lipnju 2002., susrećem se s programom Phenomena Academy i njihovom metodom relaksacije, fizikalne terapije i posebnog načina pre-



hrane. Iako s nepovjerenjem ali uz ogromnu podršku obitelji, započinjem svakodnevni trening, mijenjam stare životne navike i već nakon nekoliko tjedana osjećam se bolje. Rezultati se nižu iz dana u dan, i prije godinu dana po prvi sam put bez ičije pomoći napravila nekoliko koraka.

Tih nekoliko koraka, o kojima zdravi ljudi gotovo ne razmišljaju, meni su otvorili jedan potpuno novi svijet, dotad nezamisliv osjećaj slobode. Danas, nakon gotovo tri godine svakodnevnog treninga, svjesno i voljno hodam, mukotrпно ali samostalno, držeći se za ogradu. Ako uz mene nije ograda onda je tu ruka mojih najbližih. Moram Vam se pohvaliti — mogu napraviti tri do četiri koraka bez ičije pomoći! Ako ste dovoljno strpljivi, i moj govor bit će Vam razumljiv. Napadi epilepsije? Za mene su prošlost — a vjerujte nije lako! Živim samo s jednom že-

**U posjetu HMI i redakciji časopisa »Matica«: Iva Brnčić i majka Jadranka u razgovoru s Nenadom Zakarijom, gl. urednikom časopisa »Matica«**

ljom — osamostaliti se! Vjerujem da mogu pa molim za Vašu pomoć jer troškovi rehabilitacije prilično su veliki. Stoga molim za dar u obliku donacije. I na kraju, život je sačinjen od malih stvari, hvala Vam i na osmijehu!

Vaša Iva

Za vašu donaciju u Erste & Steiermarkische bank Hrvatska otvoren je račun za mene:

POSLOVNI RAČUN BANKE:  
2402006-1031262160  
MATIČNI BROJ: 3337367  
SWIFT: ESBCHR22  
DEVIZNI RAČUN: 7701100959



# JANICA OPET MEĐU NAJBOLJIMA

Napisao **Fredi Kramer**

**N**aš ugledni športski dnevnik krajem prošle godine proslavio je šezdesetu obljetnicu postojanja i pedeset i četvrti izbor športaša godine. U šest desetljeća, čitatelji *Sportskih novosti* mogli su pročitati stotine i tisuće zanimljivih priča iz pera vrsnih komentatora, kolumnista i izvjestitelja kakvi su bili briljantni pisci Zvone Mornar, Boris Janković, Vilko Luncer, Roman Garber pa do današnjih novinara obogaćuju stranice našeg jedinog športskog dnevnika. U tome svakako danas prednjače Neven Bertičević i Branko Stipković. Od prvoga dana kada su ugledale svijetlo dana, kao IFN (ilustrirane fiskulturne novine) 9. kolovoza 1945. godine pa do danas povećavao se broj čitatelja, tiraže i sve češćeg izlaženja od jednotjednog, pa dvaput, triput... pa do svakodnevnog izlaženja u većem broju izdanja, kako bi na tržište stizali što informativniji.

Sedamnaest godina i 1.670 tiskanih brojeva nosilo je naziv *Narodni sport*, a od prvog ožujka 1962. godine uz izlaženje pet puta tjedno i prelazak u NIŠP Vjesnik, novine imaju današnji naziv *Sportske novosti*.

Put uspona bio je vrlo težak. No SN su iz godine u godinu bile sve informiranije i sve zastupljenije u Europi i svijetu, tako da se može ustvrditi kako se već godinama cijene kao jedan od vrlo kvalitetnih športskih dnevnika, gotovo uz bok svim najrenomiranijim srodnim listovima u svijetu — talijanska *Gazzetta dello Sport*, španjolska *Marca* ili francuski *L'Equipe*. Danas se SN tiskaju na najmoderniji način i distribuiraju vrlo brzo. Minulih desetljeća bilježili su se i veliki rekordi: kao 302674 otisnuta primjerka, 14. studenoga 1977 nakon kvalifikacijske utakmice za nogometno Svjetsko prvenstvo Rumunjska — Jugoslavija 4:6 u Bukureštu, te čak 305.599 na dan 10. kolovoza 1981. godine poslije nogometnog derbija Dinamo — Hajduk 0:0 u Zagrebu. Možda će se jednoga dana nad-



mašiti ti rekordi. No ako i ne bude tako, *Narodni sport* i *Sportske novosti* uvijek su nastojali biti objektivni i svuda prisutni prvenstveno na dobrobit športa, zbog kojega su i pokrenuti, pa s velikim uspjehom postoje šest desetljeća.

Naš ugledni športski list je dosad vodilo sedam glavnih urednika — Miroslav Habunek (1945.-'62), Vladimir Orešković (1962.-'72), Zvone Mornar (1972.-'84), Vilko Luncer (1984.-'91), Darko Tironi (1991.-'99), Janko Goleš (1999.-2001.) i Branko Tuđen (od 2001).

U 54. izboru najboljih športaša Hrvatske za 2005. godinu sudjelovala su 404 novinara iz 63 redakcije.

Za najbolju športašicu izabrana je skijašica Janica Kostelić s 382 glasa ispred stolnotenisačice Tamare Boroš koja je dobila 11 glasova.

Najbolji športaš je tenisač Ivan Ljubičić s 366 glasova ispred plivača Duje Draganje koji je dobio 23 glasa.

Najbolja ekipa je stolnoteniska reprezentacija Hrvatske s 227 glasova ispred reprezentacije hrvatske u samostrelu s 89 glasova.

Za najbolju momčad novinari su izabrali našu *Davis cup* reprezentaciju s 360 ispred hrvatske nogometne reprezentacije kojoj su novinari dali 25 glasova.

Dobitnik trofeja *fair-play* za 2005. godinu je hrvatski nogometni reprezentativac Dado Pršo.

Uoči utakmice sa Švedskom, koja je odlučivala o izravnom plasmanu Hrvatske na Svjetsko prvenstvo u Njemačkoj, Dado Pršo se cijeli tjedan doslovce mučio sa ozljedom koljena, koje je bilo puno vode što se tih dana uoči presudnog dvoboja skrivalo od javnosti. No, Pršo je ne mareći za moguće posljedice

hrabro nastupio i dao standardno velik doprinos ključnoj pobjedi Hrvatske.

Nakon svečane podijele trofeja u Studiju 10 HRT-a na Prisavlju u ime najboljih stolnotenisačica zahvalila se Tamara Boroš: — Želim da nam ovo ne bude posljednji put.

Izbornik Davis Cup reprezentacije Hrvatske Nikola Pilić: — Počeli smo prije tri godine u trećoj ligi i stigli smo do vrha. Ponosan sam na svoje igrače, uživao sam raditi s njima. Tri put sam osvojio Davis Cup s Njemačkom, ali sa svojim ljudima to je poseban osjećaj.

Janica Kostelić: — A niš, hvala vam svima. Vjerujem da ću i sljedeće godine osvojiti ovo u trajno vlasništvo. Torino? Još je daleko, još su utrke Svjetskog kupa pred nama.

Ivan Ljubičić: — Zahvaljujem svima, sezona je bila odlična. No ne bih pričao o rekordima, važno je da smo uspjeli. Dogodine će pritisak biti veći, ali ne treba razbijati glavu Federerom. treba iskoristiti prilike koje će on pružiti i približiti se vrhu.



#### Ovogodišnji dobitnici nagrade »Sportskih novosti«

U SMS anketi HTV-a i SN o najvećem sportskom događaju u neovisnoj Hrvatskoj pobijedili su rukometaši — olimpijski pobjednici iz Atene. Nagradu je primio Vlado Šola, koji je rekao: — Zahvaljujem svima, jako smo ponosni na ovaj naslov. Vidimo se u Švicarskoj.

**Uvijek birani najbolji:** Među dosadašnjim pobjednicima nalaze se najzvučnija imena hrvatskog športa. Pa i onda kada se, uz hrvatskog, do 1991. godine birao i najbolji jugoslavenski športša, uglavnom su to bili naši športšaši kao na primjer: stolnotenisač Žarko Dolinar 1954., tenisač Nikola Pilić 1964., stolnotenisač Dragutin Šurbek 1968.; 1969.; 1979.; 1981. i 1983., boksač Mate Parlov tri godine za redom 1971.; 1972. i 1973., atletičar Lučano Sušanjanj 1974., stolnotenisač Anton Stipančić 1975., kajakaš Matija Ljubek 1976. i 1982., košarkaš Dražen Petrović

1985. i 1986., tri godine za redom naslov najboljeg športšaša osvajao je košarkaš Toni Kukoč 1989.; 1990. i 1991.

Kod žena atletičarka Milka Babović bila je superiorna tri puta — 1952.; 1953. i 1955., atletičarka Olga Šikovec — Lunčer je trijumfirala 1962., rukometašica Nada Vučković 1964., atletičarka Liljana Petnjarić 1965. i 1966., europska prvakinja u stolnom tenisu Mirjana Resler 1967., plivačica Đurđica Bjedov 1968., atletičarka Jelica Pavličić 1977., klizačica Sanda Dubravčić 1979., stolnotenisačica Branka Batinić 1984., Biserka Pervan u samostrelu 1985. i košarkašica Danira Nakić 1991.

Od osamostaljenja Hrvatske vrlo je imponantna lista, od 1992., godine na kojoj su velika imena tenisača Goran Ivaniševića koji je čak pet puta bio najbolji športša 1992., 1993., 1994., 1996. i 2001., boksač Željko Mavrović

okitio se laskavim naslovom 1997., nogometaš Davor Šuker 1998., plivač Gordan Kožulj 1999., skijaš Ivica Kostelić 2002. i 2003., plivač Duje Draganja 2004. i tenisač Ivan Ljubičić 2005.

U konkurenciji hrvatskih športšašica tenisačica Iva Majoli je svoje zlatno razdoblje pobjednice Roland Garrosa i WTA turnira okrunila naslovom najbolje hrvatske športšašice četiri puta zaredom 1994., 1995., 1996. i 1997. Od nje je primat u hrvatskom ženskom športu preuzela fenomenalna, jedinstvena Janica Kostelić koja je dosad skupila sedam naziva prve hrvatske športšašice u izboru novinara 1998., 1999., 2000., 2001., 2002., 2003. i 2005. Njen fantastični niz prekinula je samo atletičarka Blanka Vlašić 2004.

U proteklih petnaest izbora osam športšaša bili su slavodobitnici — Goran Ivanišević (5), Toni Kukoč (2), Ivica Kostelić (2), Željko Mavrović (1), Davor Šuker (1), Gordan Kožulj (1), Duje Draganja (1) i Ivan Ljubičić (1), a kod žena su bile najbolje — Janica Kostelić (7), Iva Majoli (4), Biserka Pervan (1), Suzana Skoko (1) i Blanka Vlašić (1).

U bogatom popisu športšaša Hrvatske nalaze se jugoslavenska, hrvatska i svjetska rekorderka Vera Nikolić (1971. i 1972.) te Bugarin Nikolaj Pešalov koji je 2000. kao olimpijski pobjednik u dizanju utega bio proglašen za najuspješnijeg hrvatskog športšaša.

Veliku športsku 2005. godinu zaključio je na svečanom proglašenju najboljih hrvatskih športšaša, predsjednik Republike Stjepan Mesić pokrovitelj proslave 60. obljetnice *Sportskih novosti* ovim riječima: — Ovakve novine ima malo koja država na svijetu, pa smo ponosni što ih ima mala, ali športšašima bogata Hrvatska. Čestitam *Sportskim novostima*, a športšašima želim mnogo uspjeha u 2006. godini. •

# ONI NAŽALOST NIKADA NEĆE ODRASTI

»Ništa ne može promijeniti onu drugu, daleko strašniju istinu da oni nikad neće odrasti, ići u školu, šetati, zaljubiti se, fotografirati... I mi sve to znamo i ništa ne možemo učiniti, jedino ih možemo, zajedno s Ivom Pervanom, pamtiti u svojoj dramatičnosti njihove ljupkosti i nevinosti«, istaknula je povjesničarka umjetnosti Edda Dubravec

Napisala **Željka Lešić**  
Snimio **Damir Lešić**

U organizaciji Veleposlanstva RH u Pretoriji, Centra za kulturu Novi Zagreb i CROARTPHOTO Cluba, Gajeva 25, u Zagrebu, 15. prosinca otvorena je izložba Ive Pervana, AIDS – ISPOD POVRŠINE.

U nazočnosti velikog broja štovatelja fotografije Ive Pervana, o ovom posebnom kulturnom događaju govorili su Edda Dubravec, povjesničarka umjetnosti koja je tom prigodom dala likovni osvrt izložbe, Pavle Kalinić, pročelnik Ureda za obrazovanje, kulturu i šport grada Zagreba, koji je izložbu i otvorio, te Antun Mahnić, donedavni savjetnik za kulturu Veleposlanstva Republike Hrvatske u Pretoriji, koji je u ime bivšeg veleposlanika RH u Juž-



Prizor s otvaranja izložbe

**Ravnatelj HMI Nikola Jelinčić pokraj fotografije na kojoj je snimljen s fra Ivicom Strčićem, voditeljem HKM u Johannesburgu**

noj Africi, Matka Županića, govorio o problemima AIDS-a. Uz uglednike grada Zagreba, izložbi je nazočio i ravnatelj Hrvatske matice iseljenika, Nikola Jelinčić, koji je prije dvije godine boravio u JAR-u na »Tjednu hrvatske kulture«, kao i povratnici iz te lijepe zemlje.

— Naučili smo vjerovati da Pervana možemo prepoznati, da se možemo prepustiti njegovom oku u traganju za atmosferama, bojama, okusima i mirisima. Ali, pred nama je drugačiji, nepoznati, zbudujući Pervan i s njim spoznaja da stara istina da fotografija govori više od riječi zahtijeva malu dopunu — napomenula je Edda Dobrovec, ističući kako su pred nama fotografije snimljene u Južnoafričkoj Republici nastale tijekom dvogodišnjeg Pervanovog rada (2003-2004), kada je posjetio više centara za zbrinjavanje djece oboljele od AIDS-a. No, neke od fotografija ovog priznatog umjetnika fotografije nastale su spontano, na cesti i drugdje gdje su dogovoreni susreti

sa starijima ove nesretne djece oboljele od AIDS-a.

Izložbom nas Pervan upoznaje s užasom i nesrećom neudružnih malih bića koji nakon bolesti ne dožive ni šestu godinu. Sva ta nevina lica dječice otrgnuta su iz »obiteljskog albuma«. »Ali, ništa ne može promijeniti onu drugu, daleko strašniju istinu da oni nikad neće odrasti, ići u školu, šetati, zaljubljujivati se, fotografirati... I mi sve to znamo i ništa ne možemo učiniti, jedino ih možemo, zajedno s Ivom Pervanom pamtiti u svojoj dramatičnosti njihove ljupkosti i nevinosti«, kazala je povjesničarka umjetnosti Dubravec.

Nazočnima se tom prigodom obratio i Antun Mahnić, koji je kao donedavni savjetnik za kulturu Veleposlanstva RH u Pretoriji, imao prigodu upoznati se sa problemima AIDS-a u Africi, te zajedno s ostalim djelatnicima Veleposlanstva skrbio o bolesnoj djeci. »Pokazali smo naše hrvatsko humano lice, kao i uvijek kada se događaju nevolje«, veli Mahnić, koji je tom prigodom zahvalio pokroviteljima ove izložbe, te Hrvatskoj matici iseljenika koja se kao suorganizator projekta »Hrvatska priča«, iznimno uspješno predstavila u Johannesburgu i Pretoriji. •





# NASTAVLJA SE SJAJNI NIZ HRVATSKOGA ŠPORTA

Napisala **Nikolina Šutalo Petan**

## 'SNJEŽNA KRALJICA' UVJERLJIVO U SVJETSKOM KUPU

Janica Kostelić je, nakon što je osvojila sve što postoji u skijaškom svijetu, još jednom dokazala da je jedna od najboljih svjetskih skijašica u povijesti. Janica je 21. prosinca dočekala i svoju prvu pobjedu u veleslalomu u Svjetskom kupu (premda je olimpijska pobjednica u toj disciplini, Janica nikad nije bila prva u Svjetskom kupu) i time postala treća skijašica u povijesti ovog športa koja je ostvarila pobjede u svim disciplinama. No, ako tome dodamo da je slavila i u novoj disciplini — superkombinaciji (koja se sastoji od spusta i samo jedne utrke slaloma) Janica je time postala prva u povijesti skijanja koja je pobijedila u šest različitih disciplina.

Kolika je njezina superiornost zorno pokazuje i činjenica da je Janica, prije nastupa na Olimpijskim igrama u Torinu, uvjerljivo vodeća u ukupnom poretku Svjetskog kupa, da je prva u poretku slaloma i u kombinaciji, treća u veleslalomu, te četvrta u spustu i super veleslalomu. Još je fascinantniji način na koji Janica pokorava snježne padine. Tako je svijet s divljenjem gledao kako Janica na svoj 24. rođendan, pred 25. 000 frenetičnih navijača na Sljemeni vozi drugu vožnju slaloma bez štapa i rukavice i uspijeva dohvatiti pobjedničko postolje. To nikada i nikome nije pošlo za rukom — samo Janici jest.

Iako je nebrojeno puta dokazala da može pobjeđivati čak i ako je bolesna, Janica je prvi put ove sezone pokazala da je i ona 'samo čovjek' u njemačkom Osterschwangu, kada je zbog bolesti u veleslalomu bila 14. a u drugom veleslalomu po prvi put u sezoni nije ušla u drugu vožnju neke utrke. No zato je samo dan kasnije ponovno zaprepastila svijet i pod temperaturom doski-



jala do svoje prve ovosezonske pobjede u slalomu. I to kakve pobjede — drugoplasiranu je ostavila iza sebe za 1, 33 sekunde. Tako je Janica postala druga skijašica u povijesti (pored Petre Kronberger) koja je u jednoj sezoni ostvarila pobjede u svim disciplinama.

Priča o Janičinom skijaškom grand slamu počela je 21. prosinca u Špindleruvu Mlynu, kada je slavila u veleslalomu. Zatim je sredinom siječnja u Bad Kleinkirchheimu u dva dana upisala pobjede u spustu i super-G. Tjedan dana kasnije u St. Moritzu je trijumfirala u kombinaciji, a priča je zakružena ovom slalomskom pobjedom u Osterschwangu.

Ako Janica na Olimpijskim igrama osvoji još jednu zlatnu medalju na Olimpijskim igrama, definitivno bi dokazala da je najbolja skijašica svih vremena, jer to nikada i nikome nije pošlo za rukom. Mi smo uvjereni da će Janica osvojiti i znatno više od toga.

Stoga nimalo ne čudi da je upravo Janica, u nizu priznanja, ove godine dobila i priznanje Francuske akademije za šport kao najbolja športašica u 2005. godine, te da je u anketi televizijske postaje Eurosport proglašena sportskom osobom godine, uvjerljivo (72 posto glasova) stavši ispred nogometnog 'mađioničara' Rolandinha. Najuglednija svjetska TV kuća, CNN, Janici je posvetila posebnu 30-minutnu emisiju, a među inim pohvalama, autor emisije je Janicu pohvalio kao 'najbolju i najveću svjetsku športašicu, koja je unatoč svjetskoj slavi ostala iznimno draga i jednostavna djevojka'.

## RUKOMETAŠI 4. U EUROPI, IVANO BALIĆ NAJBOLJI RUKOMETAŠ

Nakon olimpijskog naslova, te svjetskog zlata hrvatski rukometaši su na Europskom prvenstvu u Švicarskoj odlučili osvojiti još jedinu zlatnu medalju koju nemaju. Naime, generacija hrvatskih



rukometaša koja je nastupila na prvom EP-u 1994. godine osvojila je brončanu medalju i to je do sada jedino hrvatsko odličje na europskim smotrama, iako je Hrvatska, uz Francusku, Španjolsku, Rusiju i Njemačku, jedina reprezentacija koja je sudjelovala na dosadašnjih šest EP-a. Nažalost, to im nije pošlo za rukom, jer su stigavši do polufinala izgubili od Francuske, a potom u utakmici za treće mjesto od reprezentacije Danske. Zanimljivo, od Danaca smo izgubili i na prošlom EP u Sloveniji. S obzirom da su sami igrači naznačili kako im je jedini cilj zlatna medalja, četvrto mjesto se može smatrati neuspjehom, a tome su uvelike kumovale ozljede naših najboljih igrača (Metličić, Lacković) još prije početka EP-a te izostanak s dijela priprema. Kako je turnir odmicao tako su naši igrači počeli pokazivati nedostatak snage, a s obzirom da već duže vrijeme ne možemo pronaći adekvatne zamjene za naše najbolje vanjske igrače, četvrto mjesto se pokazalo kao realnost u ovom trenutku. Genijalnost i lucidnost kojom igra Ivano Balić, naš organizator igre, dobila je još jedno priznanje. Nakon što je prije dvije godine proglašen najboljim igračem svijeta, Ivano je proglašen i najboljim rukometašem EP-a.

## HRVATSKA PROTIV BRAZILA NA SVJETSKOM PRVENSTVU

Hrvatska nogometna reprezentacija igrat će na Svjetskom prvenstvu u Njemačkoj u skupini F, i to s aktualnim svjetskim prvcima Brazilom, Japanom i Australijom. Tako se nisu ostvarile želje većine hrvatskih iseljenika iz Australije, da barem u prvom krugu natjecanja ne

igraju zajedno Hrvatska i Australija. S obzirom da u momčadi Australije igra sedam Hrvata s pravom možemo reći kako na SP nastupaju dvije 'reprezentacije' Hrvatske. Istodobno, Hrvatska je saznala i protivnike u kvalifikacijama za Europsko prvenstvo 2008. godine. Naši najbolji nogometaši u skupini E će za protivnike imati Englesku, Rusiju, Izrael, Estoniju, Makedoniju i Andoru. Plasman na završnicu Europskog prvenstva, što će se održati u Švicarskoj i Austriji od 7. do 29. lipnja 2008. godine, izborit će dvije momčadi. Kvalifikacije počinju u rujnu ove godine do studenog 2007. i neće biti dodatnih kvalifikacija. U našem su tabloru stoga vrlo oprezni, s obzirom da je Engleska veliki favorit skupine, a za drugu poziciju bi se trebale boriti Hrvatska i vrlo jaka momčad Rusije.

I mlada nogometna reprezentacija Hrvatske, igrači do 21 godine, dobila je protivnike u L kvalifikacijskoj skupini za plasman na Europsko prvenstvo, koje će se 2007. igrati u Nizozemskoj. To su reprezentacije Ukrajine i Bugarske. U skupinama će se igrati samo po jedna utakmica, bez uzvratnih susreta, a samo pobjednici skupina idu u dodatne kvalifikacije iz kojih će sedam momčadi otići na EP.

U pripremnoj fazi za Svjetsko prvenstvo, naši reprezentativci sudjelovali su na Carlsberg Cupu u Hong Kongu gdje su osvojili treće mjesto, pobijedivši selekciju Hong Konga sa 4:0. Nakon izostanka brojnih igrača iz prve momčadi, u Hong Kong je otputovala reprezentacija koja nikad nije igrala zajedno pa su mnogi ovaj put shvatili kao izlet, no s posljedicom narušavanja ugleda reprezentacije.

## USPJESI HRVATSKIH TENISAČA

Nakon povijesnog osvajanja Davis kupa, naši su tenisači s uspjehom startali u novu tenisku sezonu. Prije nastupa na prvom Grand Slam turniru godine, Australian Open u Melbourneu, naši su tenisači nastupili na različitim turnirima, a najuspješniji su bili Ivan Ljubičić koji je uvjerljivo osvojio indijski Chennai, dok je Mario Ančić izgubio finale turnira u novozelandskom Aucklandu. Ljubo je tako najavio veliki pohod na Australian Open, posebno stoga što do sada nikad nije prošao dalje od drugog kola na nekom Grand Slamu. Ivan je zaredao niz velikih pobjeda, sve do osmine finala i dvoboja protiv Cipranina Baghdatisa koji je slavio u petom setu. Bez obzira na poraz, Ljubičić je nakon Melbournea ostvario ranking sezone i trenutno je peti tenisač svijeta. Mario Ančić je bio slabije sreće, pa je ispao već u trećem kolu, neočekivano izgubivši od Španjolca Ferrera. U istom je kolu ispala i Jelena Kostanić koja je slabo odigrala protiv 4. nositeljice Šarapove. Iako je izgubila u drugom kolu od Amerikanke Davenport, Karolina Šprem je najavila svoj povratak u dobru formu, pruživši izvrsnu partiju protiv 1. nositeljice.

## PRVI ZAGREB INDOORS PRIPAO IVANU LJUBIČIĆU

Pobjednik prvog ATP turnira Zagreb Indoors je najbolji hrvatski tenisač Ivan Ljubičić. On je uvjerljivo svladao sve svoje protivnike i time došao do drugog turnira ove sezone.

Turnir je obilježio i 17-godišnji Marin Čilić, prvi junior svijeta, plasiravši se u 2. kolo. Čilić je u svom premijernom ATP nastupu u 1. kolu sa 6-3, 1-6, 6-3 svladao sedmoga nositelja, 25. igrača svijeta Rusa Igora Andrejeva i tako najavio da hrvatski tenis ima nasljednika Gorana Ivaniševića i Ivana Ljubičića.

Na turniru su nastupili i drugi naši najbolji tenisači, Ančić i Karlović, koji su se 'sudarili' već u osmini natjecanja, a bolji je ovaj put bio 'div sa Šalate', izjednačivši njihov ATP skor na 1:1. Nažalost, Karlović je već u sljedećem kolu neočekivano izgubio od Austrijanca Koubeka.

## VELIKI USPJEH TAMARE BOROŠ

Najbolja hrvatska stolnotenisačica Tamara Boroš već je godinama najbolja 'nekosooka' igračica svijeta, a to je dokazala i početkom veljače, uvjerljivo osvojivši turnir 'Top 12', na kojem je nastu-



pilo 12 ponajboljih stolnotenisačica svijeta, među kojima je većina naturaliziranih Kineskinja. To se smatra ravnim tituli prvakinje Europe.

### BLANKA VLAŠIĆ PRESKOČILA DVA METRA

Nakon godinu dana pauziranja zbog operacije štitnjače, najbolja hrvatska atletičarka Blanka Vlašić na fantastičan se način vratila mitinzima. Ona je prvo na mitingu u Moskvi slavila u skoku uvis s preskočenih 2 metra te tako postavila najbolji rezultat karijere u dvorani. Time je hrvatski i osobni rekord nadmašila za jedan centimetar, a da bi, nepunih tjedan dana kasnije, na mitingu u njemačkom Arnstadtu skočila za još jedan centimetar više. Ima li bolje uvertire uoči Svjetskog dvoranskog prvenstva u ožujku u Moskvi?

### NOGOMETAŠIMA ZAGREBA DVORANSKO PRVENSTVO HRVATSKE

Zimsku pauzu do nastavka nogometne sezone naši su prvoligaši iskoristili za prvo dvoransko prvenstvo u Hrvatskoj. Nastupile su sve momčadi Prve HNL lige, a najuspješnijima su se pokazali nogometaši Zagreba. Oni su u pet utakmica finalnog turnira osvojili 10 bodova, isto kao i nogometaši Intera iz Zaprešića, no slavili su zbog bolje gol razlike. Treće mjesto pripalo je nogometašima Dinama, a zanimljivo je da sav nagradni fond pojedinih momčadi namijenjen razvoju i radu omladinskih škola klubova.

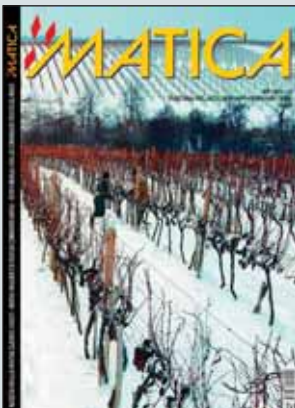
Tijekom turnira izvučeni su i polufinalni parovi Hrvatskog nogometnog kupa, a sastaju se Hajduk — Rijeka (prošlogodišnji finalisti) te Varteks — Kamen Ingrad. Prve uta-

kmice igraju se 29. ožujka u Splitu i Varaždinu, a uzvrat 5. travnja u Rijeci i Velikoj. Zimsku stanku u prvenstvo momčadi su iskoristile za nove pripreme i prijelazne robove, a najzanimljiviji transfer dogodio se u NK Rijeci. Naime, za riječkog prvoligaša potpisao je jedan od najpoznatijih njemačkih reprezentativaca, Fredi Bobic. Među brojnim Bobicevim uspjesima izdvajaju se osvajanje Europskog prvenstva 1996., pobjeda u njemačkom kupu 1997., sudjelovanje u finalu Kupa UEFA 1998. i titula najboljeg strijelca Bundeslige 1995./96. U njemačkoj ligi nastupio je u 285 utakmica i dao 109 golova, a za njemačku reprezentaciju je nastupio 37 puta.

### JUGAŠI PREMA ZAVRŠNICI LIGE PRVAKA

Vaterpolisti dubrovačkog Jug Osiguranja u susretu četvrtog kola B skupine vaterpolske Eurolige pobijedili su mađarski Vasas 13: 9. Ovom pobjedom protiv najvećeg suparnika, Jugaši su se izjednačili sa Mađarima u poretku skupine i s velikim nadama očekuju nastup u završnici Lige prvaka. Manje uspješni bili su vaterpolisti zagrebačke Mladosti koji su u zagrebu ugostili vaterpoliste europskog prvaka Posillipa iz Napulja. Talijani su uvjerljivo bili bolji i slavili sa 7: 2 te time Zagrepčane praktički eliminirali iz borbe za dva prva mjesta u skupini koja vode u četvrtzavršnicu.

Najbolja hrvatska klizačica Idora Hegel nastupila je na Europskom prvenstvu u umjetničkom klizanju i osvojila 11. mjesto. Odbojkaši zagrebačke Mladosti osvajači su hrvatskog Kupa, dok su u konkurenciji žena slavile odbojkašice Rijeke. •



Najjednostavniji i najpouzdaniji način da redovito osigurate Vaš primjerak MATICE jest — pretplata. To je ujedno i najisplativiji oblik kupnje, jer platite deset, a dobijete svih dvanaest brojeva tijekom godine dana. A pretplatiti se — vrlo je jednostavno: popunite priloženu narudžbenicu i uplatite odgovarajući iznos na navedeni račun HMI u Privrednoj banci Zagreb. MATICA će potom uredno stizati na Vašu adresu! Čitajte MATICU, pretplatite se i preporučite Vaš omiljeni časopis članovima Vaše obitelji i Vašim prijateljima — kako biste aktivno sudjelovali u ostvaranju njezine misije: da bude stalan i čvrst most između domovine i pripadnika hrvatske etničko-kulturne zajednice diljem svijeta.

Ime i prezime / Name and surname \_\_\_\_\_

Adresa / Address \_\_\_\_\_

Grad / City \_\_\_\_\_ Država / State \_\_\_\_\_

Pošt. Broj / Zip Code \_\_\_\_\_ Tel. \_\_\_\_\_ Fax. \_\_\_\_\_

E-mail address \_\_\_\_\_ Datum / Date \_\_\_\_\_

Godišnja pretplata / Yearly subscription rate: USA 40 USD, Canada 55 CAD, Australia 55 AUD, New Zealand 40 USD, South Africa 40 USD, South America 40 USD, Europe 25 EUR, RH 100 HRK

### MATICA — VAŠ PROZOR U REPUBLIKU HRVATSKU, VAŠ DOMOLJUBNI SPOMENAR!

Izdavač / Publisher: Hrvatska matica iseljenika / Croatian Heritage Foundation, 10000 ZAGREB / Republic of Croatia, Trg Stjepana Radića 3, tel: ++385 1 61 15 116, fax: 61 10 933, e-mail: matica@matis.hr, website: www.matis.hr



Dubrovački trombunjeri